

Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâî,
Edirne'de yetişmiş bir ilim, irfan ve sanat adamıdır.
O, evini dergâh hâline getirerek içerisinde bir kütüphane kurmuş,
her kesimden insana kapılarını açarak bir hoşgörü âbidesi durumuna
gelmiş; fakirin, yoksulun, kimsesizlerin, gönlü kırıkların "Baba"sı
olmuş, onların dert ve sıkıntılarına ortak olarak sevgi ve hürmetlerini
kazanmış, bu sebeple de "*Kabûlî*" adıyla anılmış
büyük bir şahsiyettir.

İki cilt olarak takdim edilen bu çalışmada,
Edirneli Kabûlî Mustafa Efendi'nin hayatı, eserleri ve tasavvufî
görüşleri yer almakta, ayrıca
Kenzü'l-Esrâr ve *Divân*'ın
Latin harfli metinleri verilmektedir.

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI

Selami Şimşek

2

EDİRNELİ ŞEYH KABÛLÎ MUSTAFA ER-RIFÂÎ

Doç. Dr. Selâmi Şimşek

Edirneli ŞEYH KABÛLÎ Mustafa er-Rifâî

HAYATI, ESERLERİ ve TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

(Metinler)

2.
CİLT

Edirneli
ŞEYH KABÛLÎ
MUSTAFA ER-RİFÂÎ
Eserleri

CİLT: 2

EDİRNE VALİLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE KİTAPLIĞI: 11

Edirne Kitaplığı Danışma Kurulu
(Kültür Konseyi adına)
Kurul Başkanı
Dr. Metin Eriş

Kurul Üyeleri:
Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Korkut Tuna
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Prof. Dr. Selçuk Mülayim
İrfan Özcan

Edirneli
ŞEYH KABÛLÎ
MUSTAFA ER- RİFÂÎ
Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri

Doç. Dr. Selâmi Şimşek

Birinci Baskı
Haziran 2013 / İstanbul

Kitap Tasarımı
Enes Teslim - Yasin Candan

Tk No : 978-605-149-460-9 (Tk)
ISBN : 978-605-149-462-3 (2.c)

Baskı Cilt
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.

Tüm hakları Edirne Valiliğine aittir.

Edirneli
ŞEYH KABÛLÎ
MUSTAFA ER-RİFÂÎ
Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri
(Metinler)

Doç. Dr. Selâmi Şimşek

CİLT: 2

İÇİNDEKİLER

KENZÜ'L-ESRÂR (Metin) / 7

Hâzâ Hizbü'r-Rifâ'î (Metin) / 46

Hâzâ Virdü'l-Leyli Ahmed er-Rifâ'î (Metin) / 54

RİSÂLE-İ TASAVVUF (Metin) / 56

DÎVÂN (Metin) / 71

LÛGATÇE / 233

BİBLİYOGRAFYA / 285

DÎVÂN NUTUK İNDEKSİ / 299

EKLER / 307

KARMA İNDEKS / 313

KENZÜ'L-ESRÂR

(s. 2) Es-Selâmu Aleyküm Yâ Ehle's-Şerî'ati,

Kâle'llâhu Subhânehû ve Teâlâ: Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm: "Süm-me ce'alnâke 'alâ şerî'atin mine'l-emri fettebi'hâ velâ tettebi'ehvâellezîne lâ ye'lemûn"¹ sadakallâhu'l-azîm. Habîbim seni fazl-u keremimizle bize vâsıl kı-lacak şer'-i müstakîm ve tarîk-i kavîm üzre kıldık. Sen ve senin tâbilerin ol şerî'ata tâbi olup, Allâh'ı bilmeyip münkir-i âhîret olan cahilîn tilkâ-i nefslerinden ihtirâ ettikleri yollara tâbi olmayınız. Allâhu â'lem.

Kâle Resûlullâh sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem: "Men yürüidillâhu hayren yufekkîhhu fi'd-dîni"², sadaka Resûlullâh. Şol kimsenin ki Allâh Te'âlâ hayrını murâd edip, "Hâdî" ism-i şerîfinin tecellisine mazhar kıldı, o kimseyi dinde fakîh kılıp fâik-i dîn ve hakâik-i râh-ı metîni ol kimseye bildirdi. Allâhu â'lem.

Kâle Seyyidunâ'l-Kutbu'r-Rabbânî ve'l-Gavsu's-Semâdânî Ahmed ibni'r-Rifâ'î radiyellâhu anhu: "ez-Zühdü evvelü kademi'l-kâsîdin ile'llâhi te'âlâ femenlem yehkûm esâsehû fihi lem yasîhha lehû şey'ün mimmâ ba'dehû mine'l-makâmâtî. Eş-şerî'atü kavulu Muhammedün li'llâhi'l-fâtîha" Zühd ki i'râz-ı anî'd-dünyâ ve ehlühâ ve'l-ikbâli ala'llâhi ehlühe" ile tarif olundu. Sâlikin evvelisi esâsi, tarîkatın temeli olacaktır. Şol dervîş ki (s. 3) onda zühd olmayıp bu esâsi muhkem kılmadı, onun makâmâtının hiç birisi sahîh olmayıp refâtâr-ı gâfilâne ile hareket oldu.

Destûr Es-Selâmu Aleyküm Yâ Ehle't-Tarîkatî,

Kâle'llâhu Subhânehû ve Teâlâ: Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm: "Vallâhu yehdî ile'l-hakki ve ilâ tarîkin müstakîm"³ sadaka'llâhu'l-azîm. Cenab-ı Hudâ-yı Mütê'âl dilediği kimseyi rüşd-ü savâb ve tarîk-i müstakîme hidâyet eder, Zirâ hakîkatte hâdî oldur. Allâhümme'hdinâ bi-hidâyetike.

Kâle Resûlullâhi sallallâhu aleyhi ve selleme: "es-Selâm sümme'l-keâm"⁴, "er-Refik süm-me't-tarîk"⁵, sadaka Resûlullâh. Selâmına mü'min-i kâmilin şânı

1 Câsiye, 45/18.

2 Buhârî, İlim 10; Müslim İmâret 175.

3 Ahkâf, 46/30.

4 Benzer hadîs için bkz. Aclûnî, a.g.e., I, 404, H. No: 1483.

5 Benzer hadîs için bkz. Aclûnî, a.g.e., I, 434, H. No: 1397.

olan emniyyet ve ittifâk olacaktır. Cemî' kelâmından mukaddemdir. Sâlikin râh-ı Hakk'a sülûk edicidir. Zâhirde refiksiz câiz olmadığı gibi hakîkatta dahi olmayıp bir mürşid-i kâmile refik olup dâmenine yapışmak lâzımdır.

Kâle seyyidünâ ve mürşidünâ, şihâbu'l-mille ve'd-din Ahmed ibn-i er-Rifâî radiyellâhu anhu: "*Men talebe't-tarîka binefsihî etâhu fî evveli kademin ve men ürdü bihi'l-hayre delle ala't-tarikati fetûbâ limen kâne kasduhû rabbuhû dûne arazin min i'râzi'l-kevneyni*" (Bir kimse yalnız yola gitmek murâd etse evvel kademde kendine şaşkınlık gelir. Bir kimsenin ki Allah Teâlâ hayrını murâd ede, tarîk üzre delâlet eder, ne güzel saâdet. Şol kimse ki dünyâ ve âhîret arzı olmayarak Cenâb-ı Allah kasd edip ol râha sulûk etti, yesserana'llâhu teâlâ.)"

(s. 4) Es-Selâmü Aleyküm Yâ Ehle'l-Hakîkati,

Kâle'llâhu Subhânehû ve Teâlâ: Bismillâhî'r-rahmânî'r-rahîm: "*Hakîkun 'alâ enlâ ekûle 'alallahi ile'l-Hakka*"⁶, sadaka'llâhu'l-azîm. Lâyık, münâsîp ve vâcip ki zât-ı ulûhiyyet hakkında hak ve sâdik olanın gayrısını tekellüm etmeyip ancak hak olanı söyleyeyim.

Kâle Resûlullâhi sallallâhu aleyhi ve sellem: "*Lâ yezâlû tâifetün min ümmeti 'ale-l-hakki zâhirîne ilâ yevmi'l-kıyâme*"⁷ Bir tâife-i münciye hak üzre olup benim isrimde tâbi olup ilâ yevmi'l-kıyâme bulunup onlara "sevâd-ı a'zâm"⁸ tesmiye olundu. Hakîkatta tasarruf âlemi onların ellerine verilmiştir.

Kâle seyyidünâ el-kutbu'l-muhakkıkîn Ahmed ibni'r-Rifâî el-Yemânî radiyellâhu anhu: "*İzâ bedee't-l-hakâyıku sakatat âsârü'l-ulûmi ve'l-fuhûmi ve bakıye leha'r-resmu'l-cârî bimehilli'l-emri ve sakata anhu hakâyıkuha'l-hakikatü hâlün Muhammedu sallallâhu aleyhi ve sellem*" (Hakâyık zâhir oldukça âsâr-ı ulûm derece meskûtta olur. Ol âsâr-ı ulûmun resm-i cârîsi bâkî olup hakikatları sâkit olur, mahalline müracaat oluna).

Es-Selâmün Aleyküm Yâ Ehle'l-Ma'rifeti,

Kâle'llâhu Subhânehû ve Teâlâ: Bismillâhî'r-rahmânî'r-rahîm: "*Küntüm hayre ümmetin uhricet linnâsi te'murûne bi'l-ma'rûfi ve tenhevne 'ani'l-münker*"⁹ (Sizler hayırlı ümmet oldunuz. Zîrâ sizlerin sıfatınız benim emrimle âmir olup ve nehyettiğim şeyleri nehyedip zecrettiniz). Kâle'n-nebiyyu sallallâhu aleyhi

6 A'raf, 7/105.

7 Bkz. Müslim, İmâret 177.

8 Sevâd-ı a'zam: Sözlükte, "ortak hareket etmek, ekseriyetin görüşünü esas almak ve çoğunluğa uymak" anlamına gelen bu kavram, din dilinde Mekke'ye verilen bir isimdir. Terim olarak da "Müslümanların ekseriyeti" ve "Müslümanların Cemaatinin İnancı" anlamını ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in "Ümmetim dalalet üzere içtima etmez. Sizler sevâd-ı a'zama uyun, Allah'ın yardımını cemaat üzerinedir." (Aliyyu'l-Muttakî Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, c. I, H. No: 1030) hadisi buna işarettir.

9 Âl-i İmrân, 3/110.

ve selleme: “*Evliyâyî tahte kubbâyî lâ ye’rifuhum gayrî*”¹⁰ sadaka Resûlullah (s. 5.) ve nataka habîbul-Îlâh. (Bu hadîs-i kudsî ki ma’ nâ-yı şerîfi min tarafi’llâh ve lafz-ı şerîfi min-rasûlillâh teâla buyurur: Benim dostlarım benim Settâr ismi-me mazhar olup benden gayrisine onları bildirmedim. Her çend bazı zamanda bazısını zâhir kılmış isem de herkes onların hakikatlarını bilemedi. Onun için ihtilâf olup arbedeler peydâ oldu. Dostlarımı dostlarıma bildirip düşmanları-
ma göstermemektir, Allâhu a’lem).

Kâle seyyidünâ kutbu’l-ârifîn ve gavsu’l-vâsilîn Ahmed ibni er-Rifâî: “*el-Ma’rifetü en te’rifellâhe te’âlâ bikemâli’r-rubûbiyyeti ve te’rife nefseke binu’ûti’l-’ubûdiyyeti ve te’lem ennehu te’âlâ evvelü külli şey’in ve bihi basîru külli şey’in ve aleyhi rızku külli şey’in, el-ma’rifetü sırru Muhammed sallallâhu aleyhi ve selleme*”. Mârifet denilen senin Allah Teâlâ Hazretlerini kemâl-ı rubûbiyetle bilip havf ve recâda bulunmaktığıdır ve nefsini tezellüli ubûdiyetle bilip inkiyâda olmaktır ve yine ikândır. Allah Teâlâ oldur ki O’nun evveli yok ve herşey O’nun emriyle kâim olup vücûda geldi ve cümlemin rızkı, Allah üzredir, ala’t-tarîki’l-tafazzuli ve’l-ihsânî lâ-âlâ tarîki’l-vücûbi. Zirâ Allâh Teâlâ üzerine bir şey vâcib olmadı, cümleyi merzûk eden oldur. Ale’l-umûmi rızk-ı sūrî ile ve ala’l-husûsi rızk-ı ma’neviyle ki “*İnne rabbî yut’imunî ve yeskînî*”¹¹ hadîs-i câmi’ u’l-kelim ile beyân olundu. Burada Hazret-i Şeyh’in murâd-ı şerîfleri bu olmalı.

Mesnevî:

*Fehim nân kerden ne hikmet ey rehi
Çünkü Hak güft külû min rızkıhî*¹²

(At’ amena’llâhu bi-lutfihî ilâ cennetin, âmîn, yâ Mu’în, bi-hürmet-i Seyyidi’l-Mürselîn, el-mülakkabu bi-Muhammedi’s-sâdıki ve’l-emîn).

10 “*Evliyâlarım kubbemin altındadır, onları benden başkası bilemez.*” Bkz. Câmî, a.g.e., s. 45; Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki’ n-Nüfûs* (Tam Metin), haz. Abdullah Uçman, İnsan Yay., İstanbul 1996, s. 287; Gümüşhanevî, *Câmi’ u’l-Ustûl*, s. 50.

11 “*Muhakkak Rabbim beni yedirip içirir.*”

12 “*Sen buradaki rızkı ekmek zannetin, hikmet olduğunu anlamadın hâ! Hâlbuki Allah, verdiğimiz rızktan yi-yin dedi*” Bkz. Mevlânâ, *Mesnevî*, çev. Veled Çelebi İzbudak, gözden geçiren: Abdülbaki Gölpınarlı, MEB Yay., İstanbul 1991, c. III, s. 306, Beyit No: 3745.

(s. 6) Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Elhamdüli'llâhillezi hedânâ vemâ künnen linehtediye levlâ enhe-dânallah¹³, ve's-salâtu ve's-selâmu 'alâ hayra halkihî Muhammedin ellezî yehtedi ile'l-Hakki bi-hidâyetillâhi ve 'alâ âlihî ve ashâbihî'l-hâdîni'l-mühtedîn bi-gâyetillâhi ve'd-du'âi't-tâmmeti 'ala'd-devâmi bi-sultâni's-selâtin ibni Mustafa Hân sellemehullâh fi'd-dâreyni ve li-vüzerâihî, ulemâihî, sulehâihî, a'vânihî, ensârihî 'alâ adlihi ve insâfihî, âmîn, yâ Rabbe'l-âlemîn ve yâ Mucîbe's-sâilîn. Allâhümmensur nasran azîzâ, vefteh lehû fethen mübînâ.

Ammâ ba'd, fe-inne ba'ze't-talebeti ve'l-ahbâbi men hallasa's-sâlikîne ve'l-ashâbi, kad se'elûni min hâli's-sülûki fi't-tarîkati's-sûfiyyeti'l-muhammediyyeti ve min ma'rifeti'n-nefsi bi's-sülûki ve min hakîkati vücûdî'l-insânî ve min esrârî'l-mürşidine'l-kâmilîne. Fe-eradtü en-uharrire hazihi'r-risâleti'l-muhtasaratü müste'inen billâh ve mu'tasimen bi-kitâbillâh ve mütesenninen min sünen-i Resûlillâh ve imtisâlen bi-kavlihî Teâlâ: "*Ud'u ilâ sebîli rabbike bi'l-hikmeti ve'l-mev'izati'l-haseneti ve câdilhum billeti hiye ahsen*"¹⁴, bi-kavl-i Resûlillâh sallallâhu aleyhi ve selleme: "*Men keteme ilmen mine ehlihî elceme yevme'l-kiyâmeti bi-licâmin mine'nârî*"¹⁵ ve bi-kavl-i es-edü'llâhi'l-gâlibu (s. 7) İmâm Ali el-Murtezâ radiyellâhu anhu ve kerremallâhu vechehû: "*Mâ ahazellâhu ala ehli'l-cehli en-yete' allemu hattâ uhize 'alâ ehli'l-ilmi en-yu'allimû*"¹⁶ summiye bi-Kenzi'l-Esrârî li's-sâlikîn fi't-tarîkati's-sûfiyyeti'l-muhammediyyeti min ehli'l-irfân. Allâhümme yessir ifhâme hâzihi'r-risâleti al'e'l-ârifine, v'ahfazhu min sakîmi'z-zihni ve'l-âyibîne. Ene'l-fakîr eş-Şeyh Mustafa Kabûli er-Rifâi. Allâhumme'calnâ mine'l-ârifine'l-vâsilîne, âmîn, bi-hürmet-i nebiyyike ve âlihî ecma'in.

İmdi ey sâlik, hak kişi evvelâ kendi vücûdunun ilmini bilip ba'dehû sülûk ilmini ve vücûdunun hakikatını, mürşidinin esrâr ve hakâyıkını bilmesi gerektir. Zîrâ Fahr-i Kâinât Efdalü's-Salâvât Efendimiz Hazretleri, "*Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû*"¹⁷ diye buyurmuşlardır. Egerçi bu hadis-i şerîf için Aliyyü'l-Kârî *Mevzû'ât*'ında mevzû'dur diye yazmıştır. Lâkin kavluhû Teâlâ: "*İllâ men sefihe nefsehu*"¹⁸ âyet-i kerîmesiyle mânâda mutabakâtı olmakla beyne'l-muhakkıkın mu'teber ve mütevâtir hadis menzilindedir. Yani demek olur ki kişi kendi nefsinin bile, ol kişi tahkîku Rabbisini bilmiş olur.

Bir hadis-i şerîf buyurmuştur ki: "*el-İlmü ilmâni, ilmü'l-ebdân ve ilmü'l-edyân*"¹⁹ Egerçi bu hadis-i şerîfte ulemâ-yı zâhîrin efendileri,

13 A'raf, 7/43.

14 "*Rabbîn yoluna hikmetle, güzel öğütlerle davet et. Onlarla en güzel şekilde cedelleş*" (Nahl, 16/125).

15 "*Kim ilmi ehlinden gizlerse kıyâmet günü ağzına ateşten bir gem vurulur*".

16 "*Allah, ilim ehlini bildirdiği ve isimlendirdiği şekilde hesâba çekmedikçe câhilleri bildiklerinden dolayı hesâba çekmez*".

17 "*Nefsini bilen Rabbini bilir*". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262, H. No: 2532.

18 Bakara, 2/130.

19 "*İlim, iki türdür: İlmü'l-ebdân ve ilmü'l-edyân*". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 67, H. No: 1765.

“ilmu’l-ebdân”dan ilm-i tabiîyi ahz edip, kişi önce kendi vücûdunun tabibi olup, ibâdât ve tâ’âta vücûdu takviyet bulmak için isti’dâdınca ilm-i tabiî’yi ta’lîm edip vücûdunun hekimi olmak gerektir demişler ve “ilmu’l-edyân”dan sâniyen kişi ilm-i hâlini ta’lîm edip emriyyât ve menhiyyât, furuzât, sünen-i Nebî’yi vesâir ahkâm-ı diniyyeyi ta’lîm edip öğrenmeyi ahzetmişlerdir. Egerçi bunlar dahi güzel, lâzım (s. 8) ve lâbüddür. Lâkin ulemâ-yı rabbâniyyûn, bu hadîs-i şerîfin hakikisinde cevap eyler ki ilm-i tıp mecâzdır, Fahr-i Kâinât Efendimiz Hazretlerinden asla mecâz kelimât sâdır olmayıp, olan dahi rumûzâtır. Fahr-i Kâinât Efendimizin bu hadîs-i şerîfte “ilmu’l-ebdân”dan murâd-ı aliyeleri Allâhu a’lem ma’rifetu’n-naqştır ki kişi himmet-i mürşidiyle tarikat-ı aliyye-i Muhammediyye’ye sülûk-ı pirle evvelâ kendözünü yani vücûdunu şöyle bile ki kavluhu Teâlâ: “*Senûrihim âyatînâ fi’l-âfâki ve fi enfûsihim, ilâ âhîrih*”²⁰ nakş-ı şerîfin mazmûn-ı münifi üzre âfâkta yani âlem-i kübrâ’da ve âlem-i kebîr denilen yani semâvât-ı seb’a, arâzîn-i seb’a (yedi yer ve gök) da ulvî ve süflî, ervâh ve musavver, ma’deniyyât, nebâtât, hayvânât her ne ki sun’-ı Hak var ise seyr-i sülûk ve himmet-i mürşid ile müşâhade ve mükâsefe eyleyerek bi-kaderî’l-isti’dâd kişi kendi vücûdunda bu esrârı münderic ve mündemic görüp, bilip kendinin bu esrâra mir’ât idiğın fehm edip vücûdu ilmîni bilmek gerektir diye ahzetmişlerdir.

İlmü’l-edyân’dan murâd-ı aliyeleri Allâhu a’lem ilm-i ledünnîdir ki Hak Teâlâ’nın fâil-i hakikî olup, kavluhü Teâlâ: “*Ve ennellâhe kad ehâta bi-küllî şey’in ’ilmâ*”²¹ “*Innehü bi-küllî şey’in muhit*”²² âyet-i kerîmelerinin mefhum-ı şerîfleri üzre Hak Teâlâ işârât-ı îmâsı, sıfât-ı zâtîyyesi ve sıfât-ı subûtiyyesi ile mahalline göre her yerde hâzır ve nâzır, ma’deniyyât, nebâtât, hayvânât ve bî’l-cümle sun’unda varlığı kâim ve her şeyin hayâtı Cenâb-ı Hakk’ın varlığı ile dâim olduğunu müşâhade eyleyip, ilm-i esrârullâha isti’dâdınca yakîn hâsıl edip, Cenâb-ı Hakk’ı sun’-ı zâtıyla bilip, varlığını herşeyde mevcûd görüp müşâhade eyleyerek hakka’l-yakîn (s. 9) Hak ile Hakk’a vâsıl ve âlem-i bi-esrârillâh olmak demeyi ahzetmişlerdir. Zirâ bu dokuz mertebe-i ulvî ki arş-ı mecid, kürsî, semâvât-ı seb’a ve dört tabiatına zübde-i nûrânîden yazılmıştır, ol tabiatlar her biri dört anâsırın birinde karar eylemiştir. Arş-ı a’lâ, illiyyîndir ve yer, esfel-i sâfilîndir. Cemî’-i evliyâ, enbiyâ, ârifân, zâhidân, ibâd-ı mü’minîn ervâhları makâmlı makâmından bu esfele kesb-i kemâl terakkî menzil için nuzûl edip ol dahi bî-âlet hâsıl olmadığı ecilden Hak Subhânehü ve Teâlâ çâr-anâsırdan bu kâlibi âlet halk edip mürekkeb kıldı. Yani arş ulvî, yer süflî olduğu gibi, rûh ulvî, kâlib süflî olup onun için Cenâb-ı Hak insanı akıl ve ilme mürettep iki âlemden mürekkeb kâlib merkebine sivâr eyledi. Nitekim Kelâm-ı Kadîm’inde buyurur kavluhü Teâlâ: “*Lekad halakna’l-insâne fi ehsani takvim,*

20 “Onlara âyetlerimizi nefislerinde ve âfâkta göstereceğiz” (Fussilet, 41/53).

21 “Allah, her şeye kâdirdir ve her şeyi ilmi ile kuşatmıştır” (Talak, 65/12).

22 “Muhakkak ki Allah herşeyi kuşatmıştır” (Fussilet, 41/54).

*sümme redednâhu esfele sâfilîn*²³ âyeti buna işaretir. Çünkü bu âleme geldiler ve üç kısım oldular.

Bir kısmı, bu âleme niçin geldiğini ve maksûdî taleb-i kemâl idiği asla fehm iz'ân etmeyip biçâre kaldılar. Hemân ekl, şürb, cimâ', muhabbet-i mâl ve evlâd sevgisiyle meşgul oldular. Bunların fikr-i tab'ında bu mezkûrât olmakla bunlara bu üç nesne hicâb-ı azîm ve bâis-i firâk-ı cahîm olduğuna nazaran bu üçe, put-ı avâm denildi. Zîrâ ne miktar ulu ibâdet ve zikirde dahi olur ise mâdemki fikr ve teveccühü ve niyeti bunlaradır, bunlardan imtiyâz ve i'tirâz edip Hakk'a teveccüh eylemez. Ol fi'l-cümle ibâdât ve zikri, akl ve kalbi bu umûr-ı selâse ile müşterek olduğuna binâen dergâh-ı izzetinde kabûle karîn olmaz. Nitekim Kelâm-ı Kadîm'inde kavluhû Teâlâ : *"Men kâne yercû likâe rabbihî fel-ye'mel amelen sâlihen velâ yüşrik bi-ibâdeti rabbihî ehadâ"*²⁴ mûcibince onlar mâdemki bu (s. 10) üç putun talebinde nefislerine mutî olup Hakk'ın likâ-yı şerîfinin ve cânibinden mahrûm olup biçâre kaldılar. Hüsrân-ı azîm ve firâk-ı nâr-ı cahîme düştüler.

İkinci kısmı, bu âleme gelmeden murâd tahsîl-i kemâl idiğın bilip lâkin muhabbet-i mâl ve muhabbet-i evlâd ve mâsivâ-ı sâirede mahcûb ve mağrûr olup tahsîl-i kemâle meşgul değillerdir. Bu üç puta, put-ı havâs derler. Ammâ mezkûr putlardan başka bir put daha vardır ki ona, nefis-i emmâre derler, ol cem'iyyetten gâliptir. Bil ki bu cümle zikrolunan, nefis-i emmârenin hilesidir. Nitekim Hak Subhânehü ve Teâlâ Hazretleri Kelâm'ında buyurur kavluhû Teâlâ: *"İnne'n-nefse le-emmâretün bi's-sûi"*.²⁵ Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salavât hadîsi-i şerîfinde buyurur: *"E'da aduvveke nefsuke'lleti beyne cenbeyke"*.²⁶

Pes bu âyet-i kerîme ve hadîsi-i Nebî aleyhi's-selâmdan fehm olunan bu zikr olunan altı putun hepsi nefis-i emmâre için olduğuna delâlet eder. Ve yine Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salavât buyurur: *"İzâ erâdallâhu bi-abdin hayren bassarahû bi-uyûbi nefsihi"*.²⁷ Yani Cenâb-ı Hak bir kulunu islâha murâd-ı aliyyesi oldukda hidâyet edip o kulun kendi nefsinin aybını kendi görmek ile tevfiğ edip hayra delil olur. Zîrâ cemî'-i ahlâk-ı rezâil nefis-i emmâre'ye mevkûfdur.

Üçüncü kısmı, bu âleme gelmeden murâd tahsîl-i kemâl idiğın bilip ve mücâvir olmayıp misâfir olduğunı bilip ol putlar ile mahcûb ve mağrûr olmayıp tahsîl-i kemâle meşgûl olup herbiri birer mürşid-i kâmile ve şeyh-i ârife kendilerini teslîm ve rızâları altına girip seyr-i sülûk birle seyr-i ilallâh ve seyr-i fillâh bi-kaderi'l-isti'dâd yol bulup kurbîyyet hâsil etmişlerdir. Onlara insân-ı

23 *"Muhakkak biz insanı en güzel şekilde yarattık sonra onu aşağıların aşağısı kıldık"* (Tin, 93/4-5).

24 *"Kim Rabbine kavuşmayı arzuluyorsa ssâlih amel işlesin ve Rabbine hiçbirşeyi ortak koşmasın"* (Kehf, 18/110).

25 *"Muhakkak nefis kötülüğü emredicidir."* (Yûsuf, 12/53).

26 *"İki tarafında bulunan nefsinin düşman bil."* Bkz. Aclûnî, a.g.e., I, 143, H. No: 412. Beyhâkî'den.

27 *"Allah hayrını dilediği kula nefsinin ayıplarını gösterir."* Benzer hadîs için bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 78.

kâmil denilir. Nitekim Hak Teâlâ Kelâm'ında buyurur kavluhû Teâlâ: "*Fe-minhum zâlimun li-nefsihî ve minhum (s. 11) muktesidun ve minhum sâbıkun bi'l-hayrât*"²⁸ buna işârettir.

Pes mü'min-i muvahhid olmak dileyen kimseye evvelâ lâzım olan şudur ki, bir mürşid-i kâmile ve şeyh-i ârife nefsin teslim edip, nefs-i emmâre'den ve hortûm-i şeytândan halâs ede. Nitekim Bâyezîd-i Bistâmî kuddise sırrahû's-sâmî buyurur: "*Men lâ-şeyhe lehû lâ-dîne lehû*"²⁹, diğeri buyurur: "*Men-lem yekün lehû şeyhün fe-şeyhühû'ş-şeytânü*".³⁰ Esedullâhi'l-Gâlib İmâm-ı Aliyye'l-Murtezâ buyurur: "*Levle'l-mürebbi mâ-areftu rabbî*".³¹ Yani beni terbiye edici olmasa ben Rabbimi bilmez idim demek olur. Öyle olacak sen kan-de bilirsin. Zîrâ delilsiz yol bulunmaz ve kılavuzsuz sefere gidilmez, âlâtsiz cihâd-ı ekber kılınmaz, terbiyesiz nefs atına binilmez. Pes sâlik, hak olan şeyhe irâdesini teslim ve muhabbet ile râbta ve i'tikâd-ı tâm ile mu'tekid olur ise kendinin vücûdunda rütbe-i insâniyye sülûku müyesser olup, esfelden a'lâya terakki eyler.

Şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilin dahi vasfı bi'l-münâsebe zilde beyân olunur. Zîrâ fi-zemâninâ bülbül zan olunan ekseri ğurâb (karga) çıkıp şeyh-i mukallid ve ashâb-ı dâll ğâyet çok olmuştur. Onlara aldanıpta dalâlete düşmemeye cidd ve sa'y gerektir. *Zeyl-i Risâle*'de şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilin zikri cemileleri oldukça fehm olunur.

İmdi ey sâliku'l-hâlet, hâzihî vücûd-ı insândan zikredelim ki insanın hakikati fehm olunup nüsha-i kübrâ olduğu ayân çıkıp sen dahi nefsinin ve vücûdunun hakikatını bilesin ki hatta "*Men 'arefe nefsehû*" tahtında dâhil ba'dehû Cenâb-ı Hak'taki ilm esrârına âlim olasin.

İmdi ey sâlik, bilgil ve âğâh olgil ki Hazret-i Dâvûd aleyhi's-selâm münacâtda: "*İlâhî! Mâ halaktü'l-halke?*" dedi. Yani "Ey benim Rabbim, Allâhum bu halkı nice halk eyledin?" diye suâl eylediğinde Cenâb-ı (s. 12) Hak'tan cevap geldi ki, "*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'refe fe-halkatü'l-halke li-en-u'refe*"³² Yani demek olur ki, "Yâ Dâvûd, ben gizli genc yani hazîne idim, söylemek ve bilinmek için bu âlemi halk eyledim" diye cevap eyledi. Yani kenz-i mahfî dediği Cenâb-ı Hakk'ın zât-ı pâkıdır.

Pes cemî'-i ezmine ve ekmine ve cemî'-i mevcûdât halk olunmazdan evvel Cenâb-ı Hak kendi zât-ı pâkine tecellî edip cûş eyledikte rûh-ı Muhammed peydâ oldu. Ol rûh-ı Muhammed'in isimleri çoktur. Cevher-i evvel, kalem, kelime-i ehimme, levh-i a'zam, rûh-ı kuds, akl-ı evvel, rûh-ı nâtık, akl-ı

28 "Onlardan nefislerine zulmeden, iktisatlı davranan ve hayırlarda yarışanlar vardır" (Fâtır, 35/32).

29 "Şeyhi olmayanın dini de yoktur".

30 "Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır".

31 "Beni terbiye edici olmasaydı ben Rabbimi bilemez idim".

32 "Ben gizli hazine idim, bilinmeyi sevdim, istedim ve halkı yarattım".

kül, rûh-ı ekmele, rûh-ı ahnâfi ve rûh-ı sultânî ve tahayyür zâlik demişlerdir. Lâkin Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salavât Hazretlerinden rivâyet olundu ki akl-ı evvel'den iki vechile ve iki itibâr ile haber vermişlerdir ki kaçan nûrdan, rûhdan bir nesne murâd olundukta akl-ı evvel denilir demişlerdir ki çün akl-ı evvel rûh-ı Muhammed aleyhi's-selâm oldu. Bu vecihden buyurmuştur ki, "İnnellâhe halaka âdeme 'alâ sûretihi"³³ Yani tahkik Cenâb-ı Hak Âdem'i rûh-ı Muhammed aleyhi's-selâm sûretinde yarattı demek olur. Ancak bu mahalde bazı mahalle şebihler "alâ sûretihi" de olan zamiri Cenâb-ı Hakk'a râcidir diye sûret tayin ettiler, neüzü billâh küfürdür. Hak Teâlâ, bî-misl ve bî-mânendir. Ammâ Allah Teâlâ Âdem'i topraktan akl-ı evvel sûretinde yani rûh-ı Muhammed sûretinde yarattı. Evlâdların dahi onun nutfesinden Âdem safi sûretinde yarattı. Cemî' -i âdemînin sûreti akl-ı evvel, yani rûh-ı Muhammedî sûretidir.

Pes Âdem Safiyyullah'ta her ne kim var ise, evlâdları dahi buna gelince onunla muttasıf oldular. Ol muallim oldu, bunlar dahi muallim oldu. Ol halife oldu, bunlar dahi (s. 13) halife oldu. Lâkin bu sözler insân-ı kâmil hakkındadır. Cenâb-ı Hak Kelâm-ı Kadîm'inde buyurur kavluhû Teâlâ: "Hel yestevillezîne ye'lemûne vellezîne lâ-ye'lemûn"³⁴ Yani demek olur ki âlim ile câhil bir olmadı, gerçi sûrette bir ad. Lâkin sûrette hakkında buyurur kavluhû Teâlâ: "Ulâike ke'l-en'âmi bel-hum adallu"³⁵ denildi. Çün akl-ı evvel, ki rûh-ı Muhammed aleyhi's-selâmdır, sebep-i zuhûr oldu. Onun için Cenâb-ı Hak, Kelâm-ı Kudsî'sinde buyurur: "Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk"³⁶. Pes akl-ı kül vasıtasıyla tab'ıyyat-ı küllü yarattı. Tab'ıyyat-ı kül vasıtasıyla heyûlâ'yı³⁷ yarattı. Heyûlâ vasıtasıyla şekil-i kül yarattı. Dahi mâlûm ola ki çün akl-ı kül, âlem-i sağırde sûret-i insân olmuştur. Zirâ insanın bätını âlem-i kebîrdir. Ammâ sûret itibarıyla âlem-i sağır denildi.

Pes âlem-i kebîrde onun mukâbili rûh-ı izâfi'dir. Pes nefsi-i kül mukâbelesinde âlem-i sağırde rûh-ı insânî yaratıldı kim cismin diriliği cân ile dir. Onun için hareketi zâtîdir ve tenin hareketi ârizidir. Hareket, cândandır. Heyûlâ mukâbelesinde âlem-i sağır'de nutfe yaratıldı. Teni nutfeden şekil mukâbelesinde yarattı. Ahlâtı, tab'ıyyet-i kül mukâbelesinde yarattı. Âlem-i kebîr'de arş, âlem-i sağır'de baş yaratıldı. Vekîs' alâ hâzâ tafsilî nüsha-i kebîr ve tecellî-i sûret bahsinde zikr olunur. Âlem-i kebîr'de olan hayvânât dahi âlem-i sağır'in halkı mukâbelesinde yarattı. Meselâ, insanda kibir dünyâda ayı, insanda figân dünyâda maymûn, insanda hile dünyâda tilki, insanda buğz ve hased dünyâda hınzîr halk olundu.

33 "Allah Adem'i kendi sûretinde yarattı". Bkz. Buhârî, İsti'zan 1; Müslim, Cennet 28.

34 "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer 39/9).

35 "Onlar, hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadır" (A'raf 7/179).

36 "Sen olmasaydın, Sen olmasaydın felekleri (âlemleri) yaratmazdım". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 164, H. No: 2123.

37 Heyûlâ: Madde. Eski felsefede bütün cisimlerin ilk maddesi kabul edilir. Tasavvufta buna rûh-ı a'zâm denilir.

Vekıs 'alâ hâzâ imdi ey sâlik bilgil ve âgâh olgıl ki vücûd-ı insân nutfeden teveccühle (s. 14) zinde olup dünyâya gelir ve teveccühle hayvânatta kalır ve teveccühle insân-ı kâmil olur onu beyân edelim. Hak erenler fehimler müyes-ser eyleye, âmîn.

İmdi bilgil ki vücûd-ı insân sun'-ı Hak ile mevâlid-i selâse'den tevellüd eyler ki yani mevâlid-i selâse dediğimiz ma'deniyyât, nebâtât ve hayvânât, evvelâ, sun', ilm ve emr-i Hak ile kevâkib-i seyyâre³⁸ onun ahkâmı yerine gelip ma'deniyyât zemine kuvvet verip, zeminde nebâtât bitip, ol nebâtâtı hayvânât ekl edip, ol nebâtât ve hayvânâtı dahi insan ekl edip, ol ekl olunan lokmanın kırk dirheminden bir dirhem kan, kırk dirhem kandan bir dirhem meni (sperm) ve kırk dirhem meniden de bir dirhem nutfe ki ona cevher derler hâsıl olup, ol cevher evvelâ bätinen deryâ-yı evvel ki yani "küntü kenz"den ibarettir, zâhirâ adında cem' olup, ba'dehû bätinen deryâ-yı sâni ki akl-ı evvel, rûh-ı izâfiden ibarettir, zâhirâ anne rahmine (Uterus) düşüp emr-i Hak ile ol cevher ana rahminde kevâkib-i seyyâre onun ahkâmıyla terbiye olup, kevkeb-i Zühâl'in ahkâmıyla ol cevher kan olup ve kevkeb-i Müşteri'nin ahkâmıyla et ve deri bağlayıp, Merih'in ahkâmıyla kemik, sinir, damar, balgam ve safra bağlayıp, kevkeb-i Şems'in ahkâmıyla cân gelip, kevkeb-i Zühre'nin ahkâmıyla cân gelip, kevkeb-i Utarit'in ahkâmıyla inlemek ve oynamak gelip ve kevkeb-i Kamer'in ahkâmıyla boylamak gelip, bu çâr-anâsırın itmâmı üzre ki Zühâl'in terbiye ve ahkâmıyla ol cevherin kan olması nâridir. Müşteri'nin ahkâmıyla et ve deri bağlaması âbidir. Merih'in ahkâmıyla kemik, kas, damar, balgam ve safra oluşması hâkidir. Zühre'nin ahkâmıyla gelip zinde olması havâyidir. Zühâl'i terbiye edip Müşteri (s. 15) bendlerin, bağların çözüp yolun açmasıyla dört rûh ile zinde olup dünyâya gelir ki, ol vücûdun bätünü bir şehr-i muaazzamdır ki büsbütün avâlemde yani on sekizbin âlemde mevcûd olan ol vücûdda dahi mevcûddur.

İmdi, ey sâlik, bu dört rûh dediğimiz oldur ki biri rûh-ı nebâtîdir ki onun onun makâmı çiğder. Biri hayvânîdir ki onun makâmı cisimdir. Biri rûh-ı nefsanîdir ki onun makâmı dimâğdır. Biri rûh-ı insânîdir ki onun makâmı kalptir. Ammâ ol rûh-ı nebâtî ve rûh-ı hayvânînin gıdaları ekl ve şürbdür. Yemek içmek ile gıdalanır. Rûh-ı nefsanînin gıdası da şehvet arzusudur, onunla gıdalanır. Rûh-ı insânînin gıdası, ilm ve ma'rifet, evrâd ve ezkârdır, onunla gıdalanır. Bu rûh-ı insânî dediğimiz rûh-ı sultânî, rûh-ı izâfî, akl-ı evvel vesâire bâlâda zikr olunan isimler ile müsemâdır. Lâkin bu üç rûha ki rûh-ı nefsanî, rûh-ı hayvânî ve rûh-ı nebâtî bi'l-cümle zî-rûhda vardır ve bi'l-cümle zî-rûh bu üç rûhda hükmüne tâbidir. Lâkin bunlar nef-i emmâre hükmündedir. Bunların vücûda taalluku ahlâk-ı zemîme iledir. İnsanı dalâlete düşüren bu üç rûhun hükmüdür. Ammâ rûh-ı sultânî, rûh-ı izâfî dediğimiz insandan gayri hayvânda

38 Kevâkib-i seyyâre: Şems (Güneş) Kamer (Ay) ve beş gezegendir: Zühâl (Satürn), Müşteri (Jüpiter), Zühre (Venüs), Merih (Utarit).

yoktur. Bu rûha rûh-ı izâfî şol cihetten dediler ki Hak Teâlâ bu rûh-ı izâfîyi kendine muzâf eyledi. Nitekim Kelâm-ı Kadîm’inde buyurur kavluhû Teâlâ: “*Fe izâ seveytuhû ve nefehtu fihî min rûhî feka’û lehû sâcidîn*”³⁹ buna işaretler. Lâkin âdem mertebe-i behâimden ve şeyâtinden ve mertebe-i melâikeden geçmeyince bu rûh-ı izâfî ile zinde olmaz. Zirâ insanda nefis-i emmâre ve ervâh-ı selâse-i mezkûrenin galebelerinden bu rûh-ı izâfî meyyit hükmündedir. Ol ervâh-ı selâse ile nefis-i emmârenin askeri (s. 16) ahlâk-ı zemîmedir. Ol rûh-ı izâfî ki rûh-ı sultânînin asâkiri ahlâk-ı hamîdedir. Kişi vücûdunda meyyit hükmünde olan rûh-ı sultânîyi uyarıp, onun asâkiri olan ahlâk-ı hamîdeyi, ahlâk-ı zemîme üzerine yürütüp, galebe ettirip ol şehri-i muazzam olan vücûdu ol rûh-ı sultânî hükmüne verip, vücûd şehrinde tahtını kurup ahlâk-ı hamîde asâkiri ahkâmın icrâ eyleyip, ol rûh-ı selâsenin ve nefis-i emmârenin gıdalarını kifâf miktarı ol taksim edip, onların tasarrufu rûh-ı sultânî yedinde olursa o kimse kavluhû Teâlâ: “*Ve eyyednâhu bi-rûhî’l-kudusî*”⁴⁰ kelâm-ı şerîfine mazhar olup, zâhirde dahi devr-i enbiyâ ise nefis-i enbiyâ, devr-i evliyâ ise nefis-i evliyâ ile te’ûb olunup dalâletten kurtulmuş olur. Yoksa ol ervâh-ı selâse ve nefis-i emmâre galebe üzre olup ve vücûd onların tasarrufunda oldukta ol kimse: “*Ulâike ke’l-en’âmi bel-hum adallu*”⁴¹ cemâatından ehl-i dâll olup, gerçi sûreti insan velâkin sûreti hayvândır.

Ey sâlik, bu rûh-ı sultânîyi uyarıp hâl-i mezkûru kesb ettirmek kişinin kendi cidd ü cehtiyle olur. Hâlâ değil dersene ne kadar ciddü cehd eylesen ol ervâh-ı selâse şiddet bulup, onların şiddetiyle dahi zebûn olsa gerektir. Zirâ kendi rûhunu kendi uyararak mümkün değildir. Eğer mümkün olsa Fahr-i Kâinât, Cebrâil vasıtasıyla ve mürşid-i kâmil olmayaydı ve Hazret-i Ali kerremallâhu vechehû bu husûsta “*Levla’l-mürebî mâ-areftü rabbî*”⁴² buyurdular. Yani demek (s. 17) olur ki beni terbiye edici olmasa, ben rabbimi bilemez idim.

Öyle olacak sen katında bilirsin. Zirâ Hazret-i Mûsâ salavâtullâhi alâ nebiyyinâ ve aleyhi Hazretleri buyururlar ki “*Men lem-yüled merrateyni lem-yelic melekûte’s-semâvâti*”⁴³ Yani demek olur ki bir âdem iki kere doğmadıkça âlem-i melekûta urûc edip melâike zümresine kavuşmaz. Yani bir kere doğmak cümleinin bildiği veled ana rahminden dünyâyâ tevellüd edip anası ol veledi kanlı sularından arıtıp, pâk edip, gâh muhabbet ile gâh celâl ile terbiye ederek besleyip ve büyütüp mükellef ve fâil-i muhtâr olmaktır. İkinci doğması, mükellef oldukta ahlâk-ı zemîme ve ef’âl-ı nâ-pesendîdesine tevbe ve istiğfâr edip Hazret-i Resûlullâh’a nâzil olan âyet-i bünyândan kavluhû Teâlâ: “*Innellezîme*

39 “*Ona (insana) şekil verdiğim ve ona rûhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın*” (Hier 15/29).

40 “*Ve onu, Rûhu’l-Kudûs (Cebrâil) ile destekledik*” (Bakara, 2/87).

41 “*Onlar, hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadır*” (A’raf 7/179).

42 “*Beni terbiye edici bir mürebî (Hz. Peygamber) olmasaydı, Rabbimi bilemezdim*”.

43 “*Bir insan iki kere doğmadıkça melekût âlemine yükselip, melekler zümresine dâhil olamaz*”.

*yubâyi'ûneke innamâ yubâyi'ûnellâhe yedullahi fevka eydihim fe-men nekese fe-innamâ yenküsü alâ nefsihi*⁴⁴ âyet-i kerimesi mûcibince bir şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmil den biât-kerde alıp, kavlen ve fi'len onun emrine münkâd ve vücudun ona teslim hizmet-i lâzimesinde dâim olup, ol dahi onu anası uşağı besler gibi rûh-ı sultânînin gıdası olan evrâd ve ezkâr, ilm ve ma'rifet ile besleyip, gâh muhabbet ile ve gâh celâl ile sülûk birle ef'âl-ı nâ-pesendidesinden geçirip ve hortûm-ı şeytândan ve iblîs yüzlü kimselerden hıfz eyleyerek irşâd edip, âlem-i bi-esrârillâh olmaktır. Zîrâ Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât Hazretlerinden telkin olunan "mâye-i Muhammedi" ve "nefes-i Ahmedî" mürşidân birbirlerine telkin eyleyerek el'ân bâkî ve dâimdir.

Nefes-i mürşidân (s. 18) İsrâfil'ini ba'sinde nefh eyleyeceği "sûr" misilli ten-i mu'tebesinde meyyit hükmünde olan rûh-ı sultanîyi uyurup, lebs eyleyip zindelik verir. Nefes-i veliyyullâh ki sûr-ı İsrâfil dedikleri buna işaretir ve bu rûh-ı sultanî uyarmanın bundan gayri tarîki yoktur.

Ey sâlik, mürşidânda olan rûh-ı sultân er menziline ve sâlikte meyyit hükmünde olan rûh-ı sultânî avrat menziline olup, mürşidânda olan nefs-i âlî cevher menziline olup, ol mürşid-i kâmil nefs-i âlî olan cevheri, sâlik ağzında veyahut kulağından ilkâ eyledikte, ol sâlikte meyyit mesâbesinde olan rûh-ı sultânî hâmile olup, sâlikin isti'dânına göre üç sene ile on iki seneye değin ondan bir veled tevellüd eder ki beyne'l-mürşidîn "veled-i kalb" derler. Ol veled-i kalb dahi müzekkere tevellüd eylemesi var ve müennes tevellüd eylemesi var, neüzü billâh cenîn ilkâ eder gibi ilkâ edip, bi-vakt tevellüd eylemesi (var). Ammâ müzekker tevellüd eyleyse, ol sâlik şeyh-i ârif, mürşid-i kâmil olup, sâhib-i irşâd olur. Zîrâ ehl-i tarîkatta ilm-i ledün ve ilm-i bâtın dedikleri oldur, veled-i kalbin ilmi ve kelâmıdır. Meşâyihin kalbinden vâki olan tulû'ât onun âsârıdır. Ol veled-i kalbi müzekker tevellüd ettirmek sâlikin isti'dâdı ve mürşidîn himmetiyle olur. Eğer sâlik hîn-i biâtte ol nefs-i âliyi ahz ederken bilâ-şek ve lâ-gümân ahz edip ba'dehû nefsinî şeyhe teslim ve kavlen, fi'len emrine münkâd olup, tayin eylediği evrad ve ezkârı tenbihi üzre bilâ-ziyâde velâ-noksan okuyarak ve şeyhin nutkunu saklayarak ve rızâ, teslimiyette olur ise sâlikin veled-i (s. 19) kalbi vakt ve zamanıyla mezkûr tevellüd eyler. Eğer sâlik ol nefs-i âliyi ahz ederken şek ve gümân ile ahz edip sonra fehm edip i'tikâd-ı tâm hâsil edip şeyhe muhabbet-i tâm ile ve bast-ı kalb üzre tayin olunan evrâd ve ezkârını dahi bilâ-ziyâde velâ-noksan okuyup, lâkin hizmet-i şeyhte kusuru olur ise, ol veled-i kalb yine vakt-i zamanile tevellüd eyler. Lâkin müennes tevellüd eyleyip yalnız kendini irşâda kâdir olup, âherin irşâdına olamaz. Onun yüzünden kimse feyz-yâb olmaz.

44 "Muhakkak ki sana biât edenler ancak Allah'a biât etmektedirler. Allah'ın eli onların elinin üzerindedir" (Fetih, 48/10).

Şeyhe hizmet dahi iki kısımdır. Bir kısmı bedenen ve bir kısmı mâlendir. Evvelâ bedenen hizmete soyunup terk-i mâsivâ ile tecrîd olup vücûdunu hizmet-i şeyhe bezletmektir. Evvelki mâlen hizmet sâlik iyâl ıssı olduktan onları terk-i rızâ olmayıp alâ kadari'l-vâsi' şeyhin bazı levâzımâtını mâlen görmektir, eğer kabul eyler ise. Eğer kabul etmezse dahi kabul ettirmeye sa'y gerektir. Eğer hizmete mezkûrelerin ikisi dahi görmek mümkün olup, alâ kadari'l-vâsi' bezl-i vücûd eyler ise, ol a'lâlardan a'lâdır. Eğer sâlik ol nefs-i âliyi ahz ederken şek ile ahz edip sonra fehmi edip, i'tikâd hâsıl kılıp, lâkin leyhe teslimiyet ve muhabbet ile ve bast hâsıl edemeyip ve hizmet-i şeyhe dahi bezl-i vücûd etmeyip yalnız evrâd ve ezkârını tamamca okumakla iktifâ edip kalır ise, ol sâlike ol veled-i kalb kat'an tevellüd etmeyip âherden gayri kendine dahi nef'i olmayıp hayvânâtda kalır. Eğer sâlik ol nefs-i âliyi ahz eyler iken gerek şek ile gerek bî-şek ahz edip sonra dahi fehmi edemeyip şeyhe teslimiyet ve muhabbet ile rabt-ı kalb hâsıl edemediğinden mâadâ tayin olunan (s. 20) evrâdını, ezkârını ziyâde ve noksan okuyup ve şeyhin nutkunu tutmayıp kendi hevâsında bazan havâs, vefk, ed'iyye-i me'sûre ve ahzâb-ı Kur'ân okuyup, ziyâde ve noksan nesnelere görüp onlar ile aldanıp, şeyhin gayriden istimdâd ve ahz-i evrâd eyler ise ol sâlik cenin ilkâ eyler gibi ol veled-i kalb bî-vakt, bî-ten tevellüd eyleyip, sâlik mecnûn olup, bazan telef ve helâk olup hüsrân-ı azîme, firkat-ı Hakk'a ve nâr-ı cahîme giriftâr olmasına bâis olur, el-iyâzu billâhi teâlâ. Kavluhû Teâlâ: "Ve hameleha'l-insânu innehû kâne zalûmen cehûlâ"⁴⁵ buna işaretir.

Meşâyih dahi olur-olmaz kimselere biat vermesi câiz değildir. Zirâ biatkerde olan kimsede kâbiliyyet ve isti'dâd şarttır. Kâbiliyyet ve isti'dâd olmayan kimseye meşâyihin biat vermesi ayn-ı hatâdır. Kavluhû Teâlâ: "Innellâhe ye'murukûm en-tueddû'l-emânâti ila ehlihâ"⁴⁶ buna işaretir.

Ey sâlik, bilgil ki ol şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmil ol nefs-i âliyi sana nefh ve ilkâ edip senin vücûdunda ol meyyit mesabesinde olan rûh-ı sultânî uyanıp zindelenmeye başladıkta nefs-i emmâre vücûd şehrinin tasarrufundan alacak diye gümrâhlanıp, şiddetlenip bi-aynihî bir küfir ile misleyn kâfiri imâna da'vet eyledikte nice gadaplanır ise nefs-i emmâre dahi öyle gadaplanıp ahlâk-ı hamîde askeri cümle baş kaldırıp türlü türlü hileler kasdı birle ehl-i İslâm pâdişâhı ile kâfir kralı ülke kavga eder misilli, nefs-i emmâre ahlâk-ı zemîme asâkirini ile rûh-ı sultânî üzerine hücum eyledikte seni türlü türlü fesâdâta sevk edip, cihâd ve mukâteleye duruştuğunda mürşid-i kâmil ol ahlâk-ı asâkirini senin (s. 21) vücûdun şehrinde senin muhabbet ve rabt-ı kalb, teslimiyetinle kullanıp, ahlâk-ı zemîme asâkirini bozup mahvedip, senin vücûdun şehrinin ahlâk-ı hamîde asâkirine zabt ettirip, rûh-ı sultânîyi vücûdun şehrine şâh nasb edip, ondan tevellüd edecek veled-i kalb tevellüd edip, vücûd ikliminde Mehdî mi-

45 "Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettikte onlar bunu yüklenmekten çekindiler, korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir." (Ahzâb, 33/72).

46 Muhakkak ki Allah emâneti ehline vermenizi emreder" (Nisa 4/58).

silli hurûc ve vücûd iklimini ahlâk-ı zemîme asâkirinden tathîr edince, gayri sen kendi vücûduna mâlik olmak sevdâsında olmayıp, hemen gassâl önünde meyyit ne yana hareket ederse ol menzilde meyyit mesâbesinde teslîm ve rabt-ı kalb üzere olup, “Mûtû kalbe en-temûtû”⁴⁷ hadis-i şerifinin mefhûm-ı tahtında dâhil olmaya cidd ü sa’y gerektir. Zîrâ bunların cengi zâhir seferlerinden müşkildir. Ehlulâhın cihâd-ı ekber dedikleri bu cihâddır. Öyle olunca ol cihâdda elbette bir müdür ve vücûdunda bu cihâd vâki olmuş bir şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilin ser-askerliğine muhtâcdır.

Ey sâlik, teemmül ve tefekkür eyle ki âlem-i lâhûtta, âlem-i zât-ı tecelliyâtta âlem-i melekûta ve âlem-i melekûtta bu âlem-i nâsûta gelip, kâlib merkebine sivâr ve âlem-i bâtında isti’dâd, ilm-i esrârullâh kesbiyle terakkî menzili için olduğunu fehm eyledikte bunu dahi fehm eyle ki âlem-i melekûtta yani âlem-i nâsûta yani bu dünyâ âleminde elbette birbirini bulup ol rûh sâhibi sana mürşid olup, isti’dâdın miktarı ondan feyz-yâb olur. Onun gayri kimse seni irşâda kâdir olamaz. Onun için tarikat-ı aliyyede sâlik mürşidinden gayriden istimdâdı câiz değildir. Zîrâ cümle kutb olsalar dahi sâlike mürşidinden gayri feyz müyesser olmaz. Eğer kutb eyler (s. 22) ise, kendinin ameli habt olup, ziyân olmasına bâis olup, terakkî menzilinden tenezzül bulmasına sebep olur. Bu husûsta bi’l-cümle ehlullâhın ittifâkı böyledir. Meğerki sâlik müsta’id çıkıp mürşidinin menzilini tecâvüz edip, mürşidinin yol bulduğu menzilinden âgâh olmayıp, yine mürşidinin izn ve rızâsıyla mürşidi kendi bir gayri mürşid-i kâmile teslim eyleye. Ol dahi işârete muhtâcdır.

Ey sâlik, bundan böyle hâl-i sülûku beyân edelim. Hak erenler fehimler müyesser eyleye, âmin. Bilgil ve âgâh olgıl ki hâl-i sülûkta nefsin yedi menzili vardır. Kalbin dahi yedi tavrı vardır. Kaçan nefis bir menzilde zebûn olsa kalbin bir tavrı açılır. İki menzil zebûn olsa, iki tavrı açılır. Böyle yedi menzilde kalbin yedi tavrı açılır ki vech-i münâsibi üzre icmâlen beyân olunur.

Nefsin evvelki menziline emmâre, ikinci menziline levvâme, üçüncü menziline mühlime, dördüncü menzili mutmainne, beşinci menzili râziye, altıncı menzili marziyye, yedinci menzili sâfiye derler. Bu menzilleri sâlik seyr u sülûk ve himmet-i mürşidi ile tamam kat’edip kalbin yedi tavrını açmadıkça ol sâlik insân-ı kâmil sıfatıyla muttasıf olmaz ve hayvâniyyâtdan halas bulmaz.

İmdi nefsin evvelki menzili ki emmâredir, bu emmâre menzilinde nefsin taalluku bedenedir. Onun için cemî-i ahlâk-ı rezâili mürtekindir. Buhl, ucb, kibir, riyâ ve bi’l-cümle bu misilli ef’âl-ı nâ-pesendideyi mürtekindir. Bu emmâre menzilinde nefsin resmi, “hayye-i mühlike” yani engerek yılanı resmindedir ve sıfatındadır. Mürşid-i kâmil, sâlike nefis ilkâ eyledikte hayye-i mühlike gümrâhlanıp, sâlikin vücûduna türlü hileler kasd eyledikte mürşid-i kâmilin destine (s. 23) kelime-i tevhîd seyfini verip, sâlik bu seyf ile yâb yâb

47 “Ölmeden önce ölünüz.” Bkz. Aclûnî, a.g.e., II, 290, H. No: 2669.

helâke kasd eyledikte ol lâin ol kadar tecâvüzlük eyler ki sâlikin helâkine kas eyler. Lâkin himmet-i mürşid ile zafer bulamayıp, sâlik ol seyf-i tevhid ile âkîbetü'l-emr ma'nevî onu katl edip halâs olur. Tarîkat-ı aliyyede sâlik, ma'nevî her ne kadar feyz yüzlü keskin harp âletleri müşâhede eyler ise, âlât-ı tevhid tabir olunur. Her kaçan sâlik ma'nevî ol âlât-ı tevhidten biri ile hayye-i mühlike eyler görse, emmâre menziline katetmiş olur. Sülûk hâlinde sâlik için evvel menzil budur. Sâlik emmâre menziline ekseri mâî renkle müşâhede eyler. Zirâ "Lâilâhe illallâh" kelimesinde olan "Lâ" şerîki nefyden ibarettir ve şerîkin dahi rengi mâîdir. Onun için sâlik emmâre menziline ekseri mâî renkli nesnelere müşâhede eyler. Sırr-ı emmâre, küçük erkek oğlandır. Ve taht-ı emmâre, İstanbul'dur. Sâlik, ekseri ma'nevî kendini kendini İstanbul'da ve İstanbul'a karîb mahallerde görür. Ve dahi hâl-i emmâre, dâimâ hilâf-ı rızâullâhda olmaktır. Eğer sâlik, müdâm uyuyup, içip, çok uyursa ve şehvet arzusuna talep eder ise gayri nesne talep eder ise, gayri nesne talep etmez ise nev'-i behâimdir. Eğer yiyip-içip ve uyuyup ve şehvet arzusuna görüp ve kibr, ucb, hased, gadab, halka husumet ve âzâd eder ise ve ibâdet dahi eder ise dâim fikirkesb-i dünyâ olur ise, ol sâlik emmâre menziline olup şeytân (s. 24) ve sibâ sıfatlarıyla muttasıftır. Eğer hâl-i emmâre bütün zikir olursa söz uzar. Bu muhtasar ona takat getirmez. Müsta'id olan sâlike bu kadar kifâyet eyler.

Nefsin ikinci menzili levvâme dedik. Menzil-i levvâmede nefsin taalluku tabiatıdır. Onun için evsâfı heves, mekr, ucb, işret, temennî-i kahrıdır. Âlâtı, celâl âletidir. Şiş gibi sivri, bıçak gibi keskin olan âlet-i hay'dır. Sâlik levvâme menziline ekseri kendini ma'nevî bu misilli âletleri isti'mâl eyler görür. Rengi, resmi ateş gibi kızıl renktir. Libâsda ve düşmede ve sair eşyâda sâlik ol menzilde ma'nevî her ne ki müşâhede eyler ise kızıl renkle müşâhede eyler, geçen ömür sermâyesini hilâf-ı rızâullâhın zâyî' eylediği için sâlik ol menzilde gâhiçe kendi nefesine kasd eyler. Ol menzilde mürşidler sâlikî gâyet dakik gözetmek gerektir. Bu menzilde sâlik nûr dahi müşâhede eylese, kızıl renkle müşâhede eyler. Sâlikin bu menziline hâli, yiyip-içip uyumak, şehvet arzusuna görmek, battâliyyetten halâs olmak, atıp yenmek, dünyâ umûruna sa'y etmek, halka gâhiçe husumet, gadab, mekr ve hile etmek ve ekseriya fikr-i dünyâ ile olmak, gâhiçe ibâdet etmek hâlinde olur. Taht-ı levvâme, cezîreleridir. Sâlik ol menzilde ekseri kendini ma'nevî cezîrelerde (ada) müşâhede eyler. Levvâmede nefsin nazarı dâimâ tabiata olmakla her ne ki sâlikten zuhûr eyler ise nefisten tabiata mensuptur, tabîidir.

Nefsin üçüncü menziline mülhime dedik. Mülhimenin evsâfı, sehâvet, kanaat, ilim, amel, tevâzu ve bunlara benzer ahlâk-ı hasenedir. Nûru, resmi, yeşil renktir. Âlâtı, topuz, (s. 25) top güllesi, kurşun ve bunlara benzer yuvarlak âlât-ı harptir. Sâlik, mülhime menziline, ekseri ma'nevî bu mezkûr âlât-ı harbi isti'mâl eyler görür. Bu menzilde nefsin nazarı dâimâ kalbedir. Sâlikten her ne fiil zuhûr eyler ise, nefisten kalbe mensuptur, kalbidir, gerek rahmânî

ve gerek şeytânî. Lâkin müsta'id olan sâlikte ekseri zuhûr ve hutûr eden rahmânîdir. Bu menzilde sâlikin hayâlî, az yemek, az uyumak, şehvet arzusu-na az tâbi olmak, kimseye azar, mekr, hile etmemek, yalan söylememek ve doğruluk. Bu ahvâl kendinde dâim olur ise sâlik mülhime menziline kadem basmış olur. Zîrâ bu menzilde rûh-ı sultânî uyanıp, rûh-ı nefsânî ve rûh-ı hayvânî üzerine galebe eyler. Mülhimenin tahtı, Mısır ve Bağdat'tır. Sâlik, bu mülhime menziline ekseri ma'nevî kendini ol şehirlerde ve ol şehirlere yakın mahallerde müşâhede eyler. Bu menzilden sonra sâlik, âlât-ı esmâ'ya muhtâc olmaz. Zîrâ tarîkin derbendlerin geçmiş olur.

Nefsin dördüncü menziline mutmainne dedik. Mutmainnenin evsâfı, cûd, tevekkül, tezehhüd, savm-ı rizâyete, ibâdât-ı dâim, rızâ ve şükür ve bunlara benzer ahlâk-ı hamîde evsaf-ı kâmilelerdir. Nûr resmi, beyaz ve tekdir. Sâlik, ol menzilde ekseri ma'nevî beyaz renkli nesnelere müşâhede eyler. Nûr dahi müşâhede eylese beyaz renkli müşâhede eyler. Fî'li dâimâ ihlâstır. Zikri, fikridir. Tahtı, Şâm ve Kudüs'tür. Sâlik, ol menzillerde kendini ekseri Şâm'da, Kudüs'de ve bunlara karîb mahallerde görür. Bu menzilde sâlikin hâtırına hutûr eden havâtır rahmânîdir. Zîrâ nefsin bu menzilde nazarı ve taalluku (s. 26) aklîdir, akla mensuptur. Her ne zuhûr ve hutûr eyler ise nefisten akladır. Her ne zuhûr ve hutûr eyler ise nefisinden akla mensuptur, aklîdir. Zîrâ bu menzilde nefsin nazarı, akl-ı sânikiden bir an münfek olmaz. Sâlikin hâli, az yemek, az uyumak, şehvet arzusu-na az tâbi olmak, belki hiç tâbi olmamak, halka râzılık erişirmek, yalan, hile kat'an kat'iyeten yeri bulunmamak, dâimâ doğruluk işlemek, fukrâ-yı du'afâya şefkat etmek, ehl-i kemâle ziyâde tazim etmek, zikri dâim fikrullâh olmak, mâsivâ illetlerin kendinden giderip, Hakk'a rücû' etmek ve halka münâdî olmakla liyâkat göstermek. Bu menzilde sâlike, melâ-i a'lâ'dan ma'nevî nidâ zuhûr edip, "Yâ eyyetühe'n-nefsü'l-mutmainneh 'irci'î ilâ rabbiki"⁴⁸ şânında denilir. Sekînet üzere fâyiz ve tumânînet ile sâbit olup, ilm ve ma'rifet hâsıl edip kendini anlayıp Hakk'ı bilip, ma'nevî lâhûta tayran etmeye başlar.

Nefsin beşinci menziline râziye dedik. Bu râziyenin evsâfı, ihlâs, kerâmet, zühd, niyâz-ı dâim, savm-ı riyâzettir. Nûr resmi, sarı renktir. Bu menzilde sâlik ekseri sarı renkli nesnelere müşâhede eyler. Nûr dahi müşâhede eylese, sarı renkle müşâhede eyler. Taht-ı râziye, Medine-i Münevveredir. Bu menzilde sâlik kendini ekseri Medine-i Münevverede ve ona karîb mahallerde müşâhede eyler. Bu menzilde sâlikin hâli, az söyleyip sükûtu olup, dâimâ gönüllü niyâzda ve Hakk'a müteveccih olup, şeyhin şeklini bir ân gönlünden ihrâc etmeyip, her umûru onunla bile olarak huzûrunda ve gıyabında dâim gönüllü bile olup, kendinden bazı envâ'-ı kerâmet zâhir olmaya başlar.

48 "Ey itmi'nâna ermiş nefis! Sen O'ndan râzî, O da senden râzî olarak Rabbine dön" (Fecr, 89/ 28-29).

Nefsin altıncı menziline marziyye (s. 27) dedik. Bu marziyyenin evsâfi, “*Tahallakû bi-ahlâkillâh*”⁴⁹dir. Yani sâlik bu menzilde Cenâb-ı Hakk’ın sıfât-ı subûtiyyesiyle sıfatlanır. Evsâfi, hüsn-i hulk, lütuf, kerâmet, tekarrub-i Hak, hadîs-i Nebevî sallallâhu aleyhi ve selem ile tekellüm eyler. Nûr dahi mücellâ ve müstakil siyahıdır. Adına “süveydâ” derler. Bu menzilde sâlik ekseri mâ’nevî siyah renkli nesnelere müşâhede eyler. Nûr dahi müşâhede eylese siyah nûr müşâhede eyler. Taht-ı marziyye, Mekke-i Mükerrerem’dir. Sâlik bu menzilde ekseri mâ’nevî kendini Mekke-i Mükerrerem’de ve Mekke-i Mükerrerem’e karîb yerlerde mahallerde görür. Ehlullâhın “*Lâ hicrete ba’de feth-i Mekke*”⁵⁰ rumûzâtı bu menzile işarettir. Bundan sonra sâlikte kizb ve hatâ hata sâdir olmaz.

Nefsin yedinci menziline sâfiyye dedik. Bu sâfiyyenin evsâfi, sıfât-ı subûtiyyedir. Esmâsı, esmâu’l-hüsnâ’dır. Nûr resmi, bî-renkdir. Yani her renk kendinde dâim olup, hangi meclise varsa evvelâ ol ashâb-ı meclisin hâlini giyip, ba’dehû dilerse kendi hâlin onlara giydirir. Yani avâm meclisinde avâm, ulemâ meclisinde ulemâ görünür. Dervîşân ve ehlullâh meclisinde ehlullâh görünüp, her renge boyanır. Zîrâ bu menzil, kibâr-ı ehlullâh menzildir. Bunlar dâimâ nâs arasında mahlût ve nâs ile mümtezic olup, nâs arasında kendilerin gizleyip kesrette vahdetleriyle meşgûldür. Onun için hâl-i keyfiyetleri bî-renk olup fehm olunur kimselerden değillerdir. Lâkin müstâ’id sâlik bunları tarz-ı atvarından ve kelâmlarından fehm eyler. Zîrâ ekseri tekellümleri gözlerin yumup cezâ tefekkür birle intâk-ı Hak ile nutk ederler. Kelâmların ekseri hükmiyle söylemeyip, zül’-vecheyn söylerler. Lâkin bu esnâda mukallid çok olduğu hasbilen fehimleri gâyet müşkil olup, belki hâlleri inde ehlihî (s. 28) mâ’lumdur. Bunlar ile hem meclis olup hamiyetlerinde bulunmak büyük saâdetdir. Zîrâ kibâr-ı ricâlullâh hazretleri saâdetle buyurmuşlardır ki: “*Men erâde en-yeclise ma’allâhi fel-yeclis ma’a ehli’t-tasavvufi*”⁵¹ Yani bir men ki Cenâb-ı Hak ile oturmak dilesse, ehl-i tasavvuf meclisinde otursun diye buyurmuşlardır. Zîrâ bunların gönülleri râh-ı Hak olup, sohbetleri hâs olmakla bir ân Hak’tan ayrı değillerdir. Ehl-i tasavvuf diye bu menzili kat’edene ehlullâh derler. Yoksa fi-zemâninâ olan tekke şeyhlerinin her birine demezler. Zîrâ fi-zemâninâ ekseri mukalliddir.

Ey sâlik, Cenâb-ı Hakk’ın huzurunda sen dahi hâzır-nâzır ve sırr-ı hakâyıktan âlim olmak dilerse bu menzili kat’eylemiş bir mürşid-i kâmil ve şeyh-i âriften biat-kerde olup hiss u mâ’nevî huzurunda hâzır olup, ondan kesb-i hakâik mevcûdât eyleyip, ilm-i esrâr-ı vücûdu kütüb-i esmâiyyesinden kelime be-kelime, harf be-harf, mütalaa ve ta’lim eyleyip hil’at-ı behîştin ey-nine giyip, nefsi tâlika muhlisîn zümresinden olup, merâtib-i nefsi anlayıp,

49 “Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanmak”.

50 “Mekke’nin Fethi’nden sonra hicret yoktur”.

51 “Kim Allah ile oturmak istiyorsa, ehl-i tasavvuf meclislerinde otursun”.

zât-ı Cennet'e dâhil ol. Zîrâ mürşid-i kâmilin vücûdu hakikatü'l-hakâyıktan ve senin zâtın ol hakikatın nûru zerresinden bir zerre nûrdur ki Cenâb-ı Hak bu menzili kat'eden mürşid-i kâmile cemî' - i esmâu'l-hüsnâ ve esmâ-ı zâtıyla tecellî etmiştir. Ol nûr senin mir'ât-ı vücûduna sıfat-ı zâhir, idrâk-ı tayyibe ve niyet-i hâlis renginden mün'akis olup, zuhûr eyleyip, ol tecellî ile sen dahi tecellilenmek müyesser olur.

İmdi ey sâlik, nefsin yedi menzilini tamam bildin. Şimdi kalbin yedi tavrını dahi icmâlen beyân edelim ki ma'lûm ola.

Sâlik nefsin evvelki emmâre menziline sülûk birle emmâre menzilini kat'birle nefsi emmâreyi (s. 29) zebûn eyledikte kalbin evvelki tavrı açılır ki buna "te'mîn-i kalb" derler. Sâlikin ol menzilde akli kuvvet bulup, âkil olup, hakkı bâtıldan fark edici ve ehl-i imân olur. Nitekim Cenâb-ı Hak Kelâm'ında buyurur kavluhû Teâlâ: "*Ulâike ketebe fî-kulûbihimü'l-îmâne*"⁵². Bu âyet-i kerîmenin sırrı kendine hâl-i imânî sebât bulup, imân ehli olur.

Sâlik nefsin ikinci levvâme menzilini sülûkunda menzil-i levvâmeyi kat'ile nefsin zebûn eyledikte, kalbinin ikinci tavrı açılır, ona "sadru'l-kalb" derler. Bu kalbinin bir menziline sâlik, "inşirâh-ı kalb" hâsil eder. Kavluhû Teâlâ: "*Efe-men şerahallâhu sadrahû li'l-islâm*"⁵³ âyet-i kerîmesinin sırrı kendine hâl olup ve İslâm üzere metîn olup, tefekkür olur, yani dâimâ Cenâb-ı Hakk'ın sır ve sun'unu tefekkür edici olur. Kemâ fi-kavli'nebiyyi sallallâhu aleyhi ve selleme: "*Tefekkürü sâ'atin hayrun min ibâdetin seb'ine elfe senetin*"⁵⁴, hadîs-i şerîfi kendine hâl olup, sellem olur.

Sâlik nefsin üçüncü mülhime menzilini sülûk birle kat'eyledikte, kalbinin üçüncü tavrı açılır ve ona "hubbetu'l-kalb" derler. Sâlik bu menzilde vâridât-ı gaybî hâsil kılıp, gam ve şâdi ve vesvese-i şeytânî virdle unutup, hevâ-yı Hak hâsil kılar, kemâ kâl'e'n-nebiyyü aleyhi's-selâm: "*Men lâ-virde lehû lâ-vâride lehû*"⁵⁵ hadîs-i şerîfin mefhumunca hevâ-yı vâridâtla tâir olup, bu menzilde ekseri ma'nevî kuş misâli tayrân eder. Kemâ kâl'e'n-nebiyyü aleyhi's-selâm: "*Lev-la'l-hevâ mâ-seleke ahadün tarikan ilallâhi te'âlâ*"⁵⁶. Sâliki menziline eriştiren bu hevâdır.

Sâlik nefsin dördüncü mutmaine menziline sülûk birle mezkûr mutmaine menzilini dahi kat'eyledikte sâlikin kalbinin dördüncü tavrı açılır ki buna "behcetü'l-kalb" derler. Sâlik bu menzilde ferâset hâsil kılar ki buna "ilhâm" derler. Ol dahi iki kısımdı. (s. 30) Bir kısmı rahmânî ve bir kısmı nefsânîdir. Eğer rahmânî olur ise, me'mûr-i cemâldir, nefsânî olur ise me'mûr-ı celâldir.

52 "*İşte onların kalbine Allah, imânî yazmış...*" (Mücâdele, 58/22).

53 "*Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa...*" (Zümer, 39/22).

54 "*Bir saat tefekkür yetmişbin senelik ibâdetten daha hayırlıdır*". Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 310, H. No: 1004.

55 "*Her kimin bir virdi yoksa vâridâtı da yoktur*" Bkz. Eşref Ali Tanevî, *Hadislerle Tasavvuf*, H. Zaferullah Davudi-Ahmed Yıldırım, Umran Yay., İstanbul 1995, s. 88.

56 "*Hevâ olmasaydı Allah'ın yoluna hiç kimse sülûk etmezdi*". Kaynağına ulaşamadım.

Rahmânî oldukta ilhâm derler. Mülhime dedikleri melâikenin ilhâmıdır. Nefsânî oldukta “vesvese” derler. “Hannâs” dedikleri şeytânın vesvesesidir. Ammâ ferâset-i ilâhî vesveseden temyiz eyler. Zîrâ bu menzil ilhâm ve vesvese menzildir. Birbirinden ferâset temyiz eder. Kemâ kâlê'n-nebiyyü aleyhi's-selâm: *“Ittekû ferâsetü'l-mü'mini lâ-yehtiu fe-innehû yenzuru bi-nûrillâhi”*⁵⁷. Ol menzilde sâlikin vesvese-i şeytânı zuhûr eyleser onu ilhâm-ı Rahmânîye tahvîl eylemeyince, mürşid sâliki celâl ile terbiye eyler. Eğer ilhâm-ı rahmânî zuhûr eyler ise celâle hâcet kalmaz, cemâl ile terbiye etmek gerektir. Zîrâ sâlik bunun farkında olmaz.

Nefsin beşinci menziline râziye dedik. Sâlik bu menzil-i râziyeyi kat' eyledikte, sâlikin kalbinin beşinci tavrı açılır, buna “şeffü'l-kalb” derler. Sâlike bu menzilde “cezbe” hâsıl olur ki “kûşeş-i dil” dahi derler. Bu cezbe, sâlike dünya muhabbetini terk ettirir. Zîrâ hubb-ı dünyâ ve mâsivâ bu menzile değın tesâdüf eyler. Kemâ kâlellâhü Teâlâ: *“Kad şeğâfehâ hubben”*⁵⁸ bu menzile işarettir. Ammâ cezbe, ol muhabbeti terkettirir. Nitekim Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvat buyurur: *“Cezbetün min-cezebâtı'r-rahmâni tüvâzi amele's-sakaleyn.”*⁵⁹

Bu cezbe-i rahmânî, sâlike dünyâ muhabbetini terk ettirdikten sonra âhiret amellerin dahi, terk ettirir. Zîrâ bu menzilde aşk-ı Hudâ sâlikte vird menziline dedir. Ol menzilde mürşid-i kâmilin sâliki tabîb-i hâzik misilli timâr etmek gerektir. Zîrâ bu hâl cezbe-i sâlikte ekseri bir eser bırakır. Gâyet bir mürşid-i kâmile muhtâcdır.

Nefsin altıncı menziline marziyye dedik. Sâlikin marziyye (s. 31) menziline sülûkun tamam eylediğinde kalbinin altıncı tavrı açılır ki ona “vasîtatü'l-kübrâ” ve “fuâdü'l-kalb” dahi derler. Bu menzilde sâlik vâridât-ı rahmânî hâsıl kılar ki ona “ilhâm” derler. Vesvese dahl etmez, mazhar-ı cemâldir. Bu menzilde ebedî kizbe mecâl yoktur. Zîrâ mertbe-i sıfattır. Kemâ kâlellâhü Teâlâ: *“Mâ kezebe'l-fuâdu mâ ra'â”*⁶⁰ nass-ı şerîfinin sırrı hâsıl olup, sâlikin veled-i kalbi dahi teevellüd edip, Mehdî⁶¹ misilli vücûd ikliminde hurûc eyleyip, vücûd-ı sâlikin, rûh-ı sultanînin bi-tamâmihî tasarrufunda olmuş olur. Ekseri bu menzilden “halife” ve “sâhib-i irşâd” çıkar.

Nefsin yedinci menziline sâfiye dedik. Bu menzil, ehlullâh ve mürşidân menzildir. Bu menzilde kalbinin yedinci tavrı açılır ki ona “süveydü'l-kalb”

57 “Mü'minin ferâsetinden sakınınız. Zira o, Allah'ın nûruyla bakar”. Tirmizî, Tefsir 16.

58 “Yûsuf'un sevdası onun kalbine işlemiş” (Yûsuf, 12/30).

59 “Rahmân'ın cezbelerinden bir cezbe sakaleyn (insan ve cin)'in ameline eşittir”. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 332, Hadis No: 1069.

60 “(Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı” (Necm, 53/11).

61 Mehdî, kıyâmet alametlerinin belirlediği ve artık insanların iyice bozulduğu bir dönemde, zulümle kaplanmış dünyayı adaletle dolduracak, Hz. Peygamber'in neslinden, ismi Hz. Peygamber'in ismine, babasının adı da Hz. Peygamber'in babasının adına (Abdullah) benzeyen, dini ayakta tutmak üzere doğudan çıkacak olan şahsiyet. Geniş bilgi için bkz. Ethem Ruhi Fığlalı, *Çağımızda İ'tikâdi İslâm Mezhepleri*, Selçuk Yay., 6. bsk., Ankara 1993, s. 246-288.

derler. Ol menzilde menzil sâhibine sıdk hâsıl olup, nazargâh-ı Hak olur. Zîrâ sıdk-ı fer' yakındır. Yakîni fer'-i tahkiktir. Lâ-şüphe velâ raybe fihdir. Kemâ kâlê'n-nebiyyu âleyhi's-selâm: "es-Sıdku yencî ve'l-kizbü yühlikü"⁶² Pes bu menzil sâhiplerine "sıddîk" derler, bunlar mahbûb-ı enbiyâdır, enbiyâlarla haşronulur.

İmdi ey sâlik, bu sülûka marziyye menziline gelince "seyr-i ilellâh" tabir olunur. Yani bu seyr-i ilellâh'tan murâd âlem-i eşyanın envânının herbirinin nihâyetlerine varınca sâlik kendi vücûdunda gerek mâ'nevî gerek murâkabesinde seyr edip, meselâ sâlik vücûdunun cemadâtı nev'ine sülûk edip nihâyet buldukda, sâlik rüyâsında ve murâkabesinde hacer-i mercân müşâhede etmektir. Sâlik rüyâsında ve murâkabesinde bu hacer-i mercân müşâhede eyledikte, vücûdunun cimâdâtı sülûkun bitirip vücûd-ı nebâtinin seyrine başlar. Zîrâ bu hacer-i mercân bitici ve büyüyücü olduğu ecilden cimâdât nev'ine nihâyet ve nebâtât nev'ine kapı olmuştur. Bu seyr bâlâda zikrolunan rûh-ı nefsanî ki yani (s. 32) cân dediğimiz rûhun seyridir. Bu seyrin nihâyetinde ol rûh-ı nefsanî zebûn olmuş olup, inkıyâd üzre olur. Ba'dehû sâlik vücûd-ı nebâtinin seyrine başlar. Onun dahi nihâyeti oldur ki sâlik rüyâsında, ya murâkabesinde şecer-i hurmâ müşâhede eyler. Hurmâ ağacını başı kesildikte kurumakla rütbe-i hayvâniyye münâsebeti olduğu ecilden ol rütbe-i nebâtiyye nihâyet ve rütbe-i hayvâniyyeye kapı olmuştur. Şecer-i hurmâ dahi müşâhedededen sonra sâlik vücûd-ı hayvâninin seyrine başlar. Onun dahi nihâyeti oldur ki sâlik rüyâsında ve murâkabesinde at müşâhade eylese. Zîrâ feres yani at, mertebe-i insâniyyeye yakındır. Şol vechile ki at, er mizâcında olup, his ve zirekliği sâir hayvândan gâlib olmak hasebiyle rütbe-i hayvâniyyeye nihâyet ve rütbe-i insâniyyeye kapı olmuştur.

Sâlike bu seyr-i ilellâh sülûkunda her ne vakit sûret-i feres tecelli eyler ise sülûk-ı hayvâniyyesi tamâm etmiş olur. Bu menzilde rûh-ı hayvânisi zebûn olup, rûh-ı sultâniyyesine inkıyâd etmiş olur. Bundan sonra vücûdunda sâlik vücûd-ı insâniyye seyrine başlar ki ervâh-ı ulviyyâtın esrârını vücûdunda derecât derecât, tabakât tabakât mertebe-i mü'miniyi ve mir'ât-ı ulemâyı, tabakat-ı evliyâyı ve derâcât-ı enbiyâyı bularak, bilerek vücûdunda esrâr-ı evliyâ ve esrâr-ı enbiyâ zuhûr etmeye başlayıp, rüyâsında ve murâkabesinde evliyâullah, mürşidîn, pîrân ve peygamberân müşâhade eyleyerek terakkî bulup, gâh onları kendisiyle birlikte, gâh kendisini onların makâmlarının sâhibi olmuş görerek bi-tevfikillâh ol mertebeleri icrâ edip, mertebe-i insâniyyenin dahi (s. 33) nihâyeti derece cihetiyle kemâl ve ikmâli ol matlab-ı a'lâ, maksad-ı aksâ olan bizim Peygamberimiz Nebiyy-i Âhir Zamân Hazretlerini merâtib-i aliyeye ve makâmât-ı mahmûdiyyeleriyle müşâhade eyleyip, ol makâm vesile-i

62 "Doğruluk kurtarır, yalan helâke götürür" bu söz, Hz. Ali'ye nisbet edilmektedir. Bkz. Adem Ceyhan, "Tarihî Manzum Metinleri Nesre Çevirme Meselesi: Belîğ'in *Gül-i Sadberg'i Örneği*", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi, c. 9, Sayı: 1, Mart 2011, s. 129.

ilellâh hazretlerine müşâhadeye nâil olmaktır. Seyr-i ilellâh tabir olunan rütbe-i şerîf budur.

Dahi seyr-i ilellâh sülûkunda sâlikler tecelliyât-ı sûriyye görürler ki ol âsâra müteallıktır. Tecelliyât-ı nûriyye görürler ki ol ef'âle müteallıktır. Tecelliyât-ı ma'nevî görürler ki o sıfâta müteallıktır. Tecelliyât-ı zevkiyye görürler ki ol zâta müteallıktır. Ol âsâra müteallık olan tecelliyât-ı sûriyyede Hakk Teâlâ sâlike cemî-i sûrî ile tecellî eyler. Müfredât-ı unsuriyâtan alâ-merâtibihim nitekim zikrolunur, ma'âdin, nebâtât ve hayvânât gibi. Her vakit ki hayvândan insân terakkî etmek zamânı geldikde sûret-i feresde tecellî eyler ki hayvânın ufkudur. Suğûr ve zeyrekliği gâlib olmak hasebiyle ve his ziyâde olmak hasebiyle insana daha yakındır. Bundan sonra bu tecellî-i sûriyye de sûret-i insânda tecellî eyler. Zirâ insanın fevkinde nesne yoktur. İnsan cümleden büyük ve mu'teberdir. Bu sûret-i insân üzre olan tecellî-i sûriyye nihâyet ve kemâli oldur ki Hak Teâlâ sâlike yani tecellî sâhibine yine tecellî sâhibinin kendi sûretinde tecellî eyler. Sâlike ondan müşkil sürçecek menzil yoktur. Ammâ bilmek gerek ki Hak Teâlâ sâlike yani tecellî sâhibine yine tecellî sahibinin kendi sûretinde şol vechile tecellî eyler ki sâlik ol tecellîde kendinden gayri kimseyi görmeyip (s. 34) her neye nazar eylese kendini görüp vücûdu büsbütün bu âlemi ihâta eyleyip cemî-i mevcûdâtı kendinde mündemic bulup kâlellâhû Teâlâ: "Senurîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve fi enfûsîhim hattâ yetebeyyene lehüm ennehu'l-hakku evelem yekfi bi-rabbike ennehû alâ külli şey'in şehid"⁶³ sırrı kendine âşikâr olup, âlem-i kübrâda yani yerde ve gökte her ne ki sun'-ı Hak var ise sûret u kâmet, müşâbihât, temessülât, sıfat ve kuvvet itibariyle bi'l-cümle onları kendi vücûdunda, rüyâsında ve murâkabesinde müşâhede eyleyip, kendinde mevcûd olduğunu bilip ve anlar. Nitekim bâlâda zikrolunduğu "Küntü kenzen mahfiyyen" Kenz-i Mahfî, Cenâb-ı Hakk'ın zât-ı pâki olup, bilinmek için bu âlemleri halk eylemek murâd eyledikde kendi zât-ı pâkına tecellî edip cûş eyledikte rûh-ı Muhammedî peydâ olup rûh-ı sultânî, rûh-ı izâfî ve sâir esmâ ile müsemmâ olan ervâh dahi ol rûh-ı Muhammedî sûretinde halk edip bu âlemleri dahi yani dünyâyı dahi yedinci yerden arş-ı a'lâ'ya varınca aşağısını dar, yukarısını geniş insan sûretinde halk eyledi. Ol rûh dünyâyâ gelip bu kâlîba girdikde kâlîbın dahi sûretini ol rûh sûretinde halk eyledi.

İnsanda her ne ki amel ve ef'âl, kuvvet zuhûr edeceği ilmullâhta ma'lûm olduğundan sûreti dünyâda dahi onlar bi'l-cümle halk eyledi. Egerçi zâhirin sıfât itibariyle âlem-i dünyâ âlem-i kebir görünüp vücûd-ı insân âlem-i sağır görünür. Zirâ vücûd-ı insân âlem-i dünyâdan tevellüd eyler ammâ bâtinen insânın rûhu dünyâ âleminde mukaddem olup, âlem-i dünyâ onun sûretinde halk olunup ondan tevellüd etmekle vücûd-ı insân âlem-i kebir olup, vücûd-ı insân nüsha-i kübrâ denilmiştir. (s. 35)

63 "İnsanlara ufuqlarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin herşeye şahit olması, yetmez mi?" (Fussilet, 41/53).

Sâlik dahi seyr-i ilellâh sülûkunda sülûku hâlinde himmet-i mürşid ile bu tecellî-i sûriyyeye nihâyet verip vücûdunun nüsha-i kübrâ olduğunu ve kendinin mir'ât idiği bilinmek için Cenâb-ı Hak sâlikin kendinin nüsha-i kübrâsı sûretinde tecellî eyler. Yani sâlik rüyâsında veya murâkabesinde kendi başının arş-ı a'lâ mukâbelesinde, sînesin kürsî mukâbelesinde, yedi azâ-yı ma'lûmesi yedi kat gök mukâbelesinde, yüreğin bihişt-i cinân mukâbelesinde, kulaklarının burc-ı hamel mukâbelesinde, burnun burc-ı sevr mukâbelesinde, kolların burc-ı cevzâ mukâbelesinde, memelerin burc-ı seretân mukâbelesinde, göğsün burc-ı esed mukâbelesinde, ciğerin burc-ı sünbüle mukâbelesinde, göbeğin burc-ı mîzân mukâbelesinde, mak'adı ve uylukların burc-ı kavîs mukâbelesinde, zekerin burc-ı akrep mukâbelesinde, dizlerin burc-ı cedî mukâbelesinde, baldırların burc-ı deliv (kova) mukâbelesinde, ayakların burc-ı hût mukâbelesinde, kevâkib-i seyzerâtı dahi yüzünü şems mukâbelesinde, yüreğini zühre mukâbelesinde, tab'ını utarid mukâbelesinde, lisânı kamer mukâbelesinde, dalağını Zühal mukâbelesinde, bağırını Müşteri mukâbelesinde, ödünü Merih mukâbelesinde, havâss-ı zâhire ve bâtinesini, havâtırını kevâkib-i sâire mukâbelesinde, ahlâk-ı hamîdesini melâikât mukâbelesinde, iliklerini ma'deniyyât mukâbelesinde, küçük kılların nebâtât mukâbelesinde, büyük kılların eşcâr mukâbelesinde, vücûdunda yedi kat derisini yedi kat zemîn mukâbelesinde, sengin (sıklet, ağırlık) dağlar mukâbelesinde, damarların ırmaklar (s. 36) ve çaylar mukâbelesinde, ciğerin deryâ-yı ummân mukâbelesinde, iki kolların ve iki gözün, burnun iki deliklerinin, ağzın deryâ-yı sâbia mukâbelesinde, sinirlerin derbendler mukâbelesinde, kemiklerin direkler mukâbelesinde, ahlâk-ı zemîmesinin hayvânât gayr-i me'külât yani yırtıcı hayvânât mukâbelesinde, ef'âl-i beyhûden hayvânât-ı sâire mukâbelesinde, ef'âl-i hasenen melâikât-ı arz mukâbelesinde, şehvet arzusun, cinniyyât ve hilekârlığın, yalancılığın şeyâtîn mukâbelesinde, nefsin yel mukâbelesinde, gözyaşın yağmur mukâbelesinde, söylemenin gök gürlemek mukâbelesinde, oğlanlık günlerin bahar mukâbelesinde, yiğitlik günlerin yaz günleri mukâbelesinde, kırıklık günlerin kör günleri mukâbelesinde, kocalık günlerin kış günleri ve uyuma-mevt mukâbelesinde, oynaman haşr günleri mukâbelesinde, ata beline düşmesi deryâ-yı evvel ki "küntü kenz"den ibaret olduğu mukâbelesinde, ana rahmine düşmesine deryâ-yı sâni ki rûh-ı izâfî ve akl-ı evvelden ibaret olduğu mukâbelesinde, hastalığın ve maraz-ı mevtin eşrât-ı sâ'at mukâbelesinde, rûh-ı sultânîsin yani rûh-ı kuds'ün Hazret-i İsâ mukâbelesinde, veled-i kalbin Mehdî mukâbelesinde, kendine nefes olunan nefs-i âlfiyî sûr-ı ba's mukâbelesinde, nefs-i emmâren Deccâl mukâbelesinde, rûh-ı hayvâniyyen Dâbbetü'l-arz mukâbelesinde, ağzın küye kapısı mukâbelesinde, rûhla akıldan nûr-ı tevhîdin rezâil olmasını neüzü billâh zulûmât-ı küfrile kalb kararması güneşin ve ayın mağrib cânibinden tulû'-ı kusûf (s. 37) mukâbelesinde, kemâ kîle "eş-Şeyhu fi kavmihî ken-nebiyyi

*fi'ümmetihi*⁶⁴ mâ-sadakınca mürşidini peygamber mukâbelesinde rü'yet, keşf ve gönülden müşâhade eyleyerek bi'l-cümle bunları vücûdunda münderic ve mündemic bulup, sırr-ı hakâyıkı kendine âşikâr ve Cenâb-ı Hak bunları bu vech üzere birbiri mukâbelesinde halk edip vücûd-ı insân ne cihetle nüsha-i kübrâ olduğunu seyr-i sülûk ve himmet-i mürşid ile anlayıp, müşâhade eyleyip, ehl-i keşf oldukta sarhoş gibi kendine bir hâlet gelip, taşkınlık elverdiğinde bazı tasavvufât kelâmlar söylemeye başlar. Ol tecellîyi geçtikte yine devrilir. Lâkin bu menzili kesb eden ehlullâhta bu taşkınlık sık sık zuhûru ancak feyz ve isti'dâdı gâlib olan bir-iki tasavvufâta kelâm saçma gibi söyleyip geçmiştir. Etrafa hâlin ayân etmez. Etrafa değil mahreme dahi ayân ve izhâr etmez.

Feyz-i isti'dâdı azerak olanın dahi kelâmını halk saçma yerine dinleyip, bir nesne me'mûl edemez. Zirâ ehlullâh kendini meydana komayıp dâim gizlemekde olmakla ol menzili kesb eden zâtın dahi halktan kendini fehmi ettirmeye elbette kuvveti vardır. Lâkin bu esnâda bu menzilin dahi mukallidi gâyet çoktur. Sâhib-i menzil ile mukallid beynini fark gâyet isti'dâd-ı kâmile gerektir. Hoş ol menzil ashâbı birbirini bilip fark ederler. Lâkin nâs arasında mukallid ile sâhib-i menzil fark olunması gâyet müşkildir. Ammâ ehl-i hâl olan birbirini bilmemek insâf değildir demişler. Elbet onlar birbirini bilirler. Bunlar bilip fark etmek sâlikine dahi şol cihetten lâzımdır ki bunlara ta'zîm, tekrîm ve ihtirâm elbette lâzımdır. O cihetten sâlik fark etse (s. 38) hoştur. Yoksa bilip fark edip feyz ve emîn talebinde olur ise ol mümkün değildir. Zirâ seyr u sülûk ile bu menzili kat'eden zâtların sâlike mürşidinin gayriden feyz müyeser olmadığı ve ümid eyledikleri nesne hâsıl olmadığı ma'lûmlarıdır. Kendilere ta'zîm ve ikrâm eyleyen sâlikine gönül yardımları olsa mürşidin yüzünden feyz-yâb ve ümidin hâsıl olsun diye gönül yardımı ederler. Zirâ ağyarın yüzünden olmayacağı onların ma'lûmudur.

Ey sâlik, bu tecellinin vasfında ehl-i kemâl âciz olmuşlardır. Her ne miktar tahrîr olursa kaleme ve kâle gelen tahrîr olunur. Bu tecellinin içyüzü kaleme ve kâle gelir değildir. Bil ki hâl mevkûftur. Zirâ bu defteri okuyanlar bi'l-cümle gönülden okudu. Zirâ bu defteri okurken Hüseyin Hallâc "*Ene'l-Hak*"⁶⁵ dedi, Cüneyd-i Bağdâdî "*Subhâni mâ a'zame şâni*"⁶⁶, Şeyh Şibli⁶⁷ "*Ene ekûlu ve ene esme'u ve hel fi'd-dâreyni gayri*",⁶⁸ Şeyh Bâyezîd-i Bistâmî: "*Leyse fi cübbeti sivallâh*",⁶⁹ Şeyh Muhyiddin Arabî: "*Lev arrafûne le-secedtumûni*",⁷⁰ Şeyh Ebû

64 "Ümmeti için peygamber ne ise, kavmi için de şeyh odur".

65 "Ben Hakkım".

66 "Kendimi tenzih ederim, şânım ne yücedir" anlamında bir söz olup, tasavvuf literatüründe Bâyezîd-i Bistâmî'ye nisbet edilmektedir.

67 Orjinal metinde "Sünbülî" şeklinde geçmektedir. Sehven yazılmış olsa gerektir. Nitekim eserin yazma nüshasında "Şibli" şeklinde yazılmıştır. Bkz. Kabûlî, *Kenzü'l-Esrâr*, İBB Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 1957, vr. 26a.

68 "Söyleyen ve işiten benim. İki cihânda benden gayrisi yoktur".

69 "Cübbemin altında Allah'tan başkası yoktur".

70 "Şayet tanınmış olsalardı bana secde ederlerdi".

Tâlib Mekki: “*Ene akallü min rabbî sünneteyni*”,⁷¹ Şeyh Ebu’l-Hasen Harakânî “*es-Sûfî leyse bi-mahlûkin*”,⁷² Emîre’l-Mü’minîn Aliyyi’l-Mürtezâ kerremallâhu vechehû: “*Lâ a’budu rabben lem erâhu*”⁷³ ve Fahr-i Cihân maksûd-ı ins u cân Hazret-i Muhammedeni’l-Mustafâ sallallâhu aleyhi ve selleme Hazretleri: “*Men reânî fekad raa’l-Hakka*”⁷⁴ dedi. Bunlara benzer nice hadis-i şerifler denilmiştir. Bi’l-cümle bu tecellî-i sûrîde söylenmiştir. Bunları tahkik etmek ve te’vilin yapmak hâcet değildir. Zîrâ bu defterler mecmûu kalbinden okundu. İnsanın bâtınına müteallıktır. F’efhem cidden.

İmdi ey sâlik, âlem-i ervâhda arş-ı mecîd bizim Peygamberimiz Hazret-i Muhammedeni’l-Mustafâ (s. 39) sallallâhu aleyhi ve sellem Hazretlerine makâm oldu. Kürsî, ulu’l-azm olan enbiyâ-yı mürselîn aleyhimü’s-selâma makâm oldu. Yedinci kat gök, sâhib-i şerîat olmayan enbiyâ-yı mürselîn aleyhimü’s-selâma makâm oldu. Altıncı kat gök, bâkî enbiyâ aleyhimü’s-selâma makâm oldu. Beşinci kat gök, halvet-hâne-i evliyâ oldu. Dördüncü kat gök, ervâh-ı zühhâda makâm oldu. İkinci kat gök, ervâh-ı ’ibâda makâm oldu. Evvelki kat gök, bâkî ervâh-ı mü’minîne makâm oldu.

İmdi bâlâda tafsîl ve beyân olunan seyr-i ilallâh sülûkunun nihâyetine erip, bu tecellî-i sûriyyeyi tamamıyla müşâhede ve mükâşefe eyleyen ashâb-ı keşfin başında, Fahr-i Kâinât efdalu’s-salâvât Hazretlerinin sırrı, sînesinde ulu’l-azm olan enbiyâ-ı mürselât esrârı ve yedi kat gök mukâbelesinde i’tibâr olan yedi kat a’zâ-yı ma’lûmesinde alâ merâtibihim bu zikir olunan enbiyâ ve mürselât ve evliyâullâh, ehl-i irfân, zühhâd ve ibâd-ı mü’minîn esrârı ve sağ ellerinde yedi kudret sırrı vardır. Kavluhû Te’âlâ: “*Yedullâhi fevka eydihim*”⁷⁵ buna işarettir. Ve def’a sağ ellerinde Hızır aleyhi’s-selâm sırrı ve sol ellerinde İlyâs aleyhi’s-selâm, gözlerinde Azrâil aleyhi’s-selâm sırrı, kulaklarında Mikâil aleyhi’s-selâm sırrı, burunlarında İsrâfil aleyhi’s-selâm sırrı ve gönüllerinde Cebrâil aleyhi’s-selâm sırrı vardır. Bu ehlullâh mükâşefede dâima oynayıcıdır. Bu seyr-i ilellâh sülûkunda nihâyet ve tamamı bu tecellî-i sûriyyenin bu vech üzere nihâyetir. Bu tecellînin nihâyetinde sâlik, mürşid tasarrufundan kurtulup mutasarrıf-ı Hak olup, ol dahi âheri irşâda me’mûr ve ma’nevî Fahr-i Kâinât sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz (s. 40) tarafından vekâletle me’zûn ve halkı irşâd ile me’mûr olup zâhirâ dahi mürşidi halife çıkarıp çâr-alâmetin kendine teslim edip ve âheri irşâda ol dahi me’zûn eyler.

Bu tecellîden sonra mürşid dahi me’zûn etmemek mümkün değildir. Zîrâ bâtunen ma’nevî Hazret-i Fahr-i Kâinât tarafından me’zûn ve me’mûr olmuştur. İnsân-ı kâmil, ehlullâh, erenler, mürşid-i kâmil, şeyh-i ârif, halifetullâh

71 “*Ben Rabbimden iki sünnet daha azım*”.

72 “*Sûfî mahlûk değildir*”.

73 “*Görmediğim Rabbime ibâdet etmem*”.

74 “*Beni gören, muhakkak Hak’ı görmüş olur*”. Buhârî, Tabir 10; Müslim, Rüya 11; Darîmî, Rüya 4.

75 “*Allah’ın eli onların eli üzerindedir*” (Fetih, 48/10)

dedikleri bu tecellî ile bu menzili kat'eden ve bu ahvâli kendinde müşâhade eyleyen zât-ı muhteremleridir. Lâkin bazı sâlikin tecellîsinde bâlâda zikrolunduğu vech üzre rü'yet ve müşâhade ile sâkit olup, bu menzili himmet-i mürşid ile âsınca kat'edip, itmâma müyesser olur. Bu menzil-i a'lâyî kat'eylemekte ol zât-ı muhterem seyr-i fillâh sülûkunda yol bulur ve bu seyr-i fillâh sülûkunda nihâyet ve karar yoktur. Ehlullâhın tecellî ve isti'dâdına kadardır. Rengi ve keyfiyeti bî-renk, bî-keyfiyet olur. Seyr-i ilellâh sülûkuna nihâyet bulduran zât-ı muhteremlerin bundan böyle mürşid-i Hakk olup Hakk Teâlâ'nın sıfât-ı subûtiyyesiyle bunlar âlet olup, bunların dilinden söylenen ve kulağından işiten, gözünden gören, elinden tutan bi'l-cümle Hakk olup, hadis-i kutsî de buyurulan: "İzâ ahbebtu abden küntü lehû sem'an ve basara ve yeden ve bî-yentikûn"⁷⁶ mâ'nâsı hâsıl olup, nazarları altına düşüp, gönülleri evine fi'l-cümle yol bulan kimselerin süfliyyetden halâs ve ulviyyete yol bulmaya bâis olur. Nazarları altına düşen nesnenin tebdîl ve tağayyür kabûl etmesinin sebep, hikmet ve bu esrârlar bunlarda dâim olduğudur. Hadis-i şerifte buyurulan "Kalbü'l-mü'mini beytullâh"⁷⁷ bu zât-ı muhteremlerin kalbidir. Zirâ bunların mülekiyyet sıfâtı (s. 41) beşeriyet sıfâtlarına gâliptir. Belki te'akkul olundukta bunlar Cenâb-ı Hakk'ın sıfât-ı subûtiyyesine âlet oldukları hâlde sıfât-ı ulûhiyyet âsârı yüsriyyeti mahvedicidir. Öyle olucak bunlarda âsâr-ı yüsriyyet hiç kalmayıp, melekiyyet sıfâtın bürünüp Hazret-i Mûsâ aleyhi's-selâmın buyurduğu: "Men lem-yelid merrateyni lem yelic melekûte's-semâvâtî"⁷⁸ mücibince bunlar iki doğup âlem-i melekûta urûca yol bulmuşlardır. Bunların vücûd-ı sıfâtı ile bu âleme irşâd için teveccühlerine bekâ-billâh derler. Amellerine irfân, hâllerine de cezbe derler. "Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû"⁷⁹ sırrı bi-tamâmihî bunlarda hâsıl olup, ilme'l-yakîn kuvvetiyle nefislerini bilip, aynel-yakîn gözûyle görüp, hakka'l-yakîn ile Hakk'a vâsıl olup, vücûdları zâta müstağrak olup, gâh olur ki vücûdları eşyâya müstağrak olup, gâh kendini eşyâda ve eşyâyı kendinde müşâhade eyleyip, eşyâda ve kendi vücûdında bi'l-külliyeye mahv olup, vücûd-ı Hak'tan gayri nesne kalmayıp gördüler ki evvelde, âhirde, zâhirde ve bâtında bi'l-cümle Hakk imiş.

"Leyse fi'd-dâreyni gayrühü'd-deyyâr"⁸⁰ ve dahi "İnehû bi-küllî şey'in muhîl"⁸¹ sırrı kendilerine âşikâr olup ma'sûk, âşik ve aşk cümle beraber olup vuslat sevdâsı dahi aradan kalkıp, birlik sâbit olur. Zirâ vuslat dahi iki nesne beyinde olur. İkilik kalkıp birlik sâbit oldukta, cemî varlığı Hakk'ın bilip kendi abd-i müştêri olduğun fehm edip, cümle umûrun Hakk'a teslîm ve ken-

76 "Kulum nafile amellerle de bana yaklaşılmaya devam ederse, ben onu severim. Onu sevdiğim zaman da, onun duyan kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüten ayağı olurum. Benden bir şey istediği zaman istediğini veririm. Bana sığındığı zaman kendisini korurum" kudsî hadisine işaret vardır. Hadis için bkz. Buhârî, Rikâk 38.

77 "Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir". Bkz. Aclûnî, a.g.e., II, Hadis No: 1884.

78 "Bir kişi iki kere doğmadıkça yerlerin ve göklerine sırrına eremez".

79 "Nefsini bilen, Rabbinin bilir" Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262, H. No: 2532.

80 "Her iki evin (dünyânın) içindeki de ev sahibinden (Allah'tan) başkası değildir".

81 "Muhakkak ki Allah herşeyi kuşatmıştır." (Fussilet, 41/54)

di aradan çıktıkta vuslat kaydı dahi kalmayıp hemân bir yanıp yakılma kalır. Eğer bu seyr-i ilellâh, seyr-i fillâh sülûkunda olan ehlullâh ve mürşidân cezbe ile meskenet, (s. 42) tevâzu zuhûr eyleyip, irfânları hasebiyle nefislerinden bî-vücûd ve Hakk ile mevcûd oldukların bilip, Hakk Teâlâ'nın sıfât-ı subûtiyyesine âlet görmeleri ve işitmeleri cümle Hakk ile olup, Hak'sız kendileri ve cümle âlemi ma'dûm harf bilip, onlar ise ol menzile seyr-i fillâhta tıfliyyet ve menzile-i acz ve mertebe-i kurb-ı nevâfil, cem'-i harf derler. “*El-fakru fahrî*”⁸² bu makâma işaretir. Eğer bu ehl-i şecâ'atın cezbe-i şecâ'at verip yüzlerinde mehâbet ve sohbetlerinde halâvet, nazarlarında isti'lâ zuhûr eyler ise ol menzilde olan ehlullâh ve mürşidâna sâhib-i kuvvet ve zü-kuvvet derler. Nutuklarına *intâk-ı Hak* ve *kelâm-ı mutlak* derler.

Eğer bu ehl-i sa'âdetlerin nazarları altına düşen tebdil ve tağyir kabul eyler ise, nazarlarına *inâyet* derler ve bu menzilllerine, makâmalarına “ricliyyet”, “hürriyet-i bulûğ-ı tâm” ve “kurb-ı ferâiz” derler. Zirâ bu menzilde bunlar sâhib-i tasarruftur. Cenâb-ı Hakk bi-kaderi'l-isti'dâd on sekiz bin âlemin tasarrufunu bunlara verip, Hakk Teâlâ her ne ki işler ise bu ehl-i sa'âdetlerin yüzünden işler. Yani ihyâ eyleyeceği kulumu bunların gönlüne mahabbet düşürüp, ol kula onlar muhabbet nazarıyla nazar edip gönüllerinden ol kul hakkında her ne tulû'ât vâki olursa Hakk Teâlâ dahi halk ediverip ol kulu ihyâ eyler. Yine kuluna Hak gazap edecek olsa ol sâhib-i kerâmetlerin kalplerine dokundurup münkir hatrettirip onların dahi ol kula ne'ûzu-billâh- gönüllerinden yıkıntı tulû'ât edip, Hakk Teâlâ dahi halk ediverip ne'ûzu-billâh ol kul dünyevî ve uhrevî harap olmasına bâis olur.

Velhasıl Cenâb-ı Allah, her ne ki yaratır ise bu ehl-i sa'âdetlerin gönlünden tulû'ât, dilinden tekellüm ve sâir a'zâlarından ef'âl ve a'mâllarıyla halk eyler. Kavluhû Teâlâ: “*Kul küllün min indillâh vemâ (s. 43) rameyte iz-rameyte velâkinnallâhe ramâ*”⁸³ Bu menzile *cem'ul-cem'* derler. Bu menzil sâhiplerinin irfânlarına “ilm-i ledün” derler. İlm-i ledün demek ilm-i karib demektir. Yani “ilm-i zât-ı mutlak”dır. “İlm-i hakikat” dahi derler. Bu ilm-i ubûdiyyetin ve ilm-i şeriatın, muktezâ-yı ukûl, melâike, ins ve cinniyetin tamam hılâfı düşmüştür. Bu ilme Cebrâil aleyhi's-selâm dahi habir olmadı. Ol ecilden melâikelerde aşk ve muhabbet zâta yoktur. Ancak me'mur oldukları nesneye itâat ve inkiyâd üzere olurlar. Bu insanın melek üzerine tekaddümü ancak aşk, muhabbet zât iledir. Kavluhû Teâlâ: “*Fe-duribe beynehüm bi-sûrin lehû bâbun bâtmuhû fihî'r-rahmetu ve zâhiruhû min-kibelihî'l-azâbu*”⁸⁴ âyet-i kerimesi ilm-i ledün iş'âr eyleyip ahâlisi olan fukarâ, dervişân ve meşâyih-i zevî'l-ihtirâm nihâyet mertebe-i hasbihâl olup, gâfil ve münkire taht eser-i mezemmet olmuştur. Dahi peygamberâna ilm-i ledün Cebrâil aleyhi's-selâm vasıtasıyla vahy olun-

82 “*Fakirlik benim iftiharımdır*”. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 87, H. No: 1835.

83 “*De ki herşey O'nu katındandır... Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı (onu).*” (Enfâl, 8/17).

84 “*Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir*” (Hadîd, 57/13).

mayıp, her birine bir tarîk ile işaret olundu. Meselâ, Âdem ve Havvâ aleyhima's-selâm "şecere-i bürr" (küçük buğday ağacı) sûretinde ekl ile ma'lûm oldu. Hazret-i Nûh aleyhi's-selâm hîn-i tûfânında sefîneye binip, mâ-ı tûfâna gitmesiyle ma'lûm oldu. Hazret-i Eyyûb aleyhi's-selâma hastalığı hâlinde ilkâ olundu. Hz. Yûnus aleyhi's-selâma balık karnında iken vahy olundu. Hazret-i Ya'kûb aleyhi's-selâma firkat-i Yûsuf aleyhi's-selâm zamanında ilka olundu. Hazret-i Yûsuf aleyhi's-selâma çâh içinde iken ilkâ olundu. Haret-i İbrâhîm aleyhi's-selâma Nemrûd oda ilkâsı zamanında işaret olundu. Hazret-i İsmâil ve İshâk aleyhima's-selâma zebhile me'mûr oldukları zamanında işaret olundu. Hazret-i Dâvûd aleyhi's-selâma (s. 44) ibtilâ-yı menkûhe uryâ zamanında işaret olundu. Hazret-i Süleymân aleyhi's-selâma da'vet-i Belkis zamanında işaret olundu. Hazret-i Mûsâ aleyhi's-selâma Hızır'a mülâkâtından sonra Firavun ile Nil-i mübâreke uğradıklarında Nil içinde işaret olundu. Hazret-i İsâ aleyhi's-selâma Yahudiler katli için üzerine hücumları esnâsında işaret olundu. Böyle her bir peygamberâna birer tarikle vahy ve işaret olundu. Bizim Peygamberimiz Hazret-i Muhammedeni'l Mustafâ sallallâhu aleyhi ve sellem Hazretlerine leyle-i Mî'râc'da, rü'yet-i cemâl-i zül-kemâl ile müyesser olmuştur. Hazret-i İmâm-ı Aliyye'l-Murtezâ kerremallâhu vecheh ve radiyellâhu anhu Hazret-i Resûl-i Ekrem leyle-i Mî'râc'dan sonra zikr-i cehrî'yi telkin buyurdıkları Hazret-i Resûlullâh İmâm-ı Ali'yi huzûr-ı sa'âdetlerinde zamanında işaret olundu. Hazret-i Resûlullâh İmâm Ali'yi huzûr-ı sa'âdetlerinde karşısına oturup, "Gammız ayneyke v'ensıb hattâ ezküra selâse merrâtin" buyurdular. Yani "Gözlerin yum ve sukût eyle. Hattâ üç kere ben zikredeyim" demektir. Bu vech üzere İmâm-ı Ali Hazretleri gözlerin yumup, sukût eyledi. Hazret-i Resûlullâh dahi üç kere "lâilâhe illallâh" buyurdular. Şol vechile ki "Nâfiyen nahnu yuhnihi müseyyisen ilâ şimâlihi muğammizen ayneyhi râfi'an savtehu" yani demek olur ki "Sağında ve solunda isbât yani sağ tarafına meyl ile lâilâhe ve sol tarafına meyl ile illallâh deyip gözlerin yumunca, sedâsını cehr ile izhâr edici olduğu hâlde" demek olur.

Hazret-i Ebubekir es-Siddîk radiyellâhu anhu Hazretlerine Resûlullâh ile Mekke'den hicret eyledikleri (s. 45) gecenin gündüzünde mihmân ve pünhân oldukları ğârda mağarada, kavluhû Teâlâ: "Sâniye's neyni iz humâ fi'l-ğâri iz yekûlü li-sâhibihî lâ-tehzan innellâhe ma'anâ"⁸⁵ mâ'nâ-yı âyet-i kerîmesiyle işaret olunmuştur. Onlardan sonra bu sa'âdete mazhar olan ehl-i basîret üç şey ile vâsıl oldular. Biri telkin zikri yani sâlike şeyhin zikr-i telkinile. Biri muhabbet ile şeyhe teveccüh-i râbita. Biri bezl-i maktûrâta hizmet. Bu işârâtı bir yere cem' edip itikâd-ı tâm birle vâsıl oldular.

İmdi şeyhe hizmet iki kısım olup nitekim bâlâda zikrolundu. Ammâ râbita dediğimiz râbitadan murâd budur ki sâlikin muhabbet ile şeyhe gö-

85 "Hani kâfirler onu, iki kişiden biri olarak çıkarmışlardı, hani onlar mağaradaydı, o arkadaşına, üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir, diyordu" (Tevbe, 9/ 40).

nül verip, zikir yerine muhabbetle şeyhin sûretini hâtırında tutup, fikri dâimâ şeyhle olup, ondan gayrinin fikrini unutmakla râbîta mertebeye varır ki bütün ahvâlinde şeyhle bile olmak, husûsiyle şeyhin nâil olduğu fuyûzâta nâil olup, hâl ve zevkile hâllenip vâsıl olduğu makâmâta vâsıl olup, asıl maksûd olan Hakk'ı bulur ve bilir. Eğerçi bazan rivâyet olunup: “*et-Turuku ilellâh bi-adedi enfâsi'l-halâik*” demişler, yani “*Cenâb-ı Hak tarîki, halâikin nefesi adedince*” demek olur. Lâkin azîzler buyurmuşlardır ki sâlik nefisini bilmeye ve Hakk'ı bulmaya, zevkle vâsıl olmaya râbîtadan yakîn yol yoktur. “*er-Refîk sümme't-tarîk*”⁸⁶ buna işaret eder demişler. Cemî'-i ehlullâhın ittifâkı bunun üzerinedir.

Velhasıl sâlik kendine müteallık olan gerek umûr-ı dünyevî ve gerek umûr-ı uhrevî bi'l-cümle umûrun şeyhten talep eyleyip nazarını bir lemha dergâhından ayırmayıp dâima nazarı şeyhinin gönlüne olmakla zevk-i bî-hûdluğa vâsıl olup, âlem-i melekûta urûc edip kavluhû Teâlâ: “*Fe-subhânellezî bi-yedihî melekûtu külli şey'in ve ileyhi turce'un*”⁸⁷ (s. 46) sırrı keşfile ma'lûmu ola. Dahî kâmiller katında oldukça mühim olan ancak murâkabedir. Yani şeyhini teveccühüne alıp durmaktır. Ol murâkabe hâlinde sâlike hezârân zuhûratlar vâki olucudur. Râbîta ve murâkabe ikisi de dahî bir mâ'nâdır. Seyr-i fillâh mertebesi bundan ibarettir. Bu sülûka nihâyet yoktur.

İmdi ey sâlik, bâlâda tahrîr ve beyân olunduğu vech üzere seyr-i ilellâh sülûkuna nihâyet buldurup yüzlerinde mehâbet ve kelâmalarında halâvet, nazarlarında isti'lâ zuhûr eden ehl-i sa'âdetlerin zâhira bazı çirkince amelleri görüp yüz döndürmek, ta'n eylemek olmaz. Çirkince değil sûret-i zâhirde ne miktar kerih amellerin görürsen muhabbete terakkî vermeye cehd eyle. Zirâ bunlardan sâdir olan ef'âl ve a'mâl birer hikmet zımınıdadır. Bunlara abdullâhî irşâd ile me'mûr ve Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salâvât Hazretleri tarafından vekâlet-i mânevî ile vekâletleri olmak hesabıyla halkı irşâda, kandırmaya vesile ve imtizâc-ı nâs için halka karışıp, nâs arasında mahlût olmaları ile Fahr-i Kâinât sallallâhu aleyhi ve sellem Hazretleri lisân-ı Hak'tan hadîs-i kudsiyyede: “*Evlîyâi tahte kubbâyî lâ-ya'rifuhum gayri*”⁸⁸ buyurmuşlar. Bu hadîs-i şerife dahî muvâfık ve mutâbikat için herbiri kendilerin birer ef'âlî, cümle a'mâl, ticâret, enva'ayn siperât-ı ârûse gizlemişlerdir. Senin zâhirde çirkin gördüğün ef'âl, a'mâl ve ticâret onların seyrleridir. Hadîs-i şerifte buyurulup, kâl'e'n-nebiyyu aleyhi's-selâm: “*ed-Dünyâ harâmun 'alâ ehli'l-âhireti ve'l-âhîretü harâmun 'alâ ehli'd-dünyâ vehümâ harâmâni 'alâ ehlullâh*”⁸⁹ mücibince bunlara kâr-ı dünyâ ve kâr-ı âhîret haram olmuştur. Zirâ bunlar nazargâh-ı Hakk olup, mahbûb-ı

86 “Önce arkadaşı, sonra yol” Bkz. Aclûnî, a.g.e., I, 434, Hadîs No: 1397.

87 “Her şeyin mülkü kendî elinde olan Allah'ın şânı ne kadar yücedir, siz de O'na döneceksiniz” (Yâsin, 36/83).

88 “Evlîyâlarım kubbemin altındadır, ondan benden başkası bilemez”.

89 “Dünyâ âhîret ehline, âhîret ise dünyâ ehline haramdır. Ehlullâha her ikisi de haramdır”. Bkz. Münâvî, Feyzü'l-Kâdir Şerh-i Câmîu's-Sağîr; Beyrut 1391/1972, 2. Bsk., c. III, s. 544.

enbiyâ olmalarıyla bunlar için ef'âl-ı a' mâllara terâzü yoktur. Zîrâ bunlardan havf ve hazen kalkmıştır. (s. 47) Nitekim Cenâb-ı Hakk Kelâm-ı Kadîm'inde buyurur: “*Elâ inne evliyâe'llâhi lâ-havfün 'aleyhim velâhüm yehzenûn*”⁹⁰ âyet-i kerîmesi buna delildir. Bunlardan kat'en hatâ ve isyân sâdır olmaz. Eğerçi her ne miktar bazı ef'âlleri zâhîrde hatâ ve isyân görünür ise dahi bâtını bi'l-cümle Hak ile olduğundan onlara hatâ ve isyân değıldir. Zîrâ hadîs-i şerîfte Hazret-i Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve selem buyurdu: “*Hasenetü'l-ebrâr sey-yietü'l-mukarrebîn*”⁹¹ yani ebrâ-rînin hasenâtı ki zâhidin zühdü mukarrebîne sey-yiât menzilindedir buyurmuşlardır. Eğerçi enbiyâ-ı izâm gibi ma'sûm dahi değıllerdir. Lâkin hatâlarını Hakk Teâlâ affedicidir. Öyle olucak hatâ ve isyân kande kalır? Eğer bunların cezbeleri ve taşkınlıkları hâllerinde kendilerden bir hatâ sâdır dahi olsa, âğâh oldukta tevbe inâbe eyleyip, lâ-cerem Cenâb-ı Hakk onları sûrî ve ma'nevî tecelliyât menzillerinde geçirip, tecelliyât-ı zevkiyye ve tecelliyât-ı zâtıyyeye eriştirip, “müz lillâhi” akdâmdan kurtarır ve onlar sırrını tecellî-i zât ve ref'û'd-derâcâtı'n-na'ime vâsil eyler. Kavluhü Teâlâ: “*Zâlike fadlullâhi yu'tihi men yeşâu*”⁹² Ammâ bazı beyne'n-nâs falan ehlullâh şol ameli etmekle menzilden düşüp hüsrâna erişmiş dedikleri ol dahi vardır. Lâkin tarikat-ı alıyyeye sülûk edip râh-ı Hakk'a ikrâr ve gönül veren fukarâ-ı dervîşânın cümlesine a'lâ ve ednâ ehlullâh ta'bir olunur. Zîrâ vâsil-ı Hakk olmaya ehil olup yoluna sülûk etmişlerdir. Ol bazı dervîşân sülûku hâlinde bulunup kemâl ve inkâriyyete düşüp yahut nefsin bir iki menzilinı geçip bazı envârât ve alâmât müşâhade etmeye başladıkta kendini kemâl buldum zan edip, mürşidine serkeşlik ve bazen ızhâr-ı kerâmât sevdâsına düşüp ol menzili dahi gasb edip, mürşidinin nefsin (s. 48) haklamayıp menzilden düşüp, ol menzili dahi kaybedip, mürşidinin dahi gönlünden düşüp, merdûd-i hüsrân içre kalır.

Yine eğer tevbe ve istiğfâr eyleyip bir takrîb mürşidinin gönlüne muhabbetle yol bulup terbiye altına girip başeğmek müyesser olur ise belki ümididir ki ol hüsrândan kurtula ve illâ öylece hüsrân-ı ebediyyede kalır. Halkın beyne'n-nâs söylenen menzilden düşme sohbeti budur. Yoksa seyr-i sülûk ile bâlâda zıkr olunan menâzili 'alâ-merâtibihim kat' edip velâyet-i hâssa ile bâliğ olan ehl-i sa'âdetlerin zerre kadar menzillerinden tenezzül vukû'bulup gündün güne terakkî-i menzil kesbederler. Zîrâ bunların mutasarrıfları Hak'tır. Bunlar için bir vechile menzillerinden tenezzül yoktur. Her ne mikar galebe-i cezbe hâlinde hatâ dahi sâdır olsa yine âğâh olup tevbe eylediğinde menzilleri terakkî bulur.

İmdi ey sâlik, seni şüpheden halâs edeyim ki eğer diyorsan ki zâhîren hatâ olup bâtunen niçin değıldir? Zâhîr, bâtının aynı değıl midir, diyersen sen, gerçi zâhîr bâtının aynıdır, zâhîr şeriat-ı mutahharanın cevâz vermediğı ameller

90 “*Dikkat edin, Allah dostları için ne bir korku ne de bir hüznü vardır*” (Yûnus, 10/62).

91 “*İyilerin bazı sevapları, Allah dostları için günah sayılabilir*”. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 357, H. No: 1137.

92 “*Bu Allah'ın fazlıdır ki dilediğine verir*” (Mâide, 5/54).

bâtinen dahi câiz değildir. Lâkin bu kelâmlar mü'min, ibâd, zühhâd hakkında ve sâlikîn hakkındadır. Lâkin bu ehli sa'âdetlerdir ki zikir olundu. Bunlar Hak Teâlâ'nın bi-tamâmihi esmâ-ı hüsnâsına mazhar düşmüşlerdir.

Senin onlardan bazı hatâ ve isyân sâdır olur gördüğün bi-hasebi'l-esmâ ol bazı Muzillu ismi, Cebbâr, Kakhâr ve Dârr isimleri, buğz ve kibir nev'inden gördüğün Muntakim ve Mütekebbir isimleri, bazı çok bilirlere nev'inden gördüğün Alim isminin ve sâir anlatılanlar bu esmâların âsârıdır. Zîrâ bu ehl-i sa'âdetlerde bu esmâ-yı hüsnânın bi'l-cümle âsârı oynayıcıdır. (s. 49) Lâkin ihtiyârî değildir, belki ıztırâridir. Nitekim hayrı ve şerri yaratıcı Cenâb-ı Hak olup, lâkin hayrı sevdin ve diledin halkedip, şerri sevmeyerek halk eylediği gibi bu ehl-i sa'âdetlerde dahi bu zâhirde çirkin görünen ef'âli sevmeyerek ıztırâî işlerler. Ol ef'âl-i a' mâlde bir müşâreketleri olmayıp onlar hemân bir âlet olup fâil-i hakîkî ancak Hak olup bu ehl-i sa'âdetlerin yüzünden Cenâb-ı Allâh türlü türlü nesnelere ızhâr eyleyebilir. F'efhem cidden.

Bu ehl-i sa'âdetlerin kelâmı intâk-ı Hak olmakla her ne ki nutk buyururlar ise bi-emrillâh ol kelâm rûh bulup elbette vücûda gelir. Gerek zâhiren gerek bâtinen eğer nutk buyurup senin hakkında bir hoşça nesne ile sana himmet buyurduktan ol nutku sen hüsn ü i'tikâd ile vücûda getirip elbette bu iş bu nutk üzerine rûh buldurup i'tikâd-ı tâm eylesin bi-emrillâh. Ol iş, 'alâ eyy-i hâl zuhûra gelir. Eğer nâsin sohbeti gibi dinler isen ol nutk-ı âlî yine rûh bulur. Lâkin rüyâ ile sâkit olur. Ol nutk olunan nesne sende zuhûra gelsin diye ya sen kendin yahut bir yakının rüyâsında görür, onunla sâkit olur.

Ey sâlik, ehl-i sa'âdetlerin hâli vasf ile bilinir hâlâtta değildir, belki hâle mevkûftur. Hemen 'alâ kaderi'l-isti'dâd bu abd-i fakîr bu risâle-i muhtasariyye tahrîr eylediğim dahi kâle ve kaleme gelendir. İç yüzü kâle ve kaleme gelir hâlâtta olmamakla hâle mevkûftur. Hemân Ce-nâb-ı Feyyâz-ı Mutlak feyz-i hidâyetler kerem eyleyip hâllerini hâllenmen ve zevkleriyle zevklenmen müyesser eyleye, âmin, bi-hürmeti'l-enbiyâ-ı ve'l-mürselîn ve evliyâullâhi'l-mahcûbîn.

Ey sâlik, hemen sâlik olanlar mürşidinin ef'âli, akvâli (s. 50) ve a'mâline bakmayıp ancak kendinin me'mûr olduğu evrâd ve hizmet her ne ise onunla meşgûl, mürşidine muhabbet ile rabt-ı kalb-ı hâs kalıp her ne nutk ederse intâk-ı Hak bilip, nefsin haklayıp, her umûrun ona teslim ve her ne ki matlûbu var ise ondan talep eyleyerek dâimâ gönlünü mürşidiyle olarak talep-i feyz bulup, mürşidinin nâil olduğu feyze nâil olmak gerekir.

Ey sâlik, fi-zemâninâ bâlâda şerh ve beyân olduğu vech üzere şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmile mukârin olmak sa'âdet tâcın başına giymektir. Her gördüğün başı taçlı kimseleri şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmil zannedip bel bağlar isen dalâlete düşüp el-iyâzu billâh-i teâlâ girdâb-ı ekbere düşüp hüsrân-ı azimde kalırsın. Zîrâ fi-zemâninâ tâife-i cerrârîn herbiri başına bir tâc-ı mukallid giyip

ve yalan yanlış bir miktar sohbetler bilip, şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilin sıfâtın gösterip, yalan yerde halka evliyâlık satıp, ızahâr-ı kerâmetden evrâk halkın malını ekl ve bel' sevdâsıyla herbirine birer hile kurarak halkı aldatıp kendilerini ne' üzu billâh küfr edip hüsrân-ı azîme düştüklerinden gayri nice sâde-dil pâk âşık-ı sâdıkların dahi yolların vurup, girdab-ı ekbere, hüsrân-ı azîme ve firâk-ı cehîme düşürmeye bâis olur. Ehlullâh bunlara “koyun başlı kurt” ta'bîr ederler. Bunlardan hazer ve ihtirâz lâzım gerektir. Hemân sâlike evvelâ bilmek gerektir ki evvel biât edip, kendine mürşid ittihâz edeceği şeyh, şeyh-i ârif midir, yoksa mukallid midir ve ol şeyhin şeyhi kimdir, yeden bi-yed silsilesi Hazret-i Fahr-i Kâinât'a çıkar mı, sahih midir, yoksa çıkıp taklid midir, kendisi (s. 51) sülûk görmüş müdür, yoksa hemân zâdeliğin itibarı ile şeyh midir, bunları kable'l-bey'a etraftan sahîhce öğrenip eğer bir şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmiliden seyr-i sülûk görmüş, silsilesi sahih şeyh ise ondan biât-kerde olup, her umûrun ona teslimiyleye. Eğer şeyh-i mukallid ise ihtirâz gerektir.

Bunları müsta'id olan kimse tavr-ı hareketinde fehmi eyler. Zirâ şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmillik kıyâfet ile değildir, hâlâtandır. Eğer er-zâde olup babasından veyahut gayri mürşid-i kâmiliden seyr-i sülûk görmeyip, yalnız er-zâdelik itibarıyla postnişin olup, şeyhlik ve mürşidlik da'vâsında olursa, ol dahi bâtıldır. Zirâ babanın hâli, mâl gibi evlâda kalır nesne değildir, belki kişinin kendi seyr-i sülûk birle kat'-ı merâtib ederek terakkî-i menzil birle hâl peydâ etmesine mevkûftur. Zirâ Cenâb-ı Hak Kelâm'ında buyurur kavluhû Teâlâ: “Yuhricu'l-hayye mine'l-meyyiti ve yuhricu'l-meyyite mine'l-hayy”⁹³ yani ya diriden ölü, ölüden diri doğucudur, demektir. Ehlullâh katında “veled-i sulbe” itibâr olunmayıp, ancak olsa seyr-i sülûka itibâr olunup, yine oldukça yolundan muhtâcdır. Yok eğer seyr-i sülûk birle yoluna i'tibâr etmeyip, yalnız er-zâdelik i'tibârıyla postnişin oldu ise ol kimse teveccüh-i pâdişâhî ile tekkenin mütevellisidir. Şeyhlikte ve mürşidlikte onun kat'en alâka ve medhali yoktur. Zirâ fi-zemâninâ meşâyihin tekkeleri irâdlı olmak hasebiyle ekseri bâ-berât-ı veled-i sulbleriyle tevciye olunmakla tarikat-ı aliyye-i Muhammediyyede sâhib sülûk killet üzere olup ekseri taklid ile hilâfında kalmışlardır. Bunlardan biât-kerde (s. 52) olanlar dahi yol bulup Hakk'a vâsıl olmaz.

Velhâsıl her ne miktar nesl-i âlî ve er-zâde dahi olsa elbette ve elbette şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmiliden seyr-i sülûk görüp hizmetinde mukim ve hizmet-i hûra geçmedikçe kendini irşâda kâdir olmaz. Kande kaldı ki âheri irşâd ede. Veled-i sulbe i'tibâr olunmadığının bir vechi dahi budur ki vahiy kâtibi Muâviye belinden Yezid gelip âl-i Muhammed'e hezârân ihâneti vukû' bulduğu cümlelerin mâ'lûmudur.

Velhâsıl her ne miktar tâhirândan er-zâde olur ise dahi yine elbette bir şeyh-i ârife ve mürşid-i kâmiliden veyahut kendi pederleri olan zâttan seyr-i

93 Âl-i İmrân, 3/27.

sülûka ve terbiyeye muhtaçtır. Terbiye ve seyr-i sülûk görmeyen şeyhe şeyh-i ârif denilmez. Belki şeyh-i mukalliddir ve başlarında olan tâca dahi tâc-ı mukallid ve tâc-ı câhil derler. Zirâ tâc-ı ârif diye silsilesi yeden bi-yedin müte-selsilen Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât Hazretlerine nihâyet bulan şeyh-i âriften tekbrî ve isbât ile giyilen tâca derler. Tâc-ı câhil, tâc-ı mukallid diye bu zikrolunan bî-terbiye, bî-sülûk kimselerin başındaki tâca derler. Ve dahi tâc ve hırkanın esrârlarını bilmeyen dervîşân ve meşâyihe tâc ve hırka giymek câiz değildir. Yine tarikat-ı âliyyede şeriat misilli âdâb lâzımdır ki şeriatan tarikatta âdâbâ ri' âyeti ziyâde etmek lâzımdır. Zirâ “*et-Turuku küllühâ âdâbun*”⁹⁴ buyurmuşlardır.

İmdi ey sâlik, tarîkatta âdâb, farîza, vâcibât ve sünen vardır. Bunları bilmek ehem ve mühimdir. Meşâyih için dahi âdâb-ı kesîre vardır. Onları bilmek meşâyiha lâzımdır. Evvelâ meşâyihe, bir kimse biat talebiyle (s. 53) geldikte, meşâyih ol kimsede kâbiliyyet var mı yok mu onu müşâhede eyleyip, kâbiliyyet olduğun müşâhede eylerse biat vermelidir, illâ kâbiliyyet yoksa def eyleye. Zirâ kavluhü Teâlâ: “*İnnellâhe ye'muruküm en-tueddü'l-emânâti ilâ ehlihâ*”⁹⁵ âyet-i kerîmesi buna dâldır. Ve kâbiliyyet müşâhede eyledikte üç teklîf eyle. Eğer ol teklîflere taahhud eyler ise öyle verip kabûl eyle. Evvelâ delilin, yalan söylemeye. İkinci, beline metn olup, zinâ ve livâta eylemeye. Üçüncü, sirket etmeyip, eliyle koymadığı bir nesneye yapışmaya. Eğer bu üç teklîfi kabûl eyleyip, bu üç ameli etmemeye taahhud eylerse biat verip müridliğe kabûl eyleye. Eğer taahhud eylemezse biat vermeye. Zirâ bu üç ameli ehlullâh işlemez ve işleyenleri dahi sevip kabûl etmezler. Öyle olacak meşâyihin kabûl eylediğini pîrân dahi kabûl edici olup, öyle oldukta bu ef'âle mürekkeb olan kimseye meşâyih biat verip, müridliğe kabul etmesi revâ değildir. Ol şeyh kabûl eylese dahi pîrân kabûl etmeyip ol şeyhin dahi huzûr-ı pîrânda yüzü kara olur.

Biat eyleyip mürid oldukta sâlik için on haslet vardır, onları icrâya cehd eyleye, hattâ ki feyz-yâb ola. Haslet-i evvel, sâlikin elinde mâl ve eşyâ nev'inden her ne ki var ise şeyhinden dirîğ etmeyip belki şeyhine vermeyi cânına minnet tuta, eğer şeyh kabûl eyler ise. Eğer kabûl etmez ise dahi gönlünün ala, alıp kabûl ettirmeye sa'y eyleye. Haslet-i sâni, şeyhe muhabbet, teslîmiyyet ve râbita ile teveccüh-i tâm ve i'tikâd-ı tâm hâsıl kılmaktır. Haslet-i sâlis, beyne'n-nâs insâfla dirilmektir. Haslet-i râbi', şeyhin nutkunu haklayıp, mâlen ve bedenlen hizmetinde mukîm (s. 54) olmaktır. Haslet-i hâmis, her ne ki ümîdi var ise şeyhinden talep etmektir. Haslet-i sâdis, tevâzu'-ı dâime etmektir. Haslet-i sâbi', sehâvet-i yed peydâ etmektir. Haslet-i sâmin, düşmânlarına gadap etmemektir.

Haslet-i tâsi, halk ile mücâdele etmemektir. Haslet-i âşir, me'mûr olduğun evrâd, ezkâr ve hizmeti her ne ise kusur etmemelidir.

94 “*Tarîkatların hepsi baştan sona edepten ibarettir*”.

95 “*Muhakkak ki Allah emâneti ehline vermenizi emreder*” (Nisa 4/58).

Ve dahi âdâb-ı tarikat-ı aliyyeden bir miktarını beyân edelim. Evvelâ, sâlik müşşidinin huzûruna vardığı zaman boş el ile varmaya, bir yeşil yaprak hediye ile vara. Lâkin fî-zemâninâ bâlâda tahrîr olunan haslet-i âşirde sâlik elinde olanı müşşidinden dirîğ etmeye, belki cânına minnet tuta. Denilen şeyh-i ârif ve müşşid-i kamil içindir. Zîrâ şeyh-i ârif ve müşşid-i kamil, sâlikin mâlında, eşyâsında gözü olmayıp, salık verse dahi onda birin kabul etmez ve had-dinden ziyâde sâlik hediye götürse onu dahi kabûl etmez. Belki sâlike ta'zîr eder. Ammâ fî-zemâninâ tâife-i cerrârîn sâlikleri Arab urmuş kervâna döndürüp elinde olan mâlını alıp, üryân ve müflis olmalarına bâis olup, sâlik-i Hak olanları sülûktan îbâ ettirmeğe bâis olurlar. Kendileri de bî-haber olup, sülûk hâlinden bilmediklerinden gayri sâlikin elinde mâlî oldukça dünyâ muhabbetinden halâs olmaz ve sülûkuna perde olur diye sâlikin mâlını hebâ ve ziyân, ekl-i bel' eyledikleri kendilerin adem-i kemâllerinden nâşi ve tama'-ı hâmlarından nâşi olup erlik, şeyh-i âriflik ve müşşid-i kamillik ancak sâliki olduğu menzilden uyarıp bir nesnesini ziyân ve telef ettirmemektir.

Sâlikin malını ahz, ekl ve telef sâliki gümâna düşürüp yolun urmaktır. Sâlik şeyhe vücûd ve mâl ile ol kadar ziyâde (s. 55) korkmak gerektir. Zîrâ hubb-ı dünyâ ve mâsivâ dedikleri mâl değildir. Ancak hubb-ı dünyâ dedikleri mâlın cem'ine muhabbettir ve dünyâ umûrlarına muhabbettir. Yoksa mâlî çok olup sâlik sehâvet üzere ve mâlın olmasıyla olmaması indinde müsâvî oldukça ol hubb-ı dünyâ değildir. Zîrâ Hazret-i Süleymân aleyhi's-selâm ve Yûsuf aleyhi's-selâm padişâh idi. Nice emlâk, kul, câriye sâhipleri idi. Hazret-i İbrâhim'in yirmi bin sürü ağnâmı var idi, yine peygamber idiler. Hiç mâlların peygamberliklerine ziyânı olmadı. Ve kıs 'alâ hâzâ (bunun üzerine kıyas et) sâlikin dahi malına muhabbeti ve sâir emvâl ve emlâkına alâkası olması üzerine kendini nâzîr ve kendinin abd-i müşteri olduğun bilip, kavluhû Teâlâ: "Yevme yenfe'u mâlun velâ benûn illâ men etallâhe bi-kalbin selîm"⁹⁶ âyet-i kerimesinin mefhûmu üzere şeyh-i ârif, sâliki irşâd ve âgâh eyledikte, ol mâlın salike nef'i olup, ziyânı olmaz. Belki Cenâb-ı Hakk'ın Ganî ismine mazhar düşmüş olur. Sâlikin bu vech üzere bin kese akçesi dahi olsa sülûkuna ziyânı olmaz. Belki fukarâya tasadduk ve it'âm edip hâdimü'l-fukarâ olmasına sebep ve bâis olur.

Âdâb-ı tarikattan edeb-i sâni, sâlik müşşidinin huzûruna vardıkta duâ ve niyâz eyler iken, gönlünden bunu okuya, bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm: "Fe-eynemâ tüvellû fe-semme vechullâh innellâhe semî'un alîm"⁹⁷. Edeb-i sâlis, sâlik müşşidi huzûrunda dizüstü oturmak. Edeb-i râbî, sâlik müşşidi huzûrunda çok sohbet söylemeyip, hemân müşşidini dinlemeye tâlib ola. Edeb-i hâmis, sâlik müşşidiyle sohbet eylerken sadâsını müşşidinin sadâsından ziyâde çıkarmayı belki ondan aşığı (s. 56) çıkarmaktır. Kavluhû Teâlâ: "Yâ eyyühellezîne âmenû

96 "O gün ne mal ne evlat fayda verir, kalb-i selîmle Allah'a varanlar hariç" (Şuarâ, 26/88-89).

97 "Her nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah'ın (rahmeti ve nimeti) geniştir. O her şeyi bilendir." (Bakara, 2/115).

*lâ-terfe'û asvâteküm fevka savti'n-nebiyyi*⁹⁸ buna işarettir. Edeb-i sâdis, sâlik mürşidine sohbet söyledikte lutfeyleyerek onu çağırılmayarak, istizân eder gibi söyleye. Kavluhû Teâlâ: “*Velâ techerû lehü bi'l-kavli ke-cehri ba'diküm li-ba'din entehbeta a'mâluküm ve entüm lâ-teş'urün*”⁹⁹ buna işarettir. Zîrâ sâlik mürşidine berk çağırıp söylese, yolu, ameli habt olup bağlanır. Edeb-i sâbi', sâlik mürşidi huzûrunda dâima sukût ile oturmaya sa'y eylemektir. Kavluhû Teâlâ: “*İnellezîne yeğuzzûne asvâtehüm 'inde rasûlillâhi ulâikellezînem tehanellâhu kulûbehüm li't-tekvâ lehüm mağfiretün ve ecriün azîm*”¹⁰⁰ âyet-i kerîmesi buna işarettir. Edeb-i sâmin, sâlik mürşidini sormasında veyahut haremindedir çağırılmayıp ve âhere dahi çağırılmamaktır. Kavluhû Teâlâ: “*İnellezîne yünâdüneke minverâi'l-hucurâti ekseruhum lâ-ya'kilün*”¹⁰¹ âyet-i kerîmesi buna işarettir. Edeb-i tâsi', sâlik mürşidine vardıkta, ya savmaa'sından yahut haremindedir bulunup edebi icrâ birle çağırılmayıp, âhere dahi çağırılmayıp oturup beklemektir. Hattâ mürşidi kendi hakkınca ne miktar geç çıkarsa dahi bekleyip görüşmektir. Eğer gider ise ve şeyh çıkınca yine gelip görüşmektir. Bazı elsin'e de “gelme gelme”, “dönme dönme” derler, ol bu âdâb içindir. Kavluhû Teâlâ “*Velev ennehüm saberû hattâ tehruce ileyhim lekâne hayren lehüm vallâhu ğâfûru'r-rahîm*”¹⁰² âyet-i kerîmesi buna işarettir. Edeb-i âşir, sâlik her umûrunda kavelen ve fi'len, vücûden ve mâlen ve bi'l-cümle umûrunu mürşidine teslim birle itâ'at etmektir. Kavluhû Teâlâ: “*Ve'lemû enne fiküm rasûlellâh lev-yutî uküm fi-kesîrin mine'l-emri le-'anittüm velâkinnellâhe habbebe ileykümü'l-imâne ve zeyyenehu fi-kulûbiküm ve kerrehe ileykümü'l-küfre ve'l-fusûka (s. 57) ve'l-isyân ulâike hüümü'r-râsidüne fadlen mine'llâhi ve ni'meten vallâhu alîmün hakîm*”¹⁰³ buna işarettir. Zîrâ sâlikin mürşidine teslimiyet ve itâ'ati yolun açıp, rüşdü kemâl bulup feyz-yâb olmasına bâis olur. Edeb-i ehâde aşer, sâlik mürşid huzûruna girdikte nice niyâz ile girer ise, çıkarken dahi ol vech üzere çıkmaktır. Niyâz ederek kaçan çıkıp ardını şeyhe dönmeyerek çıkmaktır. Edeb-i isnâ aşer, sâlik meydânda sancağa «Fâtîha» okurken ve şeyhi huzûrunda hizmet ederken sağ ayağınının başparmağını, sol ayağınının başparmağı üzere koyup öyle hizmet etmektir.

İmdi ey sâlik, eğerçi bu zikrolunan on iki âdâb ve zikrolunan âyât u beyyinât ve ehâdis-i şerîf ile ashâb-ı güzîn efendilerimiz tenbih ve Hazret-i Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât ve't-teslîmât Efendimiz Hazretleirnin

98 “Ey imân edenler! Sesinizi Resûlulah'ın sesinden yüksek çıkarmayın” (Hucurât, 49/2).

99 “Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkana varmadan amelleriniz boşa giderir” (Hucurât, 49/2).

100 “Allah elçisinin huzurunda seslerini kısarlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takvâ ile imtihân ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük mükâfât vardır” (Hucurât, 49/3).

101 “Resûlüm! Sana odalarından arka taraftan bağırınların çoğu aklı ermez kimselerdir” (Hucurât, 49/4).

102 “Eğer onlar; sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir” (Hucurât, 49/5).

103 “Hem bilin ki, içinde Allah elçisi vardır. Şayet o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdimiz. Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır” (Hucurât, 49/7).

huzûrlarında riâyet ve icrâ olunup Hazret-i Resûlullâh'ın dâr-ı bekâyâ hicretlerinden sonra sünnet-i şerîfe olarak bu âdâblara tarikat ricâlî riâyet ve icrâyâ ihtimâm etmişlerdir.

Tarikat-ı âliyyede sâlik şeyhine bu âdâb üzere hizmet etmezse feyz-i Ahmed'e müyesser olmaz. Zirâ Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât ve't-teslîmât Hazretleri hadîs-i şerîfde buyurur: "*Ulemâi ümmetî ke-enbiyâi benî-isrâîl*"¹⁰⁴ Yani benim ümmetinden ulemâ olanlar, benî İsrâîl peygamberleri menzilededir, demek olur. Bu hadîs-i şerîfte ulemâdan murâd olunan ulemâ-i rabbâniyyündür. Kibâr-ı evliyâullah efendilerimiz dahi: "*Eş-şeyhu fi-kavmihi ke'n-nebiyyi fi-ümmetihî*" Yani şeyh kavmi içinde, ümmeti içinde peygamberler gibidir, demek olur ki seyr-i sülûk birle bâlâda zikrolunan menzilleri kat'edip kendinde ilm-i ledün hâsıl olup âlem-i bi-esrârillah (s. 58) olan meşâyih-i ârifin ve mürşid-i kâmilîndendir.

Ey sâlik, eğer dersen ki ulemâ-i musannifin ve müctehidîn haklarında ne diyorsun? Cevap oldur ki musannifin ve müctehidîn dahi tarikat ricâlinden, ashâb-ı sülûktan olup ilm-i ledün kendinde hâsıl oldukta ehlullâh tarafından halkı şeriat-ı mutahhara ile kandırmaya me'mûr olup, bi'l-me'mûriyyet nice kütüb te'lîf ve nice mesâilî ictihâd etmişlerdir. Onlar dahi ricâl-i tarikat-ı aliyeden ve âlem-i bi-esrârillah mürşid-i kâmilîndendir. Zirâ seyr-i sülûk sâhibi olmayıp ilm-i ledünden bî-haber olan kimse te'lîf ve ictihâda kâdir olmaz. Sâhib-i te'lîf olanlar meselâ Sâhib-i Hidâye, Ebu's-suûd, İbn-i Mâlik ve Seyyid ve bunlara benzer musannifin ve müctehidîn bi'l-cümle ricâl-i tarikat-ı aliyeden ve ulemâ-i rabbâniyyündendir.

Ve dahi ey sâlik, bilmek gerek ki ehl-i tarikat beyninde, dört kapı kırk makâm ta'bir olunur, bu mahalde onu beyân eder.

Bâb-ı evvel, şeriattır. On makâm sâhibidir, eğerçi ulemâ-yı zâhirin beş i'tibâr eder. Lâkin tarikat beyninde ondur, biri bulunmasa ol kimse nâkis olur. Makâm-ı evvel, kelime-i şehâdet birle müte'akkiddir, imân getirmektir. Makâm-ı sâni, namâz kılmaktır. Makâm-ı sâlis, zekât vermektir. Nakâm-ı râbi', oruç tutmaktır. Makâm-ı hâmis, hacca varmaktır, eğer kâdir ise. Makâm-ı sâdis, helâl kesbetmektir. Makâm-ı sâbi', harâm yememektir. Makâm-ı sâmin, şeriat evine girmektir. Makâm-ı tâsi', fakîr-i âmm olacak gazâyâ gitmektir. Makâm-ı âşir, emr-i ma'rûf ve neyh-i ani'l-münker ile mukîm olmaktır.

Bâb-ı sâni, tarikattır. Ol dahi on makâmdır. Makâm-ı evvel, ahlâk-ı zemîmeden ve ef'al-ı nâ-pesendîdeden tevbe ve istiğfâr eyleyip, tevbekâr olmaktır. Kavluhü Teâlâ: (s. 59) "*Yâ eyyühe'l-lezine âmenû tûbû illellâhi tevbeten nasûhâ*"¹⁰⁵ âyet-i kerîmesiyle âmil olmaktır. Makâm-ı sâni, yaramaz hu-

104 Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 64, H. No: 1744.

105 "*Ey imân edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter*" (Tahrîm, 66/8).

yunu iyiye tebdil etmektir. Makâm-ı sâlis, mürid olup, bâlâda zikrolunduğu vech üzere bir şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilin hizmetinde bezl-i vücûd etmektir. Makâm-ı râbî', havf ile emîn içinde olup, beyne'l-havf ve r-recâda olmaktır. Makâm-ı hâmis, lezzet-i dünyâyı terk edip, mâsivâdan geçmektir. Makâm-ı sâdis, pîrine yani şeyhine bezl-i vücûd ile eylediği hizmeti muhabbet ile edip hûra geçirmeye cidd u say etmektir. Makâm-ı sâbî', dâimâ pîrinin yani şeyhinin icâzetinde ve rızâsında olmaktır, pîr ile şeyh ma'nâda birdir. Makâm-ı sâmin, evrâd ve ezkârın terk etmemektir. Makâm-ı tâsî', şeyh nasihatın tutmaktır. Makâm-ı âşir, terk-i tecrîddir. Yani bi'l-cümle mâl, 'ıyâl ve evlâd muhabbetlerin terk edip, kavluhû Teâlâ: "Yevme lâ-yenfe'u mâlün velâ-benün illâ men etallâhe bi-kalbin selîm"¹⁰⁶ âyet-i kerîmesiyle âmil olmaktır.

Bâb-ı sâlis, hakîkattır. Ol dahi on makâmıdır. Makâm-ı evvel, Toprak mi-silli olup, sâhib-i tevâzu olmaktır. Makâm-ı sâni, yetmiş iki millete bir nazar ile bakmak. Makâm-ı sâlis, iyi lokma gözetmeyip kendini sebîl eylemektir. Yani nefsi için türlü türlü nefisu enfâs ta'âmlar pişirip ekl etmeye, her ne ki bulunur ise onunla kifâf etmektir. Makâm-ı râbî', dünyâ içinde yaratılmış cümle mahlûkât kendinden emîn olmaktır. Makâm-ı hâmis, hiç kimsenin gönlünü kırmamaktır. Makâm-ı sâdis, fakirlere in'âm etmektir. Makâm-ı sâbî', râh-ı Hakk'a sülûk etmektir. Makâm-ı sâmin, her neye nazar ederse ibretle nazar etmektir. Makâm-ı tâsî', dâimâ gönlünden niyâz ve münacât edici olmaktır. Makâm-ı âşir, bi-kaderi'l-isti'dâd ilmullâh ve esrârullâh, ilm-i Hak'a kurbîyyet (s. (s. 60) hâsil etmektir.

Bâb-ı râbî', ma'rifettir. Ol dahi on makâmıdır. Makâm-ı evvel, edeptir. Yani müeddip olup, bi-edeplik etmemektir. Âdâb-ı tarîkat-ı aliyyeye riâyettir. Zîrâ "et-Tarîku küllühâ edebur"¹⁰⁷ buyurmuşlardır. Makâm-ı sâni, nefesine kahretmektir. Yani nefsinin hilâfında olmaktır. Makâm-ı sâlis, halktan uzlet etmektir. Makâm-ı râbî', meşâyih kelimâtına, sıdk, ihlâs ve i'tikâd-ı tâmla inanmaktır. Makâm-ı hâmis, hayâdır. Zîrâ "el-Hayâu mine'l-imân"¹⁰⁸ buyurmuşlardır. Makâm-ı sâdis, sehâvettir, yani cömert olmaktır. Makâm-ı sâbî', hakkı bâtıldan fark etmektir. Makâm-ı sâmin, min-halîmu'n-nefs olmaktır. Makâm-ı tâsî', nefsinin bilmektir. Makâm-ı âşir, kurb-ı visâldır. Yani Cenâb-ı Hakk'a kurbîyyet hâsil etmektir. Nitekim Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salâvât buyurur: "Men 'arefe nefsehu fekad 'arefe rabbehu"¹⁰⁹ buna dâldır.

Ve dahi ehl-i sülûka bu On İki İmâm'ın ve On Dört Ma'sûm-ı Pâk'ın isimlerini bilip anmak lazımdır. Zîrâ bu imâmların isimlerini bilmeyen sâlikin sülûku sahîh değildir. İmâm-ı evvel, Aliyye'l-Murtezâ kerremallâhu vechehû ve radiyellâhu anhu'dur. İmâm-ı sâni, İmâm-ı Hasan Hulki Rızâ'dır. İmâm-ı

106 "O gün ne mâl ne evlat fayda verir, kalb-i selîmle Allah'a varanlar hariç" (Şuarâ, 26/88-89).

107 "Tarîkat, baştan sona edepten ibarettir".

108 "Hayâ, imandandır". Bkz. Buhârî, İman 3; Müslim İman 57-58.

109 "Nefsini bilen, Rabbini bilir". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262, H. No: 2532.

sâlis, İmâm-ı Hüseyin-i Şehîd-i Bedest-i Kerbelâ. İmâm-ı râbi', İmâm-ı Zeynelâbidin. İmâm-ı hâmis, İmâm-ı Muhammed el-Bâkır. İmâm-ı sâdis, İmâm-ı Ca'fer es-Sâdik. İmâm-ı sâbi', İmâm-ı Mûsâ el-Kâzım. İmâm-ı sâmin, İmâm-ı Ali er-Rızâ. İmâm-ı tâsi', İmâm-ı Muhammed et-Takî. İmâm-ı âşir, İmâm-ı Ali en-Nakî. İmâm-ı ehâde aşer, İmâm-ı Hasan el-Askerî. İmâm-ı isney aşere, İmâm-ı Muhammed el-Mehdî'dir.

Der Beyân-ı Çâr-Deh-i Ma'sûm-ı Pâkân: El-Evvelü, Muhammed el-Ekber ibn-i Ali el-Murtezâ. Es-Sânî, Abdullâh ibn-i Hasen Hulki Rızâ. Es-sâlisü, Abdullah ibn-i Hüseyin eş-Şehîdü Deşt-i Kerbelâ. (s. 61) Er-Râbi'u, Hasen ibn-i Zeyne'l-âbidin. El-Hâmisü, Kâsım ibn-i Zeyne'l-âbidin. Es-Sâdisü, Abdullah ibn-i Ca'fer es-Sâdik. Es-Sâbi'u, Yahyâ Beyâz ibn-i Ca'fer es-Sâdik. Es-Sâminü, Ali el-Eftar ibn-i Muhammed Bâkırî. Et-Tâsi'u, Ca'fer ibn-i Muhammed Bâkırî. El-Âşirü, Sâlih ibn-i Mûsâ el-Kâzım. El-Hâdî aşer, Tayyâr ibn-i Mûsâ el-Kâzım. Es-Sânî aşer, Ca'fer ibn-i Muhammed et-Takî. Es-Sâlisü aşere, Ca'fer ibn-i Hasen el-Askerî. Er-Râbi'u aşer, Kâsım ibn-i Muhammed el-Mehdî. Bunların bi'l-cümle ma'sûm-ı pâk oldukları hâlde şehîd oldular, rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaîn. Yine On İki İmâm efendilerimizin şehîd oldukların, ne halde medfûn oldukların ve kimler şehîd eylediklerin beyân edelim ki imâmlara muhabbet ve şehîd eden mel'ûnlara la'net, buğz-ı fillâh olunmak gerektir ve ehlullâh tarîkin imâmlara muhabbet ve şehîd edenlere buğz-ı fillâh etmek dahi bir sülûktür.

Evvelâ emîre'l-mü'minîn İmâm Ali el-Murtezâ Hazretlerini altmış üç yaşında iken Kûfe Mescidi'nde iken Mülcem nâm gulâm-ı mel'ûn şehîd eyledi. Bir rivâyette deryâ-yı Necef'te ve bir rivâyette Medîne-i Münevver'e de Fahr-i Kâinât Efendimiz Hazretlerinin Ravza-i Mutahhara'larında yatar derler. Mürûr-ı hilâfeti beş senedir. İmâm-ı Hasen Hulki Rızâ, altı ay imâmet ve hilâfet eyleyip, kırk yaşında altı ay on gün tamamında avreti mel'ûne ağu içirip şehîd eyledi. Medîne-i Münevver'e de medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Hüseyin, üç ay imâmetlik eyleyip, elli beş yaşında iken Kerbelâ'da Şemr-i mel'ûn şehîd eyledi. Kerbelâ'da medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Zeyne'l-âbidin, yirmi sene imâmetlik eyleyip, kırk yaşında iken Mervânhar oğlu Abdülmelik nâm mel'ûn şehîd eyledi. Medîne-i Münevver'e de medfûndur. (s. 62) Hazret-i İmâm-ı Muhammed el-Bâkır, on sekiz sene imâmet eyleyip, kırk dokuz yaşında iken Abdülmelik oğlu Hüşşâm nâm mel'ûn şehîd eyledi. Medîne-i Münevver'e de medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Ca'fer es-Sâdik, otuz sene imâmetlik eyledi. Altmış beş yaşında iken Mansûr Kûfî nâm mel'ûn şehîd eyledi. Medîne-i Münevver'e de medfûndur. Hazret-i Mûsâ el-Kâzım, beş sene imâmet eyleyip, elli beş yaşında iken Hârûn-ı Reşid nâm mel'ûn şehîd eyledi. Bağdâd'ta medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Ali er-Rızâ, yirmi sene imâmet eyleyip, elli beş yaşında iken Me'mûr nâm mel'ûn şehîd eyledi. Horasan'da medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Muhammed et-Takî, on sene imâmet eyleyip, yirmi beş yaşında iken Mu'tasım

nâm mel'ûn şehîd eyledi. Bağdâd'ta medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Ali en-Nakî, otuz sene imâmet eyleyip, kırk yaşında iken Mütevekkil nâm mel'ûn şehîd eyledi. Sâv'de medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Hasan el-Askerî altı sene imâmet eyleyip, yirmi beş yaşında iken Mu'temad nâm mel'ûn şehîd eyledi. Sâmer'de medfûndur. Hazret-i İmâm-ı Muhammed el-Mehdî, hicret-i Nebevî'den iki yüz elli beş târîhinde Şa'bân-ı şerîfin on beşinde Mu'temed nâm mel'ûnun zamanında gâib oldu, mürûr. Allâhümme enfa'nâ min-berekâtihim vec'alhüm lenâ şefî'an fi-yevme lâ-yenfe'u mâlun velâ benûn illâ men etallâhe bi-kalbin selim¹¹⁰.

Ve dahi ey sâlik, bilmek gerektir ki tarikat-ı aliyye-i Muhammediy-ye'de şerîatta olduğu misilli ferâiz, vâcibât, sünen, erkân ve âdâb vardır. Bunlara gâyet ihtimâm lâzımdır. **Evvelâ ferâiz-i tarikat altıdır. Evvelki tevbe; ikinci teslîmiyyet; üçüncü kanâat; dördüncü, irâdet yani mürid olmak; beşinci riyâzet; altıncı, uzletdir.** Vâcibât-ı tarikat (s. 63) altıdır. Evvelki hayır işlemek; ikinci ihsân etmek; üçüncü gınâ-ı kalb etmek; dördüncü, terk-i tecrîd olmak; beşinci havfdır; altıncı, şevkdir. **Sünen-i tarikat altıdır. Evvelki ma'rifet; ikinci sehâvet; üçüncü yakîn hâsıl etmek; dördüncü, sıdkdır; beşinci tevekkül-dür; altıncı, tefekkürdür. Erkân-ı tarikat dahi altıdır. Evvelki ilim hâsıl etmek; ikinci halîm olmak; üçüncü sabûr olmak; dördüncü, rızâ bendinde olmak; beşinci muhlis olmak; altıncı, hüsn-i hulk üzere olmaktadır.**

İmdi ey sâlik, tâc giyen kimselere bilmek gerektir ki tâcın üstüvâsı ulvîdir. Giyen kimse ulvî olmak gerektir. Tepesi, nokta-i hakîkidir. Kenarı iki âlemlere hükmetmektir. Lengeri, sâlikler ustuvâsıdır. İmânî, hakikat menzildir. Kelimesi, tekbîrdir. Kiblesi, şeyhlerdir. Guslü, yaramaz huydan kesilmektir. Kilidi, aşkı kendine mâl etmektir. Farzı, erenler sohbetidir. Süneti, erenler hizmetidir ve erenler hizmetini kabûl eylemektir. Hayâtı, pâkîlik ile giymektir. Memâtı, baştan indirip, halkın ey dikmekdir. Aslı, tevbe-istiğfâr ve furû'u, avratlardan irak olmaktadır, yani şehvet ve arzusuna tâbi olmamaktır. Fahr-i Kâinât aleyhi efdalü's-salâvât ve't-teslîmât Hazretlerine nâzil olan tâc-ı şerîfin kubbesinde, kavluhû Teâlâ: "Küllü şey'in hâlikün illâ vecheh"¹¹¹ yazılmıştır. Ortasında, kavluhû Teâlâ: "Lâilâhe illâ Hû"¹¹² yazılmıştır. İçerisinde, "Yâ-sîn, ve'l-kur'ânî'l-hakîm"¹¹³ yazılmıştır. Taşrasında, "Lâilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh ve Aliyyün veliyyullâh ve'l-Hudâ, âmîn"¹¹⁴ yazılmıştır. Alnında, "Fe-eynemâ tüvellû fe-semme vechullâh"¹¹⁵ yazılmıştır. Ardında "Ve 'alleme âdeme'l-esmâe küllehâ sümme 'arazahüm 'ala'l-melâiketi"¹¹⁶ yazılmış-

110 "Mâl ve evladların fayda vermediği ancak selim kalbin fayda vereceği o günde onları bize şefaathçi kilsün".

111 "Her şey yok olacaktır O'nun zâtı müstesna" (Kasas, 28/88).

112 "O'ndan başka ilâh yoktur" (Haşr, 59/22).

113 "Yâ-sîn, hikmet dolu Kur'ân hakkı için" (Yâsin, 36/1-2).

114 "Allah'tan başka ilâh yoktur; Hz. Muhammed O'nun Râsûlüdür ve Hz. Ali, Allah'ın velîsidir, duamı kabul eyle".

115 "Her nereye dönerseniz O'nun vechi (zâtı) ordadır" (Bakara, 2/115).

116 "Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklere arzetti" (Bakara 2/31).

tır. Bunlara isbât-ı tâc derler. Bir kimse tâc giymek murâd eyledikte bâlâda (s. 64) zikir olunan silsilesi sahîh şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmiliden giyip, bu isbâtların dahi bilip, ona göre ta'zîm ile giyerse ol tâca tâca tâc-ı ârif derler ve giyen kimse elbette ulvî olur. Eğer bu zikir olunan vech üzere şeyh-i ârif ve bir mürşid-i kâmil mürşidden giymeyip, isbâtın dahi bilmeyip, hemân falan şeyh, falan baba giydirdi, diyerek giyer ise ol tâca, mukallid ve tâc-ı câhil derler. Bu tâcı giyen kimse süfliyyattan halâs olmaz. Velhâsıl bunları bilmeyen kimseye tâc-ı şerîf giymek câiz değildir, harâbına bâis olur.

Ve dahi hırka bâbında bilmek gerektir ki hırkanın zâhiri nedir, bâtını nedir, yakası nedir, eteği nedir ve farkı nedir? Hırkanın zâhiri, anlamak, yani sâhib-i fark olmak, bâtını, âdîdir. Yakası, uzlettir. Eteği, hizmettir. Sünneti, şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmil elinden giymektir Farzı, doğru söyleyip, doğru yola gitmektir. Hırkanın imânı, settârlıktır. Hırkanın kalbi, şeyhtir. Hırkanın guslü, terkdir. Hırkanın kilidi, tekbîrdir. Hırkanın pâklığı, gönül alıcılıktır. Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât ve't-teslimât Hazretlerine nâzil olan hırka şâhinin yakasında "Yâ Sabûr", "Yâ Şekûr" ve "Yâ Kerîm"; eteğinde, "Yâ Vahîd" "Yâ Ehad", "Yâ Ferdu" "Yâ Samed" yazılmıştır. Bunlara dahi isbât-ı hırka derler. Bu hırkayı dahi tâc misilli şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmiliden izin ve icâzetle, tekbir ile giymek gerektir. Eğer bu vech üzere giymeyip hemân "falan babadan, falan şeyhten giydim" diyerek giyip, bu isbâtların bilmez ise süfliyyetten halâs olmayıp, âhirü'l-emr hârâbına bâis olur. Hemân tâc ve hırka geçen sâlikine gerektir ki tâc ve hırkasın ve biatın bâlâda tafsîl olunan şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmiliden biat edip (s. 65) şeyhinden izn ve icâzetle isbâtların öğrenip, tekbir ile şeyh elinden giymek gerektir.

İmdi azîz-i men postnişinliği sahîh olana gerektir ki postun başı teslimdir. Post sâhibi, halîm ve selîm olmaktadır. Ayakları, hizmettir. Meşâyıha hâdimü'l-fukarâ dedikleri buna işarettir. Sağ cânibi, uzlet; sol cânibi, el tutmaktır yani düşmüşlerin elin tutmaktır. Şartı, her oturdukda du'â ve niyâz ile oturmaktır. Ortası, muhabbettir. Mihrâbı, pîrlerdir. Cânı, tekbîrdir. Şeriatı, boynunu taşra düşürmektir. Tarîkatı, boynunu içeri düşürmektir. Hakikatı, oturdukları yerde oturmaktır. Ma'rifeti, isbâtın bilmektir. Postun dört bucağında dört kelime yazılmıştır. Ol erin sağ bucağında "A'samtü ileyke yâ Ali" yazılmıştır, maşrıka işarettir. Bir melek ta'yindir, ismi Abdussamed'dir, şeriatla me'mûrdur. Sol erin ayağında, "A'zamtü ileyke yâ Ali" yazılmıştır ve cenûba işarettir. Bir melek ta'yinmdir, ismi Abdurrahmân'dır, tarikatla me'mûrdur. Sağ kîç ayağında, "Eslemtü ileyke yâ Ali" yazılmıştır, şimâle işarettir. Bir melek ta'yindir, ismi Abdülmecîd'dir, hakikatla me'mûrdur. Sol kîç ayağında, "Ekremtü ileyke yâ Ali" yazılmıştır, mağribe işarettir. Bir melek ta'yindir, ismi Abdülcebbar'dır, ma'rifetle me'mûrdur. Postun bünyâdı, Cenâb-ı Hakk'ı sun'u, zâtı, esmâ ve sıfâtıyla bilmektir. Postun ahkâmı, enbiyâlara ifrâddır. Postun rukunleri, sıdk ve ihlâstır. Postun mâ'nâsı, meşâyihlerin kavlini ve f'lini bil-

mektir. Bu isbâtları dahi bu vech üzere bilmeyen kimselerin posta oturup, postnişinilik da'vâsın eylemek câiz değildir. Belki tâlib olup öğren. (s. 66) Bilmeyip, öğrenmeye dahi tâlib olmasa kendine sâhib-postundan ziyân erişip ne'ûzu billâh telef olmasına bâis olur.

Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm

“İnnelezzîne yubâyi'ûneke innamâ yubâyi'ünellâh yedullâhi fevka eydîhim fe-men nekese 'alâ nefsihi ve-men evfâ bimâ 'âhede 'aleyhu'l-lâhe fe-sevfe yu'tîhi ecran azîmâ”¹¹⁷, sadakallâhu'l-azîm. Şunlar ki Hudeybiye'de senden biât-ı rıdvân ettiler. Onlar ke-ennehû Allâh Teâlâ'dan biât etmişlerdir ki asl-ı maksûd oldur. Allâh Teâlâ'nın yed-i nusreti onların yed-i itâ'atları fevkindedir. Kim ki ahd u biâtı bozarsa onun zararı kendi nefesine râcidir. O ki Allâh Teâlâ üzerine ahdedtiği ahd u biâta vefâ ederse yakında ona ecr-i azîm veririz ki ol Cennet'tir.

Bâb-ı Dergâh	Halife	Şeyh Efendi	Halife	Bâb-ı Dergâh
		Bab-ı Ma'rifet		
		Bâb-ı Hakikat		
		Bâb-ı Tarikat		
	Rehber	Bâb-ı Şerî'at	Çavuş	

Bu zikrolunacak hizb, Hazret-i Ahmed er-Rifâî radiyellâhu anhu'l-bârî virdidir:

Sultânû'l-ârifîn, gavsu'l-vâsilîn, meşâyihu'l-Arab ve'l-Acem, meşâyihu'l-Irak küllühüm ecmaîn, el-kutbu's-şucâ'i, semu'l-efâ'i, şihâbu'l-milleti'd-dîn Ahmed ibn-i Ebî'l-Hasan 'ale'l-Mekkî el-Hüseynî er-Rifâî radiyellâhu anhu, ellezî tülekkâ cedd-i Resûlullah sallallâhu aleyhi ve selem ve uhize bihi ahdu ve lekkanehu iyyâhu ve zikrânehu men kara'ehu fi 'ömrihi merraten vâhideten harrama'llâhu cesedehu 'ala'n-nâri ve refa'a lehu 'amelu ehli's-sakaleyni ve nezara ileyhi fi külli yevmin seb'ine merraten ve futiha lehu ebvâbü'n hayrû'd-dünyâ ve'l-âhirati ve emaneten 'ala'l-imâni's-sâmi min ğayri fitnetin ve yübâhi bihi'l-melâiketi fi-küllü yevmin seb'ine merraten ve kezâlike min-hamlîhi ev sem'îhi ev defni me'ahu fi-kabrihi vehüve hâza'd-du'âi'l-mubâreketi's-şerîfeti, Hazretlerindir ki cedd-i Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve selleme mülâkî olup ve mülâkiyetiyle ahd-i ahz edip ve Resûlullah sallallâhu aleyhi ve selem ceddine telkîn edip, beyân eyle-

117 Feth, 48/10.

diği bir kimse ömründe (s. 68) bir kere bu du'âyı kıraat eylese Allâh Teâlâ ol kimsenin cesedini nâra haram edip, dâreyn su'ûbeti ol kârîden (okuyandan) kaldırıır ref'eder de her bir günde yetmiş kere ol kârîne nazar buyurup, dünyâ ve âhiretin en hayırlı kapıların ol kârî feth eder. Emâneti imân-ı sâlih üzerine fetheder. İmânına zevâl verse melâike-i kirâm ol kârîle iftihâr ederler. Melâike-i kirâm dahi her günde yetmiş kere nazar eder. Bu ahde ta'zîm ve tekrîm edip yahut iştirip yahut kendi ile bu ahd-i şerîfi kabrine defin olan kimse dahi kârî gibidir. Ol ahd-i şerîf bu du'âdır:

Hâzâ Hizbü' r-Rifâ'î (Metin)

(Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm. Allâhümmec'alnâ mimmen rekkebbe 'alâ cevârihihim mine'l-murâkabeti gılâza'l-kuyûd). Muhâfazalar için lâzım gelen cevârihi üzerine habl-i metîn kuyûd eden kimseden eyle, yani kalbini imân-ı mutmainne ile, lisân ve yedlerini, ayak ve gözlerini ve sâir a'zâsını muharremâtta bağlı gibi mütemessik-i şerî'at olan zevât-ı kirâmdan eyle.

(Ve akamte 'alâ serâirihim mine'l-müşâhedeti dekâyıkı'ş-şuhûdi feheme 'aleyhim insu'r-rakîbi ma'al-kıyâmi ve'l-ku'ûd). Dahi dakâyık-ı şuhûdi müşâhededen esrârları üzerine kâim ve sâbit olupda hâfız-ı hakîkinin muhabbeti kıyâmen ve ku'ûden kendilere ihsân olunan zevât-ı kirâmdan eyle.

(Fe-nekkisû ruûsehum ma'al-haceli vecibâhuhum li's-sucûd). İmdi mahcûb olan ruûslarını ve ellerini secdeye eğerler yani sucûd ederler.

(Ve-fereshû li-farti züllihim neva'ime'l-hulûd). Dahi senin bâbın üzerine (s. 69) zillet ve hakâretleri çoğaltmak için za'fiyyetten yumuşaklıklarını döşeyipte,

(Fe-a'teytehum bi-rahmetike gâyete'l-maksûd). Buna binâen onlara en nihâyet maksûdlarını merhametinle i'tâ buyurduğun zevât-ı kirâmdan eyle.

(Salli 'alâ Muhammedin ve 'alâ âl-i Muhammedin ve sellim). Yâ Rabbi Hazret-i Muhammed'in ve âl-i Muhammed'in üzerine salât ve selâm eyle.

(Allâhümme'r-zuknâ minke tûle'l-sohbeti ve devâme'l-hidmeti ve hufze'l-hürmeti ve luzûme'l-murâkabeti ve ünse't-tâ'ati ve halâvete'l-münâcâti ve lezzete'l-mağfireti ve sıdkâ'l-cenâni ve hakîkate'l-tevekküli ve safâe'l-vüddi ve vefâi'l-ahdi). Yâ Rabbi, bizi tarafından muhabbetullâhın devâm ve sebâtiyle hizmetinin yani ibâdetinin devâmıyla harâmdan muhâfaza eyle. Muhâfaza olunacak nesneden ayrılmamakla ve tâ'at u ibâdetinle, ünsiyetle, esrârının halâvetiyle yahut necâtının halâvetiyle ve mağfiretinin lezzetiyle, kalbinin sıdkıyla ve nihâyet tevekkül ile, muhabbetullâhın safâsıyla, emrullâha imtisâl edip ve nehyullâhtan ictinâb ederek ifâ-yı hukûkullâh etmekle,

(Ve i'tikâde'l-vasli ve tecennebe'l-zeleli ve bulûğ'e'l-emeli). Ve vuslata sebep olan itikâd ile ve hevâ-yı nefsânîyyeden bu'diyetle, ümide nâilîyetle,

(Ve hüsne'l-hâtîmeti bi-sâlihi'l-amel). Dahi amel-i sâlihle olan hüsni-hâtîme ile merzûk eyle.

(Salli 'alâ Muhammedin hayre'l-beşeri ve sellim). Yâ Rabbi, beşerin hayırlısı Muhammed üzerine salât ile selâm eyle.

(Allahümme yâ men ecrâ mehabbetehu fî-mecârî'd-demmi mine'l-müştâkîne ve kahere şatavât'ş-şekki bi-hüsni'l-yakîn). Ey muhabbetini müştâkînden demini akıtan kimseye icrâ eden zât-ı eccl-i a'lâ ve hüsni-yakînle şek cânibini zâil eden Rabbim celle şânuhu,

(Esbitnâ allâhümme fî-dîvâni's-siddîkîn). (s. 70) Yâ Rabbi, dîvân-ı siddîkînde bizi sâbit kıl.

(Ve es'elüke binâ mesleke üli'l-'azmi mine'l-mürselîn). Bizim için mürselinden ulu'l-azm mesleğini senden talep ederim.

(Hatta tuslihe bevâtıninâ min letâifi'l-muvâneseti.) Hattâ muhabbetullâhtan bevâtınımızı ıslâh edesin.

(Ve nufûze bi'l-ğanâyimi min tühafi'l-mücâleseti). Hattâ ayağımızı he-diyyeden yani kolaylıkla ganâim ile bulalım. Yani nefsi emmâreye galebe edip ganâim (koyunlar) gibi olan tezkiye-i nefsi ile feyz bulunca,

(Ve elbisnâ allâhümme bi-sırrıke cilbâbi'l-vede'i'l-cesîmi). Yâ Rabbi, günâhı terk etmenin cârını, Senin sırrınla yani günâhtan perhîzkârlıkla hıfzınla bizi ilbâs eyle.

(Ve e'iznâ mine'l-bide'i ve'ddalâli'l-elîmi). Dünyâda kasvet-i kalb ve âhirette zarar verici olan dalâl ve bid'attan bizi hıfzıyla.

(Fe-kad sealnâke bi-sıdkı'l-hâceti ve'l-i'tizâri ve'l-iklâ'i 'ani'l-hatâyâ bi'l-istiğfâr). İstiğfâr ile hatâdan men'olmaklık ve i'tizâr ve hâcetin sıdkını Cenâb-ı İlâhiyyenden talep ederiz.

(Emertenâ allâhümme bi's-suâli yâ rabbi ud'û rabbeküm tazarruan ve hufyeten). Mazmûn-i şerîfince talep ile emîr buyurdun.

(Fe-nâcâetike kulûbunâ bi'l-iftikâri ve nazaret ileyke mukallü'l-esrâri bi-sultâni'l-iktidâri). İmdi bi'l-iftikâr kulûbumuz Sen'den necât bulup mukallü'l-esrâr olan kulûbumuz sultân-ı iktidâr sebîliyle Cenâb-ı İlâhiyye'ne nazar edip yani fuyûzât-ı İlâhiyyeni gözler.

(Fecbir allâhümme zülle inkisârinâ bi-lutfi'l-iktidâr). Lutf-ı iktidârınla züll-i inkisârımızı yani za'fiyetimden olan hakârete cebredeyim. Yani nefsi emmâreme hükmümü geçireyim.

(*Ve cennibnâ allâhümme'l-ısrâre min-funûni'l-eşrâr*). Yâ Rabbi, funûn-ı eşrârdan olan (s. 71) ısrârdan bizi ba'îd eyle.

(*Hattâ nes'elûke binâ subule uli'l-'azmi mine'l-ihdiyâr*). Hattâ bizim için hayırlı ulu'l-azmın tarîkını Cenâb-ı İlahiyyenden talep ederiz.

(*Ve salli 'alâ Muhammedin ve 'alâ âl-i Muhammedini'l-athari ve sel-lim*). Yâ Rabbi, Hazret-i Muhammed'in ve Hazret-i Muhammed'in athar âli üzerine salât ve selâm eyle.

(*Allâhümme yâ men hamele evliyâe alâ necibu's-subâk*). Evliyâ kullarını ziyâde ileri geçen güzel ahlâk yükletir.

(*Ve raf'e' ahüm bi-ecnihati'z-zefiri ve'l-iştiyâk*). Ağlamak ve iştiyâk kana-dı sebebiyle rütbelerini âli edip,

(*Ve eclesehüm alâ bisâti'r-rahbeti ve hüsni'l-ahlâk*). Bisât-ı haşyetillâh ve hüsni-ahlâkı onları culûs ettirip,

(*Ve ehtalle 'alâ himemihim suhubu'l-amâkı*). Onların himemleri üzerine gayret ve hamîyyet bulutunu mütetâbi'an ziyâde yağdırıp yani onların cidd u sa'ylerini kendi yolunda mezdâd ve firâvân kılıp,

(*Ve şa'sa'a envâr-i şumûsı'l-ma'rifeti fî-kulûbihim ke-berki's-şemsi inde'l-işrâk*). Dahi kalplerine ma'rifetullâhın inde'l-işrâk şemsin nûrlarının yarlıklığını ziyâde mütetâbi'an yağdırıp,

(*Ve keşefe 'an-'uyûnihim hanârise'z-zulm*). Yani hanâris-i zulmü uyûnlarından keşfedip,

(*Ve eclesehüm beyne yedeyhi bi-tağrîdi'l-kulûbi ve ittisâli'l-'azmi ve'l-tumâ'niniyyeti ve semmu'l-himem*). Dahi âli himmetle ve sukûnet-i kalp, ittisâl-ı azm ve kalbin zikriyle kendine evliyâullahı vâsıl eden ey Rabbim celle şânuhu.

(*Salli 'alâ Muhammedin ve 'alâ âl-i Muhammedin sâdâti'l-beşeri ve sel-lim*). Yâ Rabbi, beşerin efendileri, Hazret-i Muhammed üzerine ve âl-i Muhammed üzerine salât ve selâm eyle.

(*Allâhümme arhıs 'aleynâ mâ-yukarribunâ ileyke ve eğli 'aleynâ mâ-yubâ'idunâ 'anke ve eğninâ bi'l-iftikâri ileyke velâ-teşkarna bi'l-istiğnâi 'anke bi-keremike*). Yâ Rabbi, Cenâb-ı (s. 72) İlahiyyene karib şeyi bize nasip eyle. Cenâb-ı İlahiyyenden ba'îd kalan şeyi bize nasip eyleme. Cenâb-ı İlahiyyene ihtiyaç ile bize gnâ ver ve Cenâb-ı İlahiyyenden istiğnâ ile bize fakirlik verme, kereminle,

(*Yâ rabbi ahlıs a'malenâ ve bi-irâdetike'c'alnâ netevekkelü 'aleyke ve bi-me'ûnetike'c'alnâ netsi'ünü bike*). Yâ Rabbi, bizim amellerimizi ihlâs edip

Cenâb-ı İlähiyyene tevekkül eder olduğumuz hâlde ancak irâde-i şerîfinle bizi meş'ûl eyle ve Cenâb-ı İlähiyyenden isti'âne edici olduğumuz hâlde ancak yardımınla bizi necât kıl.

(Allâhümme bi-câhi'l-ehli'l-câhi ve bi-mahall-i ashâbi'l-mahalli ve bi-hürmeti ashâbi'l-hürmeti bi-men-kulte fî-hakkıhi elem neşrahele sadrek). Yâ Rabbi, ehl-i câhın câhı hürmetine ve ashâb-ı mahallin mahalli hürmetine, ashâb-ı hürmetin hürmeti hürmetine ve hakkında “elem neşrahele sadrek” buyurduğun Muhammed Mustafa hürmetine,

(İşrah allâhümme sudûrenâ bi'l-hidâyeti ve'l-imâni kemâ-şarahte sadrehu ve yessir umûrenâ kemâ yesserte emrehu). Yâ Rabbi, Resulî's-sakaleyn Efendimizin sudûrunu şerhin misilli dahi işini kolay ettiğın gibi bizim dahi işimizi âsân eyle.

(Yessirlenâ mintâ'atike tarîken sehleten velâ-tüâhiznâ 'ala'l-izzeti ve'l-gafleti). Dahi izzet ve gaflet üzerine bizleri isyânımızla muâheze etmeyip, tâ'atından kolay tarîki bize müyesser eyle. Yani Cenâb-ı İlähiyyenin tâ'atına tevfiğ ver.

(İste'milnâ fî-eyyâmi'l-mühleti bimâ-tekarribunâ ileyke ve yurdîke minnâ). Biz Cenâb-ı İlähiyyeni râzı kılıp ve Cenâb-ı İlähiyyene karîb eyleyen şey ile eyyâm-ı mültemizde sa'y ettir yâ Rabbi.

(Salli 'alâ Muhammedin ve 'alâ âl-i Muhammedin ve sahbihi ve sellim). Yâ Rabbi, Hazret-i Muhammed üzerine ve âl-i Muhammed üzerine salât ve selâm eyle.

(Allâhümme atlık elsinetinâ bi-zikrike). Yâ Rabbi, (s. 73) lisânımızı zikrinle itlâk eyle.

(Ve tahhir kulûbenâ 'ammâ sivâk). Dahi kalplerimizi Cenâb-ı İlähiyyenin gayrısından tâhir eyle.

(Ve'r-rûhi ervâhenâ bi-nesîmi kurbike). Cenâb-ı İlähiyyenin kurbiyyetinin rîh-ı tayyibesiyile rûhumuzu rûhlandır.

(Ve emlâu esrârenâ bi-muhabbetike). Esrârımızı muhabbet-i İlähiyyenle doldur.

(Ve atvı zamâirenâ bi-niyyeti'l-hayri li'l-'ibâd). Ve ibâdete niyyet-i hayri ile zamâirimizi iştiyaklandır.

(Ve ellif enfüsenâ bi-ilmike). Cenâb-ı İlähiyyenin ilmiyle nefislerimizi me'lûf eyle.

(Ve emlâ'i sudûrenâ bi-ta'zîmike). Dahi sudûrumuzu ta'zîmin ile imlâ' eyle.

(*Ve hayyiz külliyyetinâ ilâ cenâbike*). Dahi umûrumuzun küllüsünü Cenâbınla tahyîz eyle, yani Cenâb-ı İlahiyyende makbûl eyle.

(*Ve hassin esrârenâ ma'ake ve'c'alnâ mimmen ye'huzu mâ-safâ ve yed'u'l-kedera*). Bizi kendi yolunda kederi terk edip, safâyı ahz eden kimse-den eyle.

(*Ve ye'rifu kadre'l-âfiyeti ve yeşküriü 'aleyhâ*). Dahi kadr-i âfiyeti bilip ve âfiyet üzerine şükreder kimseden eyle.

(*Ve yerdâ bike kefîlen li-tekûne lehu vekilâ*). Cenâb-ı İlahiyyen kefil olduğun hâlde kendine vekil olmaklık için Cenâb-ı İlahiyyene râzı olan kimseden eyle. Yani rızıkına kefil olduğun hâlde umûruna kefil olmaklığın için Cenâb-ı İlahiyyene râzı olan kimseden eyle.

(*Ve vefîknâ li-ta'zîmi 'azametike*). Dahi azametinle ta'zîmine bizi muvaffak kıl.

(*Ve'r-zuknâ lezzete'n-nazari ilâ vehike*). Cenâb-ı İlahiyyene muhabbet ile bizi merzûk eyle.

(*Tebârekte ve te'âleyte*). Cenâb-ı İlahiyyen mübârek ve âli olduğu halde,

(*Yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm yâ lâilâhe illâ ente vahdeke lâ-şerîkelek ve enne muhammeden abdüke ve resûluke*). Şerîkin (s. 74) olmayıp vâhid olduğun hâlde Cenâb-ı âlinden mâ'adâ ma'bûd yoktur. Noksan sıfatlardan Cenâb-ı İlahiyyeni tenzîh ederim.

(*Allâhümme innî es'elüke bi-ehadiyyeti zâtike ve vahdaniyyeti esmâike ve ferdâniyyeti sıfâtike*). Yâ Rabbi, zât-ı İlahiyyenin ehadiyye-tyile, esmânın vahdaniyyetiyle, sıfâtın ferdâniyyetiyle Cenâb-ı İlahiyyenden taleb ederim ki,

(*En tü'tînâ satveten min-celâlike*). Celâl'ından olan bu'diyyetini bize getirmeni talep iderim.

(*Ve bestaten min-cemâlike*). Ve cemâl'inden olan sa'yı,

(*Ve neştaten min-kemâlike*). Dahi kemâlinden vermeyi talep ederim.

(*Hattâ yetesi'e fike vucûdunâ*). Hattâ ihsân-ı aliyyenden vücûdum ferah bula.

(*Ve yectemi'u 'aleyke şuhûdunâ*). Bizim şuhûdumuz Cenâb-ı İlahiyyene müctemi'ola, yani Cenâb-ı İlahiyyene ilmimiz müteyakkın ola.

(*Ve nettali'a 'alâ şevâhidinâ fi meşhûdinâ*). Meşhûdumuzda şevâhîhidimiz üzerine muttali'olalım.

(*Ettali'u allâhümme fi-leyli kevninâ şems-i ma'rifetike*). Yâ Rabbi kevnimizin leyline ma'rifetin şemsini doğdur. Yani bizi zulumâtan çıkar.

(*Ve nevvir ufuka 'ayneynâ bi-nûr-i beyân-i hikmetike*). Yâ Rabbi gözlerimizin ufkunu hikmetin nûruyla tenvîr eyle.

(*Ve zeyyin semâe zînetinâ bi-nucûmi muhabbetike*). Bizim hey'etimizin semasını muhabbetin nücûmuyla tezyîn eyle. Yani bizi muhabbetullâhın ile bize,

(*V'estehlik ef-'âlenâ fi-fi'like*). Cenâb-ı İlâhiyyenin işinde bizim ef'âlimızı yok eyle, yani işine bizi karışanlardan eyleme.

(*V'esteğrik taksîrenâ fi-tavlike*). Dahi fazlın zımnında taksirimizi istiğrâk eyle. Yani fadlın deryâsında kusurumuzu mahveyle.

(*V'estemhiz irâdetenâ fi-irâdetike*). Cenâb-ı İlâhiyyenin irâdesi zımnında bizim irâdemizi hayırlı eyle.

(*Vec'alnâ allâhümme leke 'abiden fi (s. 75) külli makâmin kâimîne bi-'ubûdiyyetike*). Cenâb-ı İlâhiyyene ubûdiyetile kâim olduğumuz hâlde her bir makâmda Cenâb-ı İlâhiyyene abîd kıl.

(*Müteferri'ine li-ulûhiyyetike meşğulîne bi-rubûbiyyetike*). Rubûbiyetinle meşğûl olup ulûhiyyetin mütferriyetleri olduğumuz hâlde yani ulûhiyyetin mutî'leri ve mahlûkları olduğumuz hâlde,

(*Lâ tehşâ fi-ke melâmen*). Cenâb-ı İlâhiyyenin dininin tarîkinde levmden korkmaz olduğumuz hâlde,

(*Velâ ned'u 'aleyke ğarâmen*). Cenâb-ı İlâhiyyen yolu üzerinde ubûdiyetimizi terk etmez olduğumuz hâlde,

(*Razzinâ allâhümme bi-mâ terdâ*). Yâ Rabbi, râzî olduğun şeyle bizden râzî ol.

(*Ve eltif binâ fimâ yenzilü mine'l-kazâ*). Nâzil olan kazâda bize lutfeyle.

(*V'ec'alnâ li-mâ yenzilü mine'r-rahmeti min-semâike arzınâ*). Dahi semadan nâzil olan rahmetin için bizim arzımızı ihyâ kıl, yani rahmet eyle.

(*Ve efninâ fi-muhabbetike küllen ve ba'den*). Muhabbet-i ilâhiyyen yolunda cümle yaramaz işimizi, ya bazı yaramaz işimizi ifnâ eyle.

(*Sahhîh allâhümme fi-ke merâmenâ*). Yâ Rabbi, merâmımızı Cenâb-ı İlâhiyyen yolunda tashîh,

(*Velâ tec'al fi ğayrike ihtimâmenâ*). Cenâb-ı İlâhiyyenin gayri için himmet ve sa'y ettirme.

(*V'ezhib mine'-ş-şerri mâ-halefenâ ve imâmenâ*). Yâ Rabbi, ancak şerden halfimizde ve imâmımızda olan şey gibidir, yani şimdilik olan şeyler ile sonra gelecek şeyleri yok eyle.

(*Nes'elüke allâhümme bi-meknûni hâzihi's-serâ'ir*). Şu âtide gelecek hurûfâtın sırrının husûlünü Cenâb-ı İlâhiyyenden talep ederiz.

(*Yâ men leyse lehu illâ hüve yehduru fi'z-zamâir*). Ey ancak zamâirde hazır olan, yani âlimu's-sırrı ve'l-hafiyât olan zât-ı ecell-i a'lâ,

(*Salli 'alâ seyyidina's-sâdât*). Ya Rabbi, seyyidlerin seyyidi (s. 76) üzerine salât eyle.

(*Ve murâdi'l-irâdât*). Dahi irâdelerin murâdı üzerine salât eyle.

(*Habîbîk'e'l-mükërremi ve nebiyyîk'e'l-mu'azzami muhammedi-ni'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve'r-rasûli'l-arabiyyi*). Dahi habîb-i mükërrem ve nebiyyi muazzamın Muhammedi'n-nebiyyi'l-ümmiyyi dahi rasûl- i Arabî üzerine salât eyle.

(*Ve alâ âlihi ve sahbihi ve sellim*). Dahi âli, ashâbü üzerine salât eyle.

(*Allâhümme inni es'elüke bi'l-elfi'l-ma'tüfi ve bi'n-noktati'lleti hiye müb-tede'tü'l-hurûfi bi-bâi'l-behâi bi-tâi't-te'lifi bi-sâi's-senâi bi-cîmi'l-celâleti bi-hâi'l-hayâti bi-hâi'l-havfi bi-dâli'l-delâleti bi-zâli'l-zikri bi-râi'r-rubûbiyyeti bi-zâi'z-zülfâ bi-sîni's-senâi bi-şîni'ş-şükri bi-sâdi's-safâi bi-dâdi'z-dahri bi-tâi't-tâ'ati bi-zâi'z-zulmeti bi-ayni'l-inâyeti bi-ğayni'l-ğmâi bi-fâi'l-vefâi bi-ğâfi'l-kudreti bi-kâfi'l-kifâyeti bi-lâmi'l-lutfi bi-mîmi'l-emri bi-nûni'n-nehyi bi-hâi'l-ulûhiyyeti bi-vâvi'l-velâi bi-yâyi'l-yakini bi-elfil-lâmi lâilâhe illâ ente vahdehu lâ-şerîkelek ve enne muhammeden abduke ve rasûluke el-fâşi fi'l-halki hamdike*). Cenâb-ı İlâhiyyenin medhiyle halk arasında zâhir abdin ve resûlun Muhammedeni'l Mustafa ve Cenâb-ı İlâhiyyenin şerîki olmayıp vâhid olduğun hâlde Sen'den mâ'adâ ilâh olmadığına yakîn gelen "lâilâhe illallâh" kelimesinin "lâ"sı ile velâ'ı, velâ'nın vâviyle ve ulûhiyyet kelimesinin hâ'sı ile nehy, nehy kelimesinin nûn'ı ile emr, emr kelimesinin mîm'i ile lütuf, lütuf kelimesinin lâ'sı ile kifâye, kifâye kelimesinin kâf'ı ile kudret, kudretin kâf'ı ile vefâ, vefânın fâ'sı ile tâ'at, tâ'atın tâ'sı ile zamîr, zamîrin dâd'ı ile safâ, safânın sâd'ı ile şükür, şükürün şîn'i ile senâ, senânın (s. 77) sîn'i ile zülfâ, zülfânı zâ'sı ile senâ rubûbiyyet, rubûbiyyetin râ'sı ile zikr, zikrin zâl'ı ile delâlet, delâletin dâl'ı ile havf, havfın hâ'sı ile hayât, hayâtın hâ'sı ile celâle, celâlenin cîm'ıyla senâ, senânın sâ'sı ile te'lif, te'lifin tâ'sı ile behâ, behânın bâ'sı ile hurûfun ibtidâsı olan nokta ile elfi'l-ma'tüfe sırlarına vâkîf ve muttali' eyle.

(*Yâ rabbi'l-bâsîtu bi'l-cûdi yedike 'atâi ve erzâki*). Bâsît kudretindir.

(*Lâ-tuzâddu fi-hükmike*). Hükmünde muhalif etmezsin.

(*Velâ tenâze'u fi-sultânike ve mülkike ve emrike*). Velâyet, mülk, emrinde kimse ile nizâ'laşmazsın, yani dilediğini yaparsın.

(*Temlikü mine'l-enâmi mâ-teşâu*). Âdem oğlanından dilediğine mâliksin, yani insanı dilediğin gibi tasarruf edersin.

(*Velâ yemlikûne minke illâ mâ -türîd*). Âdem oğlanları Cenâb-ı İlâhiyyen tarafından bir şeye mâlik olmazlar. Ancak Cenâb-ı İlâhiyyenin murâd buyurduğu şeye mâlik olur yani Cenâb-ı İlâhiyyenin kudretiyle insan murâdına mâlik olur ve illâ lâ.

(*Allâhümme innî es'elüke ve etevcecehü ileyke bi-câhi nebiyyike muhammedin sallallâhu 'aleyhi ve selem*). Muhammedeni'l-Mustafâ olan nebînin hürmetine Cenâb-ı İlâhiyyene teveccüh eden, yani Cenâb-ı İlâhiyyenden murâdımı talep ederim.

(*Ve es'elüke allâhümme bi-esmâike'l-hüsnâ*). Dahi Cenâb-ı İlâhiyyen esmâ-ı hüsnâsı hürmetine,

(*Bi-esmâike'l-'azîmi'la'zami'lezzî da'avtüke bihi*). Benim o da'vet yani du'â eylediğim esmâ-ı azîminle,

(*En-tüsalliye 'alâ'n-nebiyyi'l-ümmiyyi muhammedin sallallâhu te'âlâ 'aleyhi*). Nebiyyi'l-ümmiyyi Muhammedeni'l Mustafâ sallallâhu aleyhi ve selâm üzerine salât eylemekliğini talep ederim.

(*Ve 'alâ âlihi ve ashâbihi't-tayyibîne't-tâhirin*). Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve selâmın âl ve ashâb-ı tâhirîn ve tayyibîn üzerlerine, (s. 78)

(*Ve 'alâ cemî'-i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-evliyâi ve's-şühedâi ve'l-fukrâi ve's-sâlihîn*). Dahi enbiyâ-ı mürselîn aleyhimü's-selâm üzerlerine, cemî'-i evliyâ şühedâ, fukarâ ve sâlihîn üzerlerine salât eyle.

(*Ve selâmün ala'l-mürselîn*). Dahi selâm mürselîn üzerine olsun.

(*V'elhamdu li'llâhi rabbi'l-âlemîn*).

Hâzâ Virdü'l-Leyli Ahmed er-Rifâ'î (Metin)

Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm

(*Lâilâhe illallâhu vahdehu lâ-şerîkeleh lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdu yuhyî ve yümît ve hüve hayyün lâ-yemût bi-yedihi'l-hayr ve ileyhi'l-masîr ve hüve 'alâ külli şey'in kadîr, "selâse merrâtin"*). Cenâb-ı Kibriyâ herşeye kâdir olup ve kendine rucû olunup, hayrı kendi kudretinde olup dâimâ olmayıp, Hay olup, dilince öldürüp dilince diriltip, hamd kendi için olup, mülk kendinin olup, şerîki olmayıp münferid olduğu hâlde kendinden mâ'adâ mâ'bûd yoktur.

(*Subhânellâhi ve'l-hamdü lillâhi velâilehe illallâhu vallâhu ekber, "selâse merrâtin"*). Cenâb-ı Kibriyâ'yı tenzih etmekle tenzih ederim. Noksan sıfatlar-

dan münezzeş ve müberrâ kılarım. Dahi hamd Allâh'a mahsustur. Cenâb-ı Alah'tan mâ'adâ ma'bûd yoktur. Yine her şeyden ziyâde büyüktür.

(*Minküllî'l-vucûhi subhânellahi ve bi-hamdihî subhânellahi'l-azîm, "selâse merrâtin"*). Cenâb-ı Kibriyâ'yı tenzih ederim kunû-i hamd ile.

(*Rabbiğfirnenâ vetüb aleynâ inneke ente't-tevvâbu'r-rahîm, "selâse merrâtin"*) Yâ Rabbi, bizim tevbelerimizi kabûl edip, bizim için mağfîret kıl. Tahkîk sen Tevvâbu'r-rahîmsin.

(*Allâhümme salli 'alâ seyyidînâ muhammedin allâhümme salli ve sellim 'aleyhi, "selâse merrâtin"*) Dahi bizim seyyidimiz üzerine salât ile selâm eyle, O'nun üzerine de. (s. 79)

(*Eûzü bi-kelîmâtî't-tâmmeti küllihâ min-şerri mâ-halak, "selâse merrâtin"*). Allâh'ın halk eylediği şeyin şerrinden Cenâb-ı Kibriyâ'nın kelîmâtının küllüsüyle istiâze ederim.

(*Bismi'llâhillezî lâ-yedurru ma'asmihu şey'un fi'l-ardi velâ fi's-semâi ve huve's-semî'u'l-'alîm, "selâse merrâtin"*). Cenâb-ı Kibriyâ, semî'ün ve alîmün olup gökte ve yerde bir şey ismiyle zarar gelmeyen Cenâb-ı Allâh'ın ism-i şerîfiyle isti'âze ederim.

(*Radîne bi'llâhi rabben ve bi'l-islâmî dinen ve bi-muhammedin nebiyyen, "selâse merrâtin"*). Cenâb-ı Allâh'ın emrine râzıyım, Rabbin olduğu hâlde. Dahi İslâm'dan râzıyım, din olduğu hâlde. Dahi Muhammed'e râzıyım nebi olduğu hâlde.

(*Bismi'llâhi elhamdüli'llâhi'l-hayr ve ş-şerri bi-meşîetillâh, "selâse merrâtin"*) Allâh'ın ism-i şerîfiyle isti'âze ederim. Hamd, Allâh'a mahsustur. Hayır ve şer Mevlâ'nın dilemesiyledir.

(*Âmennâ bi'llâhi ve'l-yevmi'l-âhiri tübnâ ilellâh bâtinen ve zâhîren, "selâse merrâtin"*). Allâh'a ve yevm-i âhere imân ettim. Cenâb-ı Allâh'a zâhîren ve bâtinen itâ'atı murâd edici olduğum ma'siyetlerimden tevbe ettim.

(*Rabbenâ va'fu v'emhullezî kâne minnâ yâ Allâh, "selâse merrâtin"*) Benim canımdan isyânı mahvedip afveyle.

(*Yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm mütnâ 'alâ dîni'l-islâm, "selâse merrâtin"*). Ey celâl-ı ikrâm sâhibi, dîn-i İslâm üzerine sâbit olduğum hâlde intikâl-i âlem-i fânî eyle.

(*Yâ kaviyyu yâ metînu ekfinî şera'z-zâlimîn. (Üç kere)* Zâlimlerin şerrinden beni men' eyle.

(*Yâ kaviyyu yâ metînu aslah'allâhu'l-müslimîne sarafallâhu şera'l-mu'cizîne, "selâse merrâtin"*). Nûr-ı müslimîn ıslâh için ihsân edip, mu'cizînin şerrinden sarf eylesin Cenâb-ı Allâh.

(*Yâ 'aliyyü yâ kebîru yâ 'alîmu yâ kadîru yâ semî'u ya basîru yâ latîfu yâ habîru yâ kerîmu yâ halîmu, "selâse merrâtin"*). Ey Alî, ey Kebîr, ey Alîm, ey Kadîr, ey Semî', ey Basîr, ey Latîf, ey Habîr, ey Kerîm, ey Halîm.

(*Yâ fârihe'l-hemmi ve yâ kâşife'l-ğammi yâ men bi-'abdîhi yeğfiru ve yerhamu, "selâse merrâtin"*). Ey gamı keşfedip hem'den ferah verici.

(*Estağfirullâh rabbe'l-berâyâ*). (s. 80) Berâyânın rabbisi Allâh'tan ben talep ederim.

(*Estağfirullah mine'l-hatâyâ, "selâse merrâtin"*). Hatâlardan Allâh'tan mağfiret talep ederim.

(*Lâilâhe illallâh muhammedün rasûlullâh sallallâhu 'aleyhi ve selem*). Cenâb-ı Allâh'tan başka ma'bûd yoktur. Ancak kendi vardır. Hazret-i Muhammed Allâh'ın râsûludur. Hazret-i Muhammed üzerine salât ve selâm eyle.

(*Allahümme salli ve sellim ve bârik 'alâ eşref-i nûr-ı cemî'-i enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-evliyâi ve's-şühedâi ve'l-fukarâi ve's-sâlihîn ve 'alâ melâiketîk ve'l-mukarrebîn ve 'alâ âlihîm ve'l-hamdülillâhi rabbi'l-âlemîn, âmin*). Yâ Rabbi, sen salât ve selâm eyle ve mübârek eyle, enbiyânın cemî'-i nûrunun eşref ve mürselîn, evliyâi, şühedâi, fukrâi, sâlihîn, melâiket-i mukarrebîn ve âl'leri üzerine. Dahi hamd âlemînin rabbisi Allâh'a mahsûstur.

(*Elhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn, ve's-salâtu ve's-selâmu 'alâ seyyidînâ muhammedîn ve âlihi ve sahbîhi ecma'în. Ammâ ba'd ezintü li-sâhibi hâzîhi'l-virdi's-şerîfeti bi-kırâetîhi a'ni'd-dervîş.*

(*Ce'alellahu müteyemminen ve mübâreken ve avsalehullâhu ilâ menzîlihi bi-sa'yîhi'l-mezîd. Ve ene'l-fakîr hâdimu'l-fukarâ eş-Şeyh es-Seyyid Abdülazîz er-Rifâi 'afâ anhu'l-bârî bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn.*

Ketebehû Avnî, sene 1292 (1875).

RİSÂLE-İ TASAVVUF (Metin)

(vr. 1b) Bismillâhi' r-rahmâni' r-rahîm

Elhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmu 'alâ seyyidînâ Muhammedin ve âlihi ecma'în. Ammâ ba'd, ikrârında sâdık, dîdâr-ı Hakk' a âşık ve tarikat-ı aliyye-i Muhamediyye'ye sâlik bazı karındaşlar tâlib olup, Âdem'in vücûdu ne cihetle nüsha-i kübrâdır ve kemâli ne vechiledir, kemâl buldukta esrârına nice mahrem olur? diye suâl ve bu abd-i fakîrden âsân vech üzere tefhîmi iltimâs ettiklerinde, bu abd-ı fakîr-i pür-taksîr, hâdimu'l-fukarâ ve çâker-i âl-i Zeynelabâ eş-Şeyh Mustafa Kabûlî, er-Rifâî, el-Alevî, Hazret-i Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salavât Hazretlerinin buyurduğu, “*Men keteme 'ilmen 'an ehlihi ulcime yevme'l-kıyâmeti bi'l-câmi mine'n-nâr*”¹¹⁸ hadîs-i şerîflerine imtisâlen, mu'tasîmen bi-kitâbillahi ve müsta'înen billahi, müstemiden min sünen-i Resûlullahi bu tercüme-i muhtasarayı te'lîf ve zeylinde musavver tasviri tahrîr, derûnuna nice esrârât terkîm ve remz eyledim ki, ol sâde-i dil, âşık-ı sâdık karındaşlar görüp, irfânları hasebiyle âgâh ve vücûd-ı *insân-ı kâmil*in hakîkat ve esrârına mahrem olup, derûnlarına şiddetli arzuların galebe zuhûruyla sülûk muhabbeti hâsıl olup, bi-kaderi'l-isti'dâd (vr. 2a) bu cüz'iden küllî nesne fehm eyleyip, ilm-i bâtın ile meşgul olup, kesb-i kemâl ve müşâhede-i cemâl eyleyip, kalp gözleri rûşen olup, Hak Teâlâ'nın buyurduğu “*Men kâne fi hâzihî a'mâ fehüve fi'l-âhireti a'mâ ve adallü sebîlâ*”¹¹⁹ mücibince a'mâlar gürûhundan çıkıp, basîret ehli olup, abd-i fakîri hayr-ı himmetle yâd ve tezkâr kılalar.

İmdi ey âşık-ı sâdık, bil ki, Hazret-i Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem buyurur: “*Talebe'l-ilmî farîzatun 'alâ külli müsîlimin ve müsîlimetin*”¹²⁰ yani ilim öğrenmeye tâlib olmak cemî' müsîlim ve müsîlime üzerine farzdır demek olur. Lâkin ilim dahi iki nevidir. Bir nevine *ilm-i zâhir* ve bir nevine *ilm-i bâtın* derler.

Nitekim Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem buyurur: “*İnne li'l-Kur'ânî zahren ve batnen ve li-batnihi batnen ilâ seb'ati ebtanin*”¹²¹, yani Kur'ân için ma'nâ-yı zâhirî ve ma'nâ-yı bâtınî vardır. Bâtının dahi bâtını var, hattâ yedi bâtına varınca, demek olur. Bir rivâyette yetmiş kat bâtın mânâsı vardır demişler. Ammâ bil ki, fi zamâninâ bu âlem halkının meşgul olup tahsîl ettikleri ilme, zâhir ilmi derler ki, bu asıldır. Evvelki ilm-i bâtın dediğimiz fer'dir. Ancak muhakkikîn katında asıldan murâd, fer'dir. Yalnız asıldan tahsîl-i merâm olunmaz. Nitekim ağaç asıldır ve meyvesi fer'dir. Ağaçtan

118 “*Kim bir ilmi ehlinden gizli tutup saklarsa, kıyâmet gününde ağzına ateşten bir gem geçirecektir*”. Bk. İbn Hacer, *age*, aynı yer.

119 “*Bu dünyada kör olan kimse âhirette de ködür; üstelik iyice yolunu şaşırmıştır*” (İsrâ, 17/72).

120 İbn Mâce, *Sunenu İbn Mâce*, tahk. Muhammed Fuad Abdûlbaki, I-II+Fihrist, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut ts., c. I, s. 102, Mukaddime 17.

121 Değişik bir lafızla Taberânî rivâyet etmiştir. Bk. Aclûnî, c. I, s. 189, H. No: 630.

murâd meyvedir. Meyvesiz ağaçtan merâm hâsıl olmadığı gibi, âhiru'l-emr eseri nâ-peydâ (**vr. 2b**) olduğu misâli yalnız ilm-i zâhirden dahi merâm hâsıl olmayıp, kişiyi zulumât-ı cehlden halâs kılmaz.

İlm-i zâhirin sâhibi her ne kadar âlim dahi olsa ba'de'l-vefât ismi nâ-ma'lûm olup, meyvesiz ağacın kaleminden aşu urulmayıp geri bir eseri kalmadığı gibi, ulemâ-i zâhirin dahi silsileleri, nâm ve nişânı kalmayıp ismi mensî olur. Ammâ meyvedâr ağacın kaleminden aşu urulup ilâ âhiri'd-devrân eseri mevcûd bulunduğu gibi, ulemâ-i bâtının dahi tâ Fahr-i Kâinât aleyhi efda-lu's-salavât Hazretlerinden buraya gelince ve bundan böyle ilâ âhiri'd-devrân filan efendi, filan baba ve filan dedeye dek âlem halkı ervâh-ı tayyibelerinden istimdâd ederek, herbirinin türbe-i şerîflerinde nişân ve alâmetleri ma'lûm, rûz-şeb isimleri yâd olunup mensî olmaz.

İmdi azîzim eger dersen ki, vefât eyledikten sonra üzerinde türbenin ve alâmetin, ismi mensî olmanın ve olmamanın faydası nedir? dersen ki bu hamakattır. Görmez misin ki, Fahr-i Kâinât sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'in üzerlerinin Ravza-i Mutahharaları büyük irşâd değil midir? Onların dünyâda olup dâr-ı bakâya teşrîflerinden mukaddem her ne ki fiil işlediler ise ümmetine sünnet olmadı mı? Kezâlik dâr-ı bakâya teşrîflerinde dahi üzerlerine (**vr. 3a**) Ravza-i Mutahhara binâ kılındığı ümmetine sünnettir. Lâkin ümmet-i hâs olup, ol menzil hâssiyeti tedârik edip, ol alâmeti üzerine binâ ettirmek ancak ilm-i bâtın tahsiline mevkûftur. Zîrâ zâhiren kendi meydanda değil ki ol sünneti icrâ ede. Ancak bâtın bir kimsenin kalbine ilhâm olunup, bâtın mânevî âgâh olup, ol kimse ol türbe ve alâmeti binâ etmeye mevkûftur. İlim demekten murâd *ilmullâh* ve ulemâ demekten murâd *âlim-i bi-esrârillâh* demektir. İlm-i zâhir Arapça lisanıdır ki, onu talîmdir. Yine emriyyât, menhiyyât, sünen-i Nebî vesâir ahkâm-ı diniyyeyi talîmdir. Hod bu ilm izhâr ister, mücâdele ister. Yalnız bunları bilmek ile kişi tebdîl-i ahlâk edemez. Ancak terbiye-i mürşid ile, mücâhede ve riyâzet ile icrâsına, âsâr-ı esmâullâh ile tebdîl-i ahlâka muhtaçtır.

Ve dahi ulemâ-i muhakkıkın bu iki ilmi (iki ayrı) kanada teşbîh buyurup, kişi ilm-i zâhirden ne miktar ilim tahsîl etse bir kanatlı kuş gibidir, ilm-i bâtına âgâh olmadıkça zû'l-cenâheyn olup, âlem-i semâvâta tayrân ve 'urûca yol bulmaz. Elbette ve elbette bu ilimlerin ikisine dahi muhtaçtır ki, zû'l-cenâheyn ola demişler. Bu ilm-i bâtın tarîk-i talîmi, evvelâ bir sahîhu's-silsile yani yeden bi-yeden müteselsilen silsilesi Hz. Fahr-i Kâinât Efendimiz'e nihâyet bulan (**vr. 3b**) ve terbiye-i mürşid ile seyr ü sülûk görüp, *âlim-i bi-esrârillâh* olan şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmilden biat eyleyip, derûnundan ona muhabbet hâsıl olup, nefsini ona teslîm ve rızâsı altına girip, kavlen ve fi'len emrine münkâd olup, vücûdunu hizmetine bezledip, bütün varını onun bilip, *ashâb-ı*

suffe itikâdıyla mu'tekid olup, "Mûtû kable entemûtû"¹²² sıfatıyla sıfatlanıp, gassâl önünde duran ölü misâli teslîm ve kendi vücûduna mâlik olmak sev-dasında olmayıp, terbiye-i mürşid, âsâr ve esmâullah ile kendi öz vücûdunun esrârının ve kendinin ne mir'ât idüğünü ol mürşid âyinesinden seyrân ederek tamâm-ı müşâhe eyleyüp, *ayne'l-yakîn* görüp bilmeye cidd ü cehd eyleye. Ni-tekim Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem buyurur: "Men 'arefe nefsehu fe-kad arefe rabbehu"¹²³ Yani kişi kaçan nefsini bilse, tahkîk Rabbîsini bilmiş olur demektir.

İmdi ey âşik-ı sâdik kişi nefsini şöyle bilmek gerek ki, *âlem-i kebîr* (bü-yük âlem) denilen semâvât ve arâzîde her ne sun'-ı Hak var ise bi'l-cümle bilâ-kusur vücûd-ı Âdem'de dahi mevcuttur. Zîrâ o vücûd-ı Âdem *nüşa-i kübrâ*'dır. Ancak sûret itibariyle *âlem-i sağîr* (küçük âlem) denilir. Sâlik *seyr ilallah* sülûkuna bezl-i vücûd edip, terbiye-i mürşid, âsâr-ı esmâ ile vücûdunda olan mevcûdât ve sırların herbirinde *âlem-i kebîr*'in hangi esrâr mukâbelesinde olduğunu, ondan ne sır tevellüd eylediğini (vr. 4a) fehm ve iz'an eyleyerek mürşid âyinesinden seyredip, bu vech üzere herbir esrârı *ayne'l-yakîn* görüp, nefsini bilip ve sırrına âgâh olup, kezâlik terbiye-i mürşid, âsâr-ı esmâ ile *feth-i mübîn*, *feth-i karîb* ve *feth-i mutlak* fetholarak yüce bi-işâreti'l-aliyye *seyr fillâh* sülûkuna yol bulup, Cenâb-ı Hakk'ın varlığını her yerde hâzır ve nâzır bilerek *ayne'l-yakîn* müşâhede bir'le esrâr, ilim ve kudretini bilmeye bi-kaderi'l-isti'dâd irfân peydâ edip, her yerde hâzır ve nâzırlığın bir'leyip, müşebbihin dâiresinden hurûc ve muvahhidlik dâiresine sebt ve kayd olmak gerektir. Zîrâ yalnız yerde değil, gökte değil, sağda ve solda değil, alta ve üstte cihetten ve mekândan münezzehtir, deyip, dönüp herkesin kalbinde hâzır ve nâzırdır diye i'tikâd-ı avâm ile mu'tekid kalır isen hayftır. Zîrâ bu remz-i ulemâdır ki, ulemâ-i zâhir ve ulemâ-i bâtın bu husûsta ittifâk remz etmişlerdir. Zîrâ her ne miktar müellifin ve müctehidîn gelmiş ise, onlar erbâb-ı tarîkatda ve ulemâ-i rabbânîde bâtın ulemâsıdır. Lâkin halkı kandırmak için şerîat ile memûrlar olup, nice kütüb telif ve nice mesâil ictihâd edip, kitaplarına hezâr-be-hezâr remzetmişlerdir. Müsta'id tâlip fark eder. Zîrâ ilm-i bâtından âgâh olmadıkça te'lif ve ictihâda kâdir olmaz.

İmdi hemân Cenâb-ı Hakk'ı sun'-ı zâtı ve sıfatıyla, nice (vr. 4b) mekândan münezzehtir, nice yerde hâzır ve nâzırdır, nice herkesin kalbinde hâzırdır, nice birdir, nice kâdirdir, nice alîmdir, nice semî'dir, nice mütekellimdir, doksan dokuz esmâ-i hüsnâ'nın herbirinin sıfatıyla nice sıfatlanır ve herbir esmâya nice müsemma olur. Bunların ilmi olan ilm-i bâtına isti'dâdın miktarı cidd ü sa'y eyleyip *mürşid-i kâmil* dâmenine yüz sürmez isen zulumât-ı cehlden halâs bulmak mümkün değildir. Dört kitâbın zâhirin okuyasın.

122 "Ölmeden önce ölünüz". Bu hadîs, Hâfız İbn Hacer'e göre gayr-i sâbit, Ali el-Kârî'ye göre de sûfi sözüdür. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 260, H. No: 2668.

123 "Nefsini bilen, Rabbini bilir". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262, H. No: 2530.

İmdi azîzim, Cenâb-ı Hak Kelâm-ı Kadîm’inde buyurur, kavluhû Teâlâ: “*Senurîhim âyâtinâ fi’l-âfâki ve fi enfûsihim hattâ yetebeyyene lehüm ennehu’l-hakk*”¹²⁴ âyet-i kerîmesi mefhûmunca bu âlem-i kebîr’de ve on sekiz bin âlemde her ne ki sun’-ı Hak var ise - gerçi vücûd-ı Âdem’de mevcuttur lâkin terbiye-i mürşid görmeyip ve seyr u sülûk etmeyip, bu ilm-i bâtından âgâh olmayan kimselerin vücûdları bi-aynihi ay karanlığında gece zulumâtına benzer. Halbuki göklerin içinde ol ay, kevn ve yıldızlar mevcûd olup, lâkin zulumât sebebiyle şûleleri olmadığı gibi, terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile âyineleri mücellâ ve musaykal olmayan kimselerin dahi vücûdlarında ol esrârât mevcûd olup, lâkin zulumât-ı cehl ile âyineleri jeng bağlayıp, şems-i bâtın ve kamer-i bâtın kalplerinde tulû’ etmeyip, ol esrârâtı görmeyip, mahrem (vr. 5a) dahi olmazlar. Kendilerinin ne mir’ât ve ne cevher idüğünü bilmeyip telef ederler. Nitekim Cenâb-ı Hak Kelâm-ı Kadîm’inde buyurur, “*Kul hel yestevillezîne ye’lemûne vellezîne lâ ye’lemûn*”¹²⁵. Yani bâlâda zikrolunan hadîs-i şerîf mûcibince nefisini ve Hakk’ı bilenler ile bilmeyenler beraber olmadı. Ol bilmeyenler hakkında dahi buyurur: “*Ulâike ke’l-en’âmi be’lhum edall*”¹²⁶. Yani ol hadîs ve âyet-i kerîme mûcibince nefislerini ve Hakk’ı bilmeyenler ehli-dâledir, cehl zulumâtından halâs bulmaz. Cehl zulumâtından halâs bulmayan kimselerin rûhları âlem-i semâvâta ’urûca ve tayrâna yol bulmaz. Yalnız âlem-i zâhir ile cehl karanlığı giderilmez. Zîrâ ilm-i zâhir şerîattır. Gerçi şerîat-ı şerîf esâs-ı kül vâsıldır. Lâkin kişinin taşrasına müteallıktır. Taşrasını tathîr eder ki, manzar-ı halkıdır. Ammâ ilm-i bâtın tarîkattır ki, fer’dir. Bâtının bâtını hakîkattır ki, fer’in fer’idir. Bir batını dahi ma’rifettir ki, fer’in fer’inin fer’idir. Yedi batın tamam bu ma’rifette mûndericidir. Bunların bi’l-cümlesi bâtına müteallıktır. Kişinin bâtını tathîr eder ki, manzar-ı Hak’dır. İki dahi lâbüdd lazımdır. Meselâ bir kabın yalnız taşrasını yıkayıp, içerisini yıkamayacağını yahûd yalnız içerisini yıkasın, taşrasını yıkamayacağını, pâk olmadığı gibi (vr. 6b) yalnız ne ilm-i zâhir ile ve ilm-i bâtın ile yol bulunur. Velhâsıl kuş iki kanada muhtaçtır ki tayrân ede. Lâkin manzar-ı Hak olan ilm-i bâtın artık ihtimâm gerektir ki, kişiyi nice bilmediği ilimleri âlim edip, bâtında olan nice kudretullaha mahrem, Cenâb-ı Hakk’ın birliğini ve varlığını ’ayân bilip, mü’min-i muvahhid dâiresine sebt olasın. Zîrâ azîzim Cenâb-ı Allâh bu âlemi halk ve icâd eylediği ancak kendinin zât-ı pâkını bilip, kalplerinde muhabbet hâsıl kılmak içindir. Nitekim hadîs-i kutsîsinde buyurur: “*Küntü kenzen mahfiyyen feuhbibtu en u’rafe fehalaktu’l-halka li u’rafe*”¹²⁷. Dahi Kelâm-ı Kadîm’inde buyurur: “*Vemâ halaktu’l-cinne ve’l-inse illâ li-ya’budûn*”¹²⁸.

124 “İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur’ân’ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun”. (Fussilet, 41/53).

125 “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” (Zümer, 39/9).

126 “Onlar hayvanlar gibidir; hatta onlar yolca daha da sapıktırlar” (Furkân, 25/44).

127 “Ben gizli bir hazine idim bilinmeye muhabbet ettim; bilineyim diye insanı yarattım”. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262.

128 “Ben, issanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” (Zâriyat, 51/56).

Muhakkıkîn ve ulemâ-i rabbânîden “ye’budûn” kelimesini “ye’rifûn” ile tefsîr buyurup, yani “*Cinni ve insi yaratmazdım illâ beni bilsinler diye halk ettim*” demek olur.

İmdi karındaşlar, mürşidsiz Cenâb-ı Hakk’ı bilmek mümkün değildir. Nitekim esedullahi’l-gâlib Ali b. Ebî Tâlib radiyellâhu anh buyurur: “*Levlâ mürebbî mâ ’arafu rabbî*”. Yani beni terbiye edici olmasa, ben Rabbimi bilmez idim, demek olur. Öyle olunca sen kande bilirsin. Elbette ve elbette bir şeyh-i ârif ve bir mürşid-i kâmile bîat edip, kavluhu Teâlâ, “*İnnellezîne yubâyi’ûneke innemâ yubâyi’ûnellâh yedullâhi fevka eydihim*”¹²⁹ âyet-i kerîmesi mûcibince taht-ı bîata (vr. 6a) dâhil olup, terbiye ve ta’lîm-i mürşide muhtâcsın. Zîrâ Hazret-i Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve selle buyurmuşlar ki, “*Bana bîat edenler Hakk’a bîat etmiş olur ve bana bîat edenlere bîat edenlerden bîat edenler ilâ âhiri’ d-devrân kezâlik bana ve Hakk’a bîat etmiş olur.*” Zîrâ beyne’l-muhakkıkîn buna *silsiletü’z-zehab* (altın silsile) derler. Saâdete mazhar olmak saâdet tâcın başına giymektir ki, bu da nâdiridir.

İmdi azîzim bil ki, şeyh-i ârif ve mürşid-i kâmil şol kişiye derler ki, herşeyi kendi vücûdunda görmüş ve bilmiş ola. Bir makâma erişe ki, kendinden gayrinin vücûdu olmaya. Herşeyde tasarrufu ola. Cümle berzahı kat’ etmiş ve cümle eşyânın ilmîne âlim ola. Hak Teâlâ Âdemoğulların ne vechile terkîb eder ve hangi eşyânın hissesinden kan olur, nice meni olur, nice nutfe olur, nice mudga olur, ana rahminde nice terbiye olur, a’zâları nice peydâ olur, nice dünyâya gelir ve herbir a’zâ neye işârettir. *Anâsır-ı erbaa’* da nârî (ateş) hangisi, âbî (su) hangisi, havâyî (hava) hangisi ve hâkî (toprak) hangisi onları bilmiş ola. Vücûd-ı Âdemî bi’l-cümle sırr-ı hakîkatıyla bile. İlm-i eflâke âlim olup, bu yedi kevâkib (gezegen) nice seyrân eder, filî nedir ve eserinden ne zuhûr eder, onların ilmîne keşf ile âlim olup, “*Tahallakû bi-ahlâkillâh*”¹³⁰ mûcibince Hak sıfatlarıyla (vr. 6b) muttasıf olan kişiye derler. Zîrâ ilm-i hikmet ve ilm-i nücûm ile bilinir değildir, bi’l-cümle ilm-i bâtına mevkûftur. Seyr u sülûk, terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile keşfe muhtaçtır. Mürşid menzili kat’ eden kişiye derler ki, sâlik menzil bi-menzil hangi menzili kat’ eyledi ve hangi esrâr zuhûr eyledi fi’l-asl kendi vücûdunda gördüğü ve bildiği misâli sâlikte zuhûr eden esrâr ve merâtibi görüp ve bilip, hekîm-i hâzık misâli terbiye ve tîmâr eyleye. Yoksa tâc, abâ ve kıyâfet ile olur hâlâtdan değildir. Mürşid-i kâmil olan kendini dâimâ gizlemekte olur. Olur-olmaz kimselere kendilerin bildirmez. Meger ki, bir kişinin feyzi ondan ola, o kişiden gizlenmez. Nitekim

129 “*Muhakkak ki sana bîat edenler ancak Allah’a bîat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir.*” (Feth, 48/10).

130 “*Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanınız.*”

hadîs-i kutsîde geliptir: “*Evliyâyî tahte kubbâyî lâ ye’rifuhum gayrî*”¹³¹. Azîz Mahmûd Hüdâyî kuddise sırruh:

*Eger şirk-i hafî vü celîdir
Bulardan pâk olan lâbüd velîdir*

Ammâ şol zikrolunan ilimler ile âlim ve bu menzilleri kat’ etmiş olup, tâc ve hırka-pûş dahi olursa fe-nî’ me’l-matlûb. Ammâ şunlar ki, bu ilimler ile âlim olmayıp ve seyr u sülûkun ne idügün bilmeyip, makâm-ı irşâda kadem basmadan âlemde meşâyih geçinip, başlarına tâc, eğinlerine hırka giyip ve ellerinde beşer yüz biner tesbîhlerle “*biz meşâyihiz, filâna eriştik*” diyerek âlem halkını aldatıp, tama’ larından nâşi bazı rüyâ-yı kâzibeler söyleyerek ve kendilere münâsip birkaç mürid peydâ edip, (vr. 7a) tasdik ettirerek sâhib-i irşâd geçinip, bunların hakkında bu fakîrden suâl olunur ise, bunlar henüz sülûkun ne idügün bilmeyip, kendiler irşâd olmayıp, kendilerinin öz vücûdlarının kemâ hüve hazret hakîkatın bilmeyip, kande kaldı ki, Hakk’ ı her yerde hâzir ve nâzir görüp ve bir’ leyip, her yerde varlığı ne vechiledir, birliği ne vechiledir, her bir esmâya nice müsemmâ olur, ilm-i eşyâya, terkîb-i insâna ve ilm-i eflâka âlim olup keşfederler. Bunlar mehcûrlardır. Dergâh-ı Hak’ dan şerm-sâr ve yüzleri karadır. Bunlardan bâat edenlerin bâatları sahîh değildir. Kendileri dalâletten kurtulmayıp, sâliki nice kurtarırlar. Ehlullâh bunlara “koyun başlı kurt” tabir ederler.

İmdi azîzim, böyle dinle ve âgâh ol, ilm-i bâtından bir miktar tahrîr edeyim. Eger irfânın var ise zeyde olan tasvîrde cümlesi mevcûddur. Lâkin üstâd-ı kâmil ve mürşid-i ârif telkinine muhtaçtır. Zîrâ yalnız irfânla bulunur, mevâddan değildir. Bu ilimden irfânın miktarı neye mâlik olur isen nâ-ehle ifşâdan sakınmak gerektir. Zîrâ “*el-Esrâru sünühâ ’ani’l-ağyâr*”¹³² buyurulmuştur. Nâ-ehle ifşâyâ rızâ yoktur. Fâş edenlere la’net vardır. Şöyle ki, Hazret-i Resûlullah aleyhi’ s-selâm buyurur: “*Kellimu ’n-nâse ’alâ kaderi ’ukûlihîm*”¹³³. Onun için mürşidîn-i kâmilîn dahi sâlike olur olmaz tasavvufâne kelâmı birden bire söylemezler. Menzil be-menzil (vr. 7b) isti’ dâd ve irfân peydâ edip, akli vardıkça irfânına kadar irşâd ederler. Eğer akli ve irfânı varmadığı menzilden irşâd olunmak lâzım gelse, sâlik gümân ve inkâra düşüp, ihtimal ki, ehlullâhi inkâr edip, kahr ve harap olmasına sebep olur. Zîrâ kişi bilmeyip akli ermediği ilme düşmândır. Nitekim İmâm-ı Aliyyü’l-Murtazâ

131 “*Velîlerim kubbeler altındadır. Onları benden başkası bilemez*”. Bkz. Abdurrahman Câmî, *Nefahâtü ’l-Üns Min Hadarâti’l-Kuds* (Evliyâ Menkıbeleri), trc. ve şerh: Lamiî Çelebi, haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, Marifet Yay., İstanbul 1995, s. 45; A. Ziyâüddin Gümüşhanevî, *Câmiu’l-usûl*, Trc. Rahmi Serin, Pamuk Yay., İstanbul ts., s. 50.

132 “*Sırları ağyârdan sakınınz*”.

133 “*Herkesle aklının erdiği kadar konuşunuz*”. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 177, H. No: 592.

radiyellahu teâlâ anhu buyurur: “*el-Mer’u ’adüvvün limâ-cehile*”¹³⁴. Onun için zâhir âlimleri tarikat ehlini hoş görmeyip, ta’n ve adâvet ederler. Zîrâ ol taraftan rûhaniyyet-i Resûlullah’ın ve rûhaniyet-i ehlullâh görmemişlerdir. Bunca evliyâullâh bunlardan zuhûra geldiğini fehmmezler. Hod bu esnâda ulemânın ta’n ve adâvet eylediği beyhûde değildir. Zîrâ ekseri takallüdlerdir. Lâkin mukallid ile gerçi ki fark-ı isti’dâda muhtaçtır. Öyle olunca ta’n ve adâvet eylememek güzeldir. Çünkü ehlullâh mukallidinden dahi geçmezler. Zîrâ onlar ehl-i mürüvvetdirler.

İşte azîzim, bu tercüme-yi nâ-ehle vermeyiniz ki, şek ve gümâna düşüp hüsrânda demeyesiniz. Zîrâ sohbetin iştîp ilmin öğrenmek ile anlaşılır değildir. Hemân gümâna düşüp hüsrâna erdiği yanına kalır. Belki menzil be-menzil evvel öğrettiği ilmin hâline vâsıl olup, kendinde hâl olmadıkça anlaşılmaz. Bu âlemde halk “*el-hâletü hâzihi*” (hâlet budur) sohbetine mâildirler. Hâl ehli kati nâdirdir. Ehlullâh bunlara “*dellâl*”¹³⁵ dahi derler. İştittikleri sohbetleri dahi ekseri (**vr. 8a**) hâl ehlinden olmayıp, “*kâl ve kîl*”¹³⁶ ehlinden olmakla çoğu halta ve yanlışır, kendisiyle ma’ mûlun bih değildir. Hâl ehlinden istima’ olunmadıkça her iştîlen tasavvufâne kelâma i’ tibâr olunmaya.

Dahi azîzim, eğer dersin ki, bu cüz’î tasvîrdene ne anlaşılır? İrfân ehline bundan ziyâde ifşâyâ hâcet değildir. Bu ana kadar ehlullâh böyle bu kadar meydana koymuş değildir. Sûrette cüz’î velâkin sûrette küllîdir. Nitekim esedullahi’ l-gâlib İmâm-ı Ali ibn-i Ebî Tâlib radiyellâhu anh buyurur: “*el-İlmu noktatum kessereha’ l-câhilîn.*” Yani ilim bir noktadır, câhillerin adem-i fehmlerinden nâşi çok oldu, demek olur. Sen dahi cehd eyle, seyr u sulûk, terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile cehl-i zulumâtın kendinden giderip, irfân ve keşf hâsil edip, kalbin mir’ât-ı mücellâ ve musaykal oldukça bu cüz’îden küllî nesne fehm olur.

İmdi azîzim bil ki, yedi kat yer, yedi kat gök, yedi seyyârât (gezegen), kevn, ay, kürsî ve arşda burûcât, nebâtât, eşcâr, enhâr vesâir bi’ l-cümle eşyâ vücûd-ı Âdem’de ne vehile bilinir ve bulunur, bunlara âgâh oldukça vücûdun sırr-ı hakikatda ne vehile mahrem olunur? Dinle ve âgâh ol ki, insanın nefsinin yedi menzili ve kalbinin yedi tavrı vardır. Kaçan sâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsinin birinci menzilin kat’ eylese (**vr. 8b**) kalbinin evvelki tavrı açılıp, vücûdunun “felek-i evvel” mukâbelesinde olan mahalli zulumât-ı cehliden halâs bulur.

Kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsinin ikin-

134 “Kişi bilmediğinin düşmanıdır”.

135 Arapça, tellal, simsar gibi anlamları içerir. İnsanları birbirine sevdirmek ve kaynaştırmakla görevli melek-lere aşk ve muhabbet dellâli denir. Bk. Uludağ, *TTS*, s. 139; Cebecioğlu, *TTDS*, s. 212.

136 “Dedi-kodu anlamında olup, tasavvufta zâhirî ve şer’î ilimlerin sembolü olarak kullanılır. Bk. Uludağ, *TTS*, s. 296.

ci menziline kat' eylese, kalbin ikinci tavrı açılıp, vücûdunun "felek-i sânî" mukâbelesinde olan mahalli zulumât-ı cehlden halâs bulur. Bu vech üzere yedi menzili tamâm kat' eyledikte, yedi tavrı tamâm açılıp, yedi felek mukâbelesinde olan mahalleri tamâm rûşen olup, keşf, muâyene ve müşâhedeye vâsıl olup, merci' -i meâda yol bulur. Şol vechile ki, sâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsinin evvelki *emmâre* menziline kat' eyledikte, kalbin birinci *te'mîn-i kalb* tavrı açılıp, felek-i evvelden kamer tulû' eyler misâli felek-i evvel mukâbelesinde olan lisânından kamer-i bâtın olan ikrârât ve zikrullah tulû' eyleyip, dilin gıybet ve nemîmeden, yalan vesâir-ı fâhişeden tathîr ve pâk edip, ay aydınlığı misâli lisânı nûr-ı zikrullah ile münevver ve ehl-i imân olup, kelime-i şehâdet ve zikrullah ikrâr ile "felek-i evvel"e 'urûca yol bulur.

Kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsin ikinci *levvâme* menziline kat' eyledikte, kalbin ikinci *sadru'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i sânî"den kevkeb-i Utarit tulû' eyler misâli, "felek-i sânî" mukâbelesindeki Utarit-i bâtın olan *inşirâh-ı kalb* ve *i'tikâd-ı tâm* tulû' (vr. 9a) edip, şehvet arzusuna az tâbî olup, dimâğ nûr-ı İslâm ile münevver ve kâtib-i felek müsellemlerine kaydedip, nûr-ı İslâm ile "felek-i sânî"ye 'urûca yol bulur.

Dahi kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsin üçüncü *mülhime* menziline kat' eyledikte, kalbin üçüncü *hubbetu'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i sâlis"den kevkeb-i Zühre tulû' eyler misâli, "felek-i sâlis" mukâbelesindeki bögreginden Zühre-i bâtın olan *vâridât-ı gaybî* tulû' edip, gamm-ı nefsânî ve vesvese-i şeytânî bilküllüye geçip, hevâ-yı vârid ile tâir ve safâ-yı rûhânî ile zâhid olup, kuvvet-i hevâ ve safâ-yı zühhd ile makâm-ı zühhâd olan "felek-i sâlis"e 'urûca yol bulur.

Dahi kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsin dördüncü *mutmainne* menziline kat' eyledikte, kalbin dördüncü *behcetu'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i râbia"dan Şems tulû' eyler gibi, "felek-i râbia" mukâbelesinde olan yüreginden Şems-i bâtın olan *irfân, ilhâm* ve *firâset* tulû' edip, "Yâ ey-yetühe'n-nefsu'l-mutmainneh urci'î ilâ rabbiki"¹³⁷ âyet-i kerîmesini nidâ-yı mânevî ile şânında denilip, esrâr-ı Cebrâil ve İsrâfil ile zinde olup, vücûdu şehir-i gündüz gibi rûşen ve tahsîl eylediği irfân hasebiyle gönlünden esrâr-ı Cebrâil uyanarak sâhib-i gönül ve sâhib-i firâset olup, hakkı bâtıldan fark, (vr. 9b) kendinin öz vücûdunun kemâ hüve hakka hakîkatın anlamaya, Hakk' ı ve esrâr-ı Hakk' ı bilmeye isti'dâd peydâ edip, nefsi sûr-ı İsrâfil mürdelere hayat verip, ten makberesinin meyyit mesâbesinde olan *rûh-ı izâfî* uyanmaya başlayıp, nûr-ı irfân ve firâset ile cânibi münevver olup, makâm-ı irfân olan "felek-i râbia"ya 'urûca yol bulur.

Dahi kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsin be-

137 "Ey itmi'nâna ermiş itâatkâr nefis, dön Rabbine" (Fecr, 89/27).

şinci *râdiye* menzilini kat' eyledikte, kalbin beşinci *şeğafu'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i hâmis"den kevkeb-i Merih tulû' eyler misâli "felek-i hâmis" mukâbelesinde olan özünden Merih-i bâtın olan *cezbe-i rahmân* tulû' edip, kemâ kâle'n-nebiyyu aleyhis's-selâm, "*Cezbetün min cezebâti'l-hak tüvâzi amele's-sakaleyn*"¹³⁸ sırrına mazhar olup, kâr-ı dünyâ ve kâr-ı âhiretten bil-küllüyye geçip, mâsivâ illetlerin giderip, ahlâk-ı nâ-pesendîde olan kahr, hışım, gadap, tama', kibir, hased ve bunlara benzer ahlâk-ı zemîmeden kendini pâk edip, hemân hâl-i cezbede müveccih-i Hak ve mülâzım-ı velâyet olup, cezbe-i rahmânî ile meczûb olduğu hâlde, halvethâne-i evliyâ olan "felek-i hâmis"e 'urûca yol bulur.

Dahi kaçan sâlik kezâlik terbiye-i mürşid ve âsâr-ı esmâ ile nefsin altıncı *mardıyye* menzilini kat' eyledikte, kalbin altıncı *fuâdu'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i sâdis"den kevkeb-i Müşteri (**vr. 10a**) tulû' eyler misâli, "felek-i sâdis" mukâbelesinde olan ciğerinden Müşterî-yi bâtın olan *veled-i kalb* tevellüd eyleyip, vücûd şehrinde Mehdî misâli hurûc ve sâlikin vücûdu şehrinde ahlâk-ı zemîme askerinden bil-küllüyye tathîr ve ahlâk-ı hamîde askeriyle tezyîn edip, ol *veled-i kalb*' in kelâmı olan vâridât-ı rahmânî tulû' edip, tathîr-i cemâl olup, kizb ve inkârını, şek ve gümâmî külliyyen ref' ve yerine sıdk, rızâ ve teslîmi getirip, sırr-ı Mikâil (s.)'a mazhar ve miksîm-i erzâk olup, *rûh-i sultânî* uyanıp, halkı irşâda isti'dâd peydâ edip, yalnız dâvetle memûr enbiyâların makâmı olan "felek-i sâdis"e 'urûca yol bulur.

Dahi kaçan sâlik kezâlik mürşid terbiyesi ve esmâ-ı şerîf âsârî ile nefsin yedinci *saftıye* menzilini kat' eyledikte, kalbin yedinci *süveydâu'l-kalb* tavrı açılıp, "felek-i sâbi"den kevkeb-i Zühal tulû' eyler misâli, "felek-i sâbi" mukâbelesinde olan dalağından Zühal-ı bâtın olan *kabz* ve *bast* esrârları tulû' edip, bu menzilde cezbeyi giderip *akl-ı küll*' e vâsıl olup, derûnundan kerâmât çeşmeleri revân ve bi-işâreti'l-aliyye *ayne'l-yakîn* müşâhede-i rûh-ı Muhammed aleyhi's-selâm vukû' bulup, tamâm-ı Hakk'ı bilip, halkı irşâda memûr, zû-kuvvet ve sırr-ı Azrâil aleyhi's-selâma mazhar olup, hulk-ı Muhammed aleyhi's-selâm ile (**vr. 10b**) hareket ve halk ile imtizâc için sohbet-i hâs ile meşgûl, halkı hüsn-i hâl ile irşâda sa'y eyler. Gâh olur ki, seyf-i Ali radiyellâhu anh ile celâlen hareket eyler ki hulk-ı Muhammed aleyhi's-selâm *bast*, seyf-i Ali radiyellâhu anh *kabz*' a işârettir, *kabz* ve *bast* birbirlerinden ayrı değildir. Esmâlarına dahi müdâvemet olundukta "Yâ Kâbız, Yâ Bâsıt" diye birden müdâvemet olunup, birin başka ve birin başka müdâvemet olunmaz. Gâhice yalnız "Bâsıt" okunur, lâkin yalnız "Kâbız" okunmaz. Yani "Bâsıt" Muhammed aleyhi's-selâma, "Kâbız" Ali radiyellâhu anha işârettir. Ali radiyellâhu anh Muhammed aleyhi's-selâmdan, Muhammed aleyhi's-selâmı

138 "*Hakkın kuluna cezbisi, insanların ve cinlerin amellerine denktir*". Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 332, No: 1069.

Ali radiyellâhu anhdan ayrı gören velâyete kadem basmak mümkün değildir. Zîrâ rehber-i evliyâdır. Ali radiyellâhu anha vâsıl olmadıkça Muhammed sallallâhu teâlâ aleyhi ve selleme vuslat kâbil değildir. Zîrâ vasiyy-i Peygamber' dir. Şânında Cenâb-ı Hak, "*Hel etâ*"¹³⁹ buyurup, Resûl-i Ekrem sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem, "*Lahmuke lahmî, rûhuke rûhî, demûke demî, cismûke cismî, aynuke aynî*"¹⁴⁰ buyurmuştur ki, buna mezheb-i ehlullâh derler. Eger bu mezheb-i ehlullâh tahrîr olunsa söz uzanır ve sâlik gümâna düşer. Zîrâ bu menzile varıp, menzil-i velâyete kadem basmayan kimse, bu mezheb-i ehlullâhdan haberdâr olmaz. Hemân mürşid-i kâmil olan sâliki kat' -ı menâzil **(vr. 11a)** ile yolu vardığı menzilden menzil be-menzil âgâh etmek gerekir. Ehlullâh bi'l-cümle böyle irşâd etmişlerdir. Bu mezheb-i ehlullâhdan habîr olmayan meşâyihün müridleri nâkıs kalıp, velâyete kadem basmaz ve velî olmazlar. Belki muhibb-i evliyâ olurlar. Zîrâ yol bilinmeden mahalle gidilmez.

Kaçan sâlik bu menâzil-i seb'a'yı kat' edip, mürşidi dahi mezheb-i ehlullâhdan habîr olup, âgâh eyledikte sâlik *velâyet-i hâssa* ile bâliğ ve tamâm bu şekil ile müşekkel olup, "*Tahallakû bi-ahlâkillah*"¹⁴¹ ile sıfatlanıp, bu âsâr-ı muharrere bi-tamâmihî kendüde zâhir oldukta *seyr ilallah* sülûkünü tamâm edip, Fahr-i Kâinât aleyhi efdalu's-salâvât Efendimiz tarafından vekâlet-i ma'nevî zuhûr edip, vekîl-i enbiyâ ve mahbûb-ı Hüdâ olup, mürşid tasarrufundan kurtulup, mutasarrıfı Hak olup, aslen ve kat' en kizbe mecâl kalmayıp, hadîs-i kudsîde buyurulan, "*İzâ ahabtu 'abden küntü lehu sem'an ve basanen ve lisânen ve yeden*"¹⁴² sırrına mazhar olup, kulağından işiten, gözünden gören, dilinden söyleyen ve elinden atan ve tutan bi'l-cümle Hak olup, "*Vemâ rameyte iz rameyte velâkinnellaha ramâ*"¹⁴³ mûcibince kendi fiilinde kendinin alakası kalmayıp, her ne ki fiil kendinden zuhûr eder ise, emr-i Hak ile olup, kavluhu Teâlâ, "*Fihî âyâtün beyyinâtün makâmu İbrâhîme vemen dahalehu kâne âminâ*"¹⁴⁴ tahtında dâhil **(vr. 11b)** ve cemî' korkudan emîn olup, kavluhü Teâlâ, "*Elâ inne evliyâellâhi lâ havfun aleyhim velâhum yehzenûn*"¹⁴⁵ mûcibince kendüden havf ve hüzün kalkıp, kalem ref' olup, hemân emr-i Hakk'a muntazır olup, *akl-ı kül* vasıtasıyla gönlünde sırr-ı Cebrâil her ne ki ef'âl, a'mâl ve ticârât izhâr eder ise, bi-işâretî'l-aliyye ve bi'l-me' mûret-i emr-i Hak ile zuhûra getirip işlerler. Bunların bu menzilde vaz'ı söylense söz

139 "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?" âyetine işaret edilmektedir. Bk. İnsan, 76/1.

140 "*Etin etim, ruhun ruhum, kanın kanım, cismim cismim, gözün gözumdür*". Bu hadîsin kaynağına ulaşamadım. Ancak Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında "*Sen bana bağlısın, ben de sana*" (Buhârî, Sulh 6; Megâzî 43) buyurduğunu bilmekteyiz.

141 "*Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanınız*".

142 "*Ben kulumu sevince onun gören gözü, tutan eli, yürüten ayağı olurum*". Bkz. Buhârî, *Sahîh-i Buhârî*, c. I-VI, Dârü İbn Kesir, 5. bs, Dimeşk 1414, c. II, s. 103, Rikâk 38.

143 "...attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı onu" (Enfâl, 8/17).

144 "*Orada apaçık nişâneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur*" (Âl-i İmrân, 3/97).

145 "*Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de*" (Yûnus, 10/62).

uzanıp ve bu muhtasar ona tâkat getiremez. Zîrâ bahr-i muhît bir dağa sığmaz. Hemân gönül dedikleri bahr-i nâ-mütenâhîye sığar. Bu menzillerin kitabı gönüldür. Okuyanlar bi'l-cümle gönülden okumuştur. Bu menzilde bunlar mahbûb-ı Hüdâ ve vekîl-i enbiyâ olup, berâhîn ile halkı irşâda memûr olmaları hasebiyle nüzûl-ı vahy ile dâvete memûr sâhib-i mu'cizât olan enbiyâların makâmı olan “felek-i sâbi”’e ’urûca yol bulur.

İmdi azîzim bu menzili kat’ eyleyen zâtların hakkında Hazret-i Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve selam buyurur: “*Enînü ’l-mü’mini tesbîhun ve samtuhu tehlîlün ve nevmuhu ’ibâdetün*”¹⁴⁶ Yani mü’minden murâd *fark-ı farkullâh*’ a ermiş muvahhid mü’min demektir ki, evliyâullahtır. Bunların inlemesi tesbîh, sükütu tehlîl ve uyuması ibâdetdir, demek olur.

Dahi azîzim bil ki, *akl-ı kül*’ e vâsıl olmadıkça *fark-ı farkullâh* hâsıl olmaz. Çünkü *akl-ı kül* ehlullâha mahsûstur. Zîrâ Hazret-i (vr. 12a) Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve selam buyurur: “*el-Aklu nûrun yufraku bihi beyne ’l-hakkı ve ’l-bâtılı*”¹⁴⁷ Yani akıl hak ve bâtılı ayırt edici bir nûr-ı mahzdır. Hod nûr-ı nûrullahtır. *Akl-ı kül* halîfe-i Hudâ’dır. Nitekim buyurur, kavluhû Teâlâ: “*Allâhu nûru ’s-semâvâtı ve ’l-ard*”¹⁴⁸ ve diğeri âyet-i kerîmede, “*...innî câ’ ilun fi ’l-ardi halîfeh*”¹⁴⁹. Ammâ bu âlem halkının akıllarına akıl denilmez. Zîrâ bunların akılları *akl-ı ma’âş*’ tır ki, haseddir. Nitekim hayvan, otlağını, yaylağını, otun kendine yarayanını ve yaramayanını, yavrucakların emzirir ve besleyip düşmandan sakınmayı, korkuyu bilir. Bu âlem halkının bildikleri, anlatıldığına göre bundan ziyâde değildir.

İmdi azîzim, kıssamız olan zâtlar bundan böyle *seyr-i fillâh* sülûkuyla terakkî ve menzil edip, makâm-ı *kürs*’ e ve makâm-ı *arş*’ a değin ’urûca yol bulur. Eğer bunların bu *seyr fillâh* sülûkunda nazarları altına düşen ahlâkını tebdîl eder ise, nazarlarına nazar-ı inâyet verirler ve kelâmalarına intâk-ı Hak ve kelâm-ı mutlak derler. Zîrâ bu menzilde bunlar sâhib-i tasarrufdurlar. Cenâb-ı Hak her ne ki ızhâr eder ise, bunların yüzünden zuhûra gelir. Bunların men-

146 “Mü’minin inlemesi tesbîh, susması tehlîl, uykusu ibâdetdir”. Kaynağına ulaşamadım.

147 “Akıl bir nûrdur ki hak ile bâtil onunla birbirinden ayırt edilir”. Bu ifade Gazalî’nin *Ihyâ*’ında geçmektedir. Bk. Gazalî, *Ihyâu Ulûmi’-d-Dîn*, Kahire 1339, c. I, s. 88, 95. Ayrıca bk. Cürçânî, *a.g.e.*, s. 154.

148 “Allah yerlerin ve göklerin nûrudur” (Nûr, 24/35).

149 “Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi” (Bakara, 2/30).

ziline *ricliyyet*, *hürriyet-i bulûğ-ı tâm*¹⁵⁰ ve *kurb-ı ferâiz*¹⁵¹ derler. Bu makâma *cem'u'l-cem*' dahi derler. Bu menzil sâhiplerinin irfânlarına *ilm-i ledünnî* verildiği *ilm-i kurb* demektir. *İlm-i kurb* demek *ilm-i zât-ı mutlak*' tır. İlm-i bâtın (**vr. 12b**) dedikleri bir ilimdir ki, gönlünde sırr-ı Cebrâil uyanıp, *akl-ı küil* vasıtasıyla *veled-i kalb* kendine tekellüm eyleyip, ol dahi âgâh oldukta izhâr edip tekellüm eyler. İlm-i bâtının bu menziline *ilm-i ledün* derler. Dördüncü bâtındır ki, *ma'rifet* batındır. Bu *ma'rifet* batnına gelince, gerek *tarikât* ve gerek *ma'rifet* batnlarına *ilm-i bâtın* derler. Lâkin bu *ma'rifet* batnına ilm-i ledün derler. Bu *ma'rifet* batnında yedi batn ve ir rivâyetde yetmiş batn mûnderictir.

İmdi azîzim bil ki, bu menâzil-i seb'a'yı kat' bi'l-cümle terbiye-i mürşide muhtaçtır. Zîrâ vücûd-ı sâlik bir paslı âyine misalidir. Terbiye-i mürşid ol pasın zımparasıdır. Ol terbiye dahi senin mürşide muhabbet ve teslimiyetine mevkûfdur. Kaçan teslimiyet ve rabt-ı kalb üzere olsan pas silinir. Kaçan muhabbeti ziyâde kılsan mücellâ ve musaykal olur ki, senin mürşide muhabbetin musakkile misalidir. Zîrâ Cenâb-ı Allâh bu âlemi Hazret-i Muhammed aleyhi's-selâmın muhabbetiyle ve aşkıyla halk eyledi. Anıñçün Hakk'ı bilmeye ve yine Hakk'a rücû'a muhabbet vesîle oldu. Muhabbet olmadıkça nâil-i feyz olmak müyesser olmaz. Sâlik mürşid tasarrufundan kurtulunca kadr-i muhabbeti, rabt-ı kalbi ve teslimiyeti mürşidine olup, bi'l-işâreti'l-aliyye kendine icâzet verdikte, muhabbeti ve teslimiyeti Cenâb-ı Hakk'a tahvîl edip, öylece âşık-ı dîdâr olup, tamâm bu hâl ile (**vr. 13a**) oldukta, bir mücellâ ve musaykal âyine olup, vücûdun sırrına âgâh oldukta senin âyinenden dahi nice sâlik feyzyâb olup, âgâh-ı esrâr olur. Mürşide muhabbet olmayınca feyze nâil olmayacağımı bundan fehm ve iz'ân eyle ki, Buhârî Abdulah bin Hişâm'dan rivâyet etmiştir: Biz Resûlullâh Hazretleriyle bile olup, Resûlullâh Hazret-i Ömer'in elinden tutucu olduğu hâlde, Hazret-i Ömer dedi ki, “*Yâ Resûlellâh nefsimden ayrı herşeyden sevgilisin*” dedikte, Hazret-i Resûlullâh nutka gelip buyurdular ki, “*Yâ Ömer olmadı, nefsim yed-i kudretinde olan şol Allah'a kasem ederim ki, ben sana nefsinde ziyâde sevgili olmayınca olmaz*” dedi. Akabinde Hazret-i Ömer, “*Yâ Resûlellâh, şimdiki halde ve şimdiden sonra sen bana nefsimden sevgilisin*” dedikte Hz. Resûlullâh buyurdu ki, “*Yâ Ömer, şimdi*

150 Lügatte özgürlük, âzâd olmak anlamlarına gelen hürriyet, tasavvuf istilhında, ağıyârın, mâsivânın ve başkalarının kölesi olmamak, âzâd olmak, serbest ve özgür olmak mânâlarına gelir. Tasavvufta en yüksek seviyede Allah'a kul olma hâline *hürriyet-i bulûğ-ı tâm* adı verilmiştir. Hakk'a tam kul olan, tam hürriyete kavuşur. Geniş bilgi için bk. Tûsî, *el-Lüma'*, s. 346; Uludağ, *TTS*, s. 252; Cebecioglu, *TTDS*, s. 374; Osman Türer, “Hürriyet Kavramının Tasavvufî Boyutu”, *EKEV Akademi Dergisi*, c. I, Sayı: 2, Mayıs 1998, s. 87-95.

151 Araçça, yakınlık anlamına gelen kurb, ezelde yani ruhlar âleminde Allah ile kul arasında geçen ahde uymayı ifade eden bir tabirdir. Kurb hakkında, kalp yoluyla sevilene duyulan yakınlıktır, denilmiştir. İki çeşit kub vardır: 1. Kurb-ı nevâfil, 2. Kurb-ı Ferâiz. Kurb-ı nevâfil, beşerî sıfatların sona eriş ve beşer üzerinde Allah'ın sıfalarının zühûrudur. Yani beşerî sıfatların, Allah'ın sıfatlarında fâni olmasıdır. İşte bu, nafilelerle elde edilen kurb (yakınlık)dur. Kurb-ı ferâiz ise, kulun, nefsi de dahil olmak üzere her şeyin şuurundan bütünüyle fâni olması demektir. Bu da farzların semeresi olarak ortaya çıkan fenâ hâlidir. Bk. Kelâbâzî, *a.g.e.*, s. 159-160; Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 174-177; Süleyman Ateş, “Kurb”, *DİA*, c. XXVI, s. 432-433.

*imânın kâmil oldu*¹⁵². Öyle olacak muhabbet sünnet-i şerîfe olup, bâlâda zikrolunan bât yeden bi-yedin silsile-i zeheb olup, (vr. 13b) ilâ âhiri'd-devrân sâhib-i silsile ve sâhib-i tarikat olanlara bât Efendimiz sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem Hazretlerine olduğu misâli kezâlik mürşide olan muhabbet dahi Efendimiz'e ve Hakk' adır.

Dahi azîzim eğer dersin ki, benim zâtımda ol tecellî var ise ve fi'l-asl ervâh-ı ezeliye rûhum bu menzil sâhibi ise terbiye-i mürşide ne hâcet? Hakk' a teveccüh, ibâdet, zikrullah ile kendi kendimi uyarırım. Dersin ki, bu mümkün değildir. Her ne miktar ervâh-ı ezeliye senin rûhun veliyyullah ervâhından pîr olduysa dahi bu *âlem-i esfel*' e nüzül eyledikte terakkî-i menzil ve kesb-i kemâl için nüzül edip, terakkî-i menzil dahi elbette ve elbette terbiye-i mürşide muhtaçtır. Eğer terbiye-i mürşid bulunmaz ise, mağbûn olup, menzil-i evveline 'urûca yol bulamaz. Buna zâhirde bir delil diyelim. Meselâ bir armudu ekledip çekirdeğini yere dökersen, ahlât bitip ekle sâlih olmaz. Tekrar armut ağacından kalem vurup aşılamadıkça armutluğunu bulmaz, husûsiyle zâtında armut ise, ve kasse 'alâ hâzâ.

İmdi azîzim, ol tecellisinde olup, ezeliye ervâhda rûhun güzelce bir olduysa, bu âleme geldikte elbette ve elbette sen bir mürşid terbiyesine girmemen mümkün değildir. Meger ki tecellinde olmayıp rûhun münkir ve gâfil bir ölmüş ola.

İmdi azîz karındaş, bu menâzil-i sâbia'nın her birinin (vr. 14a) nihâyetlerini ve kat'-ı menâzil vukûunu bilmek dilersen bu abd-i fakîrin *Ken-zü'l-Esrâr* ismiyle müsemma tercüme eylediğim risâleye nazar oluna. Dahi azîz karındaş, bu esrârâtı görüp ve zâhiren öğrenip tahsil-i kemâl eyledim zannetme. Zirâ zâhiren bilip ve görmek ile, "kâl ve kıyl" hâlâtan değildir. Cidd cehd eyle ki, bunlar sende hâl olup, vücûdunda bu esrârlar zuhûra gelip, bâtına dahi âgâh olasin. Çünkü kâl ile anlaşılan zâhirdir. Menzil be-menizil hâl olmadıkça sırrına vâkıf olunmaz. Nitekim ehullâh sâhib-i *tasarruf*¹⁵³ ve sâhib-i *nazar*¹⁵⁴. Ehullâh *tayy-i mekân*¹⁵⁵ ederler. Bi'l-cümle nâsın bunları inkâra mecâlleri yoktur, meger ki Ebû Cehil ola. Lâkin sâhib-i tasarruf olmayan hâl-i tasarrufu nice bilir. Sâhib-i nazar olmayan kuvvet-i nazarı nice bilir. *Tayy-i mekân*' a kâdir olmayan *tayy-i mekân*' ı nice bilir. Gerçi bunların

152 Buhârî, İmân 8; Müslim, İmân 70.

153 Lügatte faaliyet göstermek, yetkiyi kullanarak iş yapmak mânâsına gelen tasarruf, tasavvuf istilâhında kerâmet göstermek, harikulâde yollardan iş yapmak ve tesir etmek, insanlara ve eşyâya hükmetmek ve onları idare etmek, Allah'ın eşyâyı ve bütün varlıkları velîsinin emrine âmâde etmesi anlamlarına gelmektedir. Bk. Uludağ, *a.g.e.*, s. 512; Cebecioğlu, *TTDS*, s. 689.

154 Lügatte bakmak, bakış anlamlarına gelen nazar, istilâhta şeyhlerin ve erenlerin müridlere ve sülûk ehline bakışı ki bu bakış ruhlarına tesir ederek onlara yeni bir şekil vermesi, göntüllerini feyzle doldurarak ruhlarını olgunlaştırması şeklinde tarif edilir. Bk. Ebû Abdurrahman es-Sülemî, *Tabakâtü's-süfîyye*, Kahire 1949, s. 169, 328; Ahmed Rifat Efendi, *Mir'âtu'l-mekâsüd*, s. 96; Uludağ, *TTS*, s. 402; Cebecioğlu, *TTDS*, s. 539-540.

155 Yerin dürülmesi, mesafenin kısalması sûretiyle meydana gelen harikulâde, uçmak, zaman içinde zaman yaratmak demektir. Bk. Uludağ, *TTS*, s. 514; Cebecioğlu, *TTDS*, s. 698.

kâl'ine âgâh olup, ehlullâha ikrâr-ı îmân etmek güzel hâl ve saâdetdir. Lâkin hâline vâsil olup, esrârına âgâh olmak saâdet-i kübrâdır. Ciddü cehd eyle ki, Hak Teâlâ'nın mahbûbu olan Muhammed Mustafâ aşkına ve ammizâdesi, dâmâdı ve vasîsi olan yâr-i enbiyâ, rehber-i evliyâ İmâm-ı Aliyyü'l-Murtezâ kerremallâhu vecheh aşkına ve onların nesl-i pâkinden gelen seyyid-i sâdân İmâm-ı Hasan (vr. 14b) ve İmâm-ı Hüseyin vesâir imâmân ve pîrlere, vesâir evliyâullah aşkına cemî' cânü gönülden âşık olanları ve hâk-ı pây-ı Hazret-i Seyyid Ahmed er-Rifâî kuddise sırruhu'l-âlî olan işbu kâtibu'l-hurûf olan **Kabûlî Mustafa**'yı onların hâlleriyle hâllenmek ve zevkleriyle zevklenmek nasîb eyleye, âmîn sümme âmîn, bi-hürmet-i "Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn"¹⁵⁶. Temmeti'l-kitâb bi-'avnillahi'l-melikü'l-vehhâb.

Zeyl

Ey âşık, bu şekil olunan tasvirde yedi felek, yedi seyyârâtı, on iki burûcât, havâss-ı hamse-i zâhire ve havâss-ı hamse-i bâtineyi, kürsî ve onlarda olan nice esrârâtı buldun ve bildin. Şimdi nöbet zemîne geldi. Onu dahi dinle ve âgâh ol ki, Âdem'in yedi kat derisi yedi zemîn mukâbelesindedir. Sınırları dağlar, nefesi rüzgâr, gussası bulut, söylemesi gök gürlemesi, (vr. 15a) na'râsı ra'd, gözyaşı yağmur mukâbelesindedir. Uyuması ölüm, uyanması haşr mukâbelesindedir. Ef'âl-i hamîdesi melâikât, ef'âl-i beyhûdesi hayvânât, ef'âl-i zemîmesi yırtıcı hayvânât mukâbelesindedir. Meselâ Âdem'de nifâk, dünyâda maymun, âdemde buğz ve hased dünyâda hınzîr, âdemde kibir dünyâda ayı, ileyke kassa 'alâ hâzâ. Şehvet arzusu cinniyât, yalancılık ve hilekârlığı şeyâtîn mukâbelesindedir. Maraz-ı mevî ve hastalığı Eşrât-ı Sâat, nefis-i emmâresi Deccâl, rûh-ı hayvâniyyesi Dâbbetü'l-arz mukâbelesindedir. Kendi nefh ve telkîn olunan nefes-i mürşid İsâ mukâbelesindedir, kıs 'alâ hâzâ.

Velhâsıl Cenâb-ı Allâh bunları birbiri mukâbelesinde halk edip, sen ne cevher olduğun fehm ve izan edip, kendini tathîr ve kadrin bilip, bu yedi semâvât ve yedi zemîni tasarruf edip, onlarda olan esrârâtı senin vücûdunda tasarruf olduğun fehm ve iz'ân eyleye. Cenâb-ı Hakk'ın kudretini idrâk ile ehl-i irfâna bundan ziyâde ifşâyâ hâcet değildir. Fe'fhem cidden ve lâ tekün mine'l-gâfilîn.

156 "Resûlüm! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiyâ, 21/107).

Beyt

*Zihî Kâdir zihî Kayyûm'dur Allâh
Yaratdı 'âlem ile âdemi denk vallâh*

*Bu sırra ermeyen nâdân u ahmak
Hafîdir dü-cihânda ana billâh*

Beyt-i Hatt-ı İstivâ

*Dört kirpik bir bıyık iki kâş
Bu sırrı nâ-ehle mücellâ etme faş*

Temmet.

DÎVÂN (Metin)

(vr. 41b) Hâzâ Kasâid-i Dîvân-ı Şeyh Kabûlî fî-Şehr-i Edirnevî

71

Bismillâhi' r-rahmâni' r-rahîm

{1} Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

- 1 Söyle gel ey hâme-i câme-siyâh
Her ne var sırrında îdâ'-ı ilâh
- 2 İzn-i Hak'la idüb âgâz sühan
Besmeleyle kıl makâle bed'i sen
- 3 Her ne kâra bed'ede bây u gedâ
Evvelinde lâzımest nâm-ı Hudâ
- 4 Olmasa bir kâr okuna besmele
Ebter olup âhiri noksân gele
- 5 Nâm-ı Hak'la her kim ide bed'-i kâr
Feth eder her müşkilin Perverdgâr

{2} Hamdiyye

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

- 1 Pes ez-în hamd ü senâ eyleyelim
Terk-i hubb-ı mâsivâ eyleyelim
 - 2 Hamd ona yaraşır ancak dü-cihân
Ol yarattı her ne var peydâ nihân
 - 3 Şükr ü minnet ona olsun her nefes
Ahsen-i takvîmde yarattığı pes
 - 4 Bâhusûs kim ilm ü irfân-ı hüner
Virüben mülkünden etti mu'teber
- (vr. 42a)

- 5 *Kût u fazla verdiği ni'metlerin
Nice şükürün ideriz biz onların*
- 6 *Dâimâ biz edip isyân ol Gafûr
Zulmet u isyânımızı etmekte nûr*
- 7 *Dergehine suçlu varan afv olur
Bahr içinde nice hâşâk mahv olur*
- 8 *Böyle bir sâhib-sehâvet pâdişâh
Var mı kim lâyük ola nâm-ı İlâh*
- 9 *Birliğine şüphe sığmaz zerrece
Küfvü yoktur cümleden oldur yüce*
- 10 *Ger olaydı âlem içre dü-ilâh
Yıkılırdı yer ü gök olup tebâh*
- 11 *Kâsırız şükriinde yoktur sözümüz
Rahmetine tutmuşuz ümmidimiz*
- 12 *Ona lâyük kârımız önden sona
Olsa olsa şirkimiz yoktur ona*
- 13 *Küh-i zâtına erişmez aklımız
Gece-gündüz eylesek sarf fikrimiz*
- 14 *Cümle ni'met kendinin in'âmıdır
Böyle bilmek şükriünün itmâmıdır*

{3} Tasliyye

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün

- 1 *Salât ile selâm olsun Resûl'e
Kim oldur reh-nümâ olan bu yola*
- 2 *Dedi levlâke levlâke¹⁵⁷ Hak Te'âlâ
Dü-âlemde edip kadrini a'lâ*

157 "Levlâke levlâke mâ halaktü'l-eflâk" (Sen olmasaydın sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım) hadisine işâret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 164, H. No: 2123.

- 3 Şefâ'at ma'denidir şâfi'înin
Hidâyet ma'denin ins ü cinnin
- 4 Onun destine vâsıl olmayan dest
Kalır lâ-büd dalâlet içre pâ-y-best
- 5 Şu kim zencîr-i aşkıdadır unki
Yedip çekti ona buldurup Hakk'ı
- 6 Şefâ'ât eyler elbet geçmez ondan
Ayırıp atmaz eşrâfın içinden
(vr. 42b)
- 7 Habîbim dedi çünkü ona Allâh
Huyuyla huylanır dostunun ol şâh
- 8 Nitekim merhamet kânıdır Hak
Habîbi de eder şefaât muhakkak
- 9 Kapısına varan reddolmaz elbet
Mürüvvet kânıdır eyler mürüvvet

{4} Der Medh-i Çehâr-yâr

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

- 1 Dahi âl ü ashâbına her ân
Salât ile selâm olsun hezârân
- 2 Ki mürşid-i râh-ı Hudâ'dır
Kamu nâsa nücûm-ı ihtidâdır
- 3 Husûsâ kim çehâr-yâr-ı Ahmed
Bulardır fâtih-i dîn-i Muhammed
- 4 Pes ez-cümle biri Bûbekr-i Sıddîk
Kamudan ön Resûlü etti tasdik
- 5 Kabâilde ganî yok idi ondan
Dahi sâhib-âkıldı cümlesinden

- 6 *Kamu varın Resûlullâh'a verdi
Bütün uğur-ı dîne sarf kıldı*
- 7 *Onun mâhıyla zâhir oldu bu dîn
Onun mâhıyla dizildi bu âyîn*
- 8 *Resûlün sırrına mahrem emîni
Beher anda vücûh ile mu'îni*
- 9 *Kemâl-ı ma'rifetle kâmil idi
Katî ârif ü hem sâhib-dil idi*
- 10 *Resûlullâh nice yârim demez çün
Kamu varın fedâ kıldı onunçün*

{5} **Ve Lehû**

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ûlün

- 1 *Adâlet ravzasının bülbülüdür
Ömer dahi bu bağın bir gülüdür*
 - 2 *Yalnız ser kodu yâri önünce
Ali erip gazâyâ yâra nice*
 - 3 *Adûya etmedi asla müdârâ
Ezânı ol okuttu âşikâre*
- (vr. 43a)
- 4 *Çalıp her rûz u şeb küffâra seyfi
Çıkardı zâhire şer'-i münîfi*
 - 5 *Edip her dem Resûl ile gazâyı
Getirdi pîrâna emr-i Hüdâyı*
 - 6 *Bu vechile Resûlün oldu yâri
Rızâ ile geçirdi rûzgârı*
 - 7 *Dahi yârin biri Osmân bin Affân
Ki oldur câmi'-i âyet-i Kur'ân*

- 8 Severlerdi onu ehl-i kabâil
Sayarlardı halk içre anı kâmil
- 9 Kabûl edince İslâm'ı o mehter
Kabâil ona tabi' oldu ekser
- 10 Delâlet eyleyip sâlârlarına
Kabâilden katî çok geldi dîne
- 11 Bu yüzdən buldu çün kuvvet Muhammed
Çoğaldı askeri şâd oldu Ahmed
- 12 Bu vechile edince dîne hizmet
Ona yârim demek lâyıktır elbet
- 13 Biri dahi Ali şîr-i Hudâ'dır
Kamu ehl-i sulûka pîşvâdır
- 14 Resûlullah etin dedi etimdir
Kanın kanım gözün dahi gözümdür¹⁵⁸
- 15 Ben ilmin şehriyim Ali bâbıdır¹⁵⁹
Heme ashâbdan âlim ol velidir
- 16 Kamu ehl-i kitâb gelse nâsın
Ederdi ilmin icrâsını her kitâbın
- 17 Ona kim iktidâ eylerse elbet
Sulûk içre bulur Allâh'a vuslat
- 18 Ali'nin fazlı çok tahrîre gelmez
Gazâsı bâhusûs takrîre gelmez

(vr. 43b)

158 "Etin etim, ruhun ruhum, kanın kanım, cismın cismim, gözün gözümdür" hadisine işaret edilmektedir. Kaynaklara bu hadise rastlayamdım. Ancak Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında, "Muhakkak Ali bendendir; ben de ondanım" (Buhârî, Fezâilü's-Sahâbe 9; Müslim, Cihâd 90; Tirmizî, Menâkıb 20) ve "Sen bana bağılsın, ben de sana" (Buhârî, Sulh 6; Megâzî 43) buyurduğunu bilmekteyiz.

159 "Ene medînetü'l-ilmî ve Aliyyu bâbuha" (Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır) hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 203-204, H. No: 217.

{6} Sülûknâme¹⁶⁰

- 1 Evvelâ hamd ü senâ edelim ganî Subhân'a
Sâniyen sad hezâr salât hem Resûl u hânedâna
- 2 Hem âline evlâdına ashâbına ezvâcına
Bâhusûs çehâr-yâr muhibb u ahbâbına
- 3 Hem şâd u handân ola rûh-ı Hasan Hulki Rızâ'nın
Dahi şâd ola rûh-ı Hüseyin şehîd-i Kerbelâ'nın
- 4 Sâir imâmân rûhları cümle ola şâd
Mahdûm-ı pâkların dahi edelim hayırla yâd
- 5 Hem pîrân tarikatının sırları takdîs ola
Yürüyüp erkânları ervâhları şâd ola
- 6 Bâhusûs pîrim efendim Hazret-i Rifâi'nin
Sırr-ı Halîl'e mahrem sâhib-burhânun
- 7 Rûhunu şâd eyleyip takdîs et esrârını
Hem yürüte heft-i iklimi erkânını
- 8 Himmetin ruhâniyyetin kıl benimle böylece
Tâ varayım huzûruna ben onunla böylece
- 9 Hem benim elim tutana kıl inâyet yâ İlâh
Ruhâniyyet-i pîr ile safâ-yâb eyle pâdişâh
- 10 Onlara eyle inâyet tarîkinde behre bulsun
Senin râh-ı aşkın içre herbiri âşık er olsun
- 11 Bu hakîrem kerem eyle kalbimi et gel küşâd
Söyleyim nice kelâm pesend etsin hezâr üstâd
- 12 Var idi bu tarîk içre ma'nevî ah-i bülendim
Bana nâme yazıp irsâl eylemiş ol ser-levendim
- 13 Demiş ki ey muhabbetli âli-himmet karındaşım
Sana bizden selâm olsun halleyile bu müşkil işim

160 Bu manzûmenin vezni bozuktur.

- 14 Benim bir sâlikim vardır yazıp bana du'ânâme
Taleb etmiş ol cân benden bir mu'teber sülûknâme
- 15 Sen kardaşım himmetine ihtiyâç oldu bu iş
Kerem kıl cidd u sa'y eyle ki hall ola bu müşkil iş
- 16 Bâkıp annın niyâzına yüzüm yere koyup ol dem
Teveccüh eyledim Hakk'a ki fethola bu müşkil em
(vr. 44a)
- 18 Nice kes muhâtab eyledim ki söyleyim ona
Kapandı kalbim hiç nesne tulû' eylemedi bana
- 19 Var idi benim kendimin bir veled-i ma'neviyyâ
Hem akrânı meyânında dimiş idim ona Eminâ
- 20 Onu kıldım muhâtab ben bu kez kendi kend'özüme
Küşâd oldu tulû'âtım inşirâh geldi sadrîma

{7} Bendnâme

Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

- 1 Ey sülûk erbâbı ihvânım benim
Cân u dilden dinle bu pendim benim
- 2 Şol Revâfız¹⁶¹ kavline edip amel
Yok yere cânın cehîme atma gel
- 3 Bûbekir ile Ömer Osmân'a sen
Buğz edipte hâin olmaklık neden
- 4 Bunların her birleri bir vechile
Oldu yâr Peygamber'e hizmet ile
- 5 Sen Alî'nin cânında sakla hubbını
Bunların da ver muhabbet hakkını
- 6 Etme sen yâr-ı Resûl'e buğz u kin
Sen de sev Peygamberin sevdiklerin

161 Revâfız: Râfîzâ'nın çoğulu olup, Şia mezhebinin ifrata kaçan koluna mensup olanlara denir.

- 7 *Kimâkim sevmez Muhammed'i bî-gümân
Sevmez Allâh sende sevme ey civân*
- 8 *Sevdiğin kâmil insânın dahi
Hak sever billâh şeksiz ey ahi*
- 9 *Kâmil insânı kimi ki merdûd eder
Reddeder Allâh dahi şekki gider*
- 10 *Bizlere lâyük olan ey ârifân
Sevdiğini Ahmed'in sevmek hemân*
- 11 *Sevmediğin fark edersek sevmeyiz
Farkımız yok ise dil uzatmayız*
- 12 *Bilmişiz hâin durur çünküm Yezîd
Ona la'net eyleriz görmen baîd*
- 13 *Zulm ile âl-i Resûl'e etti kasd
Nesl-i pâkin inkırâza etti cehd
(vr. 44b)*
- 14 *Zâlimîne la'net etmiştir İlâh
Biz de la'net eyleriz yoktur günâh*
- 15 *İşbu bendim gûş edip eyle amel
Etme halka boş yere bahs u cedel*

{8} Der Medh-i Verese

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

- 1 *Hudâ rahmet ede şol vârisîne
Kim onlardır ziyâ veren bu dine*
- 2 *Halîfelerdir onlar Mustafâ'dan
Fuyûzât ahz idüb ol bir safâdan*
- 3 *Ederler bahş-ı feyz onlar da nâsa
Kıyâmet haşr olunca âmm u hâsa*

- 4 *Bulardır mürşidân-ı râh-ı vuslat*
Bulardan gayrıda yoktur bu haslet
- 5 *Tutanlar bunların destini ey cân*
Bulurlar vuslat içre nûr-ı Rahmân
- 6 *Veregör ahdini bunlara sen de*
Yürürken âlem içre cân bedende
- 7 *Resûl'ün silsilesinde mukayyed*
Bu zâtlardır kıl ahdini müeyyed
- 8 *Kabûlî pes kelâmı ihtisâr et*
Söz uzar söyledikçe iktisâr et
- 9 *Olup râzî kamudan Hayy-ı Mutlak*
Ede rahmet cemî'ân Hazret-i Hak

{9} Münâcât

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *Eyledim isyân u cürmü ben kulun yâ Rabbenâ*
Nefsime zulm eyleyip oldum ikâbına sezâ
- 2 *Lutf edip eyle inâyet adlile etme cezâ*
Rûz u şeb yalvarırım ancak niyâzım bu sana¹⁶²
- 3 *Yâ İlâhî afv edip isyânımı eyle atâ*
Çün afiüsün eyle ihsân yâ gani'l-ağniyâ
(vr. 45a)
- 4 *Binbir ismin içre bildirdin Gafûrir ismini*
Hem dedin mücrimlere lâ taknatû¹⁶³ tebşirini
- 5 *Melce-i usât-ı âlem senin ancak yâ Ganî*
Rûz-i mahşer halk içinde şerm-sâr etme beni

162 "sana" kelimesi MK, Yazma No: A 2450' de "sezâ" şeklinde geçmektedir ki kâfiyeye uygun olan kelime de budur.

163 "Lâ taknatû min rahmetillah" (Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz) âyetine işaret edilmektedir. Bkz. Zümer, 39/ 53.

- 6 *Yâ İlâhî afv edip isyânımı eyle atâ
Çün afüvsün eyle ihsân yâ gani'l-ağniyâ*
- 7 *Hakkına levlâk dediğin Mustafâ'nın aşkına
Rahmeten li'l-âlemîn¹⁶⁴ ol müctebânın aşkına*
- 8 *Yâ İlâhî afv edip isyânımı eyle atâ
Çün afüvsün eyle ihsân yâ gani'l-ağniyâ*
- 9 *Çün Muhammed Mustafâ mahbûb-ı mâhımdır dedin
Verdiği peygâm-ı âyîn doğru râhımdır dedin*
- 10 *Her şefâ'at kıldığı makbûl-ı zâtımdır dedin
Eyledim nutkuna îmân çün kelâmımdır dedin*
- 11 *Yâ İlâhî afv edip isyânımı eyle atâ
Çün afüvsün eyle ihsân yâ gani'l-ağniyâ*
- 13 *Bu günâh-ı cürm ü isyân ile geçti ömrüm hep
Hile-i nefsimdir ancak bunca isyâna sebep*
- 14 *Mağfiret etmezse ona nice olur hâlim aceb
Der Kabûlî dergâhına yüz sürüp her rûz u şeb*
- 15 *Yâ İlâhî afv edip isyânım eyle atâ
Çün afüvsün eyle ihsân yâ gani'l-ağniyâ*

{10} Hâzâ Sülûknâme-i Kabûlî an-Bahr-ı Hezec Mahzûf Der Beyân-Sebeb-i Te'lif

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Fe'ülün

(vr. 45b)

- 1 *Bede' kıldım makâle besmeyleyle
Hak'a hamd u Resûl'e salât eyle*
- 2 *İyâl ü âline kıldım selâmı
Dil ü cândan anıp dü-deh imâmı*

164 "Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemin" (Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) âyetine işaret edilmektedir. Bkz. Enbiyâ, 21/107.

- 3 *Dahi pîrân andım ben tamâmet
Niyâz edip taleb kıldı i'ânet*
- 4 *Elâ ey âşık-ı sâdık-ı sımâhın
Bana tut kim safâ-yâb ola rûhun*
- 5 *Sebep n'oldu işit sen bu makâle
Muhabbet kıl imâmân-ı Resûl'e*
- 6 *Dokuz sâlı Nebî'nin hicretinden
Dahi bin iki yüz zammetsininden*
- 7 *Sıyâm ayının on dördü tamâmet
Salât-ı mağribe oldu ikâmet*
- 8 *Teveccüh eylemiştim zât-ı pâke
Tazarru'la özüm tutmuştu hâke*
- 9 *Gözüm aldı benim bi-ihiyâr hâb
Revân oldu ikisinden dahi âb*
- 10 *Basıp gaflet derûnum nâ'im oldu
Teharrikten vücûdum sâlim oldu*
- 11 *Dahi sâfi olup mir'ât-ı rûhum
Açıldı bâb-ı gaybdan çün fütûhum*
- 12 *Bana bu kez ayân oldu Muhammed
Tutup cümle cihânı nûr-ı Ahmed*
- 13 *Dahi yârân var birkaç ber-â-ber
Ali yanınca yürürdü ser-â-ser*
- 14 *Tevâzu' eyleyip kıldım kıyâmı
Nebiler hâtemin görüp imâmı*
- 15 *Kıyâm üzre elim bağlayı durdum
Cevâb eyler diye ben hâzır oldum*
- 16 *Kelâm için dehânı çün açıldı
Lisânından la'l-i yâkût saçıldı*

- 17 Dedi kelim sülûkek¹⁶⁵ yâ Kabûlî
Nihân oldu hemân-dem Hak Resûlü
(vr. 46a)
- 18 Dakîka geçmeden kendime geldim
Doğan nûrun ayân şavkını gördüm
- 19 Senâlar eyleyip Hak hazretine
Hezâr tekbîr getirdim izzetine
- 20 Dahi bin kez salât ettim Nebî'ye
Vasiyyü'l-Mustafâ olan Ali'ye
- 21 Açıp destim niyâz için Hudâ'ya
Tutup yüzüm dedim ol pür-vefâya
- 22 İlâhâ padişâhâ bî-niyâzâ
Hudâvendâ vü kerîm-kâr-sâzâ
- 23 Salât olsun hezârân Mustafâ'ya
Dahi yâri Aliyyü'l-Murtezâ'ya
- 24 İyâl u âline kılğıl selâmın
Edip şâd rûhların dü-deh imâmın
- 25 Ve pîrim mürşidim Seyyid Rifâ'î
Ki bildirdi bana bu âli câhî
- 26 Tekaddes rûhahu v'erham bi-lutfin
Ve nevvir kabre yâ Rab bi-nûrin¹⁶⁶
- 27 Selâm eyle hezârân sad hezârân
Îlâhî şâd edip rûhun be-her-ân
- 28 Delâlet eylesin üstâdımın hem
Tekaddes rûhunu yâ Rab her dem
- 29 Dahi ervâhımı âl u abânın
Selef hâzır muhibb-i hanedânın

165 "Kellim sülûkek" Arapça bir cümle olup, "sülûkunu anlat, söyle" anlamına gelir.

166 Bu beyt Arapça olup, "Ya Rabbi, sen onu azîz kılı ona lütfunla acı ve kabrini nûrunla ışıktandır" anlamındadır.

- 30 İlähî şâd edip göster cemâlin
Müyesser eyleyip kurb-ı visâlin
- 31 Bu ahkar bendenin kalbim küşâd et
Dü âlem rif'at u uzlete şâd et
- 32 Bana bî'at edip elim tutanlar
Vücûdun nâr-ı aşk içre yakanlar
- 33 Dalâlette kalıp hor olmasınlar
Visâlından ebed dûr olmasınlar
- 34 Dahi hizmet kılıp olan iyâlim
Müselsel sulb u evlâdım u âl'im
(vr. 46b)
- 35 Ebim ümmüm dahi ceddât u ceddim
İlähî mağfiret bahrine saldım
- 36 Niyâzım çün tamâm ettim İläh'a
Çekip gülbang veliler şâhı şâha
- 37 Kılup emr-i Resûl'e imtisâli
Şurû'ettim beyâna bu makâli
- 38 Edip iftâr kalem aldım elime
Teveccüh eyleyip kalb-i selîme
- 39 Sadef âgzım açub dürler döküldü
Karanu geceden nûrlar saçıldı
- 40 Bâzergânem metâ'im sûka sürdüm
Bahâsı zer değildir câna verdim
- 41 Geçen cândan alur işbu metâ'im
Bulup bâbın açar hısın u kulağım
- 42 Seven cânın bu sûka girmesinler
Harîdârız deyip öğünmesinler
- 43 Demişler gerçi ehlullah evâil
Sulûk hakkında bin türlü mesâil

- 44 *Ne haddim onlara tanzîr edem ben
Kılıp onlar işâret söylerim ben*
- 45 *Dediler vaktidir kılğul beyâmı
Ayânen söyle kim geldi zamânı*
- 46 *Bilinsin münkirândan gizlenenler
Rumûzâttr evâil söylenenler*
- 47 *Olup me'zûn erenlerden bu bende
Ayânen söyledim yerli yerinde*
- 48 *Onunçün bu makâlim bî-bedeldir
Sana sengim dür içinde la'dır*
- 49 *Sülûk erbâbına bu bir güherdir
Gönül gözün küşâyâ nûr u ferdîr*
- 50 *Ki her tavrda alıp bir alâmet
Alâmet kim olur tavra nihâyet*
- 51 *Sülûkumda ne kim gördüm işâret
Küşûfât u rumûzâtdan tamâmet
(vr. 47a)*
- 52 *Getirdim dile kıldım (hep)¹⁶⁷ hikâyet
Velâkin ihtisâr ettim be-ğâyet*
- 53 *Kelâm uzanmasın dinle makâlim
Yazım şimdengeri ben hasb-i hâlim*
- 54 *Ne yüzdendir sülûkum Hak'la anla
Bana ver gûş-ı cânın hoşca dinle*
- 55 *Alıp ibret benim bu sözlerimden
Hakk'ı bul var yürüyüp izlerimden*
- 56 *İzin belli değil dersen cihânda
Bulur anı kimin var aşkı cânda*

167 "hep" kelimesi, SK, İzmir No: 547/2 nüshasında yoktur. Zaten bu kelime olmadığı da vezin bozulmaktadır. MK, Yazma No: A 2450 nüshasında olduğu için buraya alınmıştır.

- 57 İzim bilmek dilersen sen de dilden
Özün kul et gönül al mürşidinden
- 58 Taleb eyle velilerden necâtı
Ki ola sîretin âdem sıfâtı
- 59 Seven cân u gönülden evliyâyı
Bulur âhir gürûh-ı asfiyâyı
- 60 Muhib ol sen dahi gel evliyâyâ
Kabûl etsin seni ol bi'l-velâyâ
- 61 İçirsin kevseri destü'l-alîden
Kıluben zümre-i şâhü'l-velîden
- 62 Ger oldunsa velinin sen Kabûlî
Yürü terk eyle var hüzn ü melûlî
- 63 Olursun hâs ümmet Mustafâ'ya
Alır lâ-büüd seni tahte'l-livâyâ
- 64 Bu kez Hakk'ı gözün günden ayâna
Görüp olur izim belli beyâna
- 65 Sülûkum nakle geldi şimdi nevbet
Hemân intâk ede ol Rabb-ı İzzet

Der beyân-ı sülûk-i eş-Şeyh Mustafâ Kabûlî er-Rifâî el-Alevî el-Edirnevî.
Kad zekara eş-şeyhu'l-mezbûr bi-hâza'n-nazmi mâ-vaka'a fî hâli sulûkihi
mine'r-rumûzâtî ve'l-ilhâmâtî ve'l-vâridâtî ve'l-mek-şûfâtî'l-mu'tebirât¹⁶⁸;
(vr. 47b)

{11} An Bahr-ı Hezec Sâlim

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Garîb-i kenz-i mahfîyim¹⁶⁹ sefer kıldım diyârımdan
Urup ma'sûkumun terkin cüdâ düştüm cânânımdan*
- 2 *Gelip ervâh tecrîde makâmım oldu evvel-i saff
Elest¹⁷⁰ soruldu hakkıma çün işittim gûş-ı cânımdan*
- 3 *Belâ¹⁷¹ yâ Rab cevâb ettim suâlinin hitâmında
Yazıldı levhe ben mü'min kılıp ikrâr İlâhımdan*
- 4 *Bu dem bir kâse sundular şarâb-ı aşk bana içtim
Oluben sekr hem şeydâ firâr ettim makâmımdan*
- 5 *Felek-i seyrânına girdim nice demler ü müddetler
Sebât u intizâm buldu semavât indimâcımdam*
- 6 *Burûcât oldular zînet 'ayân olup hezâr kevkeb
Nice hikmet beyân oldu feleklere güzârımdan*
- 7 *Girip çarha kılub devrân nizâm bahşeyledim halka
Hezâr nâ-puhte puht oldu benim devr âftâbımdan*
- 8 *Gelip bâde esip sû sû zü'l-ervâha hayât verdim
Hezâr âlem fenâ buldu dahi akvâ-yı bādımdan*
- 9 *Döniüp ağyâm olup bârân ilettim cümle eşyâya
Olup merzûk senâ kıldı avâlim cümle âbımdan*

168 “Şeyh Mustafâ Kabûlî er-Rifâî el-Edirnevî el-Alevî'nin seyr u sulûkünü açıklar. Adı geçen şeyh, sulûkü esnasında vuku bulan müteber keşifleri, vâridâtı, ilhâmı ve rumûzâtı zikreder.”

169 “Küntü kenzen mahfîyyen fe ahbebtu en u'refe fe halaktü halken” (Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve insanı yarattım)kutsî hadîsine işâret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 132, H. No: 2116.

170 “Elestü bi Rabbiküm” (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) âyetine işâret edilmektedir. Bkz. A' râf 7/172.

171 “Kâlû belâ” (Evet, Sen bizim Rabbinizsiniz) âyetine işâret edilmektedir. Bkz. A' râf 7/172.

- 10 Kalıp ma'dende anladım tamâmen kahkarâ devri
Binâ olundu mescidler u puthâne hicârımdan
- 11 Cemâdâta eriştım çün cevâhir cinsine girdim
Sülûküm erdi mercâne halâs oldum azâbımdan
- 12 Nebâta çünkü yol buldum hezâr demler bu devr içre
Geçirip oldular ihyâ behâyimler nebâtımdan
- 13 Nebâtım intihâsında bahâr tezyîn olur eşcâr
Safâ kesb eyledi âlem nahillerde semârımdan
- 14 İnip âb u gile girdim anâsır bağladım onda
Bu hâl üzre dahi göçtüm hezârân âşiyânımdan
- 15 Nihâyet devr-i hayvânî sülûkumda kılıp ikdâm
Tecellî eyledi tahvil feres ahmer simâtımdan
- 16 Halâs bunca yüz bin sâl geçirdim işbu dehr içre
Hezâr karye medâyinler harâb oldu mekânımdan
(vr. 48a)
- 17 Eger bi'l-cümle şerh etsem kalem olsa bütün dağlar
Bahirler hep midâd olsa kurur kalmaz kitâbımdan
- 18 Onu ârif bilir hâcet değildir çünkü tafsîle
Onunçün ihtisâr etdim f'efhem v'eti râhımdan
- 19 Bu kez bir şehre geldim ki harâmî dopdolu onda
Dedim yâ Rab ümit var mı aceb bundan halâsımdan
- 20 Bu şehrin cümle halkı hep tecemmü' eyleyip geldi
Beni ağıyâr bilip heftâd bend urdu kuşağımdan
- 21 Hezârân zârlık kıldım terahhum etmedi kimse
Sanarsan âsmân titrer benim âh u efgânımdan
- 22 Firâr etmek diler gönlüm velâkin perr ü bâlim yok
Haberdâr olmadım asla dahi ben râst-ı râhımdan
- 23 Harâmîler firâr kasdım duyup ondan getirdiler
Ne var lezzât-ı nefsânî safâ şehvet mezâkımdan

- 24 *Hevâ-yı nefse aldandım geçirdim bu nice eyyâm
Halâs olmak için lâkin erirdim hîle zârımdan*
- 25 *Bakıp gördüm ki bir tedbîre muhtâc bu harâmîler
Dedim bir özge kâr olmaz biraz bunda karârımdan*
- 26 *Tefekkür eyleyip bildim halâs olmak delil ister
Velâkin bir haberdâr yok benim dilde nihânımdan*
- 27 *Bu şehrin ismini sordum Hicâz'dır dediler halkı
Velâkin bî-huzûr oldu kamusu bu suâlımdan*
- 28 *Nazar saldım derûnuma tamâmen seyr edip gördüm
Dizilmiş sûk u bâzârı benim fi'l-i mücâzımdan*
- 29 *Du'âya dest açıp bu kez cânânımdan niyâz ettim
Delil gönder halâs etsin bu ben nâçâr zârımdan*
- 30 *Garibim çâresiz kaldım esirim dest-i a'dâda
Mededler kıl alımsın sen benim biçâre hâlîmden*
- 31 *Terahhum eyleyip şâhım niyâzım çün kabûl oldu
Bana bir er zuhûr etti özü evlâd-ı Hâşim'den*
- 32 *Dedi gel ey veled çünküm halâs olmak dilersin sen
Yüzüm sürdüm huzûruna geçip cân ile başımdan*
- 33 *Özüm teslim edip ona recâmend olduğum hâlde
Bana bir nush pend etti kabûl ettim cinânımdan*
(vr. 48b)
- 34 *Mürîd oldum irâdetten geçip teslim-i şeyh oldum
Cemâl-ı zâtını asla diriğ etmem hayâlîmden*
- 35 *Îtâ'at eyleyip şeyhe eğer kavlen eğer fi'len
Yüzüm döndürmedüm kat'en cefâyı ihtiyârımdan*
- 36 *Terahhum eyleyip ol zât verip âlât u esbâblar
Mehîb oldum gözden kaçtı harâmîler silâhımdan*
- 37 *Bana bir seyf dahi verdi ucu tâ arş-ı a'lâda
Çalıp bir kez halâs oldum harâmîden ribâtımdan*

- 38 Boşaldı bendlerim çünkü harâmiyle girip harbe
İkâmet olmayıp mümkün firâr ettim kütâlımdan
- 39 Varıp İslâm yola arz eyledim hâlim bu kez şâha
Fe-kâtilhum¹⁷² cevâb oldu bu demde pâdişâhımdan
- 40 Geri avdet edip geldim Hicâzı büsbütün sardım
Ahâlisi melûl oldu düşüp havfe cihâdımdan
- 41 Bu demde olmayup feth müyesser çün hacil oldum
Harâba ihtiyâr ettim geçip ben küll-i vârımdan
- 42 Biraz eyyâm mürûr etti seyâhat eyledim Mısır'a
Bana imdâd eder begler diye zann u gümânımdan
- 43 Cevâb etti bana şeyh-i beled benden ümîd etme
Ki zirâ eylemem me'mûl-ı hizmet ceys u âl'imden
- 44 Kalıp Bağdâd'da ben azmi varıp dergâh-ı vâliye
Asâkir eyledi ta'yin kemâl-ı iltimâsımdan
- 45 Gelip şehri-i Hicâz'ı çün mükemmel eyledim tahsîr
Zafer-yâb olmadım bu demde fethe ictihâdımdan
- 46 Nidâ-ı ırci'¹⁷³ geldi bu dem gûşuma hâtifden
Dedim da'vet değil illâ mededdir Kird-i kârımdan
- 47 Edip ric'at Medîne'ye Muhammed'den niyâz ettim
Alıp Ensârîler imdâdıma kendi tebârımdan
- 48 Gelip bu dem dahi muhkem sarıp şehri-i Hicâz'ı ben
Sanırsın berk-ı hâtifdir âteş uğrar zebânımdan
- 49 Hicâz'ın cümle halkı hep bu dem havfe olup tâbi'
Tahammülden beri oldu adüvler irti'âbımdan
- 50 Çalınca seyfi a'dâya ederdim târmâr ol ân
Halâs olmaz idi hergiz biri tığ-ı celâlîmdan
(vr. 50a)

172 "Onlarla savaş" anlamına gelmektedir.

173 "İrci'î ile rabbiki râdıyeten mardıyeh" (Dön Rabbine, sen O'ndan râzî O da senden râzî olarak. Fecr 89/28) âyetine işaret edilmektedir.

- 51 *Hezârân bin cefâlarla şükür tathîr edip şehri
Harâmînin geçirdim ekserin seyf-i hüzmâımdan*
- 52 *Hazâ'in cümle keşf oldu ne kim var bu şehir içre¹⁷⁴
Cihânda kalmadı boş yer benim mâl u menâlımdan*
- 53 *Müyesser oldu çün fethi Hicâz'ın bendeye cânâ
Ra'ıyyet oldular bâkî kalan a'dâ cidâlimden¹⁷⁵*
- 54 *Tutup sultân-ı şehri ben geçip tahtına oturdum
Cihân emn u emân oldu benim adl ile dâdımdan*
- 55 *Dahi mahpûs edip şâhı kavî bend ile mahbesde
Ne mümkün ferc-yâb olsun bu akd u irtibâtımdan*
- 56 *Tezevvüc etmeye bu demde tab'im eyleyip ikbâl
Bana arz oldu bir cânân çıkıp kendi seyrânımdan*
- 57 *Harâmiler ne kim kıldı onunçünmüş bana bildim
Mu'accel nakd-ı cân kaydım halâs olmaz nikâhımdan*
- 58 *Hacerdi dil-berin ismi bana İbrâhim'im derdi
İçirdim bir kadeh ona dahi bu aşk şarâbımdan*
- 59 *Tasarruf eyleyip bikrin izâle eyledim çünküm
Bana mûnis ü yâr oldu lezzet cemâlimden*
- 60 *Doğurdu bir veled benden dedim adına İsmâîl
Ledün ilmin okurdu ol gelip her gün dehânımdan*
- 61 *Velâkin gün-be-gün te'sîr edip cânânımın aşkı
Nefes aldıkça yanardı derûnum âh u vâhımdan*
- 62 *Onun benden dahi mezdâd olup aşkı vü kıskandı
Beni tutup oda attı gül oldu od ferâhımdan*
- 63 *Sanırsın âb olup aşkım bu denlü nârı nûr etti
Gülistân oldu yâr od'u bana şevk iftihârımdan*

174 Bu mısra, Milli Ktp., (FB Yazma No: 281, s. 13) nüshasından alınmıştır.

175 Bu mısra, Milli Ktp., (FB Yazma No: 281, s. 13) nüshasından alınmıştır.

- 64 Gelip cânânımın bu dem ruhundan bû meşâm ettim
Olup ben mest-i lâ-ya'kıl¹⁷⁶ (u) çarh döndü semâ'ımdan
- 65 Kılıp da'vet beni yârim dedi kim evsîlî¹⁷⁷ âşık
Kararım kalmadı asla edip te'sîr fuâdımdan
- 66 Esip cezbe yeli yârin beni ifnâ edip zâtı
Zuhûr etti bekâ ile vücûd-ı pür-melâlimden
- 67 Bu dem birden esip cezbe yeli cezb eyledi âhir
Çekip âfâka ağdırdı beni alıp yatâğımdan
- 68 Burak gönderdi yâr bendim kemer kuşâk kuşândım
Giyindim eĝnime hulle serim şâd oldu tâcımdan
(vr. 50b)
- 69 Revân oldum reh-i yâre şu denli iftihâr ile
Ki cismim ra'şe-dâr oldu benim şevk u mesârımdan
- 70 Varıncak Sidre Cebrâil delâlet eyleyip ondan
Gelip cezbe yeli tekrâr beni aldı durâğımdan
- 71 Güzâr ettim semâvâtı nihâyet arş-ı a'lâ'ya
Haberdâr olmadı kimse urûc u irtifâ'ımdan
- 72 Semâvâtı bütûn gûş-be-gûş seyr edip gezdim
Dahi gördüm kalem-i levhe ne kim yazmış levâzımdan
- 73 Sekiz uçmağı bi'l-cümle gezip seyr eyledim bir bir
Nebîlerden velîlerden cevâb aldım suâlimden
- 74 Dedim bunca makâmâta neden lâyük olup siz
Beşersiz siz dahi cümle husûsâ nesl-i âdemden
- 75 Dediler kim suâlin birdir cevâb birdir hemân dinle
Ki birlik erleri yüz birlik ile geldik âlemden
- 76 Dahi tahte'l-arâzini gezip gördüm cehennemde
Yanar od içre müşrikler u münkirler cerâimden

176 "mest-i lâ-ya'kıl", akılsız sarhoş anlamına gelir.

177 "evsîlî", beni ulaştır anlamına gelir.

- 77 *Bulup Kârûn'u ben anda suâl ettim günâhından
Dedi kim ikilik etti beni merdûd Dâim'den*
- 78 *Dahi lâhûtî vü rûhânî ne kim var ise seyrettim
Hülâsa kalmadı bir şey nihân ola ayânımdan*
- 79 *Melâikeler dahi saf saf gelip bana eder tebrik
Nice peygamberân anda görüp şâd oldu hâlimden*
- 80 *Müyesser oldu çün vuslat kurb-ı ednâ'ya¹⁷⁸
Bu demde bî-haber oldum memâtımla hayâtımdan*
- 81 *İmâmân cümlesi hâzır olup etrafımı aldı
Erenler çektiler gülbang yemînimden yesârımdan*
- 82 *Kadehler doldurup sundu Ali Haydar bana Kevser
Açınca cümle ref'oldu hicâblar didegânımdan*
- 83 *Cemâlin arz edip hazret bana ben bî-mecâl oldum
Eriyip kalmadı cismim sanırsın kim hicâbımdan*
- 84 *Dedi ehlen ve sehlen¹⁷⁹ merhabâ ey âşık-ı şeydâ
Ebed dûr eylemem asla seni hüsnü'l-meâbımdan*
- 85 *Bu hâl içre Muhammed Hazreti yanımda dururdu
Tazarru'eyledim ben ona rahm etti niyâzımdan*
(vr. 51a)
- 86 *Sığayıp arkamı türlü tesellî eyledi ol şâh
Sana müjde kılam dedi tutuben dest-i kârımdan*
- 87 *Halîfe eyledi Hak bil hilâfet ma'nevî verdi
Zihî devlet sa'âdettir sana bu Zü'l-Celâl'imden*
- 88 *Kıraât eyle bî'at âyetin benden sahîh sâlim
Ki feyz ilkâ edem dedi sana Birrü's-Selâm'ımdan*
- 89 *Yedullâh¹⁸⁰ âyetin bu dem kıraât eyledim çünkim
Rumûzâtı ayân edip geçirdi müşkilâtımdan*

178 "ednâ" kelimesi, "kâbe kavseyini ev-ednâ" (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar; hattâ daha az kaldı, Necm, 53/9) âyetine işârettir.

179 "ehlen ve sehlen", Arapça'da "merhaba, hoş geldiniz" anlamında bir ibaredir.

180 "Yedullâhi fevka eydihim" (Allah'ın eli onların elleri üzerindedir, Fetih, 48/10) âyetine işaret edilmektedir. Bu âyet tarikatlarda özellikle biât esnasında okunur.

- 90 *Ali sırrın beyân edip bana bir nokta remz etti
Alîm oldum aref¹⁸¹ sırrın öğrendim cehl u dâlımdan*
- 91 *Bana gizli olan esrârı bi'l-cümle beyân etti
Bekâ buldu vücûdum hem hayat buldum memâtımdan*
- 92 *Dahi ta'lîm edip ol ân tamâmet ilm-i eşyâyı
Okutup ilm-i irfânı hurûc ettirdi bâlımdan*
- 93 *Nefes verip dehânımdan dedi var ümmetim o yâr
Mülâkî olalar Hakk'a gelip eser¹⁸² zehâbımdan*
- 94 *Sana bey'at kılıp ahdin veren kullar bana tahkik
Edip bey'at olur lâ-şek benim ümmet ü hâsımdan*
- 95 *Dahi bir nush pend etti dedi üsî bi-takvallâh¹⁸³
Onu cândan kabûl ettim geçip yâvûz fi'âlımdan*
- 96 *Açıp destin duâ edip bana dedi Nebiyyullâh
Kemâl u kudret ıssı ol inâyet-i zü'l-kemâlımdan*
- 97 *Bu nutku ediben Ahmed gözümden çün nihân oldu
Melâikler dahi gâib olup gitti civârımdan*
- 98 *Özüm tenhâ kılıp ondan dedim ki ben benim ancak
Tefekkür eyleyip gördüm cemî'an kendi zâtımdan*
- 99 *Nidâ geldi özümnden der ki Hak sende vü sen Hak'da
Özümnden Hak haber verdi bana kurb-ı visâlimden*
- 100 *Vücûdum nüsha-i kübrâ idiğın eyledim iz'ân
Görüp encüm tulûâtın burûc u sâbitâtımdan¹⁸⁴*
- 101 *Cihân bildim vücûdumdur avâlim cümlesi mevcûd
Yiyip nânlar nebâtımdan kanarlar mâye âbımdan*
- 102 *Bana muhtâc cemî'an hep eger hayvân eger eşyâ*

181 "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" (Nefsini bilen Rabbini bilir) hadîsine işâret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 622, H. No: 2532.

182 Bu kelime orjinal metinde "eseri" şeklinde geçmektedir. Vezin gereği "i" kaldırılmıştır.

183 Bu ibare genellikle Cuma günleri hatipler tarafından hutbede okunmakta olup, "Size Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim" anlamına gelir.

184 Bu mısra orjinal metinde "Görüp encüm tulûâtın burûcât u sâbitâtımdan" şeklinde, Millî Ktp. (Yazma No: A 2450, vr. 9b) nüshasında ise yukarıdaki şekilde geçmektedir. Vezin, Millî Ktp. nüshasında uyduğu için tercih edilmiştir.

Murâdâtın taleb eyler niyâz edip cenânımdan
(vr. 51b)

- 103 Gümânım küllü ref' oldu kaçan gördüm bu hâlâtı
Yakîn bildim yakındır Hak bana rûh-ı revânımdan
- 104 Ene'l-Hak¹⁸⁵ sırrı bu demde zarûrî âşikâr oldu
Bugün Mansûr-ı aşkım ben gamım yok havf-dârımdan
- 105 Edip âgâz dedim bu kez Hudâ'yım men Hudâ'yım men
Beşer evsâfı hark oldu ulûhiyyet sıfâtımdan
- 106 Ulûhiyyet hevâsı çün tecellîden olup sâkin
Rubûbiyyetle kâr etti bana lezzet dimâğımdan
- 107 Bu kez sâkin olup cezbem ki cüz'î kendime geldim
Tutan mürşidimi gördüm inân-ı ihtiyârımdan
- 108 Ne gördümse bu hâlim içre hep sadrım nakş oldu
Gelip şeyhe haber verdim olup âgâh hâbımdan
- 109 Dile gelmek değil hâcet bana Hak'tan ayân oldu
Dedi mesrûr olup şeyhim bu gördüğüm alâyımdan
- 110 Edip tasdik işârâtım dedi kim ol veliyyullâh
Halef kıldım halîfemsin yürü var işbu câhımdan
- 111 Alıp karşısına pîrim bana feyzin revân etti
Olur allâmeler âciz benim ilm ü kemâlımdan
- 112 Bir uğrudan bana keşfoldu ilm-i zâhir u bâtın
Okurlar âşikân bu (dil)¹⁸⁶ kitâb-ı müstetâbımdan
- 113 Edip teslîm emânâtı ne var ise tarîkinde
Livâ sofrâ vü fakr ıssı vü tabl u zebh sücâdımdan
- 114 Dahi bi'l-cümle esrârı emânetden ü telkînden
Kusursuz küllüsün verdi ziyâd edip merâmımdan

185 "Ben Hakk'ım" anlamında Hallâc-ı Mansûr (ö. 309/922)'a ait bir şâhiyye olup, bu söz sebebiyle asıldığı kaydedilir.

186 "dil" kelimesi orjinal metinde yoktur ve bu kelime olmadığında vezin bozulmaktadır. Millî Ktp. Yazma No: A 2450, vr. 10) nüshasında ise bulunmaktadır. Bu sebeple alınmıştır.

- 115 Muhammed'den dahi ol dem olan telkîn u esrârı
Tutup pîrim yed'im verdi bana telkîn kulağımdan
- 116 Bi-hamdillâh habîr oldum muhakkak sırr-ı ukbâya
Bu sırdan âşinâ zâtlar fehim eyler kelâmımdan
- 117 Beni teslîm-i Hak kıldı irâdemle vü ilmimle
Ferâgat eyledi şeyhim çekip el insilâkimden
- 118 Bu dem râhım hakîkattır kılavuzum dahi Hak'dır
Ahr feyzin gelen süllâk benim ahd u visâkımdan
- 119 Yeter besdir kelâmı kes değil hâcet bu tatvile
Onu ârif bilir ahmak ne bilsin kıl ü kâlimden
(vr. 52a)
- 120 Bana bunca tecelliler belî Hak'dan hidâyettir
Velâkin hissemend ol gel benim şâfi cevâbımdan
- 121 Bu yüzüm karasıyla ben senâ vü hamd şükr olsun
Emânet sâhibi oldum erenler şâh-ı şâhımdan
- 122 Velâkin vasf-ı hâlâtım değildir cidd ü sa'yımla
Ne feyzim var ise Hak'dan bahştır üstâdımdan
- 123 Hakîrem cidd ü sa'y etmek ne haddimdir reh-i Hak'da
İnâyet olmayıncak ol Ganî Perverdgârımdan
- 124 Vücûdum mûr misâlidir za'ifem kemterim el-hak
Benim bir gayr kârım yok hakâret¹⁸⁷ iftikârımdan
- 125 Makâlâtı kılan tanzîm fakîrem gerçi sûrette
Velâkin nutk-ı Yezdân'dır gelen güftâr zebânımdan
- 126 Hatâ kıldımsa ey ihvân bu nazmın güft ü vezninde
Ayıp görmen özüm mecnûn idi vecd u hiyâcımdan
- 127 Dahi iftâr edip bed'eyledim ben bu makâlâta
Seher vakti tamâm oldu kelâmım imtisâkımdan

187 Bu kelime orjinal metinde "hakâretle" şeklinde olup, vezni bozmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: 2450, vr. 10b' de ise "hakâret" şeklindedir.

- 128 *Alâkam yoktur asla benim tahrîr u tanzîmde
Derûnumda duran gûyâ onu dil tercümânımdan*
- 129 *Kabûlî'yim irâdetten beriyim Hakk'a teslîmem
Alan veren diyen Hak'dır bu intâkı lisânımdan*

{12} el-Müte'âl Hâzâ Târîhu Hâza'l-Makâl Bi'l-İşâreti'l-Aliyye An
Bahr-ı Recez

Müstef' ilâtün /Müstef' ilâtün

- 1 *Dinle makâlim bir hoşca zâhid
Bil Hakk'ı olma câhil u ânid*
- 2 *Pek anla ancak bâtın durur bu
Zâhirde yoktur hiç harf-i vâhid*
- 3 *Bâtın kulağı anlar bu nutku
Zâhir kulağı münkir ü câhid*
- 4 *Bâtından oku gel dersi ezber
Fehmeyle nefsin ol Hakk'a âbid
(vr. 52b)*
- 5 *Zâhir lisânı üzre bu nutkum
Okuyan oldu mülhid u lâhid*
- 6 *İrfân(ı) olan anladı bildi
Olmadı asla fehminde kâsid*
- 7 *Gel pârsâ sen aç gözlerini
Gör Hakk'ı olma gaflette hâcid*
- 8 *Kendinde Hakk'ı bul anla nefsin
Olam der isen âlemde vâcid*
- 9 *Nefsin bilendir Hakk'ı bilenler
Bil men aref'tir¹⁸⁸ bu söze şâhid*

188 "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" (Nefsini bilen, Rabbinin bilir) hadîsine işâret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 622, H. No: 2532.

- 10 *Hem nefsi bilmek oldu ibâdet
Kim bilmez oldu hâlik u bâ'id*
- 11 *Ma'nâyı nazmım bilmek dilersem
Bir mürşide ol hâdim u âhid*
- 12 *Fehm eyler isen sözüümü cânâ
Güftüm tu-râ men güftâr-ı nâkid¹⁸⁹*
- 13 *Nazmımda fikrim müstakbelide
Yazmak dilerdim ben tâ-be-âmed*
- 14 *Gûşuma geldi bir nutk-ı şâhi
Bildim ki oldu tenbih-i mâcid*
- 15 *Urdum makâle itmâm-ı pendin
Olmadım ondan âtiye câhid*
- 16 *Urdum hesâba bu nutk-ı hâssı
Yok onda asla nâkıs u zâid*
- 17 *Duydunsa bundan nef'i birâder
Sil ağzını da ol Hakk'a hâmid*
- 18 *Yazdım makâle ben bu kelâmı
Târih-i tâmı tâ kâle hâlid¹⁹⁰*
- 19 *Oku Kabûli nutku bilinsün
Lem tentiki'l-atî yekfî câyid¹⁹¹*

{13} **Der Beyân-ı Münâcât An Bahr-ı Serî^o**

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

(vr. 53a)

- 1 *Ey dil-i pâk sâhib-i sırr âşıkân
Hayr u himem ehl olan sâdikân*

189 "Ben sana peşin olarak söyleyeyim".

190 "tâ kâle hâlid" ebced hesabıyla 1172/1758 tarihini göstermektedir.

191 "Bundan sonra gelecekleri okuma, bunlar sana yeter".

- 2 Gerçi nazm âşîka verir safâ
Lîk vezn için olur çok hatâ
- 3 Her ne kadar nazmına dikkat kişi
Eylese de sürç-i lisândır işi
- 4 Nazm ile ben hâlimi çün söyledim
Aşk ile hem keşf-i nihân eyledim
- 5 Buldu makâlemde kelâm intihâ
Lâyık olan şimdi bize (bir)¹⁹² du'â

{14} Münâcât

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 Yek durur ol Hâlık u Perverdgâr
Denktaşî yok uludur Kirdgâr
- 2 Şükr ü senâ hem dahi mest ona
Eyleyelim ez-dil u cân dâimâ
- 3 Hem salavât eyleyelim ey dede
Hazret-i Hak sevgilisi Ahmed'e
- 4 Yâd edelim aşk ile gel Haydar'ı
Kân-ı sehâ şâh-ı velâ serveri
- 5 Âline ashâbına Peygamberin
Rahmet edip şâd ede Hak rûhların
- 6 Dü-deh imâmın dahi ervâhını
Şâd edip neşrede envârını
- 7 Pîr tarikatları hem aşk ile
Yâd edelim leyl ü nehâr şevkile
- 8 Râzı olsun her birisinden Celâl
Her birine arz ede nûr-ı Cemâl

192 "bir" kelimesi Millî Ktp., Yazma No: 2450, vr. 12 nüshasında geçmekte ve vezin bozukluğunu ortadan kaldırmaktadır.

- 9 Rûhları takdîs ola hem şâd-mân
Gark-ı rahmet ede ol âlî-şân
- 10 Pîr-i azîzim ki velîler ebi
Bu'l-alâmeyn Seyyid Rifâî'î şehi
- 11 Nûr-ı cemâlin ile sen rûz u şeb
Eyle münevver ser ü pâ ey Çeleb
(vr. 53b)
- 12 Rûhunu takdîs u hem şâd kıl
Ravzasını nûr ile âbâd kıl
- 13 Mürşidimi lutfun ile şâd edip
Nûrun ile kabrini âbâd edip
- 14 Rahmetini eyle inâyet ona
Rûhunu takdîs kılıp dâimâ
- 15 Eyle onu mazhar-ı nûr-i cemâl
Muhterem et zâtını ey Zü'l-Celâl
- 16 Bu dil-i biçâre vü rûy-ı siyâh
Pür-günehi mağfîret (et)¹⁹³ yâ İlâh
- 17 Kılma beni zümre-i dâllinden¹⁹⁴
Rûz-i kıyâmette melûlinden
- 18 Cürm ü günâhım ne kadar çok ise
Hazretine lâyık işim yok ise
- 19 Nazmımı indinde azîz eyleyip
Âşıkına kand-ı lezîz eyleyip
- 20 Mağfîretin bahrine daldır beni
Düşkünüm sen yine kaldır beni
- 21 Çünkü günâh çirk u murdârdır
Onu yumak hazretinin kârıdır

193 “et” kelimesi orjinal metinde “eyle” şeklinde geçmektedir. Millî Ktp., Yazma No: 2450, vr. 12a nüshasında “et” şeklinde geçmekte olup, vezin bozukluğunu ortadan kaldırmaktadır.

194 “Dalâlete düşenler zümresinden” anlamındadır. Fâtiha, 1/7 âyetine telmih vardır.

- 22 *Yâ İlâhî amd-i hatâ zembimi
Afvın ile yarlıgayıp cürmümü*
- 23 *Nûr-i cemâl pertevi kıl kalbimi
İzzet ile muhterem et cismimi*
- 24 *Destimi ki kimler tutup eyledi
Bî'at-ı bendinde seni diledi*
- 25 *Ya'nî bana eylediler iktidâ
Hazretini bulmak için ey Hudâ*
- 26 *Râh-ı dalâlette koma onları
Etme teng başlarına mahşeri*
- 27 *Cûdun ile müstehak et afvına
Tâ bulalar vuslata yol zâtına*
- 28 *Âl u iyâlim veledim neslimi
Ümm ebim ced-be-ced aslımı
(vr. 54a)*
- 29 *Mağfired et rahmetin ile atâ
Nûr-ı cemâl rü'yetine kıl sezâ*
- 30 *Rûz-i cezâ rahmetini neşr edip
Sûret-i âdemde yine haşr edip*
- 31 *Seyyid Rifâ'î bize şâfi' olup
Cümlemize hayr ile nâfi' olup*
- 32 *Zıll-ı livâsında Habibin bizi
Eyle cem'lutfunla cümlemizi*
- 33 *Nûr-i cemâlin eyle dîdârını
Eyle müyesser görelim yâ Ganî*
- 34 *Yâ İlâhî eyle du'âmı kabûl
Yâr u adüv içre gel etme hacûl*
- 35 *Çünkü Kabûli dedin ismime sen
N'ola du'âmı da kabûl eyle sen*

- 36 *Ey be-hân-ı müstemi'ân ber-recâ
Eyleyelim siz dahi görün revâ*
- 37 *Nazmımı kim okur ise aşk ile
Hayır duâ ile beni yâd kıla*
- 38 *Şâfi'imiz ola yarın bâ-safâ
Salli `alâ Seyyidinâ Mustafâ¹⁹⁵*

{15} Eyzan

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün

- 1 *Hilâfet tâcını giydim bi-hamdi'llâh musaffâyım
Melâmet hurkasın bü(ün)düm sivallâhdan muarrâyım*
- 2 *Hüzünden havf ile hergiz emîn oldum şükür Hakk'a
Bana yüz gösterir ma'şûk dem-â-dem cilve-ârâyım*
- 3 *İçelden bâde-i aşkı yanardım nâr-ı aşk içre
Bu dem yâr cilvekâr oldu vücûdum kalmadı lâ'yım*
- 4 *Ezelden içtiğim bâde beni sekr eyledi şimdi
Onunçün dahl eder âlem hakikat mest ü rüsvâyım*
- 5 *Elest bezminde nûş ettim onu ben dest-i kudretten
Eylemem hiç ebed asla hemîşe sekr-i hâlâyım
(vr. 54b)*
- 6 *Bana mescid u meyhâne ber-â-berdir ibâdette
Kalem mürfa'durur benden ki zirâ mest ü şeydâyım*
- 7 *Mürâiler beni görüp dediler fâsık u zındik
Demez kim beni bi-haber câhil visâl u kurb-ı Mevlâ'yım*
- 8 *Melâikler bana sâcid dem-â-dem secde etmekte
Beni kible kılıptır Hak ben ol Ka'be-i 'ulyâyım*
- 9 *Melek secdesini görmen mi ki gayri gerektir göz
Onun bâtın gözü görmez sanır ki bende a'mâyım*

195 "Efendimiz Mustafa'ya salât ve selâm olsun".

- 10 *Ferâgat kıl mürâî sen bana dahl u ta'arruzdan
Vücûd-ı Hak'la mevcûdum bu cism-i mahv-ı ifnâyım*
- 11 *Edip tevbe kelâmından rüçû'et eyle istiğfâr
Dahi ikrâr-ı îmân et ki Rûhu'l-Kuds'e İsâ'yım*
- 12 *Kabûlî'yim benim destimdedir çün tulsım-ı eşyâ
Vekîl-i enbiyâyım hem halîfe sırr-ı illâ'yım*

{16} Der Beyân-ı Gürûh-ı Aşere An Vezn-i Remel

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *İşbu demde yine bir söz söyleyim âgâz ile
Gûş eden teslîm ola bu söze eyvallâh ile*
- 2 *Fırka-ı dâlle ile nâciyeyi edip beyân
Söyleyim bir bir alâmâtın 'ayân elfâz ile*
- 3 *Lik hoşca dinle kim âşık olasın behre-yâb
Fark edip her bir gürûhun hemdem ol insân ile*
- 4 *Sûretâ insân görünen sanma insândır hemân
Haşr olurlar yarın onlar sûret-i hayvân ile*
- 5 *Nitekim edip Muhammed nutk-ı pâkinde beyân
Söyledi tatbîk edip te'tüne efvâcâ¹⁹⁶ ile*
- 6 *Gördüğün insân insân zan idiüb aldanma sen
Eyle tatbîk onları sen bu âyete mîzân ile*
- 7 *Çünkü Hak'ı bir diye ikrâr edenler lafz ile
On gürûh oldu tamâmen sâliken ta'dâd ile*
- 8 *Dedi evvelki gürûhu bir durur Hak bilmişiz
Anasından atasından işitip duymak ile*

196 "Sûr'a üftendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz" (Nebe, 78/18) âyetine iaret edilmektedir.

- 9 Zannile isbât edip lâ-mekân için mekân
Dedi bunlar gökdedir Hak¹⁹⁷ irtifâ' vü şân ile
(vr. 55a)
- 10 Bunlara tersâ denildi fark edip bil tâlibâ
Gitme sakın aldanıpta böyle yanlış râh ile
- 11 Kim mekân isbât ederse Hakk'a kâfir oldular
Sad hezâr oldu bu millet haddi yok saymak ile
- 12 Kimine dendi Yahûdî kimine hem Ermenî
Kimine Kıptî denildi kimi Dürzî dâl ile
- 13 Kimine dendi Mecûsî hem Nasârî kimine
Lîk bir millet dediler cem'ine icmâl ile
- 14 Kimisi de benzedip eksâsını sûfilere
Halk içinde ismi Müslim yâd olunur eksâ ile
- 15 Dedi ikinci gürûhu bir durur Hak şüphe yok
Ba'zı âlim kimselerden işitip sormak ile
- 16 Lîk bunlar yerde gökte şeş cihette yok dedi
Allâh Allâh çağrışırklar dört yana bakmak ile
- 17 Sûretâ Müslim denildi bunların adına kim
İsmin Osmân u Ömer isminde çağırmak ile
- 18 Deme Müslim sakın âşık bu gürûh-ı dâlîle sen
Çün felâsife denildi bunlara akvâl ile
- 19 Dedi üçüncü gürûhu bir durur Hak bî-nazîr
Birliğin isbât ederler hem delil-i hâss ile
- 20 Dediler hem bî-tekeyyüf şeş cihetten âridir
Misl yok mânendi yoktur fehm olunmaz kâl ile
- 21 Lîk bunlar bilmediler ol delilin bânının
Zâhirin fark edip ancak okuyup-yazmak ile

197 "Hak" kelimesi orjinal metinde yoktur ve vezin eksik kalmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 13a' da ise geçmektedir. Bu sebeple buraya eklenmiştir.

- 22 *Sûretâ Müslim denildi bunların adına kim
Çün felâsife denildi bunlara akvâli ile*
- 23 *Bâtinen mağbûn-ı Hak der bu gürûha âşikân
Bâtınından çünkü mahrûm oldular ihmâl ile*
- 24 *Çün Muhammed nutk ediptir kim şehâdet okuya
Zâhir ismini onun siz çağırın İslâm ile¹⁹⁸*
- 25 *Bu hadîse imtisâlen ad olup bu fırkaya
Zâhiren Müslim denildi i'tibâr-ı nâs ile*
- 26 *Dedi dördüncü gürûhu misl-i hâzâ nutkile
Lik tekzîb etti onlar nutkunu a'mâl ile*
- 27 *Sûretâ edip ibâdet Hakk'a lâkin bâtinen
Mâl u evlâda tapar dînâra hem emlâk ile
(vr. 55b)*
- 28 *Halk-ı âlem onu zâhid anlayıp bilsin diye
Dilden eksik etmez asla zikr-i âh-vâh ile*
- 29 *Muttasil sâim olup ol halk içinde sûretâ
Menzilinde nefsini besler şekerle bal ile*
- 30 *Hasta misli söyler ol âheste Hak'tan dem vurup
Celb-i mâl etmek için hem halkı aldar lâf ile*
- 31 *Oldu mağbûndan dahi mağbûn Hak'tan böyleler
De münâfik böylesine ad ile hem şân ile*
- 32 *Bu gürûhun der beşincisi kezâlik böylece
Lik eylerler ibâdet Hâlık'a ihlâs ile*
- 33 *Kudretince cehd eder nefsin bulardan pâk edip
Rızkını eyler taleb Hak'tan hafî âvâz ile*
- 34 *Emr-i ma'rûfu tutup nehiyden eyler ictinâb
Oldu âbid bu gürûhu eyle fark iz'ân ile*

198 "Kim Allah'tan başka ilâh yoktur der ve Allah'tan başka ibadet edilenleri inkâr ederse, o kimsenin malı ve kanı haram olur. Gizli hallerinin hesabı ise Allah'a âittir" (Müslim, İmân 37) hadîsine işaret olursa gerektir.

- 35 Dedi altıncı gürûhu şöyle kim onlar dedi
Eyleyip tasdik kalbi dildeki ikrâr ile
- 36 Râh-ı Hak' da cehd eyle takvâye verip takviyyet
İşledi mahmûdeyi mezmûmeden kaçmak ile
- 37 Kibr u ucub hem riyâdan şehvet u emmâreden
Hem hasedden buğz u kinden kendini ihrâs ile
- 38 Menzil-i ilme'l-yakîne erdi bunlar cehd edip
Dendi zâhid bu gürûha halk içinde nâm ile
- 39 Bu gürûh içre yedincisi dedi Hak bir hemân
Eyleyip isbât-ı tevhid sad hezâr edlâl ile
- 40 Hem delilin bâtınen mefhûmunu fark eyleyip
Âdemin gönlünde Hakk'ı bildiler isbât ile
- 41 Bildiler âdem nedir hem âdemin mefhûmu ne
Bâtınen fi'l-cümle nâsa yek nazar kılmak ile
- 42 Bildiler hem râh-ı Hak mürşide muhtâc olduğun
Ahz edip dâmân-ı pîri ahd u hem misâk ile
- 43 Lîk ba'zı bunların da cehd ü akdâm etmeyip
Yalnız hubb-ı sadâkat etti¹⁹⁹ ehullâh ile
- 44 Hem mürid-i mutlak oldu mâsivâdan geçmeyip
Böylece mü'min denildi bunlara bu hâl ile
(vr. 56a)
- 45 İki kısım oldu bular da sâliken hoş anla gel
Çün yedincisi bilindi nakl olan ahvâl ile
- 46 Gûş-ı cânınla simâ'et dikkat eyle sözüne
Kim sekizinci gürûhu fark olur ef'âl ile
- 47 Çünkü etti ba'zı bunlardan dalâlette karar
Pîre teslim olmayıp da arayıp sormak ile

199 Orjinal metinde "ettiler" şeklinde geçmektedir ve "ler" ekiyle vezin bozulmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450 vr. 14a' da "etti" şeklinde geçmektedir ki bu şekilde vezin doğru olmaktadır.

- 48 Ba'zısı da kendi akl-ı kâsırı ile fehm edip
Zanneder kim Hakk'ı bildi hiss ü yâ idrâk ile
- 49 Ol mürîd oldu erenler dedi ki mürtâd mürîd
Kalb-i nâ-pâkından işler her işin vesvâs ile
- 50 Râh-ı Hak da çün akıl kâsır durur hem dahi leng
Bu bilinmez dâder illâ bir âlim üstâd ile
- 51 Hem dahi kendinde zâhir olsa cüz'î bir eser
Âleme izhâr eder sâlûsu Hak i'lân ile
- 52 Eyleyip da'vâ-yı irşâd âlem içre her biri
Mürşid-i kâmil geçinir yok yere da'vâ ile
- 53 Sanki pîrinden ziyâde mazhar olmuş kudrete
Menzil-i kutba mülâzım görünür ezmân ile
- 54 Ekl-i hayvân etmek için hem misâl-ı cân-ver
Hile kurup halkı aldar sûret-i ağnâm ile
- 55 Böyle bir râh-ı dalâlet içre sergerdân olan
Mazhar-ı la'net olup ol haşr olur şeytân ile
- 56 Yani esmâdan olur ism-i Mudill'in mazharı
Âkıbet ömrü geçer onun firâk u dâl ile
- 57 Hem dahi haşrin vü neşrin sırrını fehm etmeyip
Zâhiren giden gelendir dediler evkât ile
- 58 Oldu merdûd-ı tarikat hâfızallâh böyleler
Pîr izinden i'vicâc-ı kalb edip sapmak ile
- 59 Bunlara mülhid denildi saptılar yoldan yola
Bilmeyip tecdîd-i ilbâs sırrını ilhâm ile
- 60 Bil dokuzuncu gürûhudur mürîd-i hâs olan
Olmayıp aklına tâbî'yürüdü irşâd ile
- 61 Her umûrun nutk-ı pîre rabt u hem tatbîk edip
Emr-i pîri emr-i ma'rûf bildiler ez-cân ile
(vr. 56b)

- 63 Geçtiler cüz'-i irâdetten olup teslim-i şeyh
Emr-i pîrâna itâ'at ettiler ikbâl ile
- 64 Eyleyip ez-cân u dil hizmet tarîkat ehline
Râh-ı Hak'ı bildiler hem himmet-i pîrân ile
- 65 Bildiler insân-ı kâmil kim durur Hak kandedir
Kalb-i mü'min beytullâh²⁰⁰ sırrını ifhâm ile
- 66 Hem vücûdu âdemînin nüsha-i kübrâ olup
Câmi'u'l-eşyâ idiğın bildiler ma'nâ ile
- 67 Menzil-i vuslat müyesser olmadıkça bunlara
Denilir nâci vü âşık mü'min u ebrâr ile
- 68 Fırkateyn oldu gürûh-ı²⁰¹ nâciye kim söylenür
Halk-ı âlem içre adı ümenâ efrâd ile
- 69 Bunların a'dâdı yoktur çok durur gâyet bular
Oldular musavver Hak'dan âleme imdâd ile
- 70 Tâli'i mes'ûd olanlar bunlara hemdem olup
Gusl eder cürm ü günehten sanki Zemzem âb ile
- 71 Menzil-i ayne'l-yakîne erdi bunlar bî-gümân
Râh-ı Hak'da pîre hizmet eyleyip ikdâm ile
- 72 Bu onuncu fırka-i hâdi gürûhu dediler
Bir durur Hak birliğin hem fark edip im'ân ile
- 74 Bu gürûh eşyâda çünküm gördüler Hak'ı 'ayân
Lâ ile nefy eyleyip isbât eder illâ ile
- 75 Gördüler eşyânın ancak her birinde bir eser
Her biri bir isme mazhar yalnız eczâ ile
- 76 Cümlesin insân-ı kâmilde mürekkebe buldular
Onun için etti hizmet her biri kâmile

200 "Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir" hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 99, H. No: 1884.

201 Orjinal metinde "gürûhu" şeklinde geçmektedir.

- 77 *Kâmil oldu kâmile hizmet edenler sıdk ile
Pîr kalbinden ledünnî kalbine ilkâ ile*
- 78 *Hem vücûdunda cemî'i âlemi mevcûd görüp
Oldular eşyâya âlim bî-kırâat bâl ile*
- 79 *Zât-ı Hakk'a vâsıl u hem birliğinde olup
Hakk'ı rü'yet eylediler zevk u keşf ü hâl ile*
- 80 *Bunlar olmuş hâl içinde Hak'la hakka'l-yakîn
Zât-ı Hakk'a kendi zâtın mahv edip ifnâ ile
(vr. 57a)*
- 81 *Çünkü bildi Hakk'ı bunlar hâl-i vecd u keşf ile
Oldular me'mûr Hak'tan âlemi ikâz ile*
- 82 *Okutur bî-harf bî-savt âşîka ilm-i ledün
Nüshası yok yedlerinde yalnız vicdân ile*
- 83 *Bil mukarreb denilür mü'min muvahhid bunlara
Zâtı kimdir onların bildi bilen irfân ile*
- 84 *Bu gürûh-ı²⁰² hâdi oldular yedi fırka tamâm
Yâd olup her birleri bir gûne nâm u ad ile*
- 85 *Eyleyim ta'dâd birbirin cemî'an onları
Bil nakîb u hem necîb u hem rakîb ebdâl ile*
- 86 *Hem dahi evtâd imâman kutb-ı âlemler tamâm
Sayayım onları sana cümlesin a'dâd ile*
- 87 *Ol nakîbler oldu üç yüz hem necîbler erba'în
Halk-ı âlem içre bunlar anılır aktâb ile*
- 88 *Hem rakîbler on iki oldu yedidir budelân
Lîk mahfîdir 'uyûndan her biri ihcâb ile*
- 89 *Dört durur evtâd(ı) arzın hem imâmân ikidir
Bir durur ol kutb-ı âlem küfvü yok emsâl ile*

202 Orjinal metinde "gürûhu" şeklinde geçmektedir.

- 90 Üç yüz altmış altı erdir sâlikân bunlar velî
Lîk hiçbir kimse bilmez bunları atvâr ile
- 91 Çün ricâlu'l-gayb denildi bunların icmâline
Gayr-i Hak'dan ferd-i vâhid bilmedi eşkâl ile
- 92 Lîk bunlar birbirini bildiler Hak bildirip
Mağrib ü maşrıktan onlar söyleşir iklâb ile
- 93 Kalb-i kutba cümlesi nâzır durur her rûz u şeb
Mazhar-ı Hak'dır kutub çün âlem içre zât ile
- 94 Her ne hizmet emrederse kutb-ı âlem onlara
Emrine fermân-berdir herbiri âdâb ile
- 95 Ger dilersen mahrem olmak onların esrârına
Bendesi ol mürşid-i kâmil erin cân bâş ile
- 96 Ey Kabûlî hâk-i pâyine yüzün sür erlerin
Diler isen gitmeyi encâm-ı kâr îmân ile
(vr. 57b)

{17} Kasîde-i Nushiyye

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Be-nâm-ı²⁰³ Hayy-ı Yezdân'ı edelim bed'ü'l-elfâzât
Ki ona yaraşır ancak senâ vü şükr ü tahmîdât
- 2 Analım nâm-ı mahbûb-ı Hudâ'yı okuyup dâim
Ona lâyük sezâ olan salât u medh u teslimât
- 3 Çehâr-yârini hem kurretü'l-ayni nebîlerinin²⁰⁴
İyâl ü âl u evlâdın u ezvâcın bi-tafdîlât
- 4 Husûsâ yâr-ı gârı ol velâyet şâh-ı dâmâdı
Aliyyü'l-Murtezâ(dır) kim revâdır ona medhiyyât

203 Orjinal metinde "Peyâm" şeklindedir. Ancak bu şekilde anlam bozukluğu ortaya çıkmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 16a' da, "Be-nâm" şeklinde yazılıdır ve anlam doğru olmaktadır.

204 Bu mısraın vezni bozuktur.

- 5 *Ol idi binti Peygamber şerîfe Fâtma'nın zevci
Ki sulbünden teselsül eyledi ol pâk nesliyyât*
- 6 *Dahi şehzâdegân u beğde nûr-ı dîde-i uşşâk
Bulardır rûz-ı mahşerde şefî'-i müznib u 'usât*
- 7 *Bu dîn uğruna nûş etti şehâdet câmını bunlar
Verince âyîn-i Peygamber'e bu resme takviyyât*
- 8 *Dahi pîrân pür-himmet edip sa'y ile gayretler
Bu âli dînde ettiler bana bin türlü techidât*
- 9 *Buların cümlesin yâd edelim aşk u muhabbetle
Cemî'an râzı olsun Hak olup ervâh-ı takdisât*
- 10 *Husûsâ Hazret-i Şeyh Seyyid Ahmed kutub-ı kevneyn
Rifâ'î kurbet-i Hak'da dem-â-dem bula terfî'ât*
- 11 *Çü yâd ettin bu denli evliyâ vü asfiyâyı çün
Merâma edelüm âgâz edip tahrîr-i maksûdât*
- 12 *Bu râh içre ibâdet hizmet u takvâ riyâzetten
Ne hâsıldır ne hâlet var nedir bunlarda nef'iyât*
- 13 *Onu bir bir beyân etmek murâd ettim ki tâlibler
Bilip de işlesin fi'le müşevviktir bu ilmiyyât²⁰⁵*
- 14 *İbâdet u riyâzetten murâd kalbin safâsıdır
Safâ buldukta kalb hâsil olur intâk u fehmiyyât*
- 15 *Kelâm-ı ârif-i dânâyı fehm için durur bunlar
Ki bunlarla küşâd olur dil-i sâlikte ma'kulât*
- 16 *Dahi mürşidlere hizmet olunmaktan murâd ol kim
Dil-i dânâda yer yapıp makâmın eyleye cennât*
- 17 *Dil-i dânâ durur cennet kelâmıdır gıdâ rûha
Eger cennâta girdinse görünür sana ondan Zât*

(vr. 58a)

205 Orjinal metinde bu kelime "amelıyyât" olarak geçmekte, ancak anlam bütünlüğünü bozmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 16a' da, "ilmiyyât" şeklinde yazılıdır ve anlam doğru olmaktadır.

- 18 *Dil-i dânádan ayrı hiç Cenâb-ı Hakk'a yol yoktur
Budur ben bildiğim söz bu gönülden gide zanniyyât*
- 19 *Dil-i dânáda bulmuşlar bulanlar Hakk'ı bil-cümle
Gerek kutub gerek aktâb gerek ârif gerek sâdât*
- 20 *Dil-i dânáda yaparsan yer olursun dil-i dâná
Sana ondan 'ayân olup görünür sırr-ı mevcûdât*
- 21 *Olunca dil dile hemdem görürsün âlemi yekte
O bir demden olur zinde kamu ulvî vü süfliyyât*
- 22 *Eger sen lâ-selim²⁰⁶ dersin behey zâhid bu takrîre
Bunun hakkında vardır aranılmış nice medlûlât*
- 23 *Resûlullah haber vermiştir ez-cümle hadîsinde
Ki kalbü'l-mü'mini beytullâh ile eylerim isbât²⁰⁷*
- 24 *Velâkin kalbi bilmek kalbe yol bulmak hünerdendir
Onunçün râh-ı kalbde halk çekerler menn u selviyyât²⁰⁸*
- 25 *Sana nakl eyleyim bir bir nicedir kalbe yol bulmak
Velî sâbıkta yazmışlar hezârân türlü menkûlât*
- 26 *Bu naklim benzemez onlara ki zîrâ eyledim tasrîh
Değil sâbıkların yazdıkları-veş sırr u mermûzât*
- 27 *'Ayân ettim netîce bu meşakkatten nedir hâsıl
Meşakkat çekmeyenler hem olur gö(r) nice matrûhât*
- 28 *İşit gel gûş-ı cânınla rumûz âşikâr ettim
Getirdim nazma esrârı yazıp elfâz-ı Türkiyyât*
- 29 *Egerçi kasd edip yazdım ise Türki lafızlarla
Kati dikkat gerektir kim fehm olunsun bu teshilât*

206 Bu kelime, Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 16b' de, "lâ-nusellim" şeklinde geçmektedir.

207 "Kalbü'l-mü'mini beytullâh" (Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir) hadîsine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 99, H. No: 1884-1885.

208 "...ve enzelnâ aleykümü'l-menne ve's-selvâ" (...size kudret helvası ve bildircin eti indirdik, Bakara, 2/57) âyetine telmih vardır.

- 30 Şerî'atla tarîkat hem hakikat ma'rifet bunlar
Mümâsil oldular cevze oluna sana temsîlât
- 31 İbâdetler riyâzetler dahi hem zühd ü takvâlar
Bular dış kabıdır cevzin ki bunlar oldu meşrû'ât
- 32 Kişinin kalbi bunlarla olur âreste vü sâfi
Kulûb-ı sâlikine âlet olmuştur bu mevzû'ât
- 33 Tarîkat hizmet ü erkân dahi bunlara benzerler
İkinci kabıdır cevzin bulara dendi râhiyyât
- 34 Dil-i dânâya yol bulmak üçüncü kabıdır cevzin
Ol olmasa kemâl bulmaz cevizde bu huşuk lezzât
(vr. 58b)
- 35 Bular çün âlet olmuştur gerekmez bunların terki
Hiç âlet terk olur mu tâ yapılmayınca masnû'ât
- 36 Dil-i dânâda bir takrib yapıp bir lübbe aydınsa
O cevzin kablarn bir bir kırıp ekl eyle lübbiyyât
- 37 Terakkî vererek ma'cûn-ı lüb kalbin cilâsına
Alâyıktan avâyıktan bulur dil küll-i tasfiyyât
- 38 Neliksiz niteliksiz Hak bu dem zâtın edip izhâr
Görürsün zât-ı Hak zâtın olursun Hakk ile yekzât
- 39 Bu vuslat hâsil oldukça muhît olursun eşyâyı
Ki er-Rahmân ala'l-arşî's-tevâdî²⁰⁹ bil bu tesviyyât
- 40 Bu sırra mahrem oldukça bilirsin kün²¹⁰ diyen sensin
Senin emrine kâimdir beri gel cümle mahlûkât
- 41 Diyen kün lafzını sensin yine ol kün'le zâhirsin
Diyen aslında zâtındır fûrû'undur bu evsâfât
- 42 O lafzın gitmedi asla sadâsı işbu âlemden
O lafz ile eder durmaz dem-â-dem devr eflâkât

209 "Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir." veya "Rahmân, Arş'ı hükmü altına almıştır" Bkz. Tâhâ 20/5; A' râf, 7/54.

210 "Kün feyekün" (Bir şey yaratmak istediği zaman O'nun yaptığı "Ol" demekten ibarettir, o şey hemen olur) âyetine işaret edilmektedir. Bkz., Yâsin, 36/82.

- 43 O kün lafzı hemân bî-harf bî-savt bî-tekellümdür
Bir ündür fehmeden bildi ol ündür işbu tekvînât
- 44 Uruldu yalnız bir ün cihân var oldu ol ünden
O demden bu deme hâlâ vukû' bulmadı tekrârât
- 45 Gelen giden bu ündür hep değil giden gelen başka
Cemî'an bir tecellî bir vücûddur sanma gayriyyât
- 46 Uran ol üni âdemdir bu demde yine ol demdir
Sadâsı çınlar hâlâ değil nâ-ehle mesmû'ât
- 47 Senin zâtındır ol âdem ki urdu bu ünü ol dem
Sıfâtından değil ayrı misâlen şemsü envârât
- 48 Bu ilme denilir ilm-i ledünnî nüshası sensin
Sana senden olur ta'lîm budur bil vahy u ilhâmât
- 49 Makâm-ı kurb-ı ev ednâ²¹¹ hitâb-ı lî-ma'allâhi²¹²
Habîb-i Hazretin budur dediği kurb-ı kerbiyyât
- 50 Kemâl-ı âdemî budur makâm-ı ârifân budur
Ki bundan ileri hiçbir kadem basmadı akdâmât
- 51 Makâm-ı ma'rifet budur okunur kalbe kim kalpten
Mine'l-kalbi ile'l-kalb sebîlâdır²¹³ bu ta'rîfât
(vr. 59a)
- 52 Bu ilm atı makâm-ı fark-ı sâniye kadem bastı
Bunun ile bilir cümle nedir bu hill u tahrîmât
- 53 Velâkin fehm olunmaz bu dinilmekle işitmekle
Deniz bir dağa sığar mı kabûl eder mi akliyyât
- 54 Bu cidd-i tâm ile hizmet onunçün âlet olmuştur
Ki kalbe erişip hâlet bilinsin işbu tedkîkât

211 "Fe kâne kâbe kavseymi ev ednâ" (Sonra Muhammed'e yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki –birleştirilmiş- iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Necm, 53/9) âyetine işaret edilmektedir.

212 "Benim Allah ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek, ne de bir mürsel nebî sığar" hadîsine telmih vardır. bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 173.

213 "Kalpten kalbe yol vardır" anlamına gelen bir sözdür.

- 55 *Sana tefhîm için cevze edip tebşîr bu nazmımda
Gönülden hâmeye hâmeden ettim keşf-i esrârât*
- 56 *Velî bir nush u pendim var kulak tut cân u dil dinle
Hebâya gitmesin tâ bu sana dediğim akvâlât*
- 57 *Sakın sen hâm iken kırma o cevzin kablarm âşık
Kemâle ergören lübbü çü buldun ola makşûrât*
- 58 *Eger sen hâm iken kırsan o cevzin kablarm tahkik
Ziyân olup çürür lübbü ne kalır sana me'kûlât*
- 59 *Tekâsül eylemek hizmet u tâ'at u ibâdâtta
O cevzin hâm iken kabın kırıp etmektir itlâfât*
- 60 *Kıranlar hâm iken kabı velâyet tıflını ıskat
Ederler mâder-i kalbten tutarlar râh-ı tezvîrât*
- 61 *Çün aslından cüdâ düştün güzer kıldın fîrû'âta
Unuttun zâtını perde çekildi sana ecsâmât*
- 62 *Tabâyi'den ma'âdinden anâsırdan nebâtâta
Erişdin yol bulup hayvâna geldin gitti tahvîfât*
- 63 *Halâs olup bu dem hayvândan oldun ahsen-i takvîm²¹⁴
Ulaştın âdeme kıldı melekler sana tekrîmât*
- 64 *Yakîn oldu sana aslın çü âdemden zuhûr ettin
Özün mir'ât-ı zât oldu akis etmekte feyziyyât*
- 65 *Sile gör jeng-i mir'âtı itâ'atlarla hizmetle
Fuyûzât-ı İlâhî'den ola mezdâd-ı aksiyyât*
- 66 *Dil-i dânâdan aks eyler sana bil feyz-i Rabbânî
Nice mümkün olursa edegör kalbinden ahziyyât*
- 67 *Dokunduysa sana bir şemmecik bû dürr-i manzûmdan
Tekâsül eylemez asla edersen cidd ü ikdâmât*

214 "Lekad halakna 'l-insâne fi-ahseni takvîm" (Biz insanı en güzel şekilde yarattık, Tîn, 95/4) âyetine telmih vardır.

- 68 Tekâsül eyleyen zîrâ bu râh-ı müstakîm içre
Makâm-ı farka ermezler olurlar cem'e cem'iyyât
(vr. 59b)
- 69 Cem'de kim ki kalırsa ebed yol bulamaz Hakk'a
Rücû'unda enîs olur ona tasvîr-i hayvânât
- 70 Eğer cem'i dahi bulmaz kalırsa fark-ı evvelde
Sokar ma'denlere onu alıp devr ile devriyyât
- 71 Ma'âdinden nebâta yine hayvânâta gelmekte
Hezârân sad hezârân ukde var her ukde ahkâbât
- 72 Katî düşvâr olur hâli nebâtâta giren cânın
Sana nakl eyleyim ammâ katî sırdır bu nakliyyât
- 73 Erenler ketm ü ihfâ eylemiş bu sırrı ağyârdan
Bilmez nakl ile zîrâ gerektir hâlet-i cezbât
- 74 Nakille bilmeğe tâlib olanlar böyle esrârı
Çıkarlar dîn-i İslâm'dan bürünüp küfr ü inkârât
- 75 Bu nakli yazmadan ancak murâd zihninde tutmaktır
Ki tatbîk oluna nakle vukû'buldukça tatbîkât
- 76 Hemân sen belleyip hoşca derûnun içre hıfz eyle
Kaçan kim hâlet-i cezbeye erişip eyle tatbikat
- 77 Gelince cezbeden sahva bu mahfûzu mutâbık et
Sana bu cezbe hâlinde ne kim olduysa manzûrât
- 78 Be-yâ ezcân u dil dinle bu mektûb-ı hafî nakli
Selefler etmeyip tahrîr ederdi gûşa telkînât
- 79 Bunu bil kim zamân-ı devr-i âdemde ma'âdîne
Girenler olmadı müfred mürekkeb olması heyhât
- 80 Olurlar âkıbet müfred nice bin hıkbeden sonra
Ki hıkbe yetmiş bin yıl kim eyler dedi tefsîrât
- 81 Tamâm oldukta bu devri mürekkeb olmaya ol
Ederler nâr ile bâdı biribiriyle tezvîcât

- 82 *Olunca nâr ile bâdı ikisi bir yere terkîb
Karâr eyler nice bin hıkbe eslefde bu cinniyyât*
- 83 *Bu devri dahi buldukta bu hey'etle kemâl âhir
Olurlar nâr u bâd u âb u gil bir yere terkîbât*
- 84 *Nebâta yol bulup onda dahi eyler karâr bunlar
Nice bin hıkbeler böyle ki ettim sana tafsîlât*
- 85 *Bulup hayvâna yol anda dahi bu vech ile eyler
Nice bin âşiyânlardan güzer kılınca tekrimât
(vr. 60a)*
- 86 *Bürünür türlü sûretler nice yüz bin kere yüz bin
Ki her sûrette bir kere eder cân acısı kerrât*
- 87 *Olunca bu devir²¹⁵ tekmiîl çekerler bunca mihnetler
Ki her bir hıkbî fehmeyle çekilir mi bu teb'îdât*
- 88 *Kemâl buldukta isti'dâd âdem devrine cânâ
Olur mâder peder ona mukaddem cins-i zenciyyât*
- 89 *Vurup Hak yüzü karasın yüzüne rûz-ı mahşerde
Yedi ecnâs-ı zenciyyâtı devr eylerler ervâhât*
- 90 *Ki her cinsinden olur bir hıkbile bunlar kim âzâde²¹⁶
Bu heft ecnâs olurlar cânâ bil cânâ cehîmiyyât²¹⁷*
- 91 *Günâhın afv edince Hak yanar nâr-ı cahîm içre
Yuyunca âb-ı rahmetle erer ihsâna tebyîzât*
- 92 *Bu kere yüzlerin ak eyleyip Hak udhulûhâ²¹⁸ der
Girdiler Cennet-i kurba ederler türlü zevkiyyât*

215 Orjinal metinde "budur" şeklinde yazılmıştır. Ancak anlam ve vezin bozulmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 18b' de "bu devir" şeklindedir. Böylece anlam ve vezin doğru olmaktadır.

216 Bu mısraın vezni bozuktur.

217 Orjinal metinde "cehîmât" şeklinde yazılmıştır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 18b' de "cehîmiyyât" şeklindedir. Vezin dolayısıyla "cehîmiyyât" kelimesini tercih ettik.

218 "Udhulûha bi-selâmin âminin" (Oraya -Cennet'e- emniyet ve selâmetle girin, denilir. Hicr 15/46) âyetine telmih vardır.

- 93 Tutanlar emr-i Hakk'ı dâimâ onda karar eyler
Hurûc edip te'âkub eylemez ona bu tertîbât
- 94 Tutup emr verenler hem terakkî aşk-ı Mevlâ'ya
Ebed cennâta bakmazlar ederler ondan ikrâhât
- 95 Olup bu aşk-ı Mevlâ onlara âlet bu hâlette
Dil-i dânâya hizmetle ederler zâta tavsîlât
- 96 Denirken âlem-i suğrâ olurlar âlem-i kübrâ
Ederler cümle mahlûkât bu dem onlara ta'zîmât
- 97 Velî sûrette bunlar âlem-i suğrâ idi lâkin
Asılda sîretinde var idi onlarda tekbîrât
- 98 Kebîr u a'zam u âlî idi zâtında bunlar hep
Cüdâ düşürmüş idi herbirin böyle tecelliyât
- 99 Yine hizmet itâ'atle dahi aşk u muhabbetle
Edince aslına ric'at olurlar Zât'a mahviyyât
- 100 Nitekim bahr-ı ummândan alınsa kûzelerle su
Dökülse yine ummâna bilinir mi budur katrât
- 101 Olur âşık iken ma'sûk bular deryâ-yı vahdetde
O deryâdan alır feyzi mürekkeb müfred ü zerrât
- 103 Nebâtât ile hayvâna nüzûl edenlerin hâli
Kezâlik böyledir hâlâ çekerler zâr u ekdârât
(vr. 60b)
- 104 Eğer dirsен suâl vârid olur bu zenc bahsinde
Yedi bin yıldır âlem bulalı âdemle teşrîfât
- 105 Velî tahkîk mahallinde suâldır bu suâl cânâ
Mahallinde suâli edegelmişlerdir eslâfât
- 106 Bu menzilde yaraşmaz ehl-i irfâna suâl ammâ
Kasiye'l-kalbu tefhîmen²¹⁹ diyem ez-cümle merdiyyât

219 "Kalbi anlayıştan uzak düştü" anlamına gelir.

- 107 Suâl etti Kelîmullah²²⁰ Cenâb-ı Hak Te'âlâ'dan
Dedi yâ Rab ne halk ettin mukaddem eyile ta'lîmât
- 108 Dedi Hak rûh-ı Ahmed'dir mukaddem cümleden tahkîk
Yarattım nûr-ı zâtımdan edip mir'ât-ı meşhûdât
- 109 Yarattım sûret-i âdemde ben ol rûhu yâ Mûsâ
Bu sûretle onun Âdem u nesli buldu tasvîrât
- 110 Budur bil sûret-i âdem budur bil zâtıma mir'ât
Cemî'an rûh-ı insânı bu rûhtan oldu mevlûdât
- 111 Bu rûhtur zât-ı âdem bil bu rûhtan doğdular bir bir
Bu rûhtur asl-ı âdem bil bu rûhtur ümmü'l-ervâhât
- 112 Yarattım yed-i beyzâ'yı bu rûhtan bi-hisâb sonra
Bu bir dürdür ki yâ Mûsâ budur bil ümm-i inkânât
- 113 Dahi sonra yarattım herbiri yetmiş bu âlem-veş
Medâyinler ki yetmiş bin havâ üstünde kat-ber-kat
- 114 Dahi yetmiş bin âdemler yarattım her şehirlerde
Biri isyân edip ondan cemî'an eyledim dükkât
- 115 Dahi heştâd bin şehri yarattım ben havâ üzere
Ki her bir şehri on bin kerre bu dünyâ misil arziyyât
- 116 Dahi bunları doldurdum cemî'an tâne-i hardal
Yarattım bir kuş ondan ekl ede her dâne her sâlât
- 117 Bu vech üzere hubûbâtın yiyip yılda birin ol kuş
Erişti âhire ömrü tamâm oldu bu hardâlat
- 118 Yarattım sonra seksen bin ricâli nûr-ı vâhidden
Birin beyni âherle tamâm seb'in u elf âmât
- 119 Yarattım sonradan arş u kaleme levh-i kürsîyi
Bulardan bir hıkeb sonra furûş-ı felek-i seb'iyyât

220 Kelîmullah, Hz. Mûsâ'nın Tûr-ı Sina'da Cenâb-ı Hak'la konuşması sebebiyle kendisine verilen unvandır.

- 120 *Yaratıp bir racul sonra koymuşum adını Âdem
Tamâm on bin sene ömr ile ettim türlü ihsânât
(vr. 61a)*
- 121 *Bulardan sonra halk ettim dedi cennât ile nârı
Birer hıkeble mâ bidî olundu bunlar ihzârât*
- 122 *Bu vech üzre tamâm on bin yarattım böyle âdemler
Bana yig her biri ardınca etti âhiri mir'ât*
- 123 *Onar bin yıl ömür verip bular her birleri başka
Gelip gitti bu âlemden değil atan bu ecnâsât*
- 124 *Bulardan sonra halk oldu senin atan olan Âdem
Bunu fehmeyle yâ Mûsâ sana bestir bu mahkiyyât*
- 125 *Kelîmî Hazret-i Mûsâ'ya Hak böyle haber verdi
Ki Mûsâ'yı suâlinde bununla eyledi iskât*
- 126 *Suâle çün cevâb oldu alırsan kıssadan hisse
Hıkebler bahs-i zencîde nice gör oldu maksûmât*
- 127 *Bu maksûmâtı fehmeyle eğer âdem isen âdem
Değil cinni isen fehme muhâliftir cibilliyât*
- 128 *Denilmiş Hazret-i Âdem gelen evvel bu dünyâya
Tefekkür eyle bir hoşca edip sen derk u idrâkât*
- 129 *Nice bin âdemî gelmiş mukaddem işbu Âdem'den
Bu Âdem'le kemâl bulmuş velâkin sırr-ı sâfiyyât*
- 130 *Gel imdi aklını başına devşir kendin insâf et
Çün âdem devrine girdin yaraşmaz sana tenzîlât*
- 131 *Yitirme geldiğin kapıyı bekle devr-i âdemde
Kemâle ermiş iken etme tekrâr bu ta'bîrât*
- 132 *Çü bildin kim kemâl-ı tasfiye âdemde lâzımdır
Yapış âlâtını terk etme hâli geçmesin evkât*
- 133 *Edegör sa'y ile hizmet dil-i dânâ kapısında
Der isen düşmeyip devre edem zâtımla ilhâkât*

134 *Kabûlî olanın zâtında isti'dâdı fehm eyler
Bununla iktifâ eyle yeter bestir bu tahkikât*

{18} **Beyt ve Lehû**

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Muhakkak bu kasîdem zümre-i uşşâka cennettir
Bilin bulmak karargâhı Hüseyinî'de ne minnettir*
- 2 *Makâmâtın zemîni râhatu'l-ervâh demişler çün
Denilse bu Kabûlî'ye hakîkatta hicâz rastdır*

(vr. 61b)

{19} **Kasîde-i Küllühâ Fî-Hâlî'l-Cezbiyye**

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Temevvüc eyledi aşkım karıştı bahr ile katre
Vücûdum küllü mahvoldu erişti şemse çün zerre
Urûc ettim mu'allâya geçip akl-ı meâdımdan
Delil oldu bana cezbem kavuşturdu²²¹ beni sırra*
- 2 *Gezip seyr illerin bir bir temâşâ eyledim ey yâr
Nazar kıldım cihân içre benim hiç gayri yok deyyâr
Civârında güzâr eden benim sırrım durur her bâr
Ziyâ veren benim nûrum felekte şems ile mihre*
- 3 *Ne zât imiş benim zâtım 'ayân oldu bana ol ân
Benim zâtımla kâimdir nebât ma'den u hayvân
Hayâtımdan hayât bulur avâlim hem dahi insân
Cihâna olmuşum ben cân muhît olup kamû dehre*
- 4 *Kevâkible girip seyre kamer-dem vâsita oldum
Utârit'ten ilim tahsiline ben bâ'ise oldum
Ferah bahş eyledi Zühre'm hem gamm-ı dâfi'a oldum
Ledün ilmin mu'Allem âftâb oldum girip devre*

221 Orjinal metinde "kavuştur" şeklinde geçmekte olup, vezni bozmaktadır. Millî Ktp., Fahri Bilge Yazma No: 281, s. 32'de "kavuşturdu" şeklinde geçmekte, böylece vezin de doğru olmaktadır.

- 9 *Hezârân çeşm-i kahrettim Merih oldu bana devrân
Gelincek Müşteri devrim benim rezzâk-ı ins ü cân
Zühal'de kabz bast sırrım kular akılları hayrân
Akıl varmaz menâzildir ne mümkün ki sığa²²² fikre*
- 11 *Girip bu menzil-i cem'e özüm hayrân olup şaştım
Alıp cezbe beni benden ehîbbâdan cüdâ düştüm
Hudâ'ya hamd u minnetler gelip fark'a kadem bastım
Teveccüh eyledim Hakk'a müdâvim olarak zikre*
- 13 *Hevâ-yı aşk olup teskîn dönüp akl-ı küle geldim
Beşeriyet sıfâtını bürünüp ben beni bildim
Erenler sırrına mahrem olup Hakk'a şükür kıldım
Celâlini cemâl ettim tahammül eyleyip cevre*
- 15 *Tenezzül eyleyip akl-ı me'âşa çün firâr ettim
Olup irşâd ile me'mûr şer'attan hisâr ettim
Derûnî şart-ı İslâm'ı Kabûli ihtiyâr ettim
İtâ'at eyleyip hergiz kelâm u menzili üzre*
(vr. 62a)

{20}

Der Medh-i Nebî vü Çehâr-Yâr u Pîrân²²³

- 1 *Seyyidü'l-kevneyn şâh-ı enbiyâ u mürselîn
Mustafâ mahbûb-ı Yezdân rahmeten li'l-âlemîn²²⁴*
- 2 *Veren dîn râhına varın Resûlü eyleyip tasdik
Cenâb-ı yâr-ı Ahmed Hazret-i Bûbekir-i Sıddîk*
- 3 *Berh-i dîn surûr-ı guzât şeh-i hayru'l-ahzâb
Sâhib-i seyf-i adâlet Ömer bin el-Hattâb*
- 4 *Hayâ kâni Muhammed yâr-ı gârı câmiu'l-Kur'ân
Cenâb-ı Hazret-i Zinnüreyn Osmân bin Affân*

222 Orjinal metinde "safâ" şeklinde geçmekte ve anlam bütünlüğünü bozmaktadır. Millî Ktp., Fahri Bilge Yazma No: 281, s. 32' de "sığa" şeklinde geçmekte, anlam bütünlüğü sağlanmış olmaktadır.

223 Bu methiyede yer alan beyitlerin her biri farklı vezinlerde yazılmıştır.

224 "Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn" (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiyâ, 21/107) âyetine işaret edilmektedir.

- 5 *Fâtih-i dîn-i Muhammed Mustafâ'ya yâr-ı gâr
Lâ-fetâ illâ Ali lâ-seyfe illâ Zülfikâr²²⁵*
- 6 *Kurretü'l-ayn-ı Resûl-ı Kibriyâ
İbn-i şîr-i Hak Hasan Hulki Rızâ*
- 7 *Şâh-ı merdân-ı şehâdet ol şehîd-i Kerbelâ
Hazret-i Seyyid Hüseyin bast-ı Fahr-i Enbiyâ*
- 8 *Bâ'is-i nesl-i pâk hatm-i enbiyâ
Şâh Zeyne'l-âbidîn ibn-i şehîd-i Kerbelâ*
- 9 *Âlem-i ervâhta Hakk'ın zâkiri
Hazret-i Seyyid Muhammed Bâkiri*
- 10 *Tarîk-i vuslat-ı Hakk'ın delil-i kevkeb-i târik
Cenâb-ı Hazret-i Seyyid İmâm-ı Cafer es-Sâdık*
- 11 *Hakikat ehline lâyük edeb-i âyin-i nâzım
Cenâb-ı hazret-i Seyyid İmâm-ı Mûsâ el-Kâzım*
- 12 *Kâşif-i sîrr-ı velâyet rehber-i râh-ı Hudâ
Seyyidü's-sâdât imâmu'l-müslimîn²²⁶ Mûsâ Rızâ*
- 13 *Yenâbi'-i buhûr-ı nûr-ı irfân
Nakiyyüddin Muhammed şâh-ı Merdân*
- 14 *Der tarîk-i vuslat-ı Hak pîşvâ-yı mü'minin
Hazret-i Seyyid Ali el-Hâdî şâhü'l-müslimîn*
- 15 *Sâhib-i seyf heybet-i Hak mazharı
Hazret-i Seyyid Hasan el-Askerî*
- 16 *Tiğ-ı kudretle hemîşe münkire vermez emân
Hazret-i Seyyid Muhammed Mehdi-yi sâhib-zamân
(vr. 62b)*

225 "Ali'den başka kahraman yiğit, Zülfikâr'dan başka kılıç yoktur" hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 363, H. No: 3069.

226 Orjinal metinde sadece "müslimîn" kelimesi geçmekte, ancak anlam bozukluğu meydana gelmektedir. Bu kelimeden sonra ise "imâm" sözcüğü yer almaktadır. Anlam bütünlüğünü sağlamak için bu sözcüğü "müslimîn" sözcüğünden önce getirdik. Zaten Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 21a'da bu kelimenin önünde "imâm" ifadesi yer almaktadır.

- 17 *Hubb-ı evlâd-ı Ali'de kim giribân ede çâk*
Eyler elbette şefâ'at çâr-deh-i ma'sûm-ı pâk
- 18 *Şîr-i Yezdân Ali'nin erişip yek nazarı*
Sırr-ı şuyûh-ı râh-ı Hak oldu Hasan el-Basrî
- 19 *Merd-i meydân Hudâ'nın atası*
Hazret-i Şeyh Seri es-Sakatî
- 20 *Serverân-ı râh-ı Hakk'ın a'zamı*
Hazret-i Şeyh Habîb-i Acemî
- 21 *Kurb-ı Hak'ta bulan izz u sahi*
Hazret-i Şeyh Ma'rûf-ı Kerhî
- 22 *Civâr-ı Hak'ta hark eden gitâyı*
Cenâb-ı Hazret-i Dâvûd-ı Tâî
- 23 *Kand-i Hakk'ı bulup alan tadı*
Hazret-i Şeyh Cüneyd-i Bağdâdî
- 24 *Şâh-ı iklim-i velâyet kutb-ı dü-âlem velî*
Şeyh İbnü'r²²⁷-Rifâî Seyyid Ahmed bin Ali
- 25 *Makâm-ı kurb-ı Hak'da vuran bang-ı tehliî*
Şeh-i mülk-i velâyet Şeyh Abdülkâdir el-Cîlî
- 26 *Taht-ı iklim-i velâyet şeh-i merd-i neşevî*
Hazret-i Şeyh Arab Seyyid Ahmed Bedevî
- 27 *Velâyet mülkünün merd-i ramûkı*
Cenâb-ı Şeyh İbrâhîm Desûkî
- 28 *Cemâl ü hüsn-i Mevlâ'ya hemîşe eyleyen dil-bend*
Cenâb-ı Hazret-i Şeyh Bahâüddîn Nakşbend
- 29 *Râh-ı Hak'da bulan râh-ı gımayı*
Cenâb-ı Şeyh Sa'düddîn Cibâvî

227 Bu kelime orjinal metinde “enbiyâ” şeklinde yazılmış olup, anlam bozukluğu meydana getirmektedir. Milli Ktp., Fahri Bilge No: 281, s. 34' de “ibn” olarak yazılmıştır ki anlam doğru olmaktadır.

- 30 *Uzlet edip Hak ile ünsde bulan lezzeti
Mürşid-i râh-ı Hudâ Şeyh Ömeru'l-Halveti*
- 31 *Vâris-i ilm-i Muhammed mazhar-ı nûr-ı Ali
Şeyh Muhyiddîn Ekber hâce-i cümle velî*
- 32 *Şâh-ı erbâb-ı keşif mazhar-ı ilm-i nebevî²²⁸
Mahzen-i ilm-i ledün Şeyh Sadrüddin Konevî*
- 33 *Semâ'ile bulan nezd-i Hudâ'da izz-i deymûmi
Cenâb-ı pâk Mevlânâ Celâleddîn er-Rûmî
(vr. 63a)*
- 34 *Maşrık-ı nûr-ı Muhammed mahzen-i sırr-ı Ali
Gülbün-i bâğ-ı velâyet Hâcî Bektâş-ı Velî*
- 35 *Mürşid-i râh-ı Hakk'ın sâhibu'l-unvânı
Hazret-i Şeyh İbrâhîm Zâhid el-Geylânî*
- 36 *Bülbül-i şûride-i aşk gülşeni
Oldu makâm-ı Ömer Rüşenî*
- 37 *Andelibânın Hudâ'nın meskeni
Dergeh-i Şeyh İbrâhîm-i Gülşeni*
- 38 *Sivâyı terk ile buldu Hudâ'ya
Cenâb-ı Şeyh Mahmûd Hüdâyî*
- 39 *Civâr-ı rahmet-i Yezdân'da bulan devlet-i bâkî
Cenâb-ı Hazret-i Şeyh Hüsameddîn-i Uşşâkî*
- 40 *Râh-ı Hak'da Seyyid Ahmed bin Rifâ'î'ye bedel
Kışver-i Rûm'da Cenâb-ı Şeyh İbrâhîm Ecel*
- 41 *Nâzımu'l-beyt Şeyh Kabûli Mustafâ
Kâtib-i Seyyid Safâyî Mustafâ*

228 “Nebevî” kelimesi orjinal metinde “tenevî” şeklinde geçmektedir ki anlam bozukluğu ortaya çıkmaktadır. Millî Ktp., FB 281’de (s. 34) “Nebevî” şeklinde yazılmıştır ki doğrusu da budur.

{21} Mersiyye-i Dûvâzdeh-İmâmân

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

125

- 1 Cân u dilden dinle âşık bu aceb peygamberi
Fark et ashâb-ı celâliyle cemâl-i dil-beri
Kim celâla âlet olmuş kim cemâlin mazharı
İttifâkı çün rü'yet eylemiş dîn erleri
Mazhar-ı nûr-ı cemâldir nesl-i pâk-ı Hayderî
Oldular âlet celâle anların hâinleri
Geldi çün şehri-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları
- 2 Mâil-i dünyâ olup kavm-i Mu'âviye hemân
Hânedâna kasd edip saymadılar sûd u ziyân
Biz Muhammed ümmetiyiz derler iken hâinân
Gör nice kasd ettiler nesl-i Nebî'yi el-emân
Oldular merdûd münâfık cümleside bî-gümân
La'netullahi aleyhim tâ ki encâmu'z-zamân (vr. 63b)
Geldi çün şehri-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları
- 3 Evvelâ Hakk'ın habîbi ol Muhammed Mustafâ
Dün ü gün eyler iken onlara sıdk (ile) vefâ
Eyledi Mervân ihânet vahy-i Hakk'a ibtidâ
Ba'de-zîn püryâne zehri katıp ettiler atâ
Nice demden sonra te'sîr eyledi ol semm ona
Kıldı nûş âhir şehâdet câmnı ol pür-safâ
Geldi çün şehri-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları
- 4 Hem dahi şâh-ı velâyet ol emîrû'l-mü'minîn
Sâhib-i seyf-i adâlet nâzım-ı âyîn-i dîn
Şânına Hak dedi hel etâ ala'l-insâni hîn²²⁹
Beş sene edip imâmet adl ile doldu zemîn
Altmış üç yaşında iken ol imâmü'l-müttakîn
Kûfe şehrinde şehîd etti rikebdâr-ı lain
Geldi çün şehri-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

229 "İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman gelip geçti ki o vakit o anılmaya değer bir şey bile değildir" âyetine işaret edilmektedir. Bkz. İnsan 76/1.

- 5 *Mehter-i ferzend-i Hayder ol Hasan Hulki Hamîd
Ta ezel bezminde rûhu yaratılmıştır saîd
Altı ay edip imâmet eyledi adl-ı sedîd
Çil-penc yaşında rûz-ı ömrü oldukda resîd
Avreti mel'üne tesmîm eyleyip etti şehîd
La'netullâhi aleyhâ dediğim görmen ba'îd
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları*
(vr. 64a)
- 6 *Şâh-ı mazlûmân u ferzend-i Aliyü'l-Murtazâ
Ol Hüseyin şâh serdâr-ı şehîd-i Kerbelâ
Elli beş yaşına ömrü erişince bi-riyâ
Eyleyip üç ay imâmet mahrem-i sırr-ı Hüdâ
Teşnelik hâlinde kasd etti Şimir mel'un ana
La'net olsun her nefeste zâlimin tâ cânına
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları*
- 7 *Geldi Zeyne'l-âbidin ibn Hüseyin'in nevbeti
Yirmi iki yıl imâmetle adâlet şeh-rini
Çil-penc yaşına ömrü erişince devleti
Eyleyip Abdülmelik Mervân horla sohbeti
Hâin-i Peygamber oldular edip bu zilleti
Sundular ona dahi âhir şehâdet şerbeti
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları*
- 8 *Ol Muhammed Bâkirî kim ibn-i Zeyne'l-âbidîn
Olmuş idi on sekiz yıl çün imâmü'l-müttakîn
Eyleyip Abdülmelik oğlu Hişâm inkâr-ı dîn
Meyl edip it gibi dünyâ cîfesine ol la'în
Kırk dokuz yaşında iken merd-i merdân-ı zemîn
Gör nice etti şehîd onu reîsü'z-zâlimîn
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları*
- 9 *Mazhar-ı ilm-i İlâhî Ca'fer ibn-i Bâkirî
Hakk'a irşâd eyledi asrında nice münkiri
Ümmete otuz sene erdi imâmet pertevi
Buldu altmış beş yaşında çün kemâl-ı unsuri **(vr. 64b)**
Dîni dünyâyâ satıp Mansûr-i Kûfî kâfirî*

Gör nice etti şehîd ol vâris-i peygamberi
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

10 Düştü Kâzım ibn-i Ca'fer'e bu nevbet-i vifâk
Eyledi mü'minler onunla dahi ahd u mîsâk
Beş sene edip imâmet araya girdi nifâk
Elli beş yaşında iken ettiler çün ittifâk
Etti Hârûnu'r-Reşîd zulm-ı firâvân bî-sibâk
Eyledi âhir şehîd bu şâhı ol gaddâr u âk
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

11 Geldi nevbet çünkü şimdi Mûsâ ibn-i Kâzım'a
Oldu mü'minler onunla dahi ahd-i kâime
Yirmi yıl edip imâmetle adâlet dâimâ
Elli beş yaşında erdi çünkü ömrü hâtîme
Kasd edip Me'mûn-ı mel'ûn böyle zât-ı âlime
Ol şehîd etti bu şâhı la'net olsun zâlîme
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

12 Çün Takî ibn-i Rızâ erişti on beş yaşına
Yedi sene imâmetle üstü mü'minler başına
Bî'at edip ettiler iclâs imâmet tahtına
Yirmi beş yaşında el sundu şehâdet câmına
Mu'tasım zulm eyleyip od yaktı kendi cânına
Hâin oldu kasd edip Peygamber'in evlâdına
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

(vr. 65a)

13 Ol Nakî ibn-i Taki'den ver haber ey pür-hüner
Ümmete otuz sene oldu imâm ol şîr-i ner
Adli bünyâd eyledi nûru cihâni ser-te-ser
Çil-yek yaşında tekmîl-i kemâl edip meğer
Ol Mütevekkil la'in çün kasdına buldu zafer
Eyledi âhir şehîd ol merd-i hâsı pür-ğamer
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

- 14 Şâh imâmu'l-Askerî ibn-i Nakî ol pâk-zât
Heybeti tutup cihâni Hâricîler oldu mât
Altı yıl edip imâmet buldu mü'minler necât
Eyledi tekâmîl-i neş'e çünkü sâhib-mu'cizât
Mu'temed kelb-i akûr bağladı kîn kat kat
Âhir içirdi şehâdet câmını ol hor-sıfat
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları
- 15 Mehdî-i sâhib-zamânın sırrını bildinse pes
Câiz olmaz râzını fâş etmek onun sözü kes
Mu'temed oldum onun da katline edip heves
İhtiyâr etti dü-sad pencâh penc sâl tanes
Âlem-i imkân olup rûh-ı fütûhuna kafes
Zâhir olmayınca çıkmaz âlem içre işbu ses
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları
- 16 Çâr-deh Ma'sûm-ı Pâk u pişvâ-yı mü'minîn
Mustafâ vü Murtezâ'nın nesl-i pâkından mübin
Eyledi cümle onları şehîd çün ol zâlimîn
Zâlîme lâ'net edenin şânına sad-âferin (vr. 65b)
Ey Kabûlî bende-i Âl-i Abâ için hemîn
Lâyik olan rahmetullâhi aleyhim ecma'ın
Geldi çün şeh-r-i Muharrem erdi mâtem günleri
Hânedân dostu akıtsın yaş yerine kanları

{22} Kaside

Fe' ilâtün /Fe' ilâtün /Fe' ilâtün /Fe' ilün

- 1 Nice bir dil ola âlûde-i çirkâb u günâh
Ne revâ nefş ola sana püşt ü penâh
- 2 İstikâmetle sekâmet rehin ikân eyler
Nice vâdî-i hızlânda şitâb u bî-râh
- 3 Virdin ol nakd-i girân-mâye-i ömr lehve
Aldığın bâd-ı hava zâd-ı fenâdır gümrâh

- 4 Bu ta'alluk nite kûdek-meniş olmak tâ key
Bu firîbende-i bâzîçe-i etfâl eyvâh
- 5 Kâsıram kâr-ı ibâdette vü isyânda cesûr
Bu hacâletle yeridir yere geçsem her gâh
- 6 Bir gün âh eylemedim bunca günâha hayfâ
Bir günâha n'ola olsaydı mukâbil bin âh
- 7 Dide-i ibret ile bir katı azlem şahsa
Nazar edip görüdüм kendimi ondan tebâh
- 8 Yeter ey dil bu havalar gele insâf eyle
Sana bir gün diyeler beri gel ey rûy-ı siyâh
- 9 Ne yüz ile varasın dergeh-i Hakk'a bir kez
Düşün ahvâlini şimdi çi-sûd ez-âh ile vâh
- 10 Meğer ol illet-i isyânına tedbîr u devâ
Ede dârû-yı şefâ'atla ol Mahbûb-ı İlâh
- 11 O hasîbu'n-neseb ol hazret-i sultân-ı Rûsul
O hudâvend-i nâm ol ulu devletli şâh
- 12 O şefî'ul-Arasât o şeh-i taht-ı levlâk
Ona Cibrîl ola kurb-ı Hudâ'da hem-râh
- 13 O Resûle's-sakaleyn illet-i halk-ı kevineyn
Ki melâike rehine etmişti ferş-i cibâh (vr. 66a)
- 14 Etmeğe kuhl-ı basar hâk-i rehin dîde-i çarh
Kademi basa diye kâmetini kıldı dû-tâh
- 15 Murğ-ı lâhûtu şikâr etse hümâ-yı nâsût
Zîr-i bâlına gider beyze-yi hurşîd ile mâh
- 16 Oldur ol ref'-i serâ-perde-i vahdet eden ol
Ki mukaddem gelen ol bârgehe bulmadı râh
- 17 Erdi çün mertebe-i tevhîd-i zâta bi'z-zât
Eyledi sırr-ı hafîden dil-i hâsı âgâh

- 18 *Vech-i pür-nûruna müştâk idi eşrâf-ı Rûsul*
Nice hasretle ederler idi âh-ı cângâh
- 19 *O muhabbetle fidâ etti behiştî âdem*
O tekâzâ ile geldi bu cihâna nâgâh
- 20 *Ne aceb gözyaşı tûfânına dökse Nûh'un*
Ki cemâline dilerdi ede hasretle nigâh
- 21 *N'ola ger düşse anın âteş-i aşkına Halil*
Tâ ere gülşen vaslına onun ol âgâh
- 22 *Bez-i cân etmek için vaslına İsmâil onun*
Hoş tavâf eyler idi Ka'be-i kevineyn geh u gâh
- 23 *Bu idi yine tahayyürde gelecek kasdı*
Küy-i aşkın seyir ede ber-vefk-i dil-hâh
- 24 *Lebinin teşne-i hâhişkeri Hızr idi onun*
O vecihten zulumât oldu ona meslek ü râh
- 25 *Nebze-i hüsn-i cemâl ezelisin Yûsuf*
Bilip ol reşk ile olmuş idi üftâde-i câh
- 29 *Reh-i vaslın arayı göklere çıktı İsâ*
Ki nüzûl ede semâdan kademin ede penâh
- 30 *Akl-ı kül bahs-i kemâlinde tahayyürde kalıp*
Dedi olur mu beşerde ona âyâ eşbâh
- 31 *Ne kadar hil'at vasf olsa kemâl ile dırâz*
Yine bâlâ-yı kemâlâtına nisbetle kûtâh
- 32 *Nice mümkün onu vasf ede bir ednâ miskin*
Ki onu Kur'ân ile medh etti Cenâb-ı Allâh
- 33 *Kandedir vasf-ı Nebî kande bu güftâr-ı gabi*
Nice kâbil ki ola ta'rif bi-zebân u efvâh
- (vr. 66b)**
- 34 *Ne zebânım yakışır na'ta ne haddim var kim*
Dem vuram na't-ı şerifinde velâkin ey şâh

- 35 Kereminden umarım tuhfe-i nâciz u hakîr
Ki bir sebep-i mağfîret cürm ü günâh
- 36 Garazım katre-i deryâ-yı şefâ'atdır kim
Yumaz isyânımı dünyâ dolu olursa siyâh
- 37 Yem-i ihsânına nisbet ne kadar çok ise de
Olamaz cürm ü kusurum nite bir berg-i giyâh
- 38 Mütesellî ola gör ey dil-i nâlende vü zâr
Sana ol müjde-i lâ taknatû²³⁰ etmez mi güvâh
- 39 Edemez hâtıra-ı ye's ile harmân-ı keder
Der-i lütfün çü Kabûlî'ye ola püşt ü penâh
- 40 N'ola cezb etse dergâh-ı bây u lütfün
Oldu bu cism-i nizârım reh-i hicrinde çü kâh
- 41 Hâsılı eşref-i âmâlî şehî bu idi kim
Hâk-ı bûsunla şeref-yâb ola her demde şifâh
- 42 Dilerim lutf-ı amîmindan eyâ kân-ı kerem
Ki ola ferş-i kudûmun dâimâ rûy-ı siyâh
- 43 Ki ne dünyâ vü ne ukbâ gerek oldu bes²³¹
Dü-cihânda budur ancak bana devlet bana câh
- 44 Var ümîdim kereminden ki bu dest-âvîzem
Ola şâyeste vü tahsîn ü kabûl-i dergâh
- 45 Ravza-i pâkine ihdâ ola bî-hadd salât
Tâ ki devr eyleye encümle felek mihr ile mâh
- 46 Dahi âlin ile ashâbına ezvâcına hem
Pîşkeş-i dürr-i selâm ola rehîn pîşgâh

230 "Lâ taknatû min rahmetillâh" (Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Zümer, 39/53) âyetine işaret edilmiştir.

231 Bu mısraın vezni bozuktur.

{23} Der Na't-ı Nebî Aleyhi's-selâm

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 Bâ'is-i halk-ı cihân durur Muhammed Mustafâ
Yâr-ı Hak mahbûb-ı Rahmân'dır Muhammed Mustafâ
- 2 Şânına levlâk okundu Hak bilindi her cihet
Tâ ezel ma'sûk-ı Sübhân'dır Muhammed Mustafâ
- 3 Rahmeten li'l-âlemîn olduğuna hiç şüphe yok
Menzil-i be-sırr-ı Kur'ân'dır Muhammed Mustafâ
(vr. 67a)
- 4 Sâyesi gelmezdi asla vech-i arza hak bu kim
Tâ ser ü pâ nûr-ı Yezdân'dır Muhammed Mustafâ
- 5 Cümle âlem yok iken ol Hakk'la dâim olup
Kenz-i mahfî²³² içre pinhândır Muhammed Mustafâ
- 6 Kâinât ondan zuhûra geldi ma'lûm oldu Hak
Varlığı isbâta burhândır Muhammed Mustafâ
- 7 Mu'cizâtıyla nice âyinler ibtâl edip
Mazhar-ı Hak dîn ü imândır Muhammed Mustafâ
- 8 Bunca kâmiller gelip huzûruna baş eğdiler
Bildiler ki kâmil insândır Muhammed Mustafâ
- 9 Ehl-i hikmet meclisinde habt oluben anladı
Bahr-i hikmet içre ummândır Muhammed Mustafâ
- 10 Zâta da'vet ile me'mûr görücek ehl-i sıfat
Dediler ki sâhib-irfândır Muhammed Mustafâ
- 11 Asrının kâmilleri hep eyledi imân ona

232 "Küntü kenzen mahfiyyen fe-uhbibtu en-u'rafe fe halaktü halken fe arefethum bi fe arefünî" (Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve insanı yarattım) hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 132, H. No: 2016.

- Fehm olundu merd-i meydândır Muhammed Mustafâ*
- 12 *Enbiyâlar ümmeti olmak diler çün bildiler
Şâfi'-i ashâb-ı isyândır Muhammed Mustafâ*
- 13 *Nutk-i pâki ehl-i küfre dîn ü imân bahş eder
Her kelâmı la'l u mercândır Muhammed Mustafâ*
- 14 *Sâhib-i mu'ciz kerâmet mazhar-ı nûr-ı cemâl
Seyyid-i sâdât-ı dîvândır Muhammed Mustafâ*
- 15 *Cehl-i zulmetten bu âlem halkını rûşen eder
Nûr-ı vechi mâh-ı tâbândır Muhammed Mustafâ*
- 16 *Hak budur kim ins ü cinne cümle âlem halkına
Fazl-ı Hak'dan cûd u ihsândır Muhammed Mustafâ*
- 17 *Ey Kabûlî nâr-ı aşk-ı Mustafâ'ya rûz u şeb
Yan ki cândan özge cânândır Muhammed Mustafâ*

{24} Der Na't-ı Şâh-ı Velâyet Ali el-Murtezâ Radiyellâhu Anhu

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *Ma'rifet bahrinde türlü gevhere kândır Ali
Her kelâmı lü'lü-i şehvâr u mercândır Ali*
- 2 *Râh-ı Hak'da sâhib-i seyf-i adâlet ol durur
Hem şecâat sâhibi bir merd-i meydândır Ali
(vr. 67b)*
- 3 *Ol Muhammed Mustafâ Mi'râca ettikte 'urûc
Arşdan ileri gördü şîr-i Yezdân'dır Ali*
- 4 *Hâtemin ağzına verip geçti hazretten yana
Ertesi gün hâtemin destine sunandır Ali*
- 5 *Söyleşirken Hazret-i Hak'la kelâmın Mustafâ
Şâbb-ı emred sûretinde karşı durandır Ali*
- 6 *Cümleden önden Muhammed meclisine hem gelip
Eyleyen tebrîk-i Mi'râc şâh-ı merdândır Ali*

- 7 *Hak'la Ahmed her ne kim ol demde ettiyse kelâm
Mustafâ'ya cümle bir bir aydıverendir Ali*
- 8 *Bir eli ile kopardı Hayber'in kapısını
Kuvvet-i pazusu ancak sırr-ı Sübhân'dır Ali*
- 9 *Lahmuke lahmî²³³ dedi hakkında onun Mustafâ
Her cihetle oldu ma'lûm kâmil insândır Ali*
- 10 *Hem dedi hazret-i Ahmed ben ki ilmin şehriyim
Kapısı Haydar'dır onun²³⁴ mîr-i Kur'ân'dır Ali*
- 11 *Üç yüz otuz yıld an evvel Selmân'ın imdâdına
Deşt üzerinde erip arslanı çalandır Ali*
- 12 *Hem otuz üç bin üç yüz otuz üç yıl ileri²³⁵
İfritin destine muhkem bendi vurandır Ali*
- 13 *Zâhir oldu Zülfikâr'ından onun çün şer'-i dîn
Hâriciler gözlerine tiğ-ı perrândır Ali*
- 14 *Dîn-i Ahmed uğruna şol cânların eden fedâ
On bir şehzâdelerdir bu'l-imâmândır Ali²³⁶*
- 15 *Kim Ali'yi sevmez ise la'nete oldu sezâ
Zîrâ ki ma'sûk-ı Hazret yâr-ı Rahmân'dır Ali*
- 16 *Zâhidâ gel eyle îmân sen Ali'ye mü'min ol
Cümlelerin kalbinde zîrâ sırr-ı pinhândır Ali*
- 17 *Ey Kabûlî şöyle bildim şöyle ikrâr eyledim
Zâhir u bâtında mevcûd cümleye cândır Ali*

233 "Lahmuke lahmî, rûhuke rûhî, demûke demî, cismûke cismi, aynuke aynî" (Etin etim, ruhun ruhun, kanın kanım, cismin cismim, gözün gözümdür) hadisine işaret edilmektedir. Bu hadisin kaynağına ulaşamadım. Ancak Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında "Sen bana bağlısın, ben de sana" (Buhârî, Sulh 6; Megâzî 43) buyurduğunu bilmekteyiz.

234 "Ene medînetü'l-ilmî ve aliyün bâbuhâ" (Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır) hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, c. I, s. 203, H. No: 618.

235 Bu mısram vezni bozuktur.

236 Bu mısram vezni bozuktur.

{25} Der Na't-ı Hazret-i Pîr Kuddise Sırruh

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün

135

- 1 *Hakikat râhına burhân Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir
Kerâmet bahrine ummân Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir
(vr. 68a)*
- 2 *Ona ver gönlünü ey cân dilersen olmağa insân
Velâyet tahtına sultân Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 3 *Umarsan derde dermânı ona ver ahd u peymânı
Alîm-i ilm-i Lokmânî Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 4 *Ona derviş olan âdem tarîkinde olur hâtem
Muhakkak kutb-ı dü-âlem Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 5 *Tarîkinde bulan vahdet ederler halk ile ülfet
Hakîkatta yed-i kudret Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 6 *Şecâ'at mülkünün şâhı âsûde ettiren âhi
Gönül ikliminin mâhı Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 7 *Tutup makhûr eden mârı gülistân eyleyen nârı
Bilâ-şek sırr-ı Kerrârî Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 8 *Cerâhâta vuran merhem ağız yârı ile her dem
Kemâ-kân âşikâr bu dem Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 9 *Ali'nin sırrıdır yâ hû çeker tabl u alem düdü
Eren imdâdına sù sù Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 10 *Kerâmâtı katî izhâr hidâyet nûruna mazhar
Cemâl-i hazret-i rehber Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 11 *Cihânın merd-i meydâmı azîmü'ş-şân u hâkânı
Hemîşe kurb-ı Yezdânî Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*
- 12 *Kabûlî'yi eden çâker visâl u kurbe hâhişker
Kamu uşşâka ser-asker Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir*

{26} Takrîz Der Hakk-ı Şeyh Muhyiddîn el-Arabî el-Hâtemî et-Tâî el-
Endülîsî Kudde Sırruh

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün

- 1 Hakikat ilminin ümmü'l-kitâbı Şeyhü'l-Ekber'dir
Kamu âfâka neşr olmuş ulûm-ı Hakk'a mazhardır
- 2 Şinâverdir lisâmı bahr-ı esrâr-ı Hudâ kalbi
Sadef akl-ı me'âdîdır kelâmı dürr ü gevherdir
- 3 Ulûm-ı evvelîn ü âhirîn olmuş 'ayân ondan
Muhassal bi-gümân ol vâris-i ilm-i Peyâmberdir
- 4 Kamu erbâb-ı isti'dât onun kavline baş eğmiş
Velâyet âleminde pâdişâh-ı sâhib-efserdir
(vr. 68b)
- 5 Şular kim zevk-yâb olmaz onun ilm-i lezîzinden
Nedir hak ile bâtil fark edemez aklı kemterdir
- 6 Nice ikrâr u imân eylesin halk etmeyip inkâr
Onun nutku gıdâ-yı zâğ değil kût-ı gazanferdir
- 7 Dem-i hoş-bûsı a'lâdır hitâbı müşğden uşşâka
Ki aşkı od u nefsi od vücûdu sanki micmerdir
- 8 Cihâm edip isti'âb kamu mest eylemiş halkı
Dimâğ-ı âşıkân yâ hû o bûy ile mu'attardır
- 9 O bir şâh-ı ulâdır kim sürer divân-ı lâhûtî
Kamû ervâh-ı ehlullâh huzûruna heveskerdir
- 10 O bir sâhib-sicildir bâtın-ı şer'i velâyette
Kamu esmâ-ı ehlullâh o defterde muharrerdir
- 11 O bir iksir-i a'zamdır veyâhûd milh-i âlemdir
Veyâ âhen dili zer kılmağa kibrît-i ahmerdir
- 12 Celâlüddîn ü Şemsüddîn ü Sadrüddîn ona bende
Kamunun ol velîsidir kamuya ol tâc-ı ber-serdir

- 13 *Revâdır nâmına hâtem demek mülk-i velâyette
Atâ-yı sırr-ı Hak' da Hâtem-i Tay'dan büzürgerdir*
- 14 *Sorarsan hâl-i tahkîkin eğer ol zâtın ey âşık
Muhakkak sûret ü cismi misâliyye-i Hayder'dir*
- 15 *Kabûlî şöyle bildim ki velâyet ehline Hak'dan
Hakîkat ilmîni muhbîr o bir nâmûs-ı ekber'dir*

{27} **Güfte-i Senâî Tahmîs-i Kabûlî**

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Nûş eden câm-ı elestin bâde-i hamrâsını
Fehm u iz'ân eyleyen imrûz ile ferdâsını
Kûh-ı kâf geşt edip sayd eyleyen Ankâ'sını
Mekteb-i irfân içinde okuyan esmâsını
Mazhar-ı zâhir bilir ol lâ ile illâsını*
- 2 *Şol dirâset şughline meşgul olan kâşif olur
Nezd-i Hak' da nakd-i cân sermâyesi zânif olur
Sırr-ı Hakk'a ilm-i ilin vâris u vâkıf olur
Nefha-i sırr-ı Hudâ'dan feyz alan ârif olur
Alleme'l-esmâ²³⁷ anlar hem bilir hüsnâsını*
- (vr. 69a)
- 3 *Üscudû²³⁸ emrin tutandır âdeme baş ettiren
Lâ-yı cârûb ile dilden mâsivâ üzengîn silen
Sırr-ı illâ'yı bilendir şeş cihâtın birleyen
Zât-ı Hakk'ı perde-i halkıyyede mestûr bilen
Abd olur ser-pâ vücûdu anlar ol Mevlâ'sını*
- 4 *Fark eden ma'nâsını âfâk u enfüs dersinin
N'olduğun zâtında ol kes bildi rûh u nefsinin
Nûsha-i kübrâ idiğîn fehm edendir cisminin
Levh-i Mahfûz'u görüp de okuyan nakşın onun
Mahv u isbât neydiğînin anladı mâ'nâsını*

237 "Ve 'alleme âdeme'l-esmâe küllihâ sümme 'arazahüm 'ala'l-melâiketi" (Allah, Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzetti. Bakara 2/31) âyetine işaret edilmektedir.

238 "Meleklerle Âdem'e secde edin diye emrettik" (Bakara 2/34) âyetine işaret edilmektedir.

- 5 *Seyr-i subhânellezi esrâ'da²³⁹ bî-pâ yol alan
Bî-per u bâl cezbe-i Rahmân'la pervâz vuran
Lâ mekân u bî-nişân ilinde yârini bulan
Kâbe kavseyn ile Cibrîl sırrına ârif olan
Anladı Mi'râc-ı Hakk'ı bildi o ednâ'sını*
- 6 *Bu Kabûlî-veş ve-evheynâ²⁴⁰ hitâbın dinleyen
Nutkunu intâk-ı Hak'dan vahy-ı mutlak söyleyen
Lî-ma'allâh âlemin gâhî-be-gâhî boylayan
Ey Senâî ma'nî-i Peygamber'i fehm eyleyen
Zât-ı Hakk'm mazharıdır eylesin da'vâsını*

{28} Güfte-i Sezâyî Tahmîs-i Kabûlî

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Ey gönül eyler ganî Allâh bir yüzden dahi
Halk eder merd-i sehî Allâh bir yüzden dahi
Edip ikrâm-ı vefti Allâh bir yüzden dahi
Şâd eder gamgîn dili Allâh bir yüzden dahi
Fetheder her müşkili Allâh bir yüzden dahi
(vr. 69b)*
- 2 *Nefs-i bed-hû korkarım gayy ettirir bir gün bize
Uymayalım ona hûn kayy ettirir bir gün bize
Terk arzusun Hudâ keyy ettirir bir gün bize
Vâdî-i hicrânını tayy ettirir bir gün bize
Gösterir sırr-ı menzili Allâh bir yüzden dahi*
- 3 *Fikr-i dünyâ eyledi mir'ât-ı kalbim kara mîğ
Kalmayıp akl-ı me'âşım fakr ile oldum dirîğ
Devr-i ebvâb eyleyip ettim nice sa'y-yı belîğ
Her kime kim arz-ı matlab eyledim etti dirîğ
Verdi maksûdum velî Allâh bir yüzden dahi*
- 4 *Matlabın Hazret dile ey dil hemân şâm u seher
Gayr-ı Hakk'a âb-ı rüyün dökmeden eyler hazer
Çeşm-i irfân ile dâim kıl tecellîye nazâr*

239 "Her türlü noksanlıklardan beri olan Allah geceleyin kulunu (Hz. Peygamber) Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya yürüttüğü zaman" (İsrâ 17/1) âyetine işaret edilmektedir.

240 "Biz vahyettik" (Nisâ 4/163) âyetine işaret edilmektedir.

Çekme gam zulmet görünse sana bir yüzden eğer
Arz eder nûr-ı celî Allâh bir yüzden dahi

- 5 Dîde-i dilden Kabûlî hark u ref²-i sırra bak
Bahr-ı ummânı dolan çek kendini bir sidre bak
Dest-i kudretle yazılmış levh-i dilde sifre bak
Nev-be-nev der-kârdır âlem Sezâyî sırra bak
Her işin işler belî Allâh bir yüzden dahi²⁴¹

{29} Güfte-i Senâî Tahmîs-i Kabûlî

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Beyâ ey tâlib-i esrâr be-gûş ey kûy-i rûhânî
Nazar-kon nazm-mâ-râ tu ki in esrâr-ı Rabbânî²⁴²
Bu remzi fehmeden âşık bulur cân içre cânânı
Nedir ol kim anâsır-veş oluptur onun erkânı
Makârri çâr-esfârın nedir ettiği iz'ânı
- 2 Meâl-i çâr-esfâr²⁴³ diyem desem dile gelmez
Kalem ile yazam desem nice bin deftere sığmaz
Bu esrârı ayân edip bilen demez diyen bilmez
Bu çâr ahruf onun ismi müsemâmâsına akl ermez
Nasibi kimsenin yoktur ede kim anda seyrânı (vr. 70a)
- 3 Kütüb devr eyleyip etme bilenlerle cidâl u ceng
Nice âlim geçinenler bu vâdide kalıptır leng
Kul ol kâmil kapısında der isen remz fehm etmek
Muhakkak bildi kâmilleri onu keşfile çün bi-şek
Dahi remzile fehm etti kimin var ise irfânı
- 4 Şu kâmil kim onu keşf eylemiş ol şöyle bilmiştir
Mezâhirden kamu eşyâ nizâm onunla bulmuştur
Cihânın devri devrânı bu erkânla dizilmiştir
Bu kim dedim onu cânâ medâr-ı âlem olmuştur
Aceb kim yine bi-mazhar kalıptır öyle bil anı

241 Sezâyî'nin bu gazeli için bkz. Sezâyî-î Gülşenî, *Dîvân*, haz. Şahver Çelikoğlu, Yazı Yay., İstanbul 1985, s. 210-211.

242 Bu iki mısra Farsça olup anlamı şöyledir: "Ey, sırlara tâlib olan kişi, rûhânî köyden, yerden gelenlere kulak kesil ve nazmına da nazar et ki onlar Rabbânî sırlardır".

243 Orjinal metinde "esfâr" şeklinde yazılmıştır. Ancak vezni bozmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: 2450, vr. 28b' de "esfâr" şeklinde olup, vezin doğru olmaktadır.

- 5 Bilip bir mürşid-i kâmil özün(ü) teslim kim eylerse
Bilip intâk-ı Hak nutkun dil u cânıyla dinlerse
Nefahtu fîhi min rûhi²⁴⁴ izâfetiyle söylerse
Görüp bu nazmı bir âkil eğer vech ile anlarsa
Bilir ol nefsini ancak bulur hem kâmil insânı
- 6 Kabûlî duymasın ağıâr kelâmı remz edip söyle
Çekerler sîgaya zîrâ deyip şu şevkle bu böyle
Bilirsin kim rızâ yoktur bunları halka tafsîle
Senâî keşf-i râz etme tahammül kıl edeb ile
Katî müşkül durur bilmek cihânda sırr-ı Sübhân'ı

{30} Güfte-i Tayyâr Paşa Tahmîs-i Kabûlî

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Muhabbet nûr-ı uşşâka doğar burc-ı hidâyetten
Onunçün âşık âlemde halâs olmaz melâletten
Gönül çün aşka düş oldun elin çek tende râhattan
Edersem yâri ümmîd ü emel her serv-kâmetten
Cünûndur kâr-ı âşık geçmek olmaz eski âdetten
(vr. 70b)
- 2 Çıkıp rûyunda hatt etti ziyâ-ı vechini tebdil
Yaraşmaz eĝnine giydirdsen atlas başma iklil
Ne denli ba'd-ezîn meddâhı etse medhini te'vîl
O şühun vakti geçti mihr-i hüsnü eyledi tahvil
Bu sâln fasl-ı nevrûzunda yok bildirki hâletten
- 3 Sürüp esb-i dili yârin reh-i aşkında rûz u şeb
Yelinlikte büküldü kaddim oldum hecr ile eşyeb
Rakibi bezm-i hâssında tutar benden yine akreb
O şühun bâri derd ü mihneti dûr olmasın yâ Rab
Rehâ bulmaz felekte başımız çünkü felâketten
- 4 Esîr-i aşk olaldan dil değildir hâli efgândan
Niyâzım bu durur ancak çevirme rûyunu benden
Gönül vâz mı gelir senden çıkınca tâ ki cân tenden
Şehîd-i aşk edip dûr itse ger gamzen beni senden
Gamın kabrimde dûr olmayacak bildim refâkatten

244 "Ona rûhumdan üflediğimde" (Hicr 15/29) âyetine işaret edilmektedir.

- 5 *Kabûli dil gibi bir tîz-revişi sayd için ol yâr
Kopardı başıma hayfâ tükenmez bir aceb bî-kâr
Mesihâ-veş karargâhım bilirsiz eyledi gaddâr
Hemân geşt u güzâr et mülket-i hicrâmı sen Tayyâr
Me'âl-i terk-i rahat münfehim olmaz vezâretten²⁴⁵*

{31} İlâhi

Müstef' ilün / Fe' ûlün (Mef' ûlü / Fâ' ilâtün)

- 1 *Ehlullâhın reîsi
Şeyh Ahmed er-Rifâ'î
Hakk'ın azîz velîsi
Şeyh Ahmed er-Rifâ'î
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l-vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd²⁴⁶*
- 2 *Sâkî-i şerbet-i aşk
Oldur cihânda el-hak
Kutb-ı kevneyn-i mutlak
Şeyh Ahmed er-Rifâ'î
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l-vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*
- 3 *Makhûr eden efâ'î
Meshûr eden esâdı
Ber eyleyen cerâhı
Şeyh Ahmed er-Rifâ'î
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l-vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*
- 4 *Menzil verip ona Hak
Etti Halil'e mülhak
Nârı gül eden ancak
Şeyh Ahmed er-Rifâ'î
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*

245 Tayyâr Mahmûd Paşa'nın bu gazeli için bkz. Tayyâr Paşa, *Divân*, Milli Ktp., Yazmaları, Fahri Bilge No: 280, vr. 34a-b.

246 Bu manzûme ve bundan sonra gelecek manzûmelerin sonlarında tekrarlanan Arapça iki mısraın anlamı şöyledir: "Ey sevgi ve dostluk sahibi olan Ahmed Rifâî, Allah için bize yardım et. Sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

- 5 *Kâni durur vefânın
Melce-i dervîşânın
Kudret eli Hudâ'nın
Şeyh Ahmed er-Rifâî
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l-vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*
- 6 *Nice kerâmet ızhâr
Etti olunmaz inkâr
Bâki duru beher-bâr
Şeyh Ahmed er-Rifâî
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l-vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*
- 7 *Yâ mürşide'l-usûli
Terk et gamm u melûli
Dedi sana Kabûli
Şeyh Ahmed er-Rifâî
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ sâhibe'l vedâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd (vr. 71b)*

{32} *Münâcât-ı Müseddes*²⁴⁷

- 1 *Yâ seyyide's-sâdât yâ kutbe'l-âlemeyn
Yâ şeyhe'l-meşâyih yâ sâhibe'l-âlemeyn
Ente min esbât-ı Resûlillâhi'l-Muhterem
Nercû minke's-şefâ'ate fi'l-âlemeyn
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ kutbe zevi'r-reşâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*²⁴⁸
- 2 *Ente'r-Rifâ'îyyü rafe'akellâhu kadren ve menziletên
V'azherekellâhu fi evliyâihi burhânen ve kerâmetên
Dehálnâke yâ seyyidenâ bi'l-isti'âneti ve'l-istimdâd
Akbil recâunâ ve recâu'l-müstemedîn
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ kutbe zevi'r-reşâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd*²⁴⁹

247 Bu şiirin vezni bozuktur.

248 "Ey seyyidlerin seyidi, âlemlerin kutbu, şeyhlerin şeyhi, iki alem sâhibi! Sen Sevgili Resûlullah'ın torunlarındansın. Senden iki cihanda şefaati istiyoruz, Allah için bize yardım et, sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

249 "Sen Rifâ'î'sin, Cenâb-ı Hak senin kadrini ve menzilini yüce kıldı, velileri arasında kerâmet ve burhan ile ızhar eyledi. Ey efendimiz, sana yardım ve istimdâd için müracaat ediyoruz, bu isteklerimizi kabul buyur. Allah için bize yardım et, sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

3 *Ente min-evlâdi Aliyye'r-Rıza's-sahî
Sâhibu'l-hulki'l-hamîdi ve'l-cûdi ve'l-vefî
Li-enne ceddeke'l-Aliyye Mûsâ'l-Kâzımî
Künte kâzıme'l-gayzi ve seyyide'l-ârifin
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ kutbe zevi'r-reşâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd²⁵⁰*

4 *Nercu'l-medede min-rûhike'l-kudsi
Edriknâ yâ şeyhinâ hîn-i âsâbe'l-ye'ûsi
Ente vesiletünâ ilâ-Resûlillâhi ve ilellâhi
Erşidnâ bi-sırrıke ilâ likâi'l-müheymini
Şey'en lillâh yâ Rifâ'î yâ kutbe zevi'r-reşâd
Umdud lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd²⁵¹*

(vr. 72a)

5 *Ene'l-fakîru'l-hakîru min-efkarı fukarâike
El-mücrîmu'l-müznibu'l-muhtâcu ilâ-inâyeteke
Semmeytenî Kabûli fi-hâli şebâbi
Lâ tatrud fi-şeyhûhatî min-fırkatî'n-nâcîn
Şey'en lillah yâ Rifâî yâ kutbe zevi'r-reşâd
Ümdüd lenâ bi-sırrıke v'erşid ile's-sedâd²⁵²*

{33} Muhammes

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

1 *Kârbân-ı aşk ile kâfile-sâlârim ben
Nezd-i dildârda zer-i hâlis-i mi'yârim ben
Bâğ-ı aşk içre velî bir gül-i bi-hârim ben
Kâmyâb-ı reh-i aşk bende-i dildârim ben
Bezm-i hâssında emîn mahrem-i esrârim ben*

250 "Sen cömert Ali Rızâ'nın evladısın, vefâ, kerem ve güzel ahlâk sâhibisin. Çünkü senin atan Mûsâ Kâzım'dır. Sen öfkelendiğinde öfkesini yutan ve âriflerin efendisisin. Allah için bize yardım et, sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

251 "Senin o kutsi ruhundan yardım umuyoruz. Ümitsizliğe, umutsuzluğa düştüğümüzde bize yetiş. Sen Allah ve Resûl'üne ulaşmada bize vesilesin. Bizi Müheymin olan Allah'a sırrınla ulaştır. Allah için bize yardım et, sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

252 "Ben senin, dervişlerinin en fakiri bir hakir kulum. Suçlu ve günahkârim. Yardımına muhtacım. Beni, gençliğimde Kabûli adıyla çağırдын, ihtiyarlığında da beni kurtulanlar topluluğundan kovma. Allah için bize yardım et, sırrınla bize imdat buyur ve bizi doğru yola ulaştır".

- 2 *Akl ile hâlîme hiçbir kişi vâkıf olamaz
Çeşm-i giryânımı degme yed-i beyzâ silemez
Nice âlim geçinenler suhanım şerh edemez
Kâmyâb-ı reh-i aşk bende-i dildârım ben
Bezm-i hâssında emîn mahrem-i esrârım ben*
- 3 *Tâ ezel bezminde gûşuma erince nidâ
Ol zamândan beri tâ rûhuma aşk oldu gıdâ
Mâl u evlâd ne imiş yâr yoluna cân da fedâ
Kâmyâb-ı reh-i aşk bende-i dildârım ben
Bezm-i hâssında emîn mahrem-i esrârım ben*
- 4 *Sûrete nâzır olan münkir u mekkâr u denî
Ta'n için hakkıma açtı o mülevves deheni
Sûrete nâzır olan ârif-i Hak bildi beni
Kâmyâb-ı reh-i aşk bende-i dildârım ben
Bezm-i hâssında emîn mahrem-i esrârım ben
(vr. 72b)*
- 5 *Âşık-ı mest-i elest'im işim ehline zâr
Kalbime etti eser âteş-i hubb-ı dildâr
Çok şükür nâmıma âlemde Kabûlî dedi yâr
Kâmyâb-ı reh-i aşk bende-i dildârım ben
Bezm-i hâssında emîn mahrem-i esrârım ben*

{34} Tercî'-i Bend

Bend-i Evvel

Mef'ûlü /Mefâ'îlü /Mefâ'îlü / Fe'ûlün

- 1 *Sanman bizi zâhid gibi beyhûde mekâlîz
Biz kâşif-i esrâr-ı me'ânî vü me'âliz*
- 2 *Ta'lîm ederiz subh u mesâ ilm-i ledünnî
Kim Hızır ile hemhâl geçinir sâhib-i bâliz*
- 3 *Biz mekteb-i irfânda edip kesb-i kemâli
Hallâl-ı rumûzât-ı velî²⁵³ vâkıf-ı hâliz*
- 4 *Çok fen biliriz ilm-i hakâyıkta velâkin
Zâhir ile âlim geçinen câhile lâliz*

253 "veli" kelimesi orjinal metinde yoktur. Bu şekilde anlam ve vezin bozukluğu meydana gelmektedir. Milli Ktp., Yazma No: A 2450 (vr. 31b) nüshasında ise bu kelime yer almakta, dolayısıyla anlam ve vezin doğru olmaktadır.

- 5 Âlem bize der mest-i mey-i aşk-ı mecâzî
Biz bâde-i vuslat içeriz mest-i cemâliz
- 6 Zühhâd bizi bu hâl ile peykâne sınırlar
Biz mahrem-i sır hemdem-i erbâb-ı visâliz
- 7 Sûrette harâbâtî görür bizleri zâhid
Biz âlem-i tahkîkde efrâd-ı ricâliz
- 8 Mecnûn sıfâtız gerçi harâbât-ı fenâdâ
Pervâz ederiz aşkile tâ üç alâda

Bend-i Sâni

- 1 Zâhid bize der tâlib-i dünyâ-yı denîyiz
Çün gördü bizi hâdim-i şer'-i Nebevîyiz
- 2 Hüşyâr oluruz gâh-be-gâh şer'-i kavimle
Peygamber'e teb'iyet eder Mustafavîyiz
- 3 Mestlikte gerçi ekser evkâtımız ancak
Peymâne için dest-i Ali'den Alevîyiz (vr. 73a)
- 4 Ez-cân u dil biz severiz Hulki Rızâ'yı²⁵⁴
La'net-keşiyiz Hâricî'nin Kerbelâvîyiz
- 5 Biz çâker-i şol Zeyne'l-Abâ Bâkır u Ca'fer
Hem Kâzım u hem sâhib-i burhân Rızâvîyiz
- 6 Hak etti nasîb bizlere şol cûd-ı Nakî'den
Takviye-i kalp eylemişiz kim takavîyiz
- 7 Çün Askerî'ye bendeyiz a'dâya mehîbiz
Mehdî ile ezel kavlı olunan ahde kavîyiz
- 8 Bu nesle Hudâ etti hidâyetle tecellî
Bunları seven buldu velâyetle tesellî

Bend-i Sâlis

- 1 İrfân-ı İlâhiyyede biz kalb-i buhûruz
Etrafımıza mevc vururuz feyz-i nüşûruz
- 2 Zâhirde bakıp halk bizi zulmette görürler
Ma'nide ziyâ bahşederiz şu'le-i nûruz
- 3 İfnâ-yı vücûd eyleyiben ölmeden öldük
Sûrette diri sîretimiz ehl-i kubûruz²⁵⁵
- 4 Her kim ki tahayyürde talep etse iânet

254 Bu mısraın vezni bozuktur.

255 "İzâ tahayyertüm fi'l-umûri f'este'inû min ashâbi'l-kubûri" (İşlerinizde şaşkınlığa düştüğünüz zaman kabir ehlinden yardım isteyiniz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 85, H. No: 213) hadîsine işaret edilmektedir.

- İmdâd ederiz mazharının nâm-ı Gayûruz
5 Hak ref'-i hicâb etti bizim cân gözümüzden
Zâhid gibi zan eylemeyiz biz dahi körüz
6 Âlem bize seng atmadadır subh ü mesâda
Biz sadrımızı senge siperkerde sabûruz
7 Şol havf u hüznü neydiğini bilmeziz asla
Mûr-veş yürürüz her birimiz lik kasûruz
8 Bir tâifeyiz hakkımıza dedi İlâhım
Kur'ân-ı Kerîm'inde ki lâ havfün aleyhim²⁵⁶

Bend-i Râbi'

(vr. 73b)

- 1 Biz meygede-i aşta sâki-i sabûhuz²⁵⁷
Erbâbına sâgar sunarız cûd u safûhuz
2 Lehs erse kaçan kâbiliyetli dile gamdan
Feyz ergörüben sakyederiz sanki delûhuz
3 Dil-besteleriz ehl-i dile cân u gönülden
Meyl eylemeziz nâ-halefe belki azûhuz
4 Gör sen ki gehî nutk ederiz âlem-i gaybden
V'ey kâşif-i esrârız yâ deme sutûhuz
5 Zâhirde katî serseridir kârımız ammâ
Ma'nide müdâm-ı cezbe ile Hakk'a cünûhuz
6 A'mâl ile zulmette görünüür dahi olsak
İrfân ile memlû dilimiz kalb-i vuzûhuz
7 Sürette sebûkbâr yürürüz bâr-ı sivâdan
Sürette begim yâr-ı emânetle delûhuz
8 Olmuştuk ezel cehl ile mahmûl-ı emânet
Oldu o bu kün ilm bize vuslata âlet

Bend-i Hâmis

- 1 Üstâda varıp bilmek için haml u hamûlü
Gördüm okuyup ilm-i furû'u vü usûlü
2 Bin cehd ile ta'limler edip bana esâtiz
Gösterdi dahi her birisi nice fûnûnu

256 "Elâ inne evliya'llâhi lâ havfün aleyhin velâ hum yehzanün" (Dikkat edin, Allah dostları için ne bir korku ne de bir hüznü vardır. Yûnus 10/62) âyetine işaret edilmektedir.

257 "Ve sakâhum rabbuhum şerâban tahürâ" (Onlara Rabbi tertemiz içki sunmuştur. İnsan, 76/21) âyetine işaret edilmektedir.

- 3 *Gördükçe fünûn oldu ırâk bendeye maksûd
Arttı dilimin gün-be-gün endûh u zuhûlü*
- 4 *Bildim ki değil ilm-i fünûn vuslata âlet
İş bitmeyecek demek ile kâle-yekûlü*
- 5 *Maksûduna dil ermedi çün başladı zâre
Bilmez sorarım gördüm kim erbâb-ı ulûmu*
- 6 *Gel dedi bana âlem-i ma'nâda bir er kim
Kec bakar idim zan ediben onu dalûlü*
- 7 *Vardım yüzümü pâyine sürdüm olup âgâh
Dilden dile keşf etti bana ilm ü usûlü*
- (vr. 74a)

- 8 *Bî-harf okumuş keşf ile bildim ki bilenler
Bilmezler imiş ilm ile da'vâlar edenler*

Bend-i Sâdis

- 1 *Bildim bu kün ilmimi irfân-ı İlâhî
Keşf oldu bana ezîn ezîn sırr-ı kemâhî*
- 2 *Vezn eyledim evvel okuyup bildiğim ilmi
Bir fâide yok cümlesi akvâl-ı sefâhî*
- 3 *Her kim bu yola etti ise cehd ü ikbâl
Tuğyân-ı nefis üzre kamu rûhları vâhî*
- 4 *A'mâl bütün ucb u riyâ sözleri kavgâ
Ef'âli hakikatta cürüm zenb ü menâhî*
- 5 *Zâhir ne ise ketb olunan hatt-ı sevâdda
İlm anı sanır vermemiş Allah dil-i dâhî*
- 6 *Da'vâları bu ilm ile bulmak reh-ı Hakk'ı
Sarfeyley emek²⁵⁸ boş yere bir nice cebâhî*
- 7 *Vezn etti gönül bunları irfân ile çünküm
Fehm eyledi evvel dâll imiş gittiği râhî*
- 8 *Tuttum eteğin ez-dil u cân ârif-i Hakk'ın
Güş eylemedim eylediği ta'nını halkın*

Bend-i Sâbi'

- 1 *Gör zâhidi kim vâsıl-ı Yezdân olayım der
Zâhirde dahi sâhib-i unvân olayım der*

258 Bu kelime orjinal metinde "emeğin" şeklinde yazılmıştır, ancak vezin ve anlam bozukluğuna yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için "emek" şeklinde okuduk.

- 2 Mescidleri durmaz dolaşır Hızrı arayı
Hızra buluşup Hızr ile yeksân olayım der
- 3 Mektep yolunu bilmez iken cehl-i mürekkeb
Her bezme varıp ârif-e akrân olayım der
- 4 Tutmaz çekinir dâmenini ârif-i Hakk'ın
Hem âr eder hem vâkıf-ı erkân olayım der (vr. 74b)
- 5 Şol mürşide mevkûf ola esrâr-ı kemâhi
Akhyla bulup sâhib-i irfân olayım der
- 6 Arzû-yı nefisten elini çekmeyip asla
Hem nefisine kul hem yine sultân olayım der
- 7 Dermiş başına kendi gibi bir bölük ebleh
Onlar dahi onun gibi şeytân olayım der

- 9 Mest ile öziün meygedede hileyi terk et
Hak yola merâm-ı mürşid ile ahdini perk et

Bend-i Sâmin

- 1 Sûfî beri gel ârı ko gir râh-ı reşâda
Yoktur sorulan bu kuru da'vâya hamâda
- 2 Koy benliği elden deme var bende irâdet
Ver varlığı Hakk'a sakın düşme inâda
- 3 Tut dâmenini ârif-i esrâr-ı İlâh'ın
Ver kendini al gönlünü er sîrr-ı me'âda
- 4 Bâkî olayım der isen et kendini fânî
Bul lübb-i bekâyı arayıp kışr-ı fenâda
- 5 Çık tavr-ı beşerden bırakıp elkabı tab'ı
Uy akl-ı küle kim eresin rüşd-i se' dâda
- 6 Gör kûh-ı vücûda ne tecellî eder Allah
Onunla tesellî bulup ol zevk u safâda
- 7 Müstağrak-ı irfân olagör yemde sadev-veş
Bârân-ı fuyûzâtı gözet künc-i hafâda

- 8 Kim ki yağa gönlüne bârân-ı fuyûzâtı
Şerh eylemez nutkunu erbâb-ı fünûnât

Bend-i Tâsi'

- 1 Sâkî bize mey sun uralım yem gibi teyyâr
Mermûz olanı eyleyelim aşk ile izhâr (vr. 75a)
- 2 Bu âlem-i fânide ne var cümlesi mesttir
Nâdân bilemez zanneder kendini hüşyâr

- 3 Çün buldu vücûd aşk ile nev zâhir u bâtın
Mest oldu kamu ins ü cin ez-mey-i Cebbâr
- 4 Emr olmuş iken da'vet-i Hakk'a sakaleyni
Mest geldi cihâna dahi ol Ahmed-i Muhtâr
- 5 Sakîsi iken bu meyin ervâh-ı ezelîde
Bu âleme mest geldi yine Hayder-i Kerrâr
- 6 Mansûr sözünü mestlik ile bilmedi âlim
Bu mestin idi onu eden zulm ile ber-dâr
- 7 Hüşyâr olamaz katresini nûş eden ervâh
Lâkin bilemez mestliğini mü'minü küffâr
- 8 Bu mey ki dedim bu meye derler mey-i hayret
Bu hayret ile oldu nihân arada hikmet

Bend-i Âşir

- 1 Vay şunlara kim mestliğini etmeye iz'ân
Sûrette yürür âdemî sîretleri hayvân
- 2 Gönderdi Hudâ âleme çün bunca nebiler
Mest geldi kamu hayretle her biri hayrân
- 3 Ta'limler edip her birine Rûh-ı Kudüs'le
Hüşyâr edip anlattı nedir küfr ile imân
- 4 Çün erdi nöbet geldi cihân içre Muhammed
Mest geldi kamudan ki idi akreb-i Yezdân
- 5 Ol Rûh-ı Kudüs geldi onu eyledi hüşyâr
Noksân idi tâ onda kemâl buldu bu irfân
- 6 Ol dahi edip halkı gehi şer' ile hüşyâr
Gâh olur idi mest-i cemâl Hak ile yeksân
- 7 Hüşyâr olana sunar idi sâgar-ı aşkı
Mest eyler idi nûş edeni cezbe-i Rahmân
- 8 Şol mest olanı cezbe eriştirdi vusûle (vr. 75b)
Uydurmak ile hâlini ahvâl-i Resûl'e

Bend-i Hâdi Aşer

- 1 Aşk sâgarını sundu Hudâ çünkü Nebî'ye
Ol dahi içip sundu kafadârı Ali'ye
- 2 Ol dahi içip kaldı kadeh onun elinde
Bahşeyledi ol meyden Ali nice çeriye
- 3 Eksilmedi asla yine pür lebdir o sâgar
Bu sırrı bilip vâkıf olan sırr-ı hafîye

- 4 İçmektedir el'ân kemâ-kân yine uşşâk
Sunmakta durur desti eren dest-i veliye
- 5 Bir mey ki²⁵⁹ bu mey şemmesi nâdâna olur niş
Bir katresi bin gevher olup kalb-i nakîye
- 6 Firkat meyidir bezm-i ezelde içilen mey
Hâlâ içilen vâsil eder bezm-i şehîye
- 7 Bu vuslata firkat giremez hükm-i tecellî
Bu bezme varan erdi visâl-i ebedîye
- 8 Ol sâgarı nûş eyleyemez nefsi-i bağıler
Denmedi ezel onlara ervâh-ı şakiler

Bend-i Sâni Aşer

- 1 Sâki getir ol bâde kim Hakk'tan atâdır
Onunla öziün mest eden er vasla sezâdır
- 2 Mest üstüne mest eyleyelim özümüzü biz
Çok âşık-ı mestânelere va'de likâdır
- 3 Sûrette velî zîst görünüür mest olan âşık
Ma'nide velâkin zihî rûhânî safâdır
- 4 Sûfti özünü zühd ile âreste sanır lik
A'mâl bütün ucb u riyâ zühdi hebâdır
- 5 Bu mestliğı ârif nice hüşyârılığa vermez
Hüşyâr olana kibr u hased özge belâdır (vr. 76a)
- 6 Âkil olan er kendini teklîfe bırakmaz
Teklîfe ne imkân edâdır ne rehâdır
- 7 Gâhi oluruz şer'i edâ etmeye hüşyâr
Çün teb'îyyet-i şer'-i Nebî emr-i Hudâ'dır
- 8 Hüşyâr olucak tevbe edip işbu günâha
Mest eyleriz öz cânımızı aşk-ı İlâh'a

Bend-i Sâlis Aşer

- 1 Her kim ki öziün mest ede ol nesli-i güherdir
Mest etme değil mestliğı bilmek de hünerdir
- 2 Sen sanma ki mest dediğimiz hamr ile sekrân
Aşk almış onu târik-i endûh u kederdir
- 3 Çekmiş elini hubb-ı fenâ cem'-i sivâdan
Aşk râhını tutmuş o ki maksûda zeferdir

259 Orjinal metinde "Bu meygede" şeklinde yazılıdır. Anlamı ve vezni bozmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 34b' de "Bir mey ki" şeklinde olup, doğrusu böyledir.

- 4 Sûrette eder bey'u şirâ ahz u atâlar
İndinde onun dürr ü güher seng-i mermerdir
- 5 Hüşyâr dediğim sûfi-i seccâde-perest kim
Kıldığı namâz âleme i'lân u haberdir
- 6 Almış eline sübha okur türlü havâslar
Maksûdu hemân cezb kılıp sîm ile zerdür
- 7 Hakk'ı bırakıp halka ümîd tutmada kârı
La'net ona kim ettiği hep sahte vakardır
- 8 Şol nahnu kasemnâ'da²⁶⁰ olan kısmeti²⁶¹ münkir
Mahlûktan umar rızkını ol halk-ı nâkir

Bend-i Râbi' Aşer

- 1 Zâhirdе velî vermeye mahlûka sebeptir
Ma'nîde velâkin verici kula Çalab'tır
- 2 Mahlûkun atâsı Çalab'ın emrine mevkûf
Emr etmeyecek nice verir kul ki lağubtur
- 3 Koy sen sebebi bil ki müsebbib var arada
Matlûbı müsebbibten ümid et ki hadebtir
- 4 Mahlûkta özün etti nihân Hâlık'ı çünküm
Mahlûku bırak Halık'ını bul ki sereptir (vr. 76b)
- 5 Rezzâk-ı dü-âlem der iken nâmını Hakk'ın
Rızkı yine halktan dilemek Hakk'ı hekebtir
- 6 Gel boş yere sen etme ümmîd çör ü çöpünden
Kuldan dilemek şirk u hatâ beyhûde talebtir²⁶²
- 7 Çün âlem-i esrâr-ı hafî bildin İlâhî
Ol bilir iken etme taleb terk-i edebtir
- 8 Âdâb ile erdi eren âşık cûd-ı visâle²⁶³
Âdâb gözet âşık isen nûr-ı cemâle

Bend-i Hâmis Aşer

- 1 Şol tâlib-i adâb-ı tarik eyleye bî'at
Bir ârif kim silsilede sâhib-i himmet²⁶⁴

260 "Nahnu kasemnâ" (Onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik. Zuhuruf, 43/32) âyetine işaret edilmektedir.

261 Orjinal metinde "kısmet" şeklinde olup, vezin ve anlam bozukluğuna yol açmaktadır. Millî Ktp. Yazma No: A 2450 vr. 35b' de "kısmeti" şeklinde olup, doğrusu böyledir.

262 Bu mısram vezni bozuktur.

263 Bu mısram vezni bozuktur.

264 Bu mısradâ "ârif" kelimesinden sonra bir hece eksiktir.

- 2 *Perhîz-i nevâhiyle ola hem dil-i sâfi
Teklîf-i edâ eyleyip ol ehl-i şerî'at*
- 3 *Hem silsilesi vâsıl ola dest-i Resûl'e
Tâ kim ola hâl tâlibe âdâb-ı tarikat*
- 4 *Çün hâl ere âdâb-ı fenâdan yuma çeşmin
Tâ ere basîret dile keşf ola hakikat*
- 5 *Fehm eyleye keşf ile ol nefsi vü Hakk'ı
Mahv eyleye nefsi arada kalmaya şirket*
- 6 *Mest ola bu dem çünkü hakikat ola mekşûf
Bu mestlik ile vahdete tedbil ola kesret*
- 7 *Vahdet gelincek zâhir u bâtın ola bir sır
Kendinde bulup Hakk'ı bu dem eyleye ülfet*

- 8 *Kim ülfet ider Hakk ile olur ona zâhir
Yek nokta olup cümle ilim evvel u âhir*

Bend-i Sâdis Aşer

- 1 *Bu noktadaki sırrı bilen ârif-i dâna
Olmuştur onun menzili kavseyni ev-ednâ²⁶⁵*
- 2 *Bu sırta özü vâkıf olan ârif oldu
Esmâ vü sıfat fi'l-i zât sırrı hüveydâ (vr. 77a)*
- 3 *Herbir sohenî ârife bir gûne havâstr
Şol ârifin olmuş özü esmâya müsemmâ*
- 4 *Sûrette görür ârifi halk kâr-kerihde
Sûrette olur görse kulu hüsv u dâna*
- 5 *Ol zât-ı şerîfin tutagör dâmenini kim
Gönlünden onun keşf ola tâliblere mâ'nâ*
- 6 *Aldanma şu sûfiye ki başında yular var
Hem bağlı dura hem ede mürşidliğe da'vâ*
- 7 *Şol ârif-i bi-bend ola mürşidliğe lâyıf
Hem mest ola destinden içen câm-ı musaffâ*

- 8 *Kor lezzet-i dünyâyı vü ukbâyı çekip dest
Etmek dileyen câm-ı me'ârifle özüün mest*

Bend-i Sâbi' Aşer

- 1 *Sûfi çek elin bu tama'u hırs u fenâdan
Şol düşmân olan hubb-ı veled cem'-i sivâdan*

265 "Aralarındaki mesafe, iki yay aralığı hattâ daha az kaldı" (Necm, 53/9) âyetine işaret edilmektedir.

- 2 *Dersen ki kala hayr-ı halef yazıla a'mâl
Ferzend-i cin olur mu melek geç bu hevâdan*
- 3 *Hep hûb yiyeyim hûb giyeyim deme cihânda
Zîrâ ki ser'in kurtulmaz renc u 'anâdan*
- 4 *Ukbâda muhabbet u amel aşka bakarlar
Bir fâide yok giydiğin atlas u 'abâdan*
- 5 *Sermâye-i ömrünü telef eyleme hiçe
Ârifle görüş fark edesin la'li hasâdan*
- 6 *Mest ol ola gör âlem-i fânide sebûkbâr
Hüşyâr olamaz râhib-i dil bâr-ı kazâdan*
- 7 *Bu pendile âmil olagör Hakk'a murâdın
Yoktur bu sohende garaz u ta'n u hatâdan*
- 8 *İlhâm ile nazm etti Kabûli bu peyâmı
Kim ala sebak ârif olan Hakk'a merâmı (vr. 77b)*

{35} Harfû'l-Elif

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ²⁶⁶
Kişi mu'tâdını terk eylemek gâyetle müşkil hâ*
- 2 *Cemâl-i dil-rûbâyı rû-be-rû seyr etmek istersen
Mücellâ eyle mir'at-ı dilin âyine-veş sil hâ*
- 3 *Mey-i mahbûb imiş bildim be sûfî zevk-i dünyânın
Eger var ise idrâkın temâşâ eyle de bil hâ*
- 4 *Ne var bir sade-rû dil-dâre dersen Ka'bedir rûyun
Yüzün sür Ka'beye Hakk'ı tereddüd eyleme kıl hâ*
- 5 *Kabûli kaldırıp destin visâlin iste gel Hak'tan
Murâdın hâsıl olmağa gerekmez kıl kadar ğıl hâ*

266 Bu mısra, "Ey sâkî, kadehi dolaştır ve bana da sun" anlamında olup, Hâfiz-ı Şîrâzî'nin ilk gazelinin ilk beytindedir. Bkz. Hâfiz-ı Şîrâzî, *Dîvân*, Bulak 1281, s. 1.

{36} Eyzan

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ
Su nider âteş-i aşkım tutuştu sînede dil hâ
- 2 Bu râh içre kamu âşıkların rehberleri midir
Ki ref'edip hicâbı mül eder mahbûba vâsıl hâ
- 3 Mey içmekle bizi dahl eyler ise zâhid-i hod-bîn
O bilmez hâl-i uşşâkı ona sen olma mâil hâ
- 5 İbâdet âşıkâ kâim durur ma'şûk yanında
Rukû'a sâkî varmaktır sürâhî secdeye bil hâ
- 6 Kabûlî vuslat-ı dildâra ger mâil ise tab'm
Koyup aşk câmım elden sakın sen olma gafıl hâ

{37} Eyzan²⁶⁷

- 1 Gezerken derd içinde erişdi dermân bana
Elim alıp inâyet eyledi Sübhân bana
- 2 Elim ol el olalı ben bu aşka uyalı
Hakk'a teslim olalı görünmez cihân bana
- 3 Her neye nazar kıldım Hakk'ın birliğin gördüm
Herşeyde mevcûd buldum oldu Hakk 'ayân bana
- 4 Bir imiş cümle eşyâ hezâr eder imiş esmâ
Cümlesi ibret-nümâ göründü el-ân bana (vr. 78a)
- 5 Yerde gökte her ne var cümlesi bende var
Kimin ağyâr kimin yâr gösterir sultân bana
- 6 Yâr u ağyâr her ne var nihân u âşikâr
Söyleyip oldu izhâr okundu divân bana

267 Bu şiir 14'lü hece vezniyle yazılmıştır.

7 Gönül mevc urup çoştu aşkım deryâsı taştı
Dil birliğe ulaştı helâldır devrân bana

8 Aşk ile çün bu cismim yandı kalmadı resmim
Kabûli dedi ismim çağırdı Sübhân bana

{38} Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

1 Bahâr erdi gönül seyr-i cihân ister mi ister yâ
O seyrin bezm-i câm-ı erguvân ister mi ister yâ

2 Kurulup bezm-i hûriler çemenzârı sahnın üzre
O câmi sunmaya bir nev-civân ister mi ister yâ

3 Leb-i dilberle çend def'a şerefyâb olucak sâgar
Mesihâ-dem dehenle beste-hân ister mi ister yâ

4 Dem-i âşık gibi bâde içince çeşm-i nergisler
Leb-i sükkerlerinden bûse cân ister mi ister yâ

5 Dil-i uşşâkı riş eyler nigâhı çeşm-i mestiyle
O tîr-i müjgene kaşlar kemân ister mi ister yâ²⁶⁸

6 Siyâh perçemlerin rûya dökünce tûğ-ı Asafver
Görenler çeşm-i cellâdı amân ister mi ister yâ

7 Kabûli âşık-ı merdîm bu bezm-i dil-firib içre
Verip varın visâl-ı mihribân ister mi ister yâ

{39}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

1 Bahâr erdi cihân giydi yeniden câme-i hadrâ
Arûs-âsâ şukûfeyle bezendi kûh ile sahrâ

2 Kafeste andelib-âsâ gönüller başka hâl oldu
Nihâl-i gül gibi kaddi diler bir dilber-i hemtâ

268 Bu beyit orjinal metinde yoktur. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 37a' da yer almaktadır.

- 3 *Olup ol dil-firîb ile çemenzâr üzre hem-meclis
Edelim ayş u nûş onda rakîbi olmaya ammâ*
- 4 *Tutup destinde câm-ı mey bir ol nûş eylese bir ben
Alıp câmı dudağın verse emsem ol cihân-ârâ*
- 5 *Koyam sermestim bâlîş-i pâzûsına ol şûhun
Nitekim bülbüle lâne olur şol goce-i zîbâ (vr. 78b)*
- 6 *Sımât-ı bezm vuslatda Kabûlî eyleyim asfâr
Edip bağrım kebâb hûn-âb-ı eşkim bâde-i hamrâ*

{40} Harfu'l-Bâ

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Âşık-ı şûrîden oldum kalmadı cismimde tâb
Ey sanem ta'n etse gam mı bendeni şeyh ü şâb*
- 2 *Nice çeşm-i dûr-bînim eylesin gayre nigâh
Kühl-i mâ zâğ'a'l-basardan²⁶⁹ dideme çektin nikâb*
- 3 *Tutalım versin o rû'ya hûr u gilmân zîneti
Nûr-ı hüsnün görene bir zerre gelmez âftâb*
- 4 *Bir nefes kaldı gam-ı firkatla cânım çıkmaya
Gel visâlinle meded kıl ey şehî âli-cenâb*
- 5 *Der isen hâbda müyesserdir visâlim âşıkâ
Var mıdır sor âşık-ı biçârenin cisminde hâb*
- 6 *Hande eyler câm-ı aşkın âşıkı derler idi
Çeşmi görmezmiş eger olursa da âlem harâb*
- 7 *Berg-i gülden şebnem içmiş bülbül-âsâ zâr eder
Bu Kabûlî içeli minâ-yı feyzinden şarâb*

269 "mâ-zağ'a'l-basar" (O'nun -Peygamber'in- gözü şaşmadı. Necm, 53/17) âyetine işaret edilmektedir.

{41}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

157

- 1 *Bir dem içre ayn-ı dilden ref' olup kalktı hicâb
Zâhir oldu ol demimde karşıma bir merd-i şâb*
- 2 *Nâzır iken vechine ol dilberin hayret ile
Kaynadı yerden su gökten yağdı yağmur bi-hisâb*
- 3 *Anladım ki garka varısar bu âlem âkıbet
Arzuhâl ettim o yâre dedi bana keştî bâb*
- 4 *Yaptım oldum bir acâib keştî ihzâr eyledim
Bindiğim sâ'at gemiyi ber-havâ kaldırdı âb*
- 5 *Görürem ki ol gemide cümle mahlûkât bile
Çün berâber girdi onlar aldı beni pîç u tâb*
- 6 *Lîk onlar cümlesi benden diler imdâdını
Hiç birinde kalmamış hilkatların icrâya tâb (vr. 79a)*
- 7 *Teskîn oldu çün çekildi bu su yerli yerine
Ol gemiyi ben de çektim bir limâna yâb yâb*
- 8 *Bu sudur o su ki bildim Nûh'a vermişti necât
Sanma sûfî sen bu âbî çölde görünen serâb*
- 9 *Bu sudur eşyâyı cümle hayy eden hem sû-be-sû
Yok deyip inkâr edenler gark olup oldu harâb*
- 10 *Gulgule veren cihâna bu sudur bu bilmiş ol
Yine ondandır selâmet fehm edip ol kâmyâb*
- 11 *Ey Kabûlî çektiğim dem keştîyi limâna ben
Doğdu mağrib cânibinden tolunmaz âftâb*

{42}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *İşbu dem ref' oldu yine vech-i dilberden nikâb
Ya'nî doğdu burc-ı dilden âlem içre âftâb*
- 2 *Rûşen olup cümle âlem buldu zulmetten halâs
Şöyle kim etti hicâbından özün sır mâh-tâb*
- 3 *Bakıcak vechinde gördüm dilberin ben heft hat
Ol yedi hat içre mestûr her birinde dört kitâb*
- 4 *Ya'nî her bir hat yazılmış bir batın ma'nâ ile
Seb'a-i'l-batn ile câmi' dört kitâb vech-i şâb*
- 5 *Rû-yı dilberden kıraat edecek bu hatları
Ma'rifet ilmine ondan oldu bana feth-i bâb*
- 6 *Dört kitâbın bana keşfoldu yedi kat ma'nâsı
Hamdulillâh sırra mahrem olub oldum kâmyâb*
- 7 *Zâhidâ gel zâhiri ko vech-i yârdan al sebak
Aşk üstâdı eyle vech-i dilberi ümmü'l-kitâb*
- 8 *Bî-hurûf u bî-sedâ okuyan âşıklar onu
Her biri hâlince olmuş bir kitâb-ı müstetâb*
- 9 *Ey Kabûlî çün bu ilmi okudun gam çekmesin
Âlem-i esrâra zirâ oldu câh hüsnü'l-meâb*

{43} Harfu't-Tâ

Bu harf boş bırakılmış. (vr. 79b)

{44} Harfu's-Sâ

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Leblerin ağzıma vir gel yâr meded kaldım lihâs
Gayr-ı kesten çâre yoktur bana sendendir gıyâs*

- 2 Sabra tâkat kalmadı hiç merhamet kıl bendene
Bu demimde gel eriş imdâdına olup dilâs
- 3 Hâlimi kim bildi ise bu demimde ey dilâ
Ağlayıp ettiler efgân ger zükûr u ger inâs
- 4 Mezraadır çün bu dünyâ ey perî bir gün olur
Sen dahi tohmun biçersin ettin ise ger hirâs
- 5 Ey Kabûli yârine şöyle muhabbet kıl ki tâ
Kalmaya kalbinde asla hubb-ı sîm u zer inâs

{45} Harfu'l-Cîm

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Şhrimizde oldu peydâ bir ruhı gül tâze genc
Seyreder bâzâr-ı aşkı oldu rûz-ı çâr u penc
- 2 Seyreden üftâdeler hep dediler dünyâda biz
Görmedik işitmedik bir böyle dilber nükte-senc
- 3 Yek nazarla âdemi mecnûn eder ol nev-civân
Her bakışının pahâsı olamaz heftâd genc (vr. 80a)
- 4 Yüz sürüp dergâhına hem vardım ayıttım dilberâ
Ben senin üftâden oldum gel bana sen etme renc
- 5 Düşkününem aşkın (ile)²⁷⁰ ey cenânım tut elim
Gel beni vaslınla kaldır kim garibim hem sipenc
- 6 Tâkatım yok dilberâ vallâh nâz etme bana
Kâil olursun kulunu öldürür âhir gunc
- 7 Ravza-i hüsnünde şâhim bu Kabûli bendeni
Bâğbân et koymasın zülfünde tarayıp şikenc

270 "ile" kelimesi orjinal metinde yoktur ve bu şekilde vezin bozulmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 38b' de yer aldığı için buraya ekledik.

{46} Harfu'l-Hâ

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 Gönül esrâr-ı kenz oldu lisânımdır ona miftâh
Onunçün ilm-i esrârı dem-â-dem eylerim îzâh
- 2 Dil-i uşşâkı biz rûşen kılarız cehl u zulmetten
Buyûtu zulmet-i şebden nice rûşen eder misbâh
- 3 Bu ilmi keşf için Ahmed imâmînin hocasına
Edip irsâl u ekl etti kifâyet etti bir tüffâh
- 4 Bu ilmin mebdei sûfi Muhammed'den işârettir
Edince yek işâret ol kusurun fetheder Fettâh
- 5 Olurdun bende bir pîre edip cân kebşini kurbân
Eger bir şemme ey zâhid bu esrârdan duyaydın fâh
- 6 Bu ilmin gel verâsından özün dür etme ey sûfi
Bekâ dârına vardıkta eğer bulmak dilersen sen râh
- 7 Bu kibr u ucbu terk eyle züccâc-ı ârı kesr edip
Kabûli'ye telâmiz ol ki hattâ bulasın iflâh

{47} Harfu'l-Hı

Bu harf boş bırakılmış.

(vr. 80b)

{48} Harfu'd-Dâl

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 Ey benim gül yüzlü yârim ser-bülendsin ser-bülend
Ser-bülendsin gerçi ammâ hoş-pesendesin hoş-pesend
Hiç terehhüm eylemezsin âşık-ı biçârene
Aşkın ile yandı bağrım gel meded eyle meded
- 2 Mesken edip aşkın ile ey dilâ meyhâneyi
Bâde-i şevkinle ma'mûr eyledin dilhâneyi

Hep görenler der aceb hangi güzel dîvâneyi
Zülf-i zencîrine böyle bağlayıp bend etti bend

- 3 Gel yeter bağrım yanıktır ben kuluna etme renc
Ben niyâz ettikçe oldu sende müzdâd nâz-ı gunc
Şu cihânda görmedim hiç sen gibi bir nükte-senc
Beklerim yâ ben onunçün müstemendim müstemend
- 4 Terk-i tecrîdim bu demde eyledim varım fedâ
Nân yerine bana hergiz aşk-ı yâr oldu gıdâ
Ben mi icâd eyledim bu aşkı yoksa zâhid
Tê'sir etmez bana nushun vaz gel pend etme pend
- 5 Ben bu râh-ı aşk içinde âşıkâna serverim
Hizmet-i yârda onunçün cân u bâşla çâkerim
Ey Kabûlî yârimin emrine ben fermân-berim
Her ne türlü emrederse ser-nehenddir ser-nehend
(vr. 81a)

{49}

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

- 1 Bağrımı benim gamze-i yâr eyledi berbâd
Hûnum akıtıp etti bana yok yere bi-dâd
- 2 Sevdikçe onu bendesine buğzeder ol yâr
Âşıklığı ben sanki beni eyledim icâd
- 3 Yâ Rab aceb dîdesi fettânın elinden
Hâlim kime arz eyleyeyim yâ kime feryâd
- 4 Lâyık mı ki vaslına erip şâd ola ağyâr
Üftâdelerin firkât oduna yana nâ-şâd
- 5 Gülsen yüzüne gâh Kabûlî'nin efendim
Gâhî de n'olur valsın ile eylesen imdâd

{50}

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

- 1 Ben hâne-i dilde olalı aşk ile bünyâd
Günden güne dil hânesi olmaktadır âbâd
- 2 Bu aşk ile ben eyler iken zâr ile giryân
Gör zâhidi kim eylemek ister beni irşâd
- 3 Aşk râhını bilmez ki Hakk'ın doğru yoludur
Der oldu mu âşık selefin âbâ vü ecdâd
- 4 Eb ced ile zâhid yürü Hakk'a varılmaz
Nâmûsunu terk eyleyen âşık olur evtâd
- 5 Mümkün mü ki hiç âşık nigârdan geçe âşık
Tennûr dilin ateşini üfler iken bâd
- 6 Ben tâ küçücük mekteb-i irfâna girelden
Aşkı okutup eyledi ta'lim bana üstâd
- 7 Bir gün ki ola ergöre vashna Kabûlî
Dilden koma sen ismini yârin dedi kıl yâd

{51} Harfu'z-Zâl

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 Gören sûfî geçer oldukta yanımdan eder âhvâz
Sanırsan kim ben i' dâdım özünü eyliyor inkâz
- 2 İnâd u cehl u dâliyle kılar ol zâhid-i hod-bîn
Görünce ehl-i irfânı hezârân kerre isti'vâz (vr. 81b)
- 3 Gel ey zâhid beri kaçma sözümü cân u dil gûş et
Ledünnîdir benim ilmim Resûl'den eylerim ilmâz
- 4 İnâdı muhkem eylersin nitekim eyledi şeytân
Seni esrâr âleminden onunçün Hak eder işkâz

- 5 Ferâgat eyle bu dahl u ta'arruzdan ırağ ol sen
Ki zîrâ zîr-i mûştemde bulamazsın ebed inbâz
- 6 Eğer duysandı ey zâhid bu ilmin şemmesin zerre
Ururdun terkini varın kılarıdın dâim istikzâz
- 7 Kabûlî'yim beni esrârına mahrem ediptir Hak
Be-her gün kudret-i Hak'la benim içindir istihvâz

{52} Harfu'r-Râ

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Beni bülbül gibi şeydâ kılan bir kadd-i ar'ardır
İşim zâr eyleyen her dem yanağı verd-i ahmerdir
- 2 Esîr-i aşk edip genc-i belâda ettiren zârî
Saçı sünbül gözü nergis dudağı âb-ı Kevser'dir
- 3 Ne gamdır râh-ı aşk içre bana Mecnûn dese âlem
Takılan boynuma zencîr yerine zülf-i dilberdir
- 4 Revâdır yoluna versem o şâhın baş ile cânım
Demez lâ emrine bir kes cihân halkına dâderdir
- 5 Kabûlî'yi gören yârdan cüdâ bigâne sanırlar
Ona yâri enîs oldu kamu uşşâka serdârdır

{53}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Mest eden bilmem özümü yârin aşk câmu mıdır
Kurulan aşkı yolunda zülfünün dâmu mıdır
- 2 Halkı böyle fevc fevc gavgâda koyan bilmezem
Dilberin hüsnü mü yoksa kuru bir nâmu mıdır
- 3 Nûr-ı îmân ilm u irfân dediği halkın aceb
Ol nigârın vechi midir mîminin bâmu mıdır

- 4 Küfr-i zulmet denilen bu âlem içre ey şehâ
Zülfün ebrûsu mu söyle cîmin akşâmı mıdır (vr. 82a)
- 5 Medhin eyler âlem içre her biri hâlince lik
Sözleri adgâs-ı ahlâmî mı evhâmî midir
- 6 Mâh cemâlinden nişân göstermedi asla gören
Sâmit olup söylemez mi yoksa ebkâmî midir
- 7 Ey Kabûlî söyle nazmın bahşeder uşşâka cân
İlm-i hikmet fenn-i şâ'ir mi Hak ilhâmı mıdır

{54}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Dilberâ vechin nikâbı zülfün akşâmı mıdır
Gulgule veren cihâna mîminin bâmu mıdır
- 2 Cümle âlem halkını bu vech ile teshîr eden
Rü'yet-i vechin mi söyle vasfın esnâmu midir
- 3 Sana efgende olanın kaddini eden kûtâh
Hasretin odu mu eyâ rûhların lâmu midir
- 4 Ba'zı âşık kulları vaslınla mesrûr ettiğin
Âşkın hakkı mı yoksa lutfun ikrâmu mıdır
- 5 Niceye zünnâr kuşadın dehr içinde dert ile
Benlerin sevdâsı mıdır şahidin kâmu mıdır
- 6 Âlem içre türlü türlü fitneler izhâr eden
Şerbet-i la'lin mi dilber şem'in ikdâmu mıdır
- 7 Ey Kabûlî âşıkâmı putperest tersâ eden
Sâki mi sâgar mı bilmem hattın ibrâmu midir

{55}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

165

- 1 Ne gam bu râh-ı aşk içre Kerîmullâhımız vardır
Şefî'u'l-müznibîn olan Habîbullahımız vardır
Bizim râh-ı hakikatde tarîkimiz behey zâhid
Ali şîr-i Hdâ gibi velâyet şâhımız vardır
- 2 Hasan Hulki Rızâ'nın biz muhibbiyüz sadâkatle
Şehîd-i Kerbelâ için yanarız nâr-ı hasretle
Ali Zeyne'l-Abâ'ya cân fedâyız küll-i hâletle
Muhammed Bâkır-âsâ bir alîm hem-râhımız vardır
- 3 İmâm-ı Ca'feru's-Sâdık velâyet tahtına rehber
İmâm-ı Müsiyü'l-Kâzım sa'âdet tâcına mazhar (vr. 82b)
Ali Mûsâ'r-Rızâ mülk-i velâyette olup server
Nakiyüddîn gibi bir mürşîd-i âgâhımız vardır
- 4 İmâmu'l-Hâdî'den aldık hidâyet himmetin cânâ
Mehîbiz münkirâna Askerî'nin âl'iyiz hâlâ
Kabûlî bendegânıyız Muhammed Mehdî'nin hakkâ
Sağîr-i çârdeh-i pâke figân u âhımız vardır

{56}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Tarîk-i Hak'ta burhânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir
Gönül beytinde mihmânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir
- 2 Ona döndürmüşüm vechim kim olur Ka'be vü kiblem
Tavâf u seyr-i devrânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir
- 3 Okurum ismini dâim niyâza olucak âzim
Şefî'-i cürm ü isyânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir
- 4 Lisânımda olan gûyâ derûnumda duran hâlâ
Efendim pîr-i zî-şânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir

- 5 *Gönül eylencesi yârim demi bunda kafâdârım
Tabîbim derde dermânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*
- 6 *Cihân içre kamu varım vücûdum unsurum kanım
Hayât bahşinde cânânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*
- 7 *Hayâtım rü'yetim fikrim dilimde dâima zikrim
Reh-i aşk içre sultânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*
- 8 *Salât u savmım hem haccım zekâtım dilde ikrârım
Gönülden sıdk u îmânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*
- 9 *Veren gûşuma telkîni silen kalbimdeki reyni
Delil-i vasl-ı cânânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*
- 10 *Kabûlî cümle ef'âlüm gerek sûrî vü esrârım
Alan ahd ile peymânım Rifâ'î Seyyid Ahmed'dir*

{57}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Reh-i Hak'ta ten u cânın fedâ eyler Rifâ'îler
Hulûs-i kalb ile zikr-i Hudâ eyler Rifâ'îler*
- 2 *Sakâhüm rabbuhum²⁷¹ cânın içip sâki-i kudretten
Çıkıp meydân-ı aşk içre nidâ eyler Rifâ'îler (vr. 83a)*
- 3 *Tecelliden Halilullâh'a mazhar eylemiş Mevlâ
Girip âteşlere yanmaz safâ eyler Rifâ'îler*
- 4 *Kaçan kim âlet-i harbden zahımdâr olsa bir uzvu
Muhammed ağzı yarıyla devâ eyler Rifâ'îler*
- 5 *Kabûlî nesl-i Hayder'den geliptir pîr erkânı
Çekip tiğ ehl-i inkâra salâ eyler Rifâ'îler*

271 “Rableri onlara tertemiz içki sunmuştur” (İnsan, 76/21) âyetine işaret edilmektedir.

{58}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

167

- 1 Cihânın nîk u şûmundan güzer eyler Rifâ'iler
Sivânın hubb u cem'inden hazer eyler Rifâ'iler
- 2 Nesîm-i cezbe-i Rahmân erişip cezbeder Hakk'a
Hemîşe seyr-i lâhûta sefer eyler Rifâ'iler
- 3 Kamuya yek nazarla şeş cihâtın bir edip birden
Misâl-ı semme vechullâh²⁷² nazar eyler Rifâ'iler
- 4 Tutuşup²⁷³ nâr-ı aşk ile dil-i sûzân gezer ammâ
Yanan âteşleri gülzâr-ı ter eyler Rifâ'iler
- 5 Hudâ'nın tîğ-i aşkıyla dili mecrûhtur onunçün
Cerâhât-ı sinân(ı)²⁷⁴ bî-eser eyler Rifâ'iler
- 6 Musahhar olduğu bu kim vuhûş-ı şîr u fu'anîn
Makâm-ı üns ü hâl idüb makarr eyler Rifâ'iler
- 7 Zahımdâr eylemez cismin Kabûli âlet-i harb kim
Ta'in oklarına sadrın siper eyler Rifâ'iler

{59}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Girip meydân-ı aşk içre nidâ eyler Rifâ'iler
Hulûs-ı kalb ile zikr-i Hudâ eyler Rifâ'iler
- 2 Teveccüh eyleyip dâim Habîb-i Hazret-i Hakk'a
Salât ile selâm-ı Mustafâ eyler Rifâ'iler
- 3 Muhibb-i âl u evlâd-ı Muhammed'dir bu âşıklar
Bu nesil aşkına cânın fedâ eyler Rifâ'iler

272 "Nereye yönelirseniz Allah'ın zâtı (yüzü) oradadır" (Bakara, 2/115) âyetine işaret edilmektedir.

273 Orjinal metinde "tutup" şeklindedir. Ancak böyle olunca anlam ve vezin bozulmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 42b' de "tutuşup" şeklinde olup, böylelikle anlam ve vezin doğru olmaktadır.

274 Orjinal metinde "sinân" şeklinde olup, anlam ve vezin eksik kalmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 42b' de "sinâni" şeklinde olup, anlam ve vezin doğru olmaktadır.

- 4 Muhakkak nesl-i Hayder olduğuçün seyr-i nigârî
Aliyyü'l-Murtezâ'ya iktidâ eyler Rifâ'iler
- 5 Ali'yi sevmeyen hod-bînleri şâh olsa sevmezler
Dahi onlara la'net dâimâ eyler Rifâ'iler
(vr. 83b)
- 6 Ali evlâdı aşkına yanarlar rûz u şeb dâim
Onunçün yanmaz od içre safâ eyler Rifâ'iler
- 7 Kabûlî ehl-i aşkı ta'n-ı münkirden halâs için
Çeküb tîğ ehl-i inkâra salâ eyler Rifâ'iler

{60}

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

- 1 Ne emîriz ne gedâyız ü ne pîriz ü ne pûr
Biziz ol kâmil-i âdem sıfâtıyla mebşûr
- 2 Veririz ol haberi tâlib-i tahkîke müdâm
Ederiz kalbi mir'ât-ı mücellâ vü pür-nûr
- 3 Siliben jeng-i dili şöyle mücellâ ederiz
Görünür şa'sa'ası ehline mânend-i hûr
- 4 Bu rumûzât haberi keşf ederek ârife biz
Soyup üryân ederiz aşk ile edip mecbûr
- 5 Veririz varını yağmaya edip özünü mest
Bu fenâ cîfesinin zevkini edip ona dûr
- 6 Yine vuslat haberiyle bezeyip elbisesin
Dil-i şeydâ iken onu ederiz âleme nûr
- 7 Bize teslîm kılıp mâye-i aşkın muhtâr
Kime sunduksa hidâyet bulup oldu Mansûr
- 8 Yedimizdedir yed-beyzâ bize mâr mı ede kâr
Nice su'bânları kıldık yedimizle makhûr

- 9 *N'ola basdıkcâ kadem menzil-i İbrâhim'e biz
Tenimiz od yakmaz çün bize oldu meshûr*²⁷⁵
- 10 *Velî zâhirde bizleri harâbâtî sınırlar lik*²⁷⁶
Dilimiz nûr-İlâhî ile memlû ma'mûr
- 11 *Bizi mestûr-ı kıbâb eyledi Yezdân-ı Hüdâ
Ki mestûr görendir dü-cihânde mesrûr*
- 12 *Yemm-i irfâna Kabûlî biz olalı ğavvâs
Dürer-i rûzları ammâ ne sorar var ne alur*

{61}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 *Bendeye müyesser olalı vuslat-ı dildâr
Yâr oldu bana nisbet eden büsbütün aġyâr
(vr. 84a)*
- 2 *Yârimle bile hemdem olup edeli işret
Şâz oldu dilim zerrece hiç bilmezim efkâr*
- 3 *Bu demde dilâ kande varıp eylesem iskân
Yeksân durur indimde benim sicn ile gülzâr*
- 4 *Olunca mülâkî bu visâle dil-i mahzûn
Söylenmedik hakkımda benim kalmadı güftâr*
- 5 *Dedi kimisi fâcir u zındık kimi fâsık
Her kim ne dedi cümlesini eyledim ikrâr*
- 6 *Ta'n okunu bağrıma üzüp eylediler hûn
Gayret ediben eylemedim cümleye bed-kâr*
- 7 *Ettiğe sabûr yârim için derde Kabûlî
Yâr etti beni zümre-i uşşâkına serdâr*

275 Bu beytin vezni bozuktur.

276 Bu mısra orjinal metinde “*Velî zâhir bizleri harâbâtî görür lik*” şeklinde olup, vezin kusura ortaya çıkmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 43a'da yukarıdaki şekilde geçmektedir ki böylelikle vezin doğru olmaktadır.

{62}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Ehl-i irfân gâh olur ki ilm-i Hakk'a yemlenir
Gâh olur ebrû-yı firkat bürüyüp şebnemlenir
- 2 Gâh olur bârân-ı feyz-i Hak ile mevc urur
Rih-i cezbe sâkin olup gâh olur meltemlenir²⁷⁷
- 3 Mürşid-i kâmil olanlar âlem içre dâimâ
Gâh celâl ü gâh cemâl-i Hak ile hem-demlenir
- 4 Ârif-i billâh olanlar Hakk'ı kendinde bulup
Rûz u şeb nâ'im u bîdâr Hak ile mahremlenir
- 5 Meyl-i nâsût eylemek semler egerçi âşıkı
Lîk lâhûttañ esip bâd der-akab merhemlenir
- 6 Bu Kabûlî bahr-i feyz-i Hakk'a gavvâs olmaya
Tâlib oldu olalı ârâmı yok²⁷⁸

{63}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Ol cenâb-ı şâh-ı vâlâya ricâmız eskidir
Dergeh-i hâcet revâya ilticâmız eskidir
- 2 Bâb-ı vasl-ı âsitânın bekleriz her subh u şâm
Çâresiz âşıklarınız²⁷⁹ ibtilâmız eskidir
(vr. 84b)
- 3 İnnemâ emvâluküm²⁸⁰ den hissedâr âşıklarınız
Ceyş-i nefis-i bu'l-ğavâyetle du'âmız eskidir

277 "meltemlenir" kelimesi orjinal metinde "feltemlenir" şeklindedir. Sehven yazılmış olsa gerektir.

278 Bu mısraın vezni eksiktir.

279 Orjinal metinde "âşıklarız" şeklinde olup, vezin bozukluğu ortaya çıkmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 43b' de "âşıklarınız" şeklinde olup vezin doğru olmaktadır.

280 "İnnemâ emvâluküm ve evlâduküm fitnetün" (Muhakkak mallarınız ve evlatlarınız sizin için bir imtihandır. Teğâbün, 64/15) âyetine işaret edilmektedir.

- 4 *Fe-huzûhum'le²⁸¹ muhâtab olalıdan cânımız
Kesret içre vahdet eyler inzivâmız eskidir*
- 5 *V'enfikû mimmâ rezaknâhüm²⁸² olup âdet bize
Hayderî meşrebleriz gerçi kabâmız eskidir*
- 6 *Aşka uyup biz melâmet hırkasın bürüneli
Postnişîiniz künc-i meyhânedede câmımız eskidir*
- 7 *Tavrımız bâbâ-yı âlemdir Kabûli hâliyâ
Şi'rimiz gâyet levendâne edâmız eskidir*

{64}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Sen ki mahlûksun gönül mahlûka zillet yaraşır
Hakk'tan özge âlem içre kime izzet yaraşır*
- 2 *Geç bu nahvet perdesinden râh-ı fakra yürü
Sana her hâlde tevâzu Hakk'a nahvet yaraşır*
- 3 *Pâdişâh olsan cihânda taht u zerrîn tâc ile
Hâlîka nisbet gedâsın havf u haşyet yaraşır*
- 4 *Ma'nî-i hubbu'l-vatan²⁸³ neydüğünü fehm iden
Terk-i hubb-ı mâsivâ Hakk'la gurbet yaraşır*
- 5 *Çün anâsır tonlarından rûh tecrid eyle sen
Âsmânda ârife ruhânî sîret yaraşır*
- 6 *Sad hezârân cevri ederse yüz çevirme yârdan
Çünkü râh-ı aşka girdin çevre gayret yaraşır*
- 7 *Ey Kabûli râh-ı Hakk'ta esb-i aşka râkib ol
Âşık-ı sâdık olana çünkü vuslat yaraşır*

281 "Fein tevellev fe-huzûhum v'ektulûhun haysü vecedtumûhum" (Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayın ve nerede yakalarsanız öldürün. Nisâ, 4/89) âyetine işaret edilmektedir.

282 "Size verdiğimiz rızıklardan harcayın" (Ra'd, 13/22) âyetine işaret edilmektedir.

283 "Hubbu'l-vatan mine'l-imân" (Vatan sevgisi imandandır) hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 240, H. No: 1102.

{65}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Mutrib-âsâ hoş nevâlar gülde yok bülbülde var
Rîş-i câna em sadâlar gülde yok bülbülde var
- 2 Gülde gûn-â-gûn zînetle letâfet var ise
Cân bahş etmek safâlar gülde yok bülbülde var
- 3 Her seher şevk-i sabâ ile ederse gül hırâm
Hüzün ile Hakk'a ricâlar gülde yok bülbülde var
(vr. 85a)
- 4 Gül ruh-ı Şîrîn'de mesken tutsa da Hüsrev gibi
Şol levendâne edâlar gülde yok bülbülde var
- 5 Ey Kabûlî gülde varsa bûy-ı dilberden eser
Yârına her dem vefâlar gülde yok bülbülde var

{66}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 Aşk nârına âb-ı leb-i dilber birebirdir
Dil-hasteye bûs-ı ruh-ı ahmer birebirdir
- 2 Dünyâ gamını ref'e devâ bâdedir ammâ
Olursa eğer sâkisi şühter birebirdir
- 3 Def' etmeye ağıyâr hele bezm-i sakâdan
Kuvvetlice kol sürüce hançer birebirdir
- 4 Zâhid bu kadar sübha-i ta'dâda ne hâcet
Yâr saydına dâm kîse-i pür-zer birebirdir
- 5 Hicrân-zedenin sîm ü zeri yok ise Kabûlî
Eylenmeye hülyâ-yı musavver birebirdir

{67}

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

173

- 1 *Eden teşmîm bû verd-i hakikat gülden almazlar
Usûl-i nâle-i uşşâkı ney bülbülden almazlar*
- 2 *Nesîmî cezbe-i Hak'la dimâğ pür olan uşşâk
Şemîmî ttr-ı nesrîn nergis ü sünbülden almazlar*
- 3 *Esirden bezm-i irfânda özün câm-ı muhabbetle
Neşât u zevk-i âlemde 'arâk u mülden almazlar*
- 4 *Edenler kuvvet-i kuds ile dâim seyr-i lâhûtî
Şitâb u sür'atı şeş bâb ile düldülden almazlar*
- 5 *Kabûlî ârif-i billâh olan ilhâma nâzırdır
Nukûşa aldamıp kâle yekülü kil'den²⁸⁴ almazlar*

{68}

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 *Vücûdum âdem-i kâmil zihî mir'ât-ı Sübhân'dır
Sıfât u sîreti hilkatte ayn-ı zât-ı Rahmân'dır*
- 2 *Ederse kâmile secde hakikat secde-i Hak'dır
Ki esmâ vü sıfât ile dil-i kâmilde mihmândır
(vr. 85b)*
- 3 *Düşenler dâm-ı zülfüne okur ve'l-leyli²⁸⁵ zulmette
Olanlar vechine âşık ezelden ehl-i irfândır*
- 4 *Eğer ey müddeî bildinse vech ü zülf-i insânı
Ferâgat eyle gel deme küfürdür bu yâ imândır*
- 5 *Hicâb-ı küfr ü İslâm'dan geçen insân-ı kâmilidir
Denir nâmına mü'mindir ki ol hem-nâm-ı Yezdân'dır*

284 “Kâle yekülü kil”, Arapça “kâle” kelimesinin mâzi, muzâri ve meçhul sigâ çekimleri olup, “dedi, diyor ve denildi” anlamlarına gelir. Tasavvufî düşüncede bu ifadelerden genellikle zâhir ilimleri ve âlimleri kasdolunur.

285 “Vellely izâ secâ” (Karanlık çöktüğü zaman geceye andolsun ki. Leyl, 92/1) âyetine işaret edilmektedir.

- 6 *Kabûlî gel kabûl eyle kelâm-ı kâmil insânı
Değildir nutk-ı âfâkî kamu tefsîr-i Kur'ân'dır*

{69}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Kanı ol âşık-ı şeydâ ki derdi yâre zârım var
Visâl-ı yâr için gelsin ona bir yâdigârım var*
- 2 *Ne tuhfe yâdigâr ammâ bezenmiş dürr-i nushumla
Takarsın gûş-ı cânâ bir müzeyyen gûş-vârım var*
- 3 *Takan ol gûş-vârı gûşuna olur Hakk'a vâsıl
Muhammed gibi bu nutka kefil-i pâydârım var*
- 4 *Tehî-dest yârin etrafın dolaşma çoktur ağyârı
Komazlar yanına zîrâ demezsin berk zârım var*
- 5 *Libâs-ı çarhı eyninden çıkar zînetle var yâre
Görünce demesin sana seninçin köhnedârım var*
- 6 *Edeptir yâr huzûrunda libâs-ı fahrî uşşâkın
Edepsiz âşığa ma'sûk nicedir dostdârım vâre*
- 7 *Cihânda âşıkı râh-ı visâle etmeden irşâd
Kabûlî hakk'a lâyık bilmezim asla ne kârım var*

{70}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Eyâ sanma bu dehr içre cihân eylencem olmuştur
Veyâhûd aşk-ı mecâzla civân eylencem olmuştur*
- 2 *Benim bu aşk ile böyle yapıp yakıldığım cânâ
Görüp ta'n eyleme kaşî kemân eylencem olmuştur*
- 3 *Misâl-i bülbül-i şeydâ şeb u rûz eylerim feryâd
Ne gül gülşen ne hûrî vü cinân eylencem olmuştur*

4 Müyesser olalı rü'yet Muhammed'in²⁸⁶ cemâlini
Anın kaşları mihrâb el'ân eylencem olmuştur
(vr. 86a)

5 Hayâl-ı hattını yârin çü gördü çeşm-i giryânım
Olup mihrâbına sâcid figân eylencem olmuştur

6 Kabûli'yim bu aşk bana oluptur derd-i ilâhî
Ümîd-i vuslat-ı didâr hemân eylencem olmuştur

{71}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1 İlm-i aşkı okur ise merd serverler okur
Nûr-ı bî-ferler okumaz rûy-ı hâverler okur
Câhil u nâdân ne bilsin sırr-ı aşkın remzini
Akl-ı kâmil merd-i dâna pîr-perverler okur

2 İlm-i aşk ilm-i ledündür değme kes kârı değil
Onu şunlar okur beğim nefsi emmârî değil
Cân u bâşın terk eder emlâk ile vâri değil
Dünya vü ukbâyı koyup Hak'ı isterler okur

3 Bu ilim dilden okunur bî-hurûf u bî-sadâ
Kâl u kîl ile olunmaz zâhidâ bil bu edâ
Behre-yâb olmaz cihânda bu ilimden bî-vefâ
Okumaz bed-ahter onu nesli-geverler okur

4 Okuyanlar iş bu ilmi oldular Hak'a habib
Rûz-i mahşerde sebûkbâr ümmet içre hem kebîb
İlm-i Hak'tır bu ilim çün herkese olmaz nasîb
İnd-i Hak'ta onu ancak sâhib-efserler okur

5 Lâyık-ı didâr-ı oldu ilm-i aşkı okuyan
Hem likâ-ı Hak'ta onlardır dem-â-dem bâkiyân
Ey Kabûli âşıkândır pâdişâh-ı dü-cihân
Onu mahkûmlar okumaz belki dâverler okur

286 Orjinal metinde bu kelime "Mustafâ'nın" şeklindedir. Ancak vezin bozulmaktadır. "Muhammed'in" şeklinde yazdığımızda vezin doğru olmaktadır.

{72}

Müstef'ilün /Müstef'ilün /Müstef'ilün /Müstef'ilün

- 1 Geç bu cân u tenden gel gönül bâğına gir seyrânı gör
Ol bâğ içinde nâz eden mahbûb-i Hak merdânı gör
- 2 Cennet dil-i ârif durur ona yine ârif girer
Nâdân onu kande görür ârif olup ihsânı gör
- 3 Ey zâhid beyhûde kâl aldanma yanlışır bu fâl
Çekme ta'ab hayvân-misâl âdemdeki irfânı gör
(vr. 86b)
- 4 Vâiz sözü efsânedir gûş etme bilmez ya nedir
Halkı cehîme yanadır kendi cehîmde onu gör
- 5 Sanma cehîm var yanar Hak kulların ona salar
Zulm eylemez Perverdgâr sen yaktığın nîrânı gör
- 6 Deme kıyâmet kopacak gökler dahi yıkılacak
Ömrün bahârî solacak sen derdine dermânı gör
- 7 Mahşer olur ey nik-nâm deme dirilir hâs u âm
Ferdâya bakma subh u şâm şol sürülen divânı gör
- 8 Bir mürşid-i kâmil ara var sana Hakk'ı bildire
Pes nefsinin aybın ara ne îni gör ne ânı gör
- 9 Gel hûb-rûya et nazar çek derdini etme hazer
Sevmezsen insânı eğer Hak neyledi şeytânı gör
- 10 Şu cân u dilden bir dilîr kendine onu yârgîr
Âşık olandır dilîr şol bülbül-i nâlânı gör
- 11 Gül-fem elinden câm-ı mey nûş eyleyip gûş eyle ney
Aşk nâzına sadrını key kıl sinede îmânı gör
- 12 İsyân ile ömrüm kamu geçti deme câyım tamû
Kesme ümid lâ taknatû²⁸⁷ Hak'tan gelen fermânı gör

287 "Lâ taknatû min rahmetillah" (Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Zümer, 39/53) âyetine işaret edilmektedir.

- 13 *Gel ey Kabûlî lâf ko iki cihândan dest yu
Sana gerektir sâde bu kul olduğun sultânı gör*

{73}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Dilâ aşk âteşin Ferhâd gibi divânelerden sor
Muhabbet şem'ine sûzân olan pervânelerden sor*
- 2 *Harâbât ehlinin keyfiyyetin zâhidlere sorma
Onu var pâ-yı humda mest olan mestânelerden sor*
- 3 *Nedir âşık nedir ma'şûk nedir aşk bilmek istersen
Onu sen dest-i sâkîde dolu peymânelerden sor*
- 4 *Aref²⁸⁸ dersin deme fehmi eylerim ben ilm-i zâhirden
Ledün ilmin bilâ-nüşa okur merdânelerden sor*
- 5 *Kabûlî dil kaçan etse azîmet semt-i dildâra
Arayıp sorma mescidde yürü meyhânelerden sor
(vr. 87a)*

{74}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Dilâ var ilm-i zevki keşf-i esrâr eyleyenden sor
Muhabbet şem'ine yanıp işin zâr eyleyenden sor*
- 2 *Onu mescidde duran sûfi-i zerrâklara sorma
Derûnun nûr-ı aşk ile pür-envâr eyleyenden sor*
- 3 *Ne bilsin âşık-ı sâdıkların zühd ehli hâlinden
Kemend-i zülf-i yâri boynuna dâr eyleyenden sor*
- 4 *Likâ-i vech bilmezler sivâdan etmeyen imsâk
Nazarla sâim ü rü'yetle iftâr eyleyenden sor*

288 "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" (Nefsini bilen Rabbini bilir) hadisine işâret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 622, H. No: 2532.

- 5 *Visâl-ı kâbe kavseyni*²⁸⁹ *Kabûlî sorma zâhidden*
*Hemîşe lâ-ma'allâh-gâha*²⁹⁰ *esfâr eyleyenden sor*

{75}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *İbtîlâ-yı aşktan ahkar bir fezâhat var mıdır*
Firkat-ı ma'sûktan ekber bir mezemmet var mıdır
- 2 *Her kaçan ağyâra karşı âşinâlık etse yâr*
Yârile tenhâca sohbet gibi lezzet var mıdır
- 3 *Azm edince hane-i uşşâka mihmân olmaya*
Yâri istikbâl gibi bir vakt-i neş'et var mıdır
- 4 *Ey Kabûlî heft-kışver şâhına sûr sendedir*
Vuslat-ı dilberden a'lâ dahi devlet var mıdır

{76}

Mülâtefe-i Müşârun İleyh

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 *Cihânda kâmyâb oldum diyen terk-i hicâb eyler*
Her âyinde murâda ermek için dakk-ı bâb eyler
- 2 *Gedâlar hurka pûş oldu mezâk etmek için icrâ*
Mukallid şeyhe bî-kesler onunçün intisâb eyler
- 3 *Aceb midir gülüm çalsa mesâcidden kalender çân*
Hakikat içre uğru yok şeri'atdan ictinâb eyler
- 4 *Hele biz idelim şimdi merâmı ehline takrîr*
Görelim ol dahi cânâ ne yüzden bir cevâb eyler

289 "Kâbe kavseyni ev-ednâ" (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar, hattâ daha az kaldı, Necm, 53/9) âyetine işâret edilmektedir.

290 "Benim Allah ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek, ne de bir mürsel nebî sığar" hadîsine telmih vardır. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. I, s. 173.

- 5 *Kabûli'nin doru at koca kır bârgîr du'â edip (vr. 87b)*
Beğimiz iki çift olsun samân yollar hesâb eyler

{77}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Kişiyе mess erince ihtiyâc terk-i hicâb eyler*
Onunçün yûzegân esvâkı devr ü dakk-ı bâb eyler
- 2 *Vefâsı olmayan yâre sakın meyl ü muhabbetten*
Cefâ-cû dilber uşşâkın dil u bağrın kebâb eyler
- 3 *Sevilip sevmeden maksûd olan ancak vefâdır kim*
Hudâ evfû bi-ahdi²⁹¹ nutk-ı pâkiyle hitâb eyler
- 4 *Veren varın reh-i yâre ne mümkün dûr ola yârden*
Bunu tahkîke ârif çâr-hâlini cevâb eyler
- 5 *Kabûli'nin doru at koca kır bârgîr ağız açıp*
Görünce yek şa'ri ikisi birden şitâb eyler

{78}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 *Mest etti beni yüzü gül kâmet-i ar'ar*
Sünbüllere gîsusı kadi serviye hem-ser
- 2 *Yağmaya verip fikrimi etti beni medhûş*
Ol pembe beden gerdeni sîm ruhleri fisker
- 3 *Ben nice ona olmayayım bende ey ihvân*
İnsân değil ol yâ perî yâ hûriye benzer
- 4 *Nutkuyla eder mürdeleri cân verip ihyâ*
Güftâr-ı tûtî hokka dehen lebleri kevser

291 "Sözlerinizde durun" (Bakara 2/40) âyetine işaret edilmektedir.

- 5 Kurmuş saçı dâmin reh-i uşşâka ol âfet
Sayd oldu gören benlerini misl-i kebûter
- 6 Âşıkları el bağı durur reh-güzerinde
Hübân-ı cihân içre ol şûh cümleye dâver
- 7 Atvâr güzel hüsnü güzel neyleyim ammâ
Mu'tâdi cevır bağıri nühâs sînesi mermer
- 8 Cânım alacak zannederim her nazarında
Cellâd-ı felek gözleri kirpikleri hançer
- 9 Yalvarma sakın vasl ümîdiyle Kabûlî
Gûş etmeyecek çâr kütübü okusan ezber
(vr. 88a)

{79}

Harfu'z-Zâ

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ülün

- 1 Pervânesiyim şem'ine ol yârim inanmaz
Dîvânesiyim aşk ile dildârım inanmaz
- 2 Dil murgunu sayd edeli aşk dâmına ol şûh
Mansûr gibi ben zülfüne ber-dârım inanmaz
- 3 Dedikçe sakın eyleme ağıyar ile ülfet
Nisbetler edip artırır efkârım inanmaz
- 4 Arz eyler idim hâlimi ben yâre Kabûlî
Lâkin n'ideyim arzıma Hünkârım inanmaz

{80}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 İhtiyâr-ı fakr edenler kibr u unvân istemez
Nush-ı mürşîd gûş edenler pend-i nâdân istemez

- 2 Şem'-i aşkı Hak ile rûşen kılan gönlü evin
Kûşe-i vahdet-nişindir seyr-i büstân istemez
- 3 Zâd-ı cânda aşk-ı Mevlâ eyleyenler dâimâ
Kût-i yek-rûz ile ol sine kalkân istemez
- 4 Sâkî-i bezm-i ezelde câm-ı irfân nûş eden
Hakk'ı birler müftülerden lem yekün kân²⁹² istemez
- 5 Mu'cizât-ı enbiâyı cân gözüyle seyreden
Eyleyip ikrâr u îmân gayr burhân istemez
- 6 Şol ezel bezminde ikrâr eyleyip mü'min olan
İşbu demde âriziden küfr ü îmân istemez
- 7 Ey Kabûlî kim ola ahbebtü abden²⁹³ mazharı
Bâtinen sultân olup zâhirde dîvân istemez

{81}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Yâr elinden câm-ı aşkı nûş eden cân istemez
Teşnelikten ger ölürse âb-ı hayvân istemez
- 2 Câm-ı aşk ile öziün mest eyleyen dîvâneler
Etseler iklim-i hefte belki sultân istemez
(vr. 88b)
- 3 Çün cemâl-ı yâre hayrân dîdesi mestâneler
Arz olunsa cennet içre hûr u gilmân istemez
- 4 Çeşm-i âşık nûr-ı pâk-i vech-i yâre bakmada
Şemsi saymaz zerrelerce mâh-ı tâbân istemez
- 5 Bu Kabûlî âşkın emretse yâri katline
Baş eğip bu sıhhat-ı dünyâyı bir ân istemez

292 "olmadı, oldu" anlamında Araçça ibare.

293 "Kulum nafile amellerle de bana yaklaşmaya devam ederse, ben onu severim. Onu sevdiğim zaman da, onun duyan kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey istediği zaman istediğini veririm. Bana sığındığı zaman kendisini korurum" hadisine işaret edilmektedir. Hadis için bkz. Buhârî, Rikâk 38.

{82}²⁹⁴

- 1 Zâhidâ fikr-i Hudâ'dır dâimâ ezkârımız
Zînet-i dünyâyâ yoktur meyl için efkârımız
Bizi görüp bu kesrette cîfeye dalmış deme
Bi'n-nazâre me'mûrlarız yoktur asla vârimiz
- 2 Alâyıktan şöyle tecrîd olmuşuz ki bî-riyâ
Halk ile yoktur işimiz Hak ileyiz dâimâ
Mâl u mülk evlâd u iyâl cümlesin kılıp fedâ
Çâr unsurdan gayri hiç yoktur hicâbımız
- 3 Görüp savm u salâtımızı zannetme veliyiz
Görüp iş u iştetimiz sen sanma ki bir deliyiz
Muhammed Ali'nin kulu erenlerin Kabûlî'yiz
Tâ ezel bezminde verdin ahd ile peymânımız

{83}

Usûl²⁹⁵

- 1 Seyyid Ahmed Rifâî'dir pîrimiz
Aşk ile Allâh deriz biz Rifâ'iyiz
Sehâvet ma'denidir rehberimiz
Meydânda vârimiz biz Rifâ'iyiz
Allâh Allâh yâ Allâh mü'minü bike yâ Allâh²⁹⁶
- 2 Bu yolda her kim verirse vâri
Keşf eder Allâh ona esrârı
Bulur nâr içre ol gülizârı
Nâr bize gülzârdır biz Rifâ'iyiz (vr. 89a)
Allâh Allâh yâ Allâh nestehdîke yâ Allâh²⁹⁷
- 3 On iki tarîkim cümlesi haktır
Hâşâ ki birinde şüphemiz yoktur
Hazret-i Rifâ'î'nin esrârı çoktur

294 Bu murabbanın vezni bozuktur.

295 Bu muhammes 11'li hece vezni ile yazılmıştır.

296 Bu misraın vezni bozuk olup, "Allah, Allah, ey Allahım, sana iman ederiz, ey Allahım" anlamındadır. Kunut duâsındaki "ve nu' minubike" ifadesine telmih vardır.

297 "Allah, Allah, ey Allahım, senden râzî şeylere hidâyet etmeni isteriz, ey Allahım" anlamındadır. Kunut duâsındaki "ve nestehdik" ifadesine telmih vardır.

*Mahrem-i esrârız biz Rifâî'yiz
Allâh Allâh yâ Allâh nestehdike yâ Allâh*

- 4 *Bu yola ikrârın verince kişi
Fedâ kılmak gerek cânla başı
Kabûli gönülden çıkar teşvîşi
Dil sâfi isteriz biz Rifâî'yiz
Allâh Allâh yâ Allâh nestehdike yâ Allâh*

{84}

**Nakıza Münkîrândan Biri Ba'zı Harekât ve Ef'âline Dahledip İstimâ' Ey-
ledikte Söylemiştir:**

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 *Gel ey münkîr bizi zannetme sen mâil-i dünyâyız
Ne dünyâ zevkini sâil ne râgıb ecr-i ukbâyız*
- 2 *Bu kesret içre vahdet hil' atın eynimize giydik
Cisim çeşmi bizi görmez biz ol sırr-ı muhaffâyız*
- 3 *Bizim sırrımıza ermez hezâr allâmeler zâhid
Biziz gencîne-i esrâr aref²⁹⁸ sırrında dânâyız*
- 4 *Geçip cümle mezâhibten hakikat mezhebin bildik
Gümân jengin²⁹⁹ silip dilden zihî mir'ât mücellâyız*
- 5 *Verir uşşâka revnaklar bizim pertevimiz şem'i
Devirde bir tulû' eyler kevâkibden Süreyyâ'yız*
- 6 *Alâyıktan olup tecrîd teveccüh eyledik Hakk'a
Yanarız aşk ile dâim söyünmez şem'-i Mevlâ'yız*
- 7 *Kıbâbının hicâbında kılıp mestûr bizi hâlâ
Nice bilsin bizi âlim bilinmekten müberrâyız*
- 8 *Bilir cevher-furûş olan bizim kadrimizi ammâ*

298 "Men arefe nefsehu fekad arafe rabbehu" (Nefsini bilen Rabbini bilir) hadîsine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 622, H. No: 2532.

299 Orjinal metinde "jeng" diye yazılı olup, bu şekilde anlam ve vezin bozulmaktadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 48b' de "jengin" olarak yazılmıştır ki böylece anlam ve vezin doğru olmaktadır.

Hakikat bahrine dalmış bulunmaz dürr-i yektâyız

- 9 *Düşüp mazhar tecellimiz Kabûlî sad-hezâr esmâ (vr. 89b)*
Olup bî-reng bu âlemde bilinmez bir mu'ammâyız

{85}

Harfu's-Sîn

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Fânidir dünyâ metâ'ı zâhidâ etme heves*
Sîm u zer sayıp muhabbet ettiğin hep hâr u has
Cîfedir dedi Muhammed tâlibîne hep kilâb
Mü'min isen bu hadîse yek nasihat oldu bes
- 2 *Gel bekâya tâlip ol terk et fenâ kavgâsını*
Kîl u kâldan ihtirâz et kim atıp imlâsını
Zikr-i Hakk'a meşgul ol tâ sile kalbin pâsını
Şöyle meşgul ol ki hâlî gitmeye hiç bir nefes
- 3 *Âşık ol pervâne-veş yak nâr-ı aşka cismini*
Yakıben mahveyle dilden mâsivânın resmini
Tâ fenâ-ender-fenâ ol anmaya halk ismini
Olmaya kadrin bu âlem içre miktâr-ı mekes
- 4 *Kim ki makbûl oldu Hakk'a halk onun menfûrudur*
Kim ki menfûr oldu halka Hakk'ın ol mağfûrudur
Kim ki mağfûr oldu Hak'tan Hakk'ın ol³⁰⁰ mestûrudur
Ol ecilden evliyâ halka görünüür pây-pes
- 5 *Evliyânın Hak katında izzetini Hak bilir*
Sanma ki onu cihânda ey dilâ mahlûk bilir
Ey Kabûlî rütbe-i uşşâkı kim tahkik bilir
Yine onlar bildi bilmez gayr kimse sözü kes

300 Bu kelime orjinal metinde yoktur ve vezin bozukluğu meydana gelmektedir. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 49a' da vardır. Böylece vezin doğru olmaktadır.

{86}

Harfu'ş-Şîn

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

185

- 1 *Erbâb-ı gönüller sözümü eylediler gûş
Bir câm sunub destime eyle dediler nûş*
- 2 *Nûş eyleyicek câmı hemân akl u başımdan
Zâil edip eyledi bu özümü hâmûş*
- 3 *Sanman ki beni medhûş eder yalnız ol câm
Aşk câmını kim içti ise cümlesi medhûş*
(vr. 90a)
- 4 *Dünyâ-yı vü ukbâyı fedâ eylerim ol dem
Cezbe ile aşk bahrini ettirse kaçan cûş*
- 5 *Bir tâifeden gelmişem âyâ bu cihâna
Bî-havf u hüzün târik-i gam âşık-ı mey-nûş*
- 6 *Dahl eyleme sûfî bana sen Hakk'ı seversen
İylikle dahi söyle söz gel eyle ferâmûş*
- 7 *Görmez misin ol Hazret-i Mevlânâ'yı bâri
Terk eyledi tahtın soyunup oldu abâ-pûş*
- 8 *Ey vâiz güfitârını sen halka furûş et
Ol laklaka-yı maklatayı gel bana mefrûş*
- 9 *Gûş eyle sözüm dedi bana pîrim edip pend
Ol dem o dürü eyleyiben gûşuma menkûş*
- 10 *Aşk bâdesini eyleme terk subh u mesâda
Nûş eyle ki tâ aklın alıp eyleye bî-hûş*
- 11 *Fırsatını terk eyleme yârin ele girse
Sar sinesini sinene eyle der-âgûş*
- 12 *Aldanma Kabûli sözüne câhil-i dúnun
Bildinse cihân mülkünü sen bir hâb-ı hargûş*

{87}

Harfu's-Sâd

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 İrfân ile ben bahr-ı dile olalı gavvâs
Buldum sadef-i sıdkın içinde dür-i ihlâs
- 2 İhlâs ile tevhîde erip cümle bir oldu
Yek renk görünür bana cihân âlem ü hem hâs
- 3 Keşfoldu bana cümle ilim zâhir u bâtın
Sırrını beyân eyleyicek sûre-i İhlâs
- 4 Bildim ki yolum Hakk'a gider doğru dürüsttür
Şimdengeri ölmem ebedî tâlib-i etrâs
- 5 Kendisi gibi râh-ı dalâlette kıyâsen
Gelmişte bana lak-lak urur vâiz-i harrâs
- 6 Ahbâba dedim ki getirin rûha ziyâdır
Mutrib defî çeksin görelim oynaya rakkâs
(vr. 90b)
- 7 Sen gibi bu lak-lak ile ey câhil vâiz
Uğrattı dalâlete yolun nice bin eşhâs
- 8 İç bâdeyi rakkâse bakıp mutrib dinle
Âşık olagör ermeye imânına hasâs
- 9 Gel dinle Kabûlî bu dem nefsinin tanı
Bî-havf u hüzn ol okun atıp da yayın âs

{88}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Ma'den-i tevhîd-i Rahmân'dır Fütühât u Fusûs
Muhbir-i esrâr-ı Kur'ân'dır Fütühât u Fusûs

- 2 Şeyh-i Muhyiddin lisânından sudûr etmiş velî
Fî'l-hakîka nutk-ı Yezdân'dır Fütûhât u Fusûs
- 3 Bî-basîrettir olar kim ta'n eder Şeyh Ekber'e
Görmeyip misbâh-ı îmândır Fütûhât u Fusûs
- 4 Bî-arâfet bî-zekâvet eblehi tesmîm eder
Kuvvet-i cân sâhib-irfândır Fütûhât u Fusûs
- 5 Ey Kabûlî çeşm-i dilden kıl nazar im'ân ile
Tütüyâ-yı dîde-i cândır Fütûhât u Fusûs

{89}

Harfu'd-Dâd

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 Keser dilden sivâ ceng-i ölümü lâ gibi mikrâz
Gece vü gündüz oku sâlik edip terk eyle iğmâz
 - 2 Bu lâ ile sivâllahı gönülden gel nefiy eyle
Ona mahsûs durur dilden sivânın hubbım inhâz
 - 3 Sivâ hubbu kesildikte yerine hubb-ı Yezdânî
Gelip olur senin kârın vücûdun aşk ile irmâz
 - 4 Hevâ-yı aşk ile tâir olursun sırr-ı illâ'ya
Olursun sâhib-i tevhîd hemân Hakk'ı bilip izâz
 - 5 Bu menzilde muvahhidsin sana bahr-ı hidâyetten
Tecellî Hak ile emvâc urur sankim çıkar aymâz
 - 6 Makâmın olup ukbâda bu hâletle katî a'lâ
Gören halkın olur kârı ta'accüble lîk i'zâz
- (vr. 91a)
- 7 Kabûlî'den işit tahkîk muvahhid kalbine bir an
Tecellîden değil hâlî fuyûzât³⁰¹ ile Feyyâz

301 Orjinal metinde “fuyûzât” şeklindedir ve vezin bozulmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 51a'da “fuyûzâtı” şeklinde olup, vezin doğru olmaktadır.

{90}

Harfu't-Tâ

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Gir bu râh-ı aşka zâhid iş budur hâzâ sırât
Taşra yoldan diler isen Hakk'a varmak artar şitât*
- 2 *Korkuludur taşra yollar yırtıcılar çok durur
Her sıfattan türlü türlü bâhusûs dübb u 'utât*
- 3 *Râh-ı aşk gâyetle doğru varıcı yoldur Hak'a
Dâhil olan işbu râha buldu kurb ile neşât*
- 4 *Gel vücûdun keştisin sal bahr-i aşk-ı ummâna
Lîk ol ummân bulmak mürşid ister misl-i şât*
- 5 *Ger mülâkî oldun ise mürşid-i kâmil ere
Sâlifin üç nesne kılmış ahz u kabza iştirât*
- 6 *Ahd u mîsâk ahz u telkîndir biri ikincisi
Pîre hizmettir üçüncüsü muhabbet irtibât*
- 7 *Ey Kabûlî gayr yoldan Hakk'a varmaklık muhâl
Nitekim şütrâna geçmek olsa bâb semmü'l-hıyât³⁰²*

{91}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Çekmez el âşık olan kilik ile rûy-ı yâre hat
Bî-tekellüf ülfete bâis olur dildâre hat*
- 2 *Dest-i kudretle yazılır bir müessir nüshadır
Rûy-ı yâri hıfz için olur nikâb ağıyâre hat*
- 3 *Berg-i gül üzre çekilmiş türlü tahrîrler gibi
Başka bir zînet verir gül-çehrede ruhsâre hat*

302 "Velâ yedhulne'l-cennete hattâ yelice'l-cemelu fî semmi'l-hıyât" (...ve deve iğnenin deliğinden geçme-
dikçe Cennet'e de dâhil olamazlar. A'raf, 7/40) âyetine işaret edilmektedir.

- 4 *Dilberin rüşd-i kemâle erdiğin iş'âr edip*
Âşîka semt-i vefâyı gösterir bî-çâre hat
- 5 *Ey Kabûlî hatt-ı rûy-ı yâre etme kec-nigâh*
Hükmeden iklim-i hefte yâr gele mi kara hat
- (vr. 91b)

{92}

Harfu'l-Ayn

Bu harf boş bırakılmış.

{93}

Harfu'l-Ğayn

Bu harf boş bırakılmış.

{94}

Harfu'l-Fâ

Bu harf boş bırakılmış.

(vr. 92a)

{95}

Harfu'l-Kaf

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *Bülbül-i şûrîde-âsâ olmuşum şeydâ-yı aşk*
Eyledi âhir beni Mecnûn-sıfat Leylâ-yı aşk
- 2 *Dil tahammül etmeyip bünyâ-ı nâz dilbere*
Fâş edip esrârım etti âleme rüsvâ-yı aşk
- 3 *Yok yere taş atmasın âlem bana ta'n eyleyip*
Sanki gör bin vuslat etti bana bu sevdâ-yı aşk

- 4 *El çekip cümle sivâdan terk ü tecrîd olmuşum
Cezbe-i Kâf içre hem-dem olalı Ankâ-yı aşk*
- 5 *Ben Kabûlî'yim nemîdânem yecûzu lâ-yecûz³⁰³
Sâki-i bezm-i ezelden içeli sahbâ-yı aşk*

{96}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Düştü bu dem cânıma çün nâr-ı aşk
Şu'le saldı kalbime envâr-ı aşk*
- 2 *Ben nice bülbül gibi zâr etmeyim
Her taraftan bû verir gülzâr-ı aşk*
- 3 *Giremez gülzâre bülbül ölmüş
Pâsbânı oldu çün serdâr-ı aşk*
- 4 *Bülbül olup ben bu bağa gireli
Kurdu tahtın gönlüme hünkâr-ı aşk*
- 5 *Ey Kabûlî beyt-i Hak bulmaz fenâ
Kim onu ta'mîr eder mi'mâr-ı aşk*

{97}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Beni âhir esîr-i zülf-i dîldâr eyledi bu aşk
Halâs mümkün olmaz kabre dûçâr eyledi bu aşk
(vr. 92b)*
- 2 *Tarîk-i rast-ı yâri bekler iken subh u şâm bî-kâr
Mekânım lâ-mekân oldu işim zâr eyledi bu aşk*
- 3 *Ezelden yâre yârâna eğip baş minnet etmezken
Beni şimdi zebûn-i dest-i ağıâr eyledi bu aşk*

303 “nemîdânem yecûzu lâ-yecûz”, “bilmiyorum câiz mi değil mi” anlamında Farsça-Arapça karışık ifadedir.

- 4 *Düşürüp gülizâr içre dil-i şeydâmı bir dâma
Visâl-ı gonce için mâil-i hâr eyledi bu aşk*
- 5 *Hicâbından dökerdi der Kabûlî varsa bir bezme
Cihânda anı da³⁰⁴ rüsvâ-yı bî-âr eyledi bu aşk*

{98}

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *Dilberâ şevkinle yandı sînem içre nâr-ı aşk
Kalbime verdi ziyâ jengin silip envâr-ı aşk
Sûk-ı canda hûb-rûlar sû-be-sû dîvân kurar
Çün süvâr oldu bu dem esb-i dile hünkâr-ı aşk*
- 2 *Nevbahâr oldu efendim çık sâlin sahrâlara
Nûr-ı vechinden ziyâ bahş eyleyip deryâlara
Kıl tebessüm râhın üzre muntazır şeydâlara
Bağ-ı dillerde açılsın zeyn olup ezhâr-ı aşk*
- 3 *Sâil olmuş dergeh-i hüsnünde beyler hâs u âm
Râh-ı vaslın üzre saflar bağlamış cümle enâm
Şive-i reftârla el kaldırıp versen selâm
Kebş-i cânı kurbân eyler uğruna serdâr-ı aşk*
- 4 *Hangi câna yek nazar kılsanda kimdir bu desen
Şâd olur âşık içinde yüziüne hem tû desen
Bu Kabûlî bendene aşk eyleyip yâhû desen
Hâne-i virânımı ma'mûr eder mi'mâr-ı aşk*

{99}

Harfu'l-Kâf

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

- 1 *Âteş-i aşkınla yârin dil kebâb etsem gerek
Fîrkat u hecr ile âhir terk-i hâb etsem gerek*

304 “onu da” ifadesi orjinal metinde yoktur ve yerine “etti” sözcüğü yer alır. Ancak bu şekilde vezin bozulmakadır. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 53a'da “onu da” şeklinde geçmektedir ki böylece vezin doğru olmaktadır.

- 2 *Hasretiyle boyanıp Mecnûn-sıfatın bî-riyâ
Mîne-i âri kırıp hark-ı hicâb etsem gerek
(vr. 93a)*
- 3 *Ağlayıp ağyâre karşı gerçi eşk etsem revân
Lâkin eşkim tyd-ı vuslatda gülâb etsem gerek*
- 4 *Âb-ı vuslat bu dil-i sûzâne serpilmez ise
Âlemi ilhâm-ı âhımla harâb etsem gerek*
- 5 *Derd-i hasretle Kabûlî şöyle bîmâr olmuşum
Âkîbet dâru'ş-şifâya intisâb etsem gerek*

{100}

Harfu'l-Lâm

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Râh-ı aşkına senin innâ hedeynâhu's-sebîl³⁰⁵
Leblerindir menba'-ı 'aynen tüsemmâ selsebîl³⁰⁶*
- 2 *Kaddine dilbestedir serv u çınâr u yâsemîn
Teşnedir dudağına bî-kâr zezem cû-yı nîl*
- 3 *Kaşlarındır kâbe kavseyn³⁰⁷ arası mihrâb-ı Hak
Kim ki ol mihrâba uydu oldu uşşâka delîl*
- 4 *Ruhların pertevidir nûr-ı hurşîd-i semâ
Nüh felek hem arş u kürsî nûr-ı³⁰⁸ çeşminde cemîl*
- 5 *Mâhtâbı şu'le-i nûr-ı cebînin kıldı mât
Bûy-ı zülfünden senin müşk-i atâ oldu hacîl*

305 "innâ hedeynâhu's-sebîl" (Biz insana doğru yolu gösterdik. İnsân, 76/3) âyetine işaret edilmektedir.

306 "aynen tüsemmâ selsebîl" (Orada -Cennet'te- bir pınardır ki selsebil diye isimlendirilir. İnsân, 76/18) âyetine işaret edilmektedir.

307 "kâbe kavseyni ev-ednâ" (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar, hattâ daha az kaldı, Necm, 53/9) âyetine işaret edilmektedir.

308 Orjinal metinde bu sözcük yerine "yüz" sözcüğü kullanılmıştır. Anlam bütünlüğü açısından Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 54a'da yer alan "nûr" kelimesini tercih edilmiştir.

- 6 *Bu meta'-ı hüsnüne âşık olanlar cânını
Vermeğe râzıdır ammâ innehu şey'un kalîl³⁰⁹*
- 7 *Nâr-ı aşkımla Kabûlî yanalı pervâne-veş
Kalmadı cismimde tâkat tut elin koyma zelîl*

{101}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Ey kadi tûbâ cemâlin hüsn-i mir'ât-ı Cemîl
Sûretin ma'nî yüzünde sûret-i Hakk-ı Celîl*
- 2 *Vechine menkûş olan seb'u'l-mesânî³¹⁰ nakşını
Ârif-i billah ider münkirlere sırr-ı delîl*
- 3 *Kâbe kavseyn kaşlarındır arası mihrâb-ı Hak
Muktedîsi bildi ev ednâ nedir bî-kâl u kil*
- 4 *Meh cebînin maşrık-ı nûr-ı hidâyet mü'mine
Kâfire saçın göründü zulmet-i zillu'z-zalîl
(vr. 93b)*
- 5 *Nergis-i çeşminden alır pertevi hurşîd u mâh
Görmeyen ol pertevi vatvat gibi oldu zelîl*
- 6 *Kirpiğin tîr-i fezâdan münkire edip cezâ
İbtîlâ-yı hubb ile mü'minleri eyler melîl*
- 7 *Levh-i kalbin menzil-i vahy-i kelâm-ı Hak durur
Hulk-ı pâkin mushaf-ı innâ hedeynâhu's-sebîl*
- 8 *Şol hurûf-ı sî vü dü dendân-ı dürründür senin
Kim zebânın nutk-ı Hak söyler ayân edip nakîl*
- 9 *Vasf-ı pâkinde Kabûlî bülbül-i nefha-serâ
Olmayıp kâdir edâ-yı medhine oldu hacîl*

309 "İnehu şey'un kalîl" (Çünkü o çok küçük bir şeydir) anlamına gelir.

310 "Ve-le-kad âteynâke seb'an mine'l-mesânî ve'l-kur'âne'l-azîm" (Andolsun ki, biz sana namazlarda tekrarlanan yedi âyeti -Fâtiha'yı- ve Büyük Kur'an'ı verdik. Hicr, 15/87) âyetine işaret edilmektedir.

{102}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Bülbü-l-i şûrîde oldu gülsitân ister gönül
Bu gülistân içre hemdem özge cân ister gönül
- 2 Zulmet firkatinde kaldı şu'le-i şem' istemez
Nûr-ı veche hûr-veş bir nev-civân ister gönül
- 3 Bulamaz asla tesellî iltifât-ı yâr ile
Vuslata eyler delâlet bir nişân ister gönül
- 4 Mest-i mahmûr-i ezeldir şöyle lâ-ya'kul yatar
Bu humârı def'e sâkî mihribân ister gönül
- 5 Mâsivâ yâd-ı gamından terk olup her subh u şâm
Kârbân-ı aşk ile seyr-i cihân ister gönül
- 6 Ey Kabûlî bu cihânda konmayıp bir tâneye
Âlem-i Rûhu'l-Kuds'te âşiyân ister gönül

{103}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 Açıp der-i dershâne-i gülzârını bülbü-l
Okur kütüb-i hâl-i dil-i zârını bülbü-l
- 2 Vakf eyleyip ahvâl-ı dil-i sûziş-i aşkı
Nağmeler ile döktü dürrer-bârını bülbü-l
- 3 Ref'etti yüzünden hacib-i şermini gonca
Saçtıkça sihir-i dürr-i güftârını bülbü-l
- 4 Kerem oldu havâ goncalarım vech kızardı
Yaktıkça dil-i hastede aşk nârını bülbü-l
(vr. 94a)
- 5 Efsûn okuyup vakt-i seherlerde Kabûlî
Eğdirdi ser-i gonca-i nâçârını bülbü-l

{104}

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

195

- 1 *Hangi gönül kim muhabbet Tûr'una vâsıl değil
İki âlemde ona bil bir taraf hâsıl değil*
- 2 *Kühl-i aşkı cân gözüne ger çekersen göresin
Kim bu yüzden iki âlem perdeden hâil değil*
- 3 *Çün muhabbettir hüden li'l-muttakîn lâ raybe fih³¹¹
Sevgisiz hiç kimse kurbet deyrine dâhil değil*
- 4 *Cebrâil eliyle yüz bin yıl yürüsen yüz tutup
Bahr-ı vahdetten ser-â-ser bir kadem kâhil değil*
- 5 *Ey Kabûlî vâsitasız yâre şöyle tenhâ var
Vâsita yanında vuslat yâr ile kâbil değil*

{105}

Harfu'l-Mîm

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Devrim içre zâhidâ bir tâne gelmişlerdenim
Cân u başımdan geçip bu meydâne gelmişlerdenim*
- 2 *Delk-i zühdü soyunup bezm-i elest'te bî-riyâ
Hil'at-ı aşkı giyip su'dâna gelmişlerdenim*
- 3 *Bir sade fdür bahr-ı âlemde tarîk-i Ahmedi
O sade içre nühiüft dürdâne gelmişlerdenim*
- 4 *Gerçi mestim pâ-yı humda meskenim meyhânedir
Sâkî-i aşkım velî rüşdâne gelmişlerdenim*
- 5 *Sûretâ fenn-i hakâyık içre lâlim zâhidâ
Der ledünnî nüshayım rindâne gelmişlerdenim*

311 "Zâlîke'l-kitâbu lâ raybe fih hüden li'l-muttakîn" (O kitap -Kur'ân- ki ondan şüphe yoktur, takvâ sahipleri için hidayet kaynağıdır. Bakara, 2/2) âyetine işaret edilmektedir.

- 6 *Sûretim gerçi kabâdır kimse bilmez sûretim
Vâris-i Haydar benim merdâne gelmişlerdenem*
- 7 *Bâ-tecellî tulsım-ı kübrâ-yı aşkımda der-cihân
Ben Kabûlî'yim bu dem ferdâne gelmişlerdenim
(vr. 94b)*

{106}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *İlm-i Hak'ın lücce-i ebhâridir şeyhim benim
Feyz-i Hak'ın menba-ı enhâridir şeyhim benim*
- 2 *Vâris-i ilm-i Muhammed zübde-i nesl-i Ali
Evlîyâ-ı asrımın serdârıdır şeyhim benim*
- 3 *Seyr-i subhânellezî esrâ'yr³¹² seyrân eyleyen
Şâh-ı erbâb-ı risâlet yâridir şeyhim benim*
- 4 *Ey hakikat gülşenî ne yol soran bülbül işit
Râh-ı aşkımda kâfile-sâlâridir şeyhim benim*
- 5 *Bâğbân-ı gülşen-i aşkımda hakikat perveri
Ravza-i dil-i gülbün-i bî-hâridir şeyhim benim*
- 6 *Âlem-i gayb u şehâdet sâye-i hıfzındadır
Ya'nî iki âlemin mi'mâridir şeyhim benim*
- 7 *Bu Kabûlî bendesin ihyâ-ı bahş-ı feyz eder
Küntü kenz'in³¹³ hâzin-i esrâridir şeyhim benim*

312 "Subhânellezi esrâ bi-abdihî leylen mine'l-mescidi'l-harâmî ile'l-mescidi'l-aksallezî bâreknâ havlehu li-nuriyehü min-âyâtinâ, innehu huve's-semîu'l-basîr" (Bir gece, kulunu –Muhammed' i- Mescid-i Harâm' dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ' ya götüren Allah, noksan sıfatlardan beridir ve o, gerçekten işitendir, görendir. İsrâ, 17/1) âyetine işaret edilmektedir.

313 "Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtu en u' refe fe halaktü halken" (Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve insanı yarattım) kutsî hadîsine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 132, H. No: 2116.

{107}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

197

- 1 Zâhidâ toprağa baş urmakla bulunmaz na'im
Âdeme gel secde kıl sen olma şeytâni'r-racîm³¹⁴
- 2 Sedd edip mescid kapısın yürü var meyhâneye
Tut bu râhu iş budur hâzâ sırât-ı müstakîm³¹⁵
- 3 Bul bu meyhâne içinde sâkî-i devrân sen
Bâdeyi nûş eyle bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm³¹⁶
- 4 Tevbe kıl zühdüne zâhid sakin ol meyhânedede
Budurur vallâhi billâh zâlîke'l-fadlû'l-azîm³¹⁷
- 5 Mâl evlâd iyâlin terkini ur âşık ol
Fâide vermez sana çün bula gör kalb-i selîm
- 6 Zülf-i yârı zencîr et boynuna bağla yâd
Âşıkâ vuslattır ancak küllü cennâtin na'im³¹⁸
- 7 Ey Kabûli olma mât cümle hakdır sözlerin
Âşık-ı tahkike vuslat tâ ezel va'dü'l-Kerîm

{108}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Zâhid bana ta'n eyleme ben cümleden vâz gelmişim
Görüüp hâlîm yaman deme yanarım Hakk'ı sevmişim
(vr. 95a)
- 2 Cemâl-i Hakk'a âşığım aşkı yolunda fâikim
Severim Hakk'ı sâdikim mâsivâdan el çekmişim

314 "şeytâni'r-racîm" (kovulmuş, taşlanmış şeytan).

315 "Hâzâ sırât-ı müstakîm" (İşte bu dosdoğru yoldur).

316 "Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm" (Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla).

317 "zâlîke'l-fadlû'l-azîm" (İşte büyük fazilet budur).

318 "küllü cennâtin na'im" (Bütün cennet nimetleri). "cennatin na'im" ibaresi Kur'ân'da birçok yerde geçmektedir. Meselâ bkz. Meâric, 70/38; Kalem, 68/34.

- 3 *Yakalı aşk şem'asın atmuşım gam endişesini
Namûs-ı âr şişesini taşa çalıp kesr etmişim*
- 4 *Ben Hakk'a bezl-i ecsâdım her seher candan ikâzım
Ledün ilminden âgâhım men aref³¹⁹ sırrın bilmışım*
- 5 *Oda yanmaz Halilî'yim hançerlere Fuzûlî'yim
Hoş nazar kıl Kabûlî'yim dîdâr-ı Hakk'a durmuşum*

{109}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Zühd-i huşkten çekmişem el ârif-i dânananım
Sûret u sîrette zîrâ âdem-i ma'nâdanım*
- 2 *Aşk ile hemdem olaldan nâra yandı varlığım
Tiğ-ı lâ başım keselden zinde vü illâ'danım*
- 3 *Bülbül-i câna gıdâdır nutkum olmaz kût-ı zâğ
Bilmezim defter nedir güyende-i yûhâdanım*
- 4 *Silmişim mir'ât-ı dilden jeng-i kil u kâlî men
Sâbık-ı ilmim 'ayâna ermişim bünyâdanam*
- 5 *Defter-i pîre Kabûlî nâm ile mestûr olup
Vâris-i esrâr-ı subhânellezî esrâ'danam*

{110}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Dâm-ı zülfün râhım üzre kurdu ol sayyâd benim
Sayd edip murg-ı gönliüm eylemez âzâd benim*
- 2 *Tîr-i müjgânı açıp baktıkça yâre bağrıma
Yok yere kanım döker ol gözleri cellâd benim*

319 "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" (Nefsini bilen Rabbini bilir) hadisine işaret edilmektedir. Bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 622, H. No: 2532.

- 3 *Kîme hâlim arz edem yâ Rab bu demde bilmezim
Olmadı bir kimseden hiç derdime imdâd benim*
- 4 *Rahm edip vashyla bir dem eylemez dil-şâd beni
Eyledi ol bî-mürüvvet zikrimi feryâd benim*
- 5 *Şîşe-i ârı Kabûlî eyleyip âhir şikest
Oldu kârım âlem içre herçi bâd-âbâd benim*
(vr. 95b)

{111}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *İçip câm-ı sekâhum'dan³²⁰ bugün sekrân-ı aşk oldum
Kanıp vahdet meyine ben aceb mestân-ı aşk oldum*
- 2 *Esridip aşkı bu mey giderdi zühdü peyderpey
Bu hâletle göründüm ki dile destân-ı aşk oldum*
- 3 *Gezerdim uğrayıp derde tabîb arayı her yerde
Kitâb-ı hikmeti serde bulup Lokmân-ı aşk oldum*
- 4 *Mey-i aşkla olup sersem arardım yârimi her dem
Uyanmış yanmışım Edhem bilip yeksân-ı aşk oldum*
- 5 *Kabûlî dedi nâmım yâr sevip ayrılmazım deyyâr
Muhabbet tahtına sâz-kâr zihî sultân-ı aşk oldum*

{112}

Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilün

- 1 *Nice bir aşkın ile bülbül-i şeydâ olayım
Nice bir derdin ile³²¹ âleme rüsvâ olayım*

320 "sekâhum rabbuhum şerâben tahürâ" (Rableri onlara tertemiz bir içki sunmuştur. İnsan, 76/21) âyetine işaret edilmektedir.

321 "Nice bir derdin ile" ibaresi orjinal metinde "Nice derdinle" şeklinde geçmektedir. Vezin bozukluğunu önlemek için Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 56b' de yer alan yukarıdaki yazılışı tercih ettik.

- 2 *Nice bir kanla hûn akıta dîdelerim
Nice bir âh edeyim cevire devtâ olayım*
- 3 *Yok mu insâf mürüvvet-i ebedî sende şehâ
Sana hoş mu gele ben mürde-i bünyâ olayım*
- 4 *Gâhide ver bana ârâm cevreden görelim
Buna tâkat mı gelir nây gibi hînâ olayım*
- 5 *Bu Kabûlî kulunu vaslınla eyle be-kâm
Bize tûtî gibi medhinile gûyâ olayım*

{113}

Muvaşşah³²²

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün

- 1 *Şehâ yâr-i vefâdârı kaçan bulsam buluştursam
Anâ cândan gönül verip n'ola sevsem seviştirsem*
- 2 *Gelip bezme olup teslîm rızâ bendinde bend olsa
Revân-ı feyz edip her yanına taksam takıştırısam*
- 3 *Muhabbet arz edip sarsam belin fem-be-fem gelsem
Hulâsa eylesem derdin ne var çeksem çekiştirsem*
- 4 *Merâmı kalb zahmına Kabûlî olanın merhem
Dilinde yâresi kalmaz lebin emsem emiştirsem*
(vr. 96a)

{114}

Müstezâd

Mef'ûlü /Mefâ'îlü /Mefâ'îlü /Fe'ûlün

Mef'ûlü / Fe'ûlün

- 1 *Bir serv-i revân zülf-i siyâhkâra kul oldum
Bir dâma tutuldum*

322 Muvaşşah: Akrostiş, mısralarının ilk harfleri bir kelime meydana getiren manzûmelere verilen isimdir.

Sevdâya düşüp aşk ile pervâneye döndüm
Âteşlere yandım

- 2 Taktı saç-ı zincîrini boynuma ol âfet
Yok bende liyâkat
Mecnûn-sifât vâdî-i hayretlere daldım
Kuhâra dolandım
- 4 Alıp dil-i dîvânemi bin mekrile ol yâr
Bî-rahm u cefâkâr
Bu mekrile Ferhâd gibi gam dağını deldim
Cânımdan usandım
- 7 Dil müddet-i cevrince vefâsım dahi ister
Hak ede müyesser
Hem meclis olup şâm u seher şâh-levendim
Ol zülf-i kemendim
- 9 Fırsat bulucak büse-i dildâra Kabûlî
Em lebleri bâlî
Mâtem ede ağyâr görüp ol şevki efendim
Ey kadd-i bülendim

{115}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Zât-ı pâkinden haberdâr olduğum mudur suçum
Emrine her demde başım eğdiğim midir suçum
Halk-ı âlem atlas u zibâyâ gark olmuş gider
Ben garîbin bu abâyı giydiğim midir suçum
- 2 Nâ-halef nâdâna vermişsin cihânda ni'meti
Hem dahi müşrik münâfık münkirâna devleti
Ben kuluna çektirirsin bunca türlü mihneti
Her cihetla sana îmân ettiğim midir suçum
- 3 İsm-i pâkin etmeyenler zevkle handân olup
Rûz u şeb yâd eyleyenler derd ile nâlân olup
Bu gedânın her işim efkâr ile efgân olup
Dilde dâim ismini yâd kıldığım midir suçum (vr. 96b)

- 4 Mücrime lâ-taknatû min-rahmetillâh³²³ var diye
Eyledim isyâna cür'et afv eder Settâr diye
Gece-gündüz dergehine yüz sürüp Gaffâr diye
Gözlerimden kanlı yaşlar döktüğüm müdür suçum
- 5 Müşrikîne bunca ruhsat vermede hikmet n'ola
Hiç emân vermezsin asla sana râm olan kula
Bu Kabûlî cürmünü bilmez ki istiğfâr kıla
Yoksa sana dost olanı sevdiğim midir suçum

{116}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Cemâl-ı hüsnünü şâhâ görelden sana râm oldum
Figân u nâle vü âhınla ağlar murg-ı bâm oldum
- 2 Senin aşkın beni cânâ şu denli eyledi rüsvâ
Gürûh-ı âşıkân içre güzide hem be-nâm oldum
- 3 Yüzün Firdevs-i a'lâdır saçın Tübâ'dır uşşâka
Bezenmiş türlü elvânı görünce bend-i dâm oldum
- 4 Ruhundan açılan gönüller eder âşıkları sermest
Ziyâret eylesem derdim edip şem ber-merâm oldum
- 5 Gözün envârını almıştı beni benden edip Mecnûn
Çü vuslat bana yâr oldu olup çeşmin be-kâm oldum
- 6 Şehâ ol gamze-i tîrin ederdî sinemi mecrûh
Nişân oldu bana ol yâre makbûl-ı enâm oldum
- 7 Kaşın mihrâbını hergiz dilerdim secde-gâh etmek
Kabûlî Hakk'a şükr olsun o mihrâba imâm oldum

323 "Lâ-taknatû min-rahmetillâh" (Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Zümer 39/53) ayetine işaret edilmiştir.

{117}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

203

- 1 Vücûdum şehri feth oldu acâip müntehâ gördüm
Derûnunda eder pervâz onun ben bir hü mâ gördüm
- 2 Temâşâ eyleyip geşt ü güzâr etmek murâd ettim
Önümce rehnümâ olmuş Ali şîr-i Hudâ gördüm
- 3 Bu şehri içre kamu âlem dahi dünyâyı ukbâyı
Ayânen cümlesin seyrân edip arz u semâ gördüm
- 4 Leb-â-leb nûr-ı Hak içre zemîn u âsmânı hep
Çıkıp Tûr'una arzın ben Kelîmullâh Mûsâ gördüm
(vr. 97a)
- 5 Ta'arruz eyleyip Mûsâ'ya ol Fir'avn-ı hûnrîzi
Hezârân türlü kasd ile cevr ü cefâ gördüm
- 6 Kaçan kim vahdet Nil'ine yürüdü Hazret-i Mûsâ
Verâsından bu Fir'avnı hemândem gark-ı mâ gördüm
- 7 Bu demde cân-ı Meryem'de uruldu nefha dem tabl
Eder emvâtı ihyâ tek nefes ile İ sâ gördüm
- 8 Hayât buldukça mevtâlar kim hüccet nûru berk oldu
Cihânı büsbütün tuttu yem u yerde ziyâ gördüm
- 9 Semâvâta nazar saldım varınca kurb-ı ednâ'ya³²⁴
Tecellisinde ol nûrun Muhammed Mustafâ gördüm
- 10 Kulak tut dinle ey zâhid yazılmış levh-i mahfûza
Kamu derde bu nûrun zerresin ayn-ı şîfâ gördüm
- 11 Tulû'etti bu nûrdan âleme on bir şehzâde³²⁵
Muhibbin her biri Hakk'a yederler pişvâ gördüm

324 "kâbe kavseyni ev-ednâ" (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar, hattâ daha az kaldı, Neem, 53/9) âyetine işaret edilmektedir.

325 Bu mısran vezni bozuktur.

- 12 *Îtâ'attan hurûc edip Yezîd onlara zulm etti*
Onunçün la'netullâhi ben ol kelbe sezâ gördüm
- 13 *Kabûlî varımı şehzâdegân için fedâ eyle*
Ki ben onları ferd-â-ferd birer nûr-ı Hudâ gördüm

{118}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Fe'ülün

- 1 *Muhammed'dir dilâ ressâm-ı resmim*
Ali'dir bilmişim kassâm-ı cismim
- 2 *Hasan Hulki Rızâ şeklim tamâmet*
Hüseyn-i Kerbelâ'dır³²⁶ tab'-ı kelîm
- 3 *İliğim sırr-ı Zeynelâbidîn'dir³²⁷*
Nebâtım Bâkrî ey nûr-ı aynım
- 4 *Hayâtım sırr-ı Ca'fer'dir behey cân³²⁸*
Anâsır içre Kâzım nûr u nârım
- 5 *Dahi Mûsâ Rızâ bâd oldu tende*
Muhammed Takî cismimde âbım
- 6 *Tenim hâkî Nakıyyü'l-Hâdî sırrı*
Hasan Askerî'dir zâhirde hüsnüm
- 7 *Kabûlî sırr-ı Mehdî sîretimdir (vr. 97b)*
Ki oynar hiss-i bâtın içre sırrım

326 Orjinal metinde "Hüseyn-i şehîd-i Kerbelâ" şeklinde geçmektedir ki vezin bozulmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 58a'da "Hüseyn-i Kerbelâ" şeklinde geçtiği ve vezin de doğru olduğu için buraya aldık.

327 Bu mısra orjinal metinde "İliğim Zeyne'l-âbidîn'dir" şeklinde geçmektedir ki vezin kusuru ortaya çıkmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 58a'da "İliğim sırr-ı Zeyne'l-âbidîn" şeklinde geçtiği ve vezin de doğru olduğu için buraya aldık.

328 Bu mısra orjinal metinde "Hayâtım Ca'fer'dir behey cân"dir şeklinde geçmektedir ki vezin kusuru ortaya çıkmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 58a'da "Hayâtım sırr-ı Ca'fer'dir behey cân" şeklinde geçtiği ve vezin de doğru olduğu için buraya aldık.

{119}³²⁹

- 1 Kim ki seni ey sanem sevdi ayân bilirim
Öz cânına od yakıp dîdeleri döke dem
- 2 Hüsnünü görse kişi terk eder ol her işi
Hey'eti âher olup cümle bakar ona kem
- 3 Görse bir er kaşını kıble edinir onu
Ka'be'ye döndüremez vechini cümle ümem
- 4 Kirpiğine kim senin mâil olursa onun
İşbu cihânda olur her işi derd ü elem
- 5 Âşık olan gözüne hem dahi hûb yüzüne
Yüreği pür-hûn olup dîdeleri döke dem
- 6 Zülfün ucu ey büleñd kime ki oldu kemend
Şevk ile berdâr olup eyledi terk cesedim
- 7 Bunca sana bendeler hüsnüne efgendeler
Hasret oduna düşüp yanmadadır dem-be-dem
- 8 Ben kulunun ey civân hâlim onunçün yaman
Cümle vücûdun görüp vuslatımı beklerim
- 9 Kıldı tecellî eser geldi nigârdan haber
Söyle Kabûlî'ye der gelsün açıktır harem

{120}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Zümre-i uşşâk içinde ey dilâ dürdâneyim
Zahid-i nâdân gibi sen sanma kim bigâneyim
Ahdime sâbit-kadem hem kavlime sâdık erim
Dâimâ yâr şem'ine cândan yanar pervâneyim

329 Bu şiir, 14'lü hece vezni ile yazılmıştır.

- 2 *Ben bu râh-ı aşk içinde çekmişim derd ü belâ
Sad hezârân kerre günde eylemişim cân fedâ
İşte meydân-ı muhabbet var ise gelsin salâ
Yârim uğruna bu cânı terk eder dîvâneyim*
- 3 *Âşıkândan kim dilerse işte yâri bendedir
Olmuşam gencîne ben esrâr-ı yâri bendedir
Şâh-ı merdânım Ali'nin Zülfikâr'ı bendedir
Bu muhabbet meydânında dem urur merdâneyim*
(vr. 98a)
- 4 *Bahr-ı ummân olmuşum ben türlü gevher kânyım
Sırr-ı yârin mahremiyim hem nedim-i hâsıyım
Âşıkânın bu demde yâre rehnümâsıyım
Ol sebepten halk içinde dillere destâneyim*
- 5 *Aryım ben cümle renktne yok durur rengim benim
Silinip kalbimde asla kalmadı jengim benim
Çün Kabûlî dedi yârim nic' olur şekkim benim
Onun için bilmezim havf u hüznün şehcânım benim*

{121}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Halk-ı âlem içre zâhid bir gülüm ki solmazım
Vech-i yârdan almışım bû herkese kokulmazım*
- 2 *Bahr-i aşka dalmışım ben âşık-ı dildâr olup
Pür hünerden degme sayyâd dâmına sayd olmazım*
- 3 *Bend edip zencir-i zülfüyle beni ol nâzenîn
Kande dilerse çeker hiç çâre yok ayrılmazım*
- 4 *Zülf ü kaşı kirpiği ümmü'l-kitâbtır okurum
Sırr-ı Kur'ân onda mestûr gayr ma'nâ bilmezim*
- 5 *Keşti-i Nûh necâtla bahr-i zulmetten geçip
Yâr lebinden Kevser içtim âb-ı hayvân içmezim*

- 6 *Ey Kabûli küllü şey'in hâlik³³⁰ dersi okur
Ben bekâ-i vechi gördüm lâ-yemûtum³³¹ ölmezim*

{122}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Lâ mekândan gelmişim ben lâ-mekânın kânıyım
Bî-nişândır nişânım zâhirin pinhânıyım*
- 2 *Öyle mestûrum ki bilmez kimseler hiç kânımı
Şeş cihetten ârıyım hem şeş cihât mihmânıyım*
- 3 *Cümle eşyâyı yürüttüm kendime edip sıfat
Her sıfattan ârıyım hem her sıfâtın ârıyım*
- 4 *Âb u gîli nâr u bâdı kendime âlet edip
Çâr anâsır rûhuyum hem rûhların sultânıyım*
- 5 *Bu anâsır içre gâh derd gâhıce dermân olup
Bir tabîb-i hâzıkım ki derdlerin dermânıyım
(vr. 98b)*
- 6 *Kimi halk bildi tapındı kimi küfr eyledi
Kâfirin kalbinde küfrü mü'minin îmânıyım*
- 7 *Ey Kabûli ben sıfatımda tanıdım zâtımı
Zâtımı bildikte bildim kün fe-kân'ın³³² cânıyım*

{123}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Ben beni bildim tanıdım zâhidâ kim târıyam
Bu cihâna nice geldim yâ kimin mihmânıyam*

330 *Küllü şey'in hâlikün illâ vecheh*” (Onun vechinden –zâtından- başka her şey yok olucudur. Kasas, 28/88) âyetine işaret edilmektedir.

331 *“Ve tevekkel alel hayyillezî lâ-yemûtu”* (Ölmeyecek olan hayat sahibine tevekkül et. Furkan, 25/58) âyetine işaret edilmektedir.

332 *“Kün fe-yekûn”* (O bir şeye ol dediği zaman hemen olur. Yâsin, 36/82) âyetine işaret edilmektedir.

- 2 Ben beni bilip olalı ilm ü âlin vârisi
Mahrem-i sırr-ı Hudâ'yım âlim-i Rabbânî'yim
- 3 Gaflet uykusun gözümden dür edip oldum habîr
Kim ne ma'den hem ne deryâ hem ne gevher kânyam
- 4 Geçmişim akl-ı me'âştan akl-ı kül' dür vâsıtam
Onunçün halk-ı âlem zanneder dîvâneyim
- 5 Çeşm-i ibretle nazar kıl sûfiyâ gel aç gözüün
Âlem içre her velînin hüccet ü burhânyım
- 6 Cümle âlem bana cism olmuştur ey zâhid tanı
Var ise irfânın anla bu cihânın cânyım
- 7 Ben Kabûlî'yim cihânda gerçi dervîştir adım
Lîk ma'nâya nazar ben âlemin sultânıyım

{124}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Feyz-i Hakk'ın âlem içre menba'-ı ebhârıyım
İlm u irfân-ı velînin matla'-ı envârıyım
- 2 Hak için efgân eden sâlik arar görmez beni
Ben ise ol bülbül-i şeydâların gülzârıyım
- 3 Aşk yolunda dîdesinden rûz u şeb kan ağlayan
Bağrı hûn olmuş dil-i virânenin mi'mârıyım
- 4 Hak ile bezm-i ezelde ahd u misâk etmişim
Ol ecilden evliyânın mahrem-i esrârıyım
- 5 Âlim u zâhid ne bilsin bildi âşıklar beni
Ben Kabûlî'yim Hudâ'nın âşık-ı muhtârıyım
(vr. 99a)

{125}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

209

- 1 *Kemend-i zülfünü ey yâr takaldan boynuma mestim
Gidip aklım başımdan ben aceb dîvâne sermestim*
- 2 *Tutup meydân-ı aşk içre beni küştîgir-i aşkın
Keselden zûr-ı pâzûmu visâle lîk bî-destim*
- 3 *Senin cevir cefân ile katî dil hasteyim ammâ
Şikâyet neydiğin bilmem cünûn dellâl u zü-mestim*
- 4 *Egerçi dil eder arzû visâlin rûzu şeb şâhım
Sana nisbetle lâkin hâk-i pâdan kemterin pestim*
- 5 *Kabûlî'nin tesellisi hemân âlemde ey mâhım
Ki makbûl bendegânın kaydolan mecmû'ada hestim*

{126}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Nâsiyemde kâtib-i kudret ne yazdı bilmedim
Âh kim bu gülşen-i âlemde asla gülmedim*
- 2 *Bezmime gamdan sürâdık çekti bu dehr-i denî
Bir nefes hiç fâhiren seyr ü temâşâ kılmadım*
- 3 *Rahm-i mâderden tulû' edeli âyâ şems-veş
Zulmet-i aynım gam-ı ağyârı dilden silmedim*
- 4 *Halk-ı âlem der bana kim şevket ü makrûnu var
Sicn-i gamdan ben ise bir dem selâmet bulmadım*
- 5 *Nutk-ı sultân-ı Mustafâ'dır beyt-i evvel kıl fehim
Ey Kabûlî sen hicâb et deme handân olmadım*

{127}

Harfu'n-Nûn

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 *Beyim dâr olma sen bir dem der-i sâhib-i velâyetten
Kulu ol kâmil insânın çekip el resm u âdetten*
- 2 *Dil-i insân-ı kâmilidir gören âlemde her kârı
Ki oldur merkez-i âlem kamu nahs u sa'âdetten*
- 3 *Dedi Fahr-i Cihân beyt-i Hudâ'dır mü'minin kalbi³³³
O beyte girmekle dâhildir emîn oldu hakâretten*
- 4 *Cehid kıl tutasın mesken o beyt-i kenz-i mahfi'de³³⁴
Ki aksetsin sana ol pertevi nûr-ı hidâyetten*
(vr. 99b)
- 5 *Hemân murg-ı dil-i sâhib-i kemâli sayd için dâim
Muhabbet dâmına yem tut hubûbât-ı sehâvetten*
- 6 *Velâkin sorma mescidde yalnız kâmil insânı
Neler var pâ-yı humde mest yatar ehl-i kerâmetten*
- 7 *Kabûlî yek nigâh eyle gedâ vü bâ-yı uşşâka
Niceler Hakk'a ermiştir adâletle vezâretten*

{128}

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

Mef'ûlü / Fe'ûlün

- 1 *Hecrinle beni odlara yaktın acımazsın
Yazık sana yazık
Gam çakmağını sîneme çaktın acımazsın
Yazık sana yazık*

333 "Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir" hadisine işaret edilmektedir. Hadis için bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, H. No: 1884.

334 "Ben gizli bir hazine idim bilinmeye muhabbet ettim; bilineyim diye insanı yarattım" hadisine işaret edilmektedir. Hadis için bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 262.

- 2 Uşşâkına cevri etmeyi âdet edinirsin
Ey ruhları gülşen
Zencîr-i saçın boynuma taktın acımazsın
Yazık sana yazık
- 3 Ağyâr ile hem-meclis olup bâde içersin
Bağrımı üzersin
Ben âşıkımı zâre bıraktın acımazsın
Yazık sana yazık
- 4 Gam leşkerinin tığ-ı sitem verip eline
Ey gül-i ter-sîne
Bağrımnda hezâr yâreler açtın acımazsın
Yazık sana yazık
- 5 Etsin bu Kabûlî'ye n'olur gâhîce îmâ
Ey Yûsuf-simâ
Büktün dün ü gün cevri ile kaddim acımazsın
Yazık sana yazık

{129}

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ülün

- 1 Kâr etti benim cânıma tâ hançer-i aşkın
Hûnum akıtır yok yere hem neşter-i aşkın
- 2 Nâ-puhte iken ben dil-i zâr eyledi puhte
Kâl itmek ile cânımı âh zerger-i aşkın
- 3 Külhâne tutup yandı vücûdum ey efendim
Tennûr-ı dilim oda verip ender-i aşkın
(vr. 100a)
- 4 Mescidler iken bendeye kân subh u mesâda
Meyhâneye döndürdi yolum rehber-i aşkın
- 5 Cevretme yeter tas ile ağular içersin
Eyler bu Kabûlî'ye şükür cevher-i aşkın

{130} Eyzan

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 Sûrette olan sîret-i insânı ne bilsin
Zulmette kalan şu'le-i envârı ne bilsin
- 2 Esrâr-ı Hakk'ı sorma sakın dîv u perîye
Rahmânı bilir bu sırrı şeytânı ne bilsin
- 3 Nâdân sözünü dinleme dâni dahi olsa
Tesbihci sûfi la'l-i Bedehşânı ne bilsin
- 4 Ebhâr-i hakikatta şu kim olmadı gavnâs
Deryâda çıkan dür ile mercânı ne bilsin
- 5 Aşk zevkini aşk ehline sor zâhide sorma
İblîs-i la'în ma'nî-i Kur'ân'ı ne bilsin
- 6 Her postnişin olana sorma nedir erkân
Dihkânî olan hizmet-i sultânı ne bilsin
- 7 Âlemde Kabûlî gibi ma'nâ-yı haftiye
Yol bulmayan esrâr-ı İlâhî'yi ne bilsin

{131}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Sorasan hâl-i uşşâkı bakıp pervânededen öğren
Ararsın semt-i cânânı gelip meyhânededen öğren
- 2 Nigârın âşika cevr ü cefâsından olan zevki
Sürâhîden haber al lezzetin peymânelerden öğren
- 3 Ne sırrdır sırr-ı peymâne bilinmez sorma nâdâna
Şarâb-ı aşkı nûş etmiş gözü mestânelerden öğren
- 4 Tarîk-i vuslatı yârin değildir kâbil-i ta'rîf
Visâl-ı zülf için bağı yarılmış şânededen öğren

- 5 *Ne sayd eyler bilem dersen giden bu bahr-i aşk içre
Kabûlî-veş sadef olmuş sözü dürdânededen öğren
(vr. 100b)*

{132}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Bizimle olmağa hemdem gelen meyhâneye gelsin
Bizim sırrımıza erem diyen meyhâneye gelsin*
- 2 *Biziz meyhâne-i bezm-i elest'ten nûş eden câmu
Bizimle pâ-yı humde mest olan meyhâneye gelsin*
- 3 *Olup sükkân-ı pâ-yı hum ki bî-dil bî-akıl bî-cân
Nesîmî cezbe-i Hakk'ı duyan meyhâneye gelsin*
- 4 *Geçip lezzet-i dünyâdan koyup efkâr-ı ukbâyı
Ser'in meydâne yâr için koyan meyhâneye gelsin*
- 5 *Ulûm-ı zâhir u bâtın cidâlından olup fâriğ
Hemân ol nokta-i aslı bilen meyhâneye gelsin*
- 6 *Salât-ı kâlib u kalb rûh dahi sırr-ı hafî ilmin
Bilip de rûzu şeb dâim kılan meyhâneye gelsin*
- 7 *Kabûlî pîşvâ olup yöneltti vechini veche
Sivâllâhu silip dilden uyan meyhâneye gelsin*

{133}

Harfu'l-Vâv

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Zâhidâ gel ilm-i aşkı vech-i dilberden oku
Sil mürekkebe karasın sen dilden ezberden oku
Yok yere bu zâhir ile çalşıp çekme emek
Belki gönül denilen şol sad-hezâr yerden oku*

- 2 *Virme gel ömrün hebâya ömrünü berbâd edip
Râh-ı aşka gir elinden nüshayı âzâd edip
Aşk içinde kendine bir dilberi üstâd edip
Şol yüzü gül kaşları mihrâb u minberden oku*
- 3 *Olma mağbûn aldanıp şol sûfi-i efsâneye
Terk edip gamhâneyi sen var yürü meyhâneye
Sâki-i devrânı bulup sun elin peymâneye
Câm-ı mey evrâdını gel sâgar-ı pirden oku*
- 4 *Bin yıl ömrün olup alsan günde nice bin sebak
Bitmez işin sözümü tut cân gözüyle bana bak
Rûy-ı dilber üzre yazmış ilmini bi'l-cümle Hak
Bir nigâra âşık ol da cümlesin birden oku*
(vr. 101a)
- 5 *Hakk Teâlâ nâ-ehilden ilmini edip nihân
Vech-i dilberde yedi hat içre etmiştir beyân
Ey Kabûlî ol yedi hat çün sana oldu ayân
Dersini şimdengeri vallâhu ekberden oku*

{134}

Harfu'l-He

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 *Înâyet bâbı feth oldu gelen gelsin bu meydâna
Hidâyet tâcını Hak'tan giyen gelsin bu meydâna*
- 2 *Bu meydân-ı muhabbettir buna âşık gelir ancak
Sivâdan el çekip ârif olan gelsin bu meydâna*
- 3 *Bu sahrâ-yı muhabbette elest mihrâbı vaz' oldu
Salâ çağırdı uşşâka duyan gelsin bu meydâna*
- 4 *İki yanında mihrâbın uyandı şem'-i aşk-ı Hak
Ona pervâne-veş cânın yakan gelsin bu meydâna*

- 5 *Dizildi ârifân saf saf salât-ı kurbe kâmet şod
Kabûlî hod³³⁵ imâm oldu yayan gelsin bu meydâna*

{135}³³⁶

- 1 *Bâb-ı aşk küşâde oldu bu günde
Âşıklar seçilip geldi bu günde
Cân u baş fedâdır imdi bu günde
Muhammed'in kösi çalınır bunda
Ol sultânın demi sürülür bunda*
- 2 *Meclis-i semâ'dır deyip kaçma gel
İ'tikâdına getirme hâlel
Kavl-i esah ile eyleriz amel
Muhammed'in kösi çalınır bunda
Ol sultânın demi sürülür bunda*
- 3 *Meclis-i semâ'a girmiş erenler
Bu âyîni sürmüş evvel gelenler
Aşk ile murâda ermiş erenler
Muhammed'in kösi çalınır bunda
Ol sultânın demi sürülür bunda*

(vr. 101b)

- 4 *Ma'rifetullâhtır aşkın usûlü
Aşk ile buldular Hakk'a vusûlü
Serseri yabanda gezme Kabûlî
Muhammed'in kösi çalınır bunda
Ol sultânın demi sürülür bunda*

{136}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Dil-i men tâbî'-i nefs-i beğâdır yâ Resûlallâh
Ser-i men beste-i tab'-ı hevâdır yâ Resûlallâh*

335 Orjinal metinde bu kelime "had" şeklinde yazılmıştır. Ancak anlam bozulmaktadır. Bunun için "kendi" anlamına gelen "hod" diye okumayı tercih ettik. *Dîvân* üzerinde çalışan Elif Bolat da bu kelimeyi aynı şekilde okumuştur. Bkz. Bolat, *a.g.t.*, s. 199.

336 Bu muhammes 11'li hece vezni ile kaleme alınmıştır.

- 2 *Hemîşe dil eder arzû visâlin bezmini rûhum
Velâkin nefs-i emmârem tağâdır yâ Resûlallâh*
- 3 *Günehkârım huzûrunda yüzüm yok ilticâ edem
Ne denli eylesem zâri revâdır yâ Resûlallâh*
- 4 *Bana melce'fakat lutfun penâhıdır dü-âlemde
Hemân bir nîm-nigâh etsen kifâdır yâ Resûlallâh*
- 5 *Kabûli bendeni dür etme bâbından kabûl eyle
Makarr-ı cürm ü isyân bir gedâdır yâ Resûlallâh*

{137}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Kudûmün âleme lutf-ı Hudâ'dır yâ Resûlallâh
Zuhûrun hil'at-ı nûr-ı ziyâdır yâ Resûlallâh*
 - 2 *Sen ol sultân-ı kevineyn bulunmaz sana bir hemtâ
Cemâlin şû'le-i nûr-ı likâdır yâ Resûlallâh*
 - 3 *Gamâm-ı zulmet-i ceble küm etti ilm u irfânın
Dil-i bîmâre hem nutkun şifâdır yâ Resûlallâh*
 - 4 *Seni her kim sever elbet erişir kurb-ı Yezdân'a
Bilâ-şek sevmeyen Hak'tan cüdâdır yâ Resûlallâh*
 - 5 *Kabûli râh-ı aşkımda katî sersemce kemterdir
Kabûl et bendeliğine ricâdır yâ Resûlallâh*
- (vr. 102a)

{138}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Yüzün nûrundan ey şâhım açıldı bana bâbullâh
Kaşın mihrâbına uydum göründü sırr-ı kenzullâh*

- 2 Okudum kirpiğin üzre tamâmen sî vü dü harfî
Ki oldur ebcedin sırrı onu bilendir ehlullâh
- 3 Yüzün seb'ü'l-mesânî'dir³³⁷ onun için heft âyettir
Yazılmış evvel u âhir cemâlinde kelânullâh
- 4 Gözün nûru inâyettir sözün mahz-ı hidâyettir
Vücûdun halka rahmettir ki sensin bâ-yı bismillâh
- 5 Ruhundur ravza-i Cennet safâ bahşeyler uşşâka
Lebin Kevser olup olmuş kamu halka sebilullâh
- 6 Ziyâ vermiş şu'â-ı hatt-ı cebhen şark ile garba
Onunçün bilmezim gayrı okurum semme vehullâh³³⁸
- 7 Senin medhinde ey Şâh'ım Kabûlî âciz olmuştur
Meğer ki erişe bahr-ı dile emvâc-ı feyzullâh

{139}

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Tecellî bahrine daldım Muhammed nûrunu gördüm
Hilâfet tâcını giydim şefî'imdir Habîbullah
- 2 Bana gayb-ı hüviyetten hitâb-ı ırci'³³⁹ geldi
Sivâdan keff-i yed ettim makâmım oldu kurbullâh
- 3 Yazıp bu nüsha-i dilde tevekkeltü alellâh³⁴⁰
Giyindim eğnime şâlî refikim oldu cezbullâh
- 4 Rameyte³⁴¹ sırrını fehm eyledim küllün minellâh'tan³⁴²
Özüüm mahveyledim Hak'tan erişti bana nasrullâh

337 "Ve-le-kad âteynâke seb'an mine'l-mesânî ve'l-kur'âne'l-azîm" (Andolsun ki, biz sana namazlarda tekrarlanan yedi âyeti -Fâtiha'yı- ve Büyük Kur'an'ı verdik. Hicr, 15/87) âyetine işaret edilmektedir.

338 "Nereye yönelirseniz Allah'ın zâtı (yüzü) oradadır" (Bakara, 2/115) âyetine işaret edilmektedir.

339 "İrci'î ile rabbiki râdyeten mardıyyeh" (Dön Rabbine, sen O'ndan râzî O da senden râzî olarak) âyetine işaret edilmektedir. Bkz. Feccr, 89/28.

340 "Tevekkeltü alellâh" (Allah'a dayandım. Hüd, 11/56) âyetine işaret edilmektedir.

341 "Vemâ rameyte iz rameyte velâkinnellâhe ramâ" (Attığın zaman sen atmadın, Allah attı. Enfal, 8/17) âyetine işaret edilmektedir.

342 "Kul küllün min indillâh" (De ki her şey Allah'tandır. Nisâ, 4/78) âyetine telmih vardır.

- 5 *Okudum mekteb-i irfânda dersim nahnû nerzukunâ³⁴³
Kasemnâ'dan³⁴⁴ gelir bildim bana elbette rızkullâh*
- 6 *Tecellî bahrine daldım Muhammed nûrunu gördüm
Hilâfet tâcını giydim şefî'imdir Habîbullâh*
- 7 *Kabûlî gerçi sûrette velî bir katredir ammâ
Ona mevcin urur her dem hezârân kerre bahrullâh*

{140}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

- 1 *Ref'etti hicâb-ı ruh-ı hamrâsını gonca
Anlattı yine bülbül-i şeydâsını gonca
(vr. 102b)*
- 2 *Cem'eyledi bezmine müridân-ı hoş elhân
Sarıp başına şemle-i hadrâsını gonca*
- 3 *Takrîr eder aşk dersini elhân ile bülbül
Yazar varak-ı hüsnüne ma'nâsını gonca*
- 4 *Da'vâya varıp murg-ı seher kâdı-yı aşka
Sundu ona feryâd ile fetvâsını gonca*
- 5 *Edip sihiri bülbüle sad cilve Kabûlî
Açar fem-i mecmû'a-yı îmâsını gonca*

{141}

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

Mef'ûlü /Fe'ûlün

- 1 *Gezdim yürüdüm Rûmeli'ni ben yorulunca
Ey ruhları gül-gûn*

343 "Nahnû nerzukuküm" (Sizi biz rızıklandırırız. En'am, 6/151) âyetine telmih vardır.

344 "ahnu kasemnâ beynehum maişetehum fil hayâtid dünyâ" (Dünya hayatında onların maişetlerini aralarında biz paylaştırdık. Zuhuruf, 43/32) âyetine işaret edilmektedir.

- Seyretti gözüüm bin güzeli tâ ki doyunca
Dil olmadı meftûn
- 2 Bün dilberimin aşkı beni eyledi ebdâl
Mecnûn ile hemhâl
Çeşm-i siyehin dîde-i hûn-pâre görünce
Sankim edip efsûn
- 3 Hayfâ nideyim kâkülünün dâmına düştü
Sayyâda ulaştı
Şehbâz gibi sen tûtîye bu dil-i süzence
Kıldın dilimi hûn
- 4 Mecnûn olup dağlara düşsem gerek ey dil
Oldum sana mâil
Zülf-i siyehin ruhların üzre dökülünce
Hâl oldu diğer-gûn
- 5 Bend eyledi ben kulunu aşkın katî muhkem
Çâre nice kılsam
Salındı çü zencîr-i saçın servi boyunca
Ey kâmet-i mevzûn
- 6 Fermân-berinem emrine şâhım ne ki dersen
Boynumu urursun
Cân-bâş vereyim uğruna kaddim bükülünce
Etme beni Mecnûn
- 7 Cevr etme Kabûlî kuluna Hakk'ı seversen
Râzı ne edersin
Yüz döndüremem cevriyle sen yârdan olunca
Her vechile memnûn

{142}

Harfu'l-Yâ

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 Kaçan kim dilde anlasa Hudâ-yı lem yezel ismi
Ona âşık olan cânın revâ mı yanmağa cismi
- 2 Onun ism-i şerîfi erişince gûş-ı uşşâka
Verir varını yağmaya gider aklı kalır resmi

- 3 *Tecellî nûru uşşâkın yakar cismini mahveyler
Harâptır bağıri onunçün akar seylân eder çeşmi*
- 4 *Muhabbet-i zât nûrundan tecellî eyler uşşâka
Edip müsteğrak-ı bi'z-zât urur sînesine zahmi*
- 5 *Kabûli'yi aceb nâr-ı muhabbet yandırıp yakmış
Geçirmiş kendiden bilmez özü Mecnûn mudur mest mi*

{143}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Bir onulmez derde düştüm çağırırım yâ Ali
Aşk ile yandım tutuştum çağırırım yâ Ali*
 - 2 *Senden özge derdime çâre bulunmaz bilmişim
Ol ecilden sana tapdım çağırırım yâ Ali*
 - 3 *Bir elin ile kopardın Hayber'in kapısını
Zûr-ı pâzûna dayandım çağırırım yâ Ali*
 - 4 *Dîn-i Ahmed zâhir oldu Zülfikâr'ından senin
Düşmânı tığına saldım çağırırım yâ Ali*
 - 5 *Evliyâlar rehberisin asfiyâlar serveri
Onun için sana uydum çağırırım yâ Ali*
 - 6 *Hel etâ³⁴⁵ sûresi nâzil oldu şânma senin
Mîr-i Kur'ân'sın efendim çağırırım yâ Ali*
 - 7 *Havz-ı Kevser sana teslim sâkî senin ümmete
Kevserin irgör susadım çağırırım yâ Ali*
 - 8 *Nûr-ı vechin görelî sen şâhımın ey Hazretâ
Gayri derdimi unuttum çağırırım yâ Ali*
- (vr. 103b)

345 “İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman gelip geçti ki o vakit o anılmaya değer bir şey bile değildir” (İnsan, 76/1) âyetine işaret edilmektedir.

- 9 *Bu Kabûlî bendeliğın dil ü cân edip kabûl
Okurum evrâd edindim çağırırım yâ Ali*

{144}³⁴⁶

- 1 *Menba'-ı bahr-i kerâmet-i velî
Benim pîrim Seyyid Ahmed Rifâ'î
Mahrem-i sırr-ı Halîlullâhî
Benim pîrim Seyyid Ahmed Rifâ'î*
- 2 *Âlemin kutubu arzın evtâdı
Vasiyyetin tutmak gerek mürîdi
Ûsî bi-takvallâh³⁴⁷ diye buyurdu
Benim pîrim Seyyid Ahmed Rifâ'î*
- 3 *Bin bir ayak bir olunca mahşerde
Mü'min müşrik tefrîk olur o günde
Kabûlî'yim şefî'imdir ol demde
Benim pîrim Seyyid Ahmed Rifâ'î*

{145}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Ârifânâ her nazarda cân fedâdır Mesnevî
Ya'ni rûh-ı ehl-i irfâna gıdâdır Mesnevî*
- 2 *Câmî'-i nâsût u gayb u âlem-i lâhût olup
Pür-letâif kenz-i esrâr-ı Hudâ'dır Mesnevî*
- 3 *İlm u ma'kûl u hayâl u fikr ile mahlût değil
Savb-ı Hak'tan vahy-i kalb-i evliyâdır Mesnevî*
- 4 *Gâfilân zanneyledi nutk-ı Celâlüddîn'dir
Bilmediler kim kelâm-ı Kibriyâ'dır Mesnevî*

346 Bu murabba, 11'li hece vezni ile yazılmıştır.

347 "Size Allah'a saygılı davranmanızı tavsiye ederim" anlamında Arapça ibaredir. Cuma günleri hutbelerde hâtipler bu ifadeye de yer verirler.

- 5 *Ey Kabûlî rûz u şeb eyle nazar im'ân ile
Zer eder âhen-i dili bir kimyâdır Mesnevi*

{146}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 *Hamdulillâh kıldı teşrîf cânımın cânânesi
Bûy-ı zülfüyle mu'attar oldu bu dil hânesi
Dest urup açtı nikâbın eyledi vechin ayân
Oldu nûruyla münevver gönlümün kâşânesi (vr. 104a)*
- 2 *Eyleyim vasfın bu yârin âşıkâne ben beyân
Her ruhu bir verd-i ahmer hâdimi bin bâğbân
Zülfikâr'ından Ali'nin kaşları verir nişân
Şu'leler salmış cihâna dişleri dürdânesi*
- 3 *Cebhesi mâh-ı münevver âleme verir ziyâ
Gerdeni kâfûriden ak bir misâl yok hiç ona
Sıra sıra ben dizilmiş gûyiyâ necm-i semâ
Berk-i hâtîfdir sanırsın dîde-i şâhânesi*
- 4 *Lebleri yâkût-ı ahmer ağzı Kevser menba'ı
Söyledikçe bahşeder cân âşıkâne her sözü
Nice bende olmayım ben böyle câna ey ahî
Yoktur hempâsi gayrı âlemin bir dânesi*
- 5 *Âşıkânın her birine günde eyler bir nazar
Kimine eyler celâlî kimini cândan sever
Kaşların yay eyleyip her günde yüz bin kez deler
Bu Kabûlî derd-mendin bağrını müjgânesi*

{147}

Müseddes³⁴⁸

Mef'ûlü /Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fe'ûlün

348 Gedizli Kabûlî'nin *Divân*'ı üzerinde doktora çalışması yapan Mustafa Erdoğan bu manzumenin, Gedizli'nin mezkur eserinde muhammes olarak geçtiğini, onun 1000/1591 yılında vefat etmesine ve o hayatta iken istinsah edilen nüshada bu şiirin yer almasına bakılırsa Gedizli'ye ait olmasının daha uygun olacağını söyler. Bkz. Mustafa Erdoğan, *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s. 6.

- 1 Seyyâh gibi dil geşt-i kazâ istemez oldu
Duruldu biraz mihr ü ziyâ istemez oldu
Zencîr-i ser-i zülûf dû-tâ istemez oldu
Dilberân sıfat sît u sadâ istemez oldu
Uslandı gönül derd ü belâ istemez oldu
Evvelki gibi sayd u hevâ istemez oldu
- 2 Şimdengeri dil ehl-i safâ semtine düştü
Doğruldu reh-i Hakk'a Hudâ semtine düştü
El çekti fenâdan ukalâ semtine düştü
Terk etti hevâyı sulehâ semtine düştü
Uslandı gönül derd ü belâ istemez oldu
Evvelki gibi sayd u hevâ istemez oldu
- 3 Her zevk ü sefânın ötesi derd ü belâdır
Sen genc u gınâ anladığın renc u atâdır
Âhir kişiye lâzım olan terk-i hevâdır
Çıkmaz sonu divâneliğin bildi hebâdır
Uslandı gönül derd ü belâ istemez oldu (vr. 104b)
Evvelki gibi sayd u hevâ istemez oldu
- 4 Beyhûde hevâdan dil usanmaya derdim
Rüsvâ-yı cihân olsa da utanmaya derdim
Kendince harâb ola sonun onmaya derdim
Çok derd ü belâ isteye uslanmaya derdim
Uslandı gönül derd ü belâ istemez oldu
Evvelki gibi sayd u hevâ istemez oldu
- 5 Âlâm u belâ almış idi kalb mütevellî
Bilmezdi nedir cânib-i maksûda vusûlü
Gümrâh imiş âhir giderek anladı yolu
Dergâh-ı Hudâ semtine yüz tuttu Kabûlî
Uslandı gönül derd ü belâ istemez oldu
Evvelki gibi sayd u hevâ istemez oldu

{148}

Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilün

- 1 Ne kadar çarh-ı felek aksine etse güzeri
Edemez cümleten küm kıymet-i ehl-i hüneri

- 2 Eylemez meş'ale-i câh-ı emel ârifi süst
Ki bilir nahnu kasemnâ³⁴⁹ da olan cilveleri
- 3 Merd-i dâna dü-cihânda basılıp hor olmaz
Cevvindedir onun mühr-i Süleymân eseri
- 4 Sıdk ile kavs-ı³⁵⁰ du'âniden atınca bir tîr
Erişir gûşuna fe'l-yestecibûl³⁵¹ haberi
(vr. 105a)
- 5 Dağıdır ebr-i celâli esip irfân-ı sabâ
Gösterir zülf-i nigârdan dile rû-yı seheri
- 6 Ârife gör nice kudret kerem etti yâri
Mûr şîr eyler erişse ger inâyet nazarı
- 7 Ey Kabûlî nazar-ı pâk dilin mazharısın
Ne revâdır ki me'âşa çekesin bu kederi

{149}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Nâr-ı aşkın dilberâ tâ cânıma kâr eyledi
Firkat-i hecrin efendim kârımı zâr eyledi
Ben sana âşık olalı âh u efgân etmeden
Dûd-ı âhım tâ sipîhr ü arşa âsâr eyledi
- 2 Ben sana dil vermeyince bilmedim sevdâ nedir
Zümre-i uşşâk içinde sürülen kavgâ nedir
Şimdi bildim aşk-ı Mecnûn şîve-i Leylâ nedir
Lîk nâzın dü-cihâni başıma dâr eyledi
- 3 Dilde virdim okumaktır sen civânın ismini
Okudukça arttı derdim kâr edindim fikrini

349 "Nahnu kasemnâ" (Onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik. Zuhruf, 43/32) âyetine işaret edilmektedir.

350 Orjinal metinde "gavs" olarak yazılmıştır. Anlam gereği "kavs" şeklinde okuduk.

351 "Ve izâ seeleke ibâdî annî fe-innî karib ucîbu da 'vete' d-dâi izâ-de 'ânî, fe'l-yestecibû lî ve'l-yu' minû bî le' allehum yerşudûn" (Kullarım sana, beni sorduğunda onlara deki: Ben çok yakınlığım, bana dua ettiklerinde dualarına icabet ederim. O halde onlar da benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar. Bakara 2/186) âyetine işaret edilmektedir.

Çok ehibbâya hikâyet eyledim aşk derdini
İttifâken hep ilâc-ı vuslat ihbâr eyledi

- 4 Merhamet kıl nev-civânım gel yeter etme azâb
Sabra tâkat kalmadı ver bâri bir şâfi cevâb
Bu Kabûlî derd-mendin kendini edip harâb
Sen nigârın zülfüne öz cânımı dâr eyledi

{150}

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

- 1 Cevretme yeter firkat odu cânıma geçti
Aşkın elemi sine-i üryânıma geçti
- 2 Nîm çeşm ile kıldıkça nazar bendene şâhım
Kırpiklerin ok oldu da her yanıma geçti
- 3 Bilmezlik ile hüsnüne bir kez nazar ettim
Zincîr-i saçın aşk ile gerdânıma geçti
- 4 Ey sîm-tenim gel bana vaslınla meded kıl
Hecrin gamı tâ bu dil-i sûzânıma geçti
(vr. 105b)
- 5 Vâz gelmez eyâ cevr ile senden bu Kabûlî
İsmin nitekim defter-i divânıma geçti

{151}

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

- 1 Yine kudret kalemiyle çekilip hatt-ı celî
Neşroldu yine bu dem Hak'ın ihsân gülü
- 2 Açılıp bâğ-ı muhabbet kurulup meclis-i hâs
Oluben sâkî-i Hak teşnelere sundu mülü
- 3 Nice dem düşmüş idi mihnete erbâb-ı vefâ
Şüphesiz erdi hakikat bu dem imdâd-ı Ali

- 4 *Edelim zevk-i muhabbet mey ü mahbûb ile biz
Silelim ba'd-ezîn dildeki tûl-ı emeli*
- 5 *Ey Kabûlî yediler sırrın açıp dedi sana
Seni sende bulagör budur esrâr-ı velî*

{152}

Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün /Mefâ'îlün

- 1 *Değişip sûretim bu kez erip himmet-i pîrânî
Görüp sûret-i şâhine gözlerim şikârânî*
- 2 *Olup sûretim insân ma'nide şâhın idi özüüm
Kanup bir dağ-ı hengâm üzre beklerdim tayyârânî*
- 3 *Gelip bir nâgehân hüâm oturdu karşıma gördüm
Kapıp kabza-i cezbemle ilettim pîrime onu*
- 4 *Dedi pîrim sad âferîn ne gökçek bu hüâmâ ancak
Bırakma onu kabzasından eriştir arşa seyrânî*
- 5 *Açıp gözüm bakıp gördüm durur karşımda bir şerîf
Der-akab kayd u bend etti onu cezbe-i Rahmânî*
- 6 *Çü nutk-ı pîr böyle oldu alıp himmet kanadına
Cihânı ettirem pervâz göre mekteb-i irfânî*
- 6 *Eğer yahşı kılıp özün olur ise rızâda ol
Ümidimdir dü-cihânda ola bir şîr-i Yezdânî*
- 7 *Nice ervâh-ı ulvîler yüzünden uyana onun
Olub bende bana hergiz tutarsa elde dâmânî*
- 8 *Ede ders-i ledün ta'lîm dün ü gün cidd u sa'y ile
Resûl-i Kibriyâ'dan tâ ala destine fermânî*
- (vr. 106a)
- 9 *Kabûlî'yim erenlerin kabûlüdür kabûlüm çün
Onu cândan kabûl ettim ki cisme cân edip onu*

{153}

Tekye Târîhidir

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 Şeyh Kabûlî Mustafâ kim bende-i âl-i Resûl
Bâ işâret mürşid-i müstersid-i râh-ı sedâd
- 2 Seyyid Ahmed bin Rifâ'î aşkına bu tekyeyi
Eyledi bünyâd ki nâmu tâ kıyâmet ola yâd
- 3 Söyledi târîh-i tâmin savb-ı Hak'tan mülhemen
Bâb-ı vaslın eyledi Hak âşıkân için küşâd (1233/1817)

{154}

Târîh

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

- 1 Tulû'etti cihâna şems-veş âyâ bu nevzâde
Hudâ bahtın küşâd edip muazzez eyleye her hâl
- 2 Bu bir nevzâdedir kim küntü kenz'den³⁵² zuhûr edip
Yüzü seb'ul-mesânî'dir³⁵³ sözüdür defter-i icmâl
- 3 Şeb-i udhiyyede³⁵⁴ teşrif edip bu âleme ol cân
O leylin râzu id oldu kamu mü'minlere fi'l-hâl
- 4 Ganîmet ile merzûk oldu ol pîre zen ü etfâl³⁵⁵
- 5 Resûl-i bâ-safânın nesl-i pâkinden müselseldir
Siyâdetle müşerref ver İlâhî eyle sâhib-âl

352 "Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtu en u'refe fe halaktü halken" (Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve insanı yarattım)kutsî hadîsine işâret edilmektedir. Hadîs için bkz. Aclûnî, a.g.e., c. II, s. 132, H. No: 2116.

353 "Ve-le-kad âteynâke seb'an mine'l-mesânî ve'l-kur'âne'l-azîm" (Andolsun ki, biz sana namazlarda tekrarlanan yedi âyeti -Fâtiha'yı- ve Büyük Kur'an'ı verdik. Hicr, 15/87) âyetine işâret edilmektedir.

354 Bu kelime bütün nüshalarda "ufhiyye" şeklinde yazılmışsa da anlam gereği "udhiyye" olarak okuduk.

355 Bu beyt tek misra olarak yazılmıştır.

- 6 Sa'âdetle şerâfetle cihânda ömrün efvân et
Ma'ârif bahrine gavnâs ola hem sâhib-i a'mâl
- 7 Kabûlî gûşuma hâtif dedi mevlûdü târihin
Kudûm-ı yümn-i İsmâ'il beşşarnâke bi'l-ikbâl³⁵⁶(1212/1797)

{155}

Târîh

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Hazret-i Selim Ağâ Ağâ-yı Yeniçeriyân
Ya'ni dergâh-ı mu'allâ ocağının bir gülü
(vr. 106b)
- 2 Hasbeten-lillâh edip sarf mâl-ı tayyibden³⁵⁷ o zât
Eyledi tecdîd binâ-yı kabr-i Şeyh İbrâhîm'i
- 3 Öyle bir şeyh-i mükemmel kim yüzünden feyz alıp
Nûr-ı Seyyid Ahmed ile rûşen oldu Rûmeli
- 4 Bist u nüh sâl geçmiş iken kabrin açıp gördüler
Münfesih olmamış asla ter u tazedir teni
- 5 Düştü yekpâre Kabûlî târih-i bünyâdının
Melce-i müstemedindir in dergâh-ı velî (1222/1807)

{156}

Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün /Fâ'ilün

- 1 Mürşid-i râh-ı hakikat şâh-ı kutbu'l-ârifîn
Şeyh Sa'düddîn Efendi kümmel-i ehl-i vusûl
- 2 Gûşuna erip nidâ-ı rcî'³⁵⁸ ez-savb-ı Hak
Azm edip dergâh-ı Hakk'a etti uşşâkı melûl

356 "beşşarnâke bi'l-ikbâl" (Biz sana onun gelişini müjdeledik" anlamında Arapça ibaredir.

357 Bu kelime bütün nüshalarda "tayyibinden" şeklindedir. Vezin gereği "tayyibden" olarak okuduk.

358 "rcî'i ile rabbiki râdıyeten mardıyyehi" (Dön Rabbine, sen O'ndan râzî O da senden râzî olarak. Fecr 89/28) âyetine işaret edilmektedir.

- 3 *Rûhun istikbâl edip âsmân ehli heves*
Fevc fevc destûr-ı Hak'la ber-zemîn etti nüzûl
- 4 *Cümle ebvâb-ı semâvât feth olup bâ-emr-i şîr*
Rûhu pervâz eyleyip tâ etti Firdevs'e nüzûl
- 5 *Nüh felekten ahz edip dedi Kabûlî târihin*
Rûh-ı Sa'düddîn Efendi kâne cîrân-ı Resûl³⁵⁹

{157}

Târih

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Hayıf Arslan Girây³⁶⁰ Sultân³⁶¹ ki nesl-i âl-i Cengîzî*
Ederken bî-kesâne bâ-tabî' ihsâmı cûdâne
- 2 *Hasûdân gamz edip ol hânedânı savb-ı şâhîye*
Erişti murg-ı cânına onun pençe-i şîrâne
- 3 *Mukadder bu imiş hakkında tedbîr etmeyip çâre*
Nesîmî-veş şehâdet câmını nûş etti merdâne
- 4 *Yer açıp pervâz eyledi çün dergeh-i Hakk'a*
Bıraktı âl u evlâdın figân üzre yetîmâne
- (vr. 107a)
- 5 *Kabûlî söyledi ilhâm-ı Hak'la fevtine târih*
Ulaştı rûh-ı pâki cem'-i ervâh-ı şehîdâne (1232/1816)

359 "kâne cîrân-ı Resûl" (Hz. Peygamber'e komşu oldu) anlamında Arapça ibaredir.

360 Arslan Girây Hân, Kabûlî'nin de belirttiği gibi Cengiz Han'ın soyundan gelmektedir. Giray Hanedanı'nın kurucusu olarak 1449 yılı esas alınır ve kurucusu I. Hacı Giray Han kabul edilir. Cengiz Han geleneğinden gelen Altın Ordu Hanlığının, Kazan Hanlığı ve Kırım Hanı olarak bölünmesi üzerine, "Giraylar" tarih sahnesine çıkmıştır. Giraylar'dan seçilen hükümdarlara "Han" unvanı verilir. *Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde* yer alan kayda göre, Arslan Girây Hân, Edirne yöresinde bulunan Kızılağaç, Yenibeyli, Beylerbeyi köylerinde ikamet etmiş, yapmış oldukça feci cinayetler sebebiyle idama mahkûm edilmiştir. Meselâ bkz. *BOA*, HAT, Dosya No: 751, Gömlek No: 35503, 01 M 1233; HAT, Dosya No: 496, Gömlek No: 24373./A, 05 N 1233; HAT, Dosya No: 496, Gömlek No: 24373, 15 N 1233. Ancak hemen hatırlatalım ki Kabûlî onun şehid edilmesini 1232/1816 olarak verirken, arşiv kayıtlarında 1233/1817 olarak gösterilmektedir.

361 Orjinal metinde "Sultân" sözcüğü yoktur. Ancak bu şekilde vezin bozukluğu meydana gelmektedir. Millî Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 68b'de "Sultân" sözcüğü vardır. Bu sebeple buraya aldık.

{158}

**Kassâm Çukadârı Âkif Ağa'nın Resmeylediği Ankâ-yı Bahrî Nâm
Keşti-i Kapudânın Târihidir:**

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Râsim-i Ankâ-yı Bahrî Âkif-i Mânî-manend
Eyledi bu resmi inşâ himmetin edip bülend*
- 2 *Zahm-i çeşm-i nâzırân erişmesin sad âferin
Fülk-i kapûdâne-veş³⁶² olmak diler lîmâna bend*

{159}

Kıta'ât

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Sâlikân olmak dîlersen vâsıl-ı dergâh-ı Hak
Per urup pervâne-veş küll-i vücûdun oda yak*
- 2 *Gayri tedbîr çâre kılmaz râh-ı Hak'da bî-gümân
Ol Rifâ'î âsitânı içre ateşbâz-ı aşk*

{160}

Ve lehû

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün

- 1 *Gûş ettim okur lânesi içre bunu her bâr
Efgân u niyâz eyleyerek bülbül-i pür-zâr*
- 2 *Hıfz eyleyiniz beççelerim mâr-ı adüvden
Yâ zü'l-alemeyn yâ Ali yâ Ahmed-i Muhtâr*

362 Bu sözcük, orjinal metinde "kapûne-veş" şeklindedir. Ancak vezin bozulmaktadır. Milli Ktp., Yazma No: A 2450, vr. 68a'da "kapûdâne-veş" diye yazılmış olup, böylece vezin doğru olmaktadır.

{161}

Ve lehû

Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün

- 1 *Ne haddimdem efendime hediye lik mûrâne
Nice mûr eyledi ihdâ melah pâyin Süleymân'e*
- 2 *Değildir şânına lâyıık senin bu tuhfecik ammâ
Kabûliyle olur mesrûr Kabûlî mest ü dîvâne*

Ketebehu el-fakîr el-hakîr Ramazân, sene 1318/1900.

{162}³⁶³

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 1 *Pîr-i fâni merd-i kâmil ârif-i billâh idi
Zümre-i Bektâşiyândan Hazret-i Eyyûb Baba*
- 2 *Gûşuna erince sît-i ırci'î ez-savb-ı Hak
Per açıp pervâz etti Cennet-i Me'vâ'ya tâ*
- 3 *Ey Kabûlî geldi üç er söyledi târihini
Oldu vâsil sevk ile ma'şûkuna Eyyûb Baba (1228/1813)*

363 Bu tarih manzumesi orjinal metinde olmayıp, Milli Ktp., Yazma No: FB 281'de s. 110'da yer almaktadır.

LÜGATÇE

A

- Andelib: Bülbül.
A'dâ: Düşmanlar.
A'dâd: Pazular, kollar.
A'dâd: Sayılar, adedler.
A'lâ: Yüce, büyük.
A'mâ: Kör. Cahil.
A'zam: (Daha, pek, en, çok) büyük.
Âb: Su.
Âbâd: Ma'mûr, şen, bayındır.
Abâ-pûş: Aba giymiş.
Abd: Kul.
Âb-ı kevser: Kevser suyu.
Âbid: İbadetle meşgul kimse.
Adgâs-ı ahlâm: Karışık rüyâlar.
Adl-ı sedîd: Doğru, hak adalet.
Adüv: Düşman.
Adüvvîn: Düşmanlar.
Âferin: Beğenme, alkış, yaşa, bravo.
Aftâb: Güneş.
Âgâh: Bilgili, uyanık.
Âgaz: Başlama, başlangıç.
Âgûş: Kucak.
Ağyâr: Gayrılar, başkalar, yabancılar.
Ahâlî: Halk ,insanlar.
Ahbâb: Sevilenler, dostlar.
Ahbebtü: Sevdim.
Ahdârât: Yeşillikler.
Ahd-i kâime: Yerine getirilen söz.
Ahd-i mîsâk: Sözleşme, anlaşma.
Âhen: Demir, zincir, kılıç.

Ahkar: Daha kahredici.

Ahkar: Daha, çok , pek hakir olan.

Ahruf: Harfler.

Ahsen-i takvîm: En iyi, en güzel kıvamda yaratılan insan.

Ahsen-i takvîm: En iyi, en güzel kıvamda.İnsan.

Ahz (ç. Ahziyyât): Alma, kabul etme.

Akbil recâunâ: Ricâmızı kabul et.

Akd: Bağ, düğüm, sözleşme.

Akdâm (ç. Akdâmât): Ayaklar.

Akdes: En kutsal.

Âkıbet: Nihayet, son.

Akk: Serkeş, inatçı.

Akl-ı kâsır: Kısa, kusurlu akıl.

Akl-ı kül: Tabiatta görülen umûmi ahenk. Cebrail.

Akl-ı me'âd: Geleceği kavrayan akıl.

Akl-ı me'âş: Geçim fikri.

Akreb: Daha yakın.

Aks (ç. Aksiyât): Çarpma, çarpıp geri dönme.

Akvâl: Sözler.

Akvâl-ı sefâhî: Boş sözler.

Âl: Aile, evlat, sülale.

Âlem-i ervâh: Ruhlar âlemi.

Âli: Yüce, yüksek.

Âlî-şân: Şan ve şerefi büyük olan. Meşhur bir çeşit lale.

Aliyyü'l-Murtazâ: Hz. Ali'nin lakabı.

Allâme: Âlim, bilgin. Çok bilgin.

Âlûde: Bulaşmış, bulaşık.

Amd-ı hatâ: Kasıtlı işlenen günah.

Ameliyyât: İşler.

Âmennâ: İmandık, diyecek yok.

Âmid (âmed): Gelme, geliş.

Anâsır: Unsurlar elamanlar, ögeler.

Anâsır-ı erbaa (dört unsur): Su, hava, ateş, toprak.

- Ânid: İnat eden, inatçı.
Ankâ: İsmi olup, cismi olmayan bir kuş, zümrüdüanka kuşu.
Âr: Haya, utanma.
-ârâ: Süsleyen, bezeyen. Cilve-ârâ, dil-ârâ gibi.
Ârî: Çıplak, hür, -sız.
Ârifân: Ârifler, erenler.
Âriyet: Ödünç, iğreti.
Ârizî: Sonradan çıkan, gelip geçici.
Arş: Dokuzuncu gök, taht.
Arş-ı a'lâ: Göğün en yüksek tabakası.
Arus: Gelin.
Asâkir: Erler, askerler.
Âsân: Kolay.
Asfiyâ: Samimi, dürüst sâf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler.
Ashâb: Hz. Peygamber'i görmek ve sohbetine katılma şerefine sahip olan kimseler.
Âsitân: Eşik. Dergâh, tekke.
Âsumân: Gökyüzü.
Aşere: Arapça'da on sayısı.
Âşikân: Aşıklar.
Âşinâ: Bilen, tanıyan.
Âşir: Onuncu.
Âşiyân: Yuva.
Atâ: Bağışlama, bahşiş.
Atvar: Tavırlar, davranışlar.
Avâlim: Dünyalar, âlemler.
Avret-i mel'ûne: Lanetlenmiş kadın.
Ayân: Belli, açık, aşikâr.
Âyîn: Merasim, tören.
Âyine-i mîzân: Ölçü aynası.
Ayne'l-yakîn: Gözüyle görmüş gibi. Kat'î.
Azâde: Hür, serbest.
Âzin: Süs, ziynet. Kaide, kanun.

B

Ba' de-zîn: Bundan sonra.

Ba'z: Bir şeyin küçük kısmı, parçası.

Bâb: Kapı.

Bâd: Hava.

Bâde: Şarap, içki, aşk, Allah sevgisi. Halk hikâyelerinde Hızır'ın kahra-
manlara ve bazı şâirlerine rüyalarında sunduğu içki.

Bâğdat: Irak'ın başşehri.

Bâğî: İsyankâr.

Bahr: Deniz, derya.

Bahr-ı ummân: Büyük, engin deniz.

Bâhusûs: Hususiyle, özellikle, hele.

Baîd: Uzak, ırak.

Bâis: Sebep olan, gönderen, icap ettiren.

Bakiyân: Ebedî olanlar.

Bâl: Kalp, yürek, gönül.

Bâlâ: Yüksek, yukarı, üst, yüce.

Bam: Çatı, dam, kubbe.

Bang-ı tehlîl: Tevhid (Lâilâhe illallâh) kelimesini haykırma.

Bâr: Tanrı, Allah. Yük.

Bârgîr: Yük çeken, beygir.

Basar: Göz, görme.

Bast-ı Fahr-i Enbiyâ: Hz. Peygamber'in torunu.

Bâtın: İç, içyüz, görünmeyen nesne.

Bây u gedâ: Zengin ve fakir.

Bâzîçe-i etfâl: Çocukların oyuncağı.

Bed': Başlama, başlayış.

Bed' ü'l-elfâzât: Lafızlara başlama.

Beg-i reh: Yolun büyüğü.

Begûş: Dinle.

Behâim: Hayvanlar.

Beher an: Her an.

Behiş: Cennet, uçmak.

Behre: Hisse, pay, kısmet.

Bekâ: Devamlılık, sonsuzluk.

Belî: Arapça'da evet anlamında bir cevap. (Arapça'dan Farsçalaşmıştır.)

Beliğ: Fasih, düzgün söz söyleyen.

Bend: Bağ, yular, râbîta, bağlama. Makale, fıkra, madde. Edebiyatta başından sonuna kadar aynı vezinde birçok beyitli parçalardan meydana gelen ve kısım kısım, gazel tarzında kafiyeleri değişen manzûmelerin bir parçasına da denir.

Bende: Kul, köle.

-ber: Alan, getiren götüren anlamında bir ek.

Berh-i din: Dinin şimşegi.

Berk: Şimşek.

Hâricî: Şer'î hükümlere uymayan.

Berzah: Can sıkıcı yer veya şey, zor, güç.

Beşşarnâkebi'l-ikbâl: Gelmekle bizi müjdeledi, sevindirdi.

Beyâ: Dolmuş, dolu. Girilecek kapı.

Beyhûde: Boşuna.

Beyt (ç.Buyût): Ev, mesken, hane, oda.

Beytullâh: Allah'ın evi, Kâbe.

Bezm: İçkili, eğlenceli meclis.

Bezm-i elest: Allah'ın ruhları yaratıp "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği an.

Bi: Başlarına eklendiği zaman kelimeleri -e haline getirir; ile, için manalarını vererek Farsçadaki be- edatıyla aynı işi görür.

Bî: -sız, -maz (Farsça kelimelerin başına getirilir.)

Bî'l-istiâneti ve'l-istimdâd: Yardım ve imdatla.

Biat: Kabul ve tasdik muamelesi veya bir müridin mürşidine intisab etmesi.

Bî-gümân: Şüphesiz.

Bî-harf: Harfsız.

Bîkes: Kimsesiz.

Bî-kıraat: Okumadan.

Bilâ-nüşhâ: Nüshasız.

Bilâşekk: Şüphesiz.

Bîmâr: Hasta.

Bî-mecâl: Mecalsiz, takatsiz.
Bî-nazîr: Eşsiz, benzersiz.
Bî-pâ: Ayaksız, yürümeden.
Bî-savt: Sessiz.
Bî-siyâk: Belli belirsiz.
Bi-tafdilât: Derecelerine göre.
Bî-tekeyyüf: Keyifsiz.
Bû, bûy: Koku.
Bu'l-alâmeyn (Ebu'l-alâmeyn): Ahmed er-Rifâî'nin lakablarından biri.
Buğz: Kin, nefret, sevmeme.
Bûse: Öpücük.
Bülbül-i şûride: Perişan, âşık, tutkun bülbül.
Bülend: Yüksek, yüce, sevgili.
Bünyâd: Asıl, esas, temel, bina, yapı.
Büz-bân: Keçi çobanı.
Büzürgter: Daha büyük, daha ulu.

C

Câ-gir: Yer tutan, yerleşen.
Câh: İtibar, makam, mevki, yol.
Câhid: Bilerek inkar eden.
Câm: Sırça, cam, bardak, kadeh, şişe yada toprak cinsinden şarap kadehi.
Câme: Elbise.
Câme-i hadrâ: Yeşil elbise.
Câmiu'l-eşyâ: Bütün eşya.
Câmiu'l-Kur'ân: Kur'ân'ı biraraya getirip toplayan.
Cân: Can, rûh, hayat, gönül.
Cânân: Sevilen, sevgili.
Cebhe: Alın.
Ced-be-ced: Büyük babadan büyük babaya intikal ederek.
Cehd ü ikdam: Çok çalışma.
Cehd: Çaba, gayret.
Cehîm: Ateş, cehennem.

Cehl: Cahillik.

Celâl: Büyüklük, ululuk.

Celb-i mâl: Malı kendisine çekme.

Celî: Apaçık, aşikar, meydanda.

Cem': Toplama. Hakk'ı haksız temâşa etme, halkı değil sadece Hakk'ı seyretme. Cemu'l-cem': Cem'in cemi; Sâlikin ne kendini ne de halkı göremesi, sadece hakikat sultanını görmesi.

Cemâdât: Cansızlar.

Cemâl: Yüz güzelliği.

Cem'an: Hepsi, tümü.

Cenâbis-i vâlâ: Yüce Allah.

Ceng: Savaş.

Cennât: Cennetler.

Cerâhât-sitân: Yara, cerahat yerleri.

Cerâim: Cürümler, suçlar.

Cerî: Cesur, yiğit.

Cevidâne: Dâimi kalacak olan, sonrasız, ebedî.

Cevr: Haksızlık, eza, cefa, eziyet.

Cevv: Hava, boşluk.

Cevz: Ceviz.

Ceyş: Asker, ordu.

Cezbe: Çekme, celbetme. Allah'ın kulunu kendine çekmesi.

Cibâh: Alınlar.

Cibilliyât: Yaradılışlar.

Cidâl: Cedel, tartışma.

Cidd: Bir işi gerçekten çalışıp işleme.

Cife: Pislik.

Cihâr: Açığa çıkma, görünmek, ortaya çıkmak.

Cins (ç.Ecnâs) : Çeşit, nevi.

Cins-i zenciyyât: Zencilerin ırkı.

Civân: Genç.

Cû, cûy: Arayan anlamında olup birleşik kelimeler yapımında kullanılır.

Cûd: Cömertlik, el açıklığı.

Cüdâ: Ayrı olmak, ayrı düşmek.

Cümel: Cümleler, ibareler.

Cünûn: Delirme, çıldırma, delilik.
Cürm: Suç.
Cüz'î: Kısmî, parçaya ait.

Ç

Çâker: Kul, köle, cariye, yanaşma.
Çâr: Dört(sayı).

Çâr-deh-i ma'sûm-ı pâk: Hz. Ali'nin soyundan gelen ve henüz masum çocukken şehid edilen on dört bebek ve çocuk.

Çarh: Çark, tekerlek, felek, gök.

Çehâr-yâr: Dört dost. (Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali)

Çeleb (Çalab): Tanrı, Allah.

Çemenzârî: Çimenlik.

Çeşm: Göz, dâde.

Çeşm-i giryân: Ağlayan göz.

Çil-penç: Kırk beş.

Çil-yek: Kırk bir.

Çi-sûd: Ne fayda, ne yarar.

D

Da'vâ-yı irşâd: Mürşit olduğunu iddi-

Dâd: Adalet, doğruluk, ihsan, vergi.

Dâder: Kardeş.

Dahl: Müdahale.

Dakk-ı bâb: Kapıyı çalmak.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma.

Dâll-dâlle: Hak yoldan ayrılmış.

Dâllîn: Hak yoldan sapanlar.

Dâm: Hile, tuzak.

Dâmân-ı pîr: Şeyhin eteği.

Dâmen: Etek.

Dârer: Vazifeler.

- Dâru'ş-şifâ: Hastane.
Dâver: Doğru, insafli hükümdar, vezir veya hâkim.
Dehálnâke: Sana dahi oluyoruz.
Dehân: Ağız.
Dehr: Dünya, zaman, devir.
Delâlet: İz, işaret, yol gösterme.
Delîl-i kevkeb-i târik: Tarık yıldızın delili.
Delk: Dervişlerin giydiği hırka, aba. Eski elbise, yamalı hırka.
Dem: soluk, nefes, içki, an, vakit.
Dem-â-dem: Her vakit, sık sık.
Denî: Alçak.
Der meyân: Açıklama, izah etme.
Dergâh: Tekke.
Derûn: İç, içeri, dahil, gönül, kalb, yürek.
Dervîş: Allah için alçakgönüllüğü ve fukaralığı kabul eden veye bir tarika-
ta bağlı bulunan kimse.
Deryâ-yı vahdet: Birlik denizi.
Dest: El.
Deşt: Bozkır, çöl, kır, ova.
Devât: Divit, kalem koymak için uzun madenî sapı ve ucunda bir de hok-
kası bulunan âlet.
Devlet-i bâkî: Ebedî, sonsuz devlet.
Devrân: Dünya, felek, zaman, talih, kader, devir.
Deyr: Manastır, kilise. İnsanlık âlemi, bu dünya. Meyhane.
Deyyâr: Biri, bir kimse, bir fert. Manastır sâhibi.
Dırâz: Uzun.
Dîdâr: Yüz, çehre.
Dîde: Göz.
Dihkan: Köylü, ekinci.
Dil: Gönül, yürek, kalp.
Dil-ârâ: Gönülalan, gönül kapan, gönül dinlendiren.
Dil-âsâ: Gönülü rahatlatan, avutan.
Dilbend: Gönül bağlayan.
Dilber: Gönülü alıp götüreren, güzel.

Dilbeste: Gönül bağlamış, âşık.
Dildâr: Birinin gönlünü almış, sevgili
Dil-i dânâ: Bilir gönül, ârif kişi.
Dil-i sâlik.: Sâlik'in gönlü.
Dimâğ: Beyin.
Dînâr: Eski zamanın çeyrek lirası de-
Dirîğ: Esirgeme, eyvah, ah, aman, yazık, menetme, önleme.
Dûd: Ah, inilti.
Dûde-i imâm: İmâmın soyu-sopu.
Dûn: Aşağı, alçak.
Dûr: Uzak.
Dû-tâh: İki kat, bükülmüş, eğrilmiş.
Dü âlem (dü cihân): İki dünya, dünya ve âhiret.
Dü: İki (sayı).
Dübb: Ayı.
Dühn: Sürünecek yağ.
Dükkât: Yerin altını üstüne getirme.
Dürr: İnci.
Dürr-i yektâ: Tek, eşsiz inci.
Dürzî: Lübnanlı.
Dü-sad pencâh penç: İki yüz elli beş.

E

Eb: Baba.

Ebced: Eski sâmi alfabe sırasına göre tertiplenmiş, Arapça'ya mahsus sesleri gösteren harfler ilave edilmiş ve bu sıraya göre harfler, birden ona sıra ile, ondan yüze onar onar , yüzden bine yüzer yüzer olmak üzere birer sayı değeri verilmiş olan Arap harflerinin diziliş sırası ve bütünü.

Ebhâr: Denizler.

Ebkâm: Dilsiz, lâl.

Ebrâr: Hayır sahipleri, iyiler.

Ebru: Kaş, renklerin birbirine karışması hali.

Ebter: Faydasız, neticesiz iş.

Ebvâb-ı semâvât: Gökyüzünün kapıları.

- Ecl: Sebebiyle, nedeniyle.
Ecmaîn: Tümü, hepsi.
Ecsâmât: Cisimler.
Eczâ': Cüzler, parçalar.
Edeb-i âyin-i nâzım: Âyinlerin edebini düzenleyen.
Edlâl: Deliller, şahitler.
Efgân: İztırab ile bağırıp çağırma; inleme, bağırışma.
Efgende: Yıkılmış, yıkık, düşürülmüş.
Eflâkât: Felekler, gökler, zamanlar.
Efrâd: Hepsi, tümü.
Efrâd: Kişiler, ferdler.
Efser: Tac.
Efsûn: Afsun, büyü, sihir.
Efvâh (Fem ve Fevh'in ç.): Ağızlar.
Efzâ: Artıran, çoğaltan.
Efzûn: Fazla, çok, yukarı, aşkın.
Ehibbâ: Dostlar, sevgililer, tanıdıklar.
Ehibba: Dostlar.
Ehlen ve sehlen: Arapça'da hoşgeldiniz anlamında bir söz.
Ehl-i kubûr: Kabirlerin ehli.
Ehlullah: Allah adamları, dostları.
Ekl-i hayvân: Hayvan yemek.
Eksâ: Üstte pek çok giyinen (adam).
Elâ: Arapça'da "dikkat edin, dikkatli olun" anlamında bir edat.
El-ân: Şu anda.
Elfâz-ı Türkiyyât: Türkçe lafızlar.
El-müznîb: Günahkâr.
Emân: Eminlik, korkusuzluk.
Emânât: Emanetler.
Emîn-i mahrem-i esrâr: Sırların gizlendiği güvenilir kişi.
Emîre'l-mü'minîn: Müminlerin emiri
Emlâk: Mülkler, servetler.
Emmâre: Emreden, emredici.
Emr-i ma'rûf: İyiliği emretme.

Emr-i pîr: Pirin emri, buyruğu.

Emvâc: Dalgalar.

Enbiyâ: Nebiler, peygamberler.

Encüm: Yıldızlar.

Endûh: Gam, keder, tasa.

Ene: Ben.

Enîs: Dost, arkadaş, sevgili.

Ensârî: Yardımcılar.

Ente: Sen.

Erşidnâ: Bizi erdir.

Esâtiz: Önder kişi

Esb: At.

Esbâb: Sebepler, nedenler.

Esbât: Evlât ve torunlar.

Esfâr: Büyük kitaplar, ciltler.

Esfâr: Yolculuklar, yola gidişler, düşmana karşı gidişler.

Esfel: En aşağı. Aşağı (taraf).

Esmâ: İsimler, adlar.

Esmâu'l-hüsnâ: En güzel isimler. Allah'ın 99 ismi.

Eşbâh: Şahıslar, cisimler, vücutlar.

Eşcâr: Ağaçlar.

Eşk: Gözyaşı.

Eşkâl: Biçimler, suretler, tarzlar.

Eşyeb: Saçı, sakalı ağarmış ihtiyar(adam)

Etfâl: Çocuklar.

Etmâm: Tümü, hepsi.

Etrâs: Kalkanlar(harb aleti).

Evâil: İlk vakitler, evvel zamanlar, iptidâlar, önceler, başlangıçlar.

Evkât: Zamanlar, vakitler.

Evliyâ: Erenler, veliler, Allah dostları.

Evsâf: Vasıflar.

Evsâfât: Vasıflar, sıfatlar.

Evtâd: Direkler, sütunlar. Biri doğuda, biri batıda, üçüncüsü kuzeyde dördüncüsü güneyde bulunan dört büyük velî.

Eyyâm: Günler.
Eyzan: Yine öyle, kezâ, bu dahi, öteki gibi.
Ez-cân-ı dil: Candan, gönülden.
Ez-dil-i cân: Canı gönülden.
Ezkâr: Zikirler.
Ezmân: Vakitler, anlar.
Ezvâc: Hanımlar, eşler.

F

Fahr: Övünme.

Fark: Halka Hakk'sız işaret etmek. Kulluğu mişâhede etmek. Fark-ı ev-vel: İlk fark. Halkın Hakk'ı gömeye engel ve perde olması. Fark-ı Sânî: Halkın Hakk sayesinde var olduklarını ve varlıklarını muhafaza ettiklerini idrak etmek, vahdette kesreti kesrette vahdeti görmek.

Fâsık: Allah'ın emirlerini tanımayan, günahkâr, kötülük eden.

Fâş: Açıklama, ifşa.

Fâş: Ortaya çıkarma, açıklama.

Fazâhat: Edepsizlik, ahlaksızlık.

Fe kâtilhum: Arapçada "sen de onları öldür" anlamında bir emir.

Fe'ânin: Yılanlar.

Fehm: Anlama, anlayış.

Felâsife: Felsefe ile uğraşanlar.

Felek: Gökyüzü, sema.

Felek-i seb'iyât: Yedi gezegen.

Fem: Ağız.

Fenâ: Bekânın zıddı. Maddî varlıklardan sıyrılarak Hakk'a ulaşma.

Fer: Parlaklık, aydınlık, nûr, kuvvet.

Ferâmûş: Unutma, hatırdan çıkarma.

Ferdâ: Yarın.

Feres-i ahmer: Kırmızı at.

Ferş: Yeryüzü, kır, sahra.

Ferzend: Oğul, çocuk.

Fevc: Grup, topluluk.

Fevvâr: İçinden su fışkırmak.
Feyz (ç. Fuyûzât): Bolluk, çokluk, ilim, irfan.
Feyzü's-sakâ: Feyz dağıtan.
Fırka: Grup.
Fırka-i dâlle: Hak yoldan sapmış taife.
Fırka-i hadî: Hidâyete ermiş grup.
Fırka-i nâciye: Hak yolda olan taife.
Fî'l-cümle nâs: Bütün insanlar.
Fî'âl: Fiiller, işler.
Firâk: Ayrılık, ayrılma.
Firkat: Dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış.
Furûş: Döşemeler.
Fuyûzât-ı ilâhî: İlâhî feyizler.
Fülk: Gemi, sandal, kayak.
Fürû: Dal, budak, bir aslın neticesi.
Fütûh: Zafer, galibiyet, açılma, ferahlama.

G

Gabi: Kalınkafalı, anlayışsız, kabiliyetsiz.
Gâfilân: Gafiller.
Gafliyyât: Gafletler
Gamm-ı dâfîâ: Defedici gam.
Gani: Zengin.
Gani'l-ağniyâ: Zenginlerin, varlıklıların en zengini.
Gark: Boğulma.
Gavvâs: Dalgıç.
Gaym: Bulut.
Gayriyyât: Başkaları, diğerleri.
Gazanfer: İri arslan.
Gedâ: Köle.
Geh: Bazı, kimi vakit.
Genc: Hazine, define.
Gencine: Hazine, define.

Geş: Güzel ve nazik bir eda ile yürüme.

Geşt: Gezme, dolanma, seyretme.

Gıtâ: Örtü, örtünecek şey.

Girân-mâye: Pahası ağır, kıymetli.

Girîbân-çâk: “Yakası yırtık” : Kederli.

Giyâh: Nebat, bitki, taze ot.

Gûh: Pislilik, necâset.

Gulgule: Gürültü, şamata, bağrışıp çağrışma.

Gûnagûn: Renk renk, türlü türlü.

Gûne: Türlü, gidiş, yol, tarz.

Gûş: Dinleme, işitme.

Gûş: Kulak.

Gûyende: Söyleyen.

Güftâr: Söz.

Güfte: Söz.

Güher (gevher): Elmas, cevher, inci, değerli taş, bir şeyin esası.

Gül-âb: Gül suyu.

Gülbank (gülbeng): “Allah Allah İllallâh, baş üryan, sine püryan, kılıç alkan, bu meydanda nice başlar kesilir olmaz hiç soran, eyvallah eyvallah kahrımız kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha ayân, üçler, yediler, kırklar, gülbang-ı Muhammedî, nûr-ı Nebî, kerem-i Alî, pirimiz, sultanımız hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî demine hû diyelim hû”.

Gülben-i bâğ-ı velâyet: Velilik bahçesinin gülü.

Gülistân: Gül bahçesi.

Gülşen: Gül bahçesi.

Gümân: Zan, sanma, sezme.

Güm-râh: Yolunu şaşırılmış, doğru yoldan sapmış. Bol, gü.

Gürûh: Grup, taife.

Güşâ: Açan, açıcı.

Güşâd: Açma, açılma, açılış, feth.

Güvâh: Delil, şahit.

Güzâr: Geçme, geçiş.

Güzer: Geç, geçir, geçen, geçici, geçilecek yer.

H

Hâb: Uyku, rü'ya.

Habt: İptal etme, bozma. Bir bahiste susturma, ağzını kapama.

Hacâlet: Utanma, utangaçlık, şaşırma.

Hacîl: Utanmış, utancından yüzü kızarmış.

Hacûl: Mahcup, hacil, utancından yüzü kızarmış.

Had: Sınır. Derece. Gerçek değer.

Hadeb: Kanbur olma, kanburluk.

Hâdî Aşer: Onbirinci.

Hâdim: Hizmetçi.

Hadîs: Hz. Peygamber'in sözü.

Hâfızallâh: Allah korusun.

Hafî: Gizli.

Hâhişker: İsteyici, istekli.

Hâil: İki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mani olan, arayı kapayan, engel.

Hâin (ç. Hâinân): İhânet eden, nankör.

Hâk: Toprak.

Hakâyık: Hakikatler.

Hakîr: İtibarsız, değersiz, aşağı.

Hakka'l-yakîn: Gerçekliğine şüphe olmayan.

Hâlâ: Şimdi, henüz.

Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

Hâlât: Haller, tavırlar, durumlar.

Halef: Me'mûrlukta birinin yerine geçen kimse, sonra gelen.

Hâlet: Hal, suret, keyfiyet.

Hâl-i cezbât: Cezbelerin halleri.

Hâl-i vecd: Kendinden geçecek derecede dalgınlık hâli.

Hâlid: Sonsuz, daimi, e bedî.

Halîfe: Birinin yerine geçen kimse. Tarikatlarda şeyhin yerine geçebilecek durumda olan kimse.

Hâlik: Helak olan.

Halîullah: Allah'n dostu anlamındadır. O da Hz. İbrâhim'dir.

- Halk-ı âlem: Dünya halkı.
Hallâl: Halleden, çözen.
Hâm: Olgunlaşmamış, çiy.
Hamd: Allah'a olan şükran duygularını bildirme.
Hâme: Kalem.
Hâmis Aşer: On beşinci.
Hâmis: Beşinci.
Hamr: İçki.
Hamrâ: (Daha, en, pek) kırmızı, kızıl.
Hâmûş: Susmuş, sessiz.
Handân: Güler yüzlü, güleç.
Hânedân: Hz. Peygamber ve O'nun soyundan gelenler ailesi. Ehl-i beyt.
Hâr: Diken.
Harâbatî: Vaktini meyhanede geçiren. Süflî, perişan (adam).
Harâmî: Hırsız, haydut, yol kesen.
Hâricî: Vaktiyle Hz. Ali'ye isyan eden cemaat fertlerinden herbiri.
Harîdâr: Satın alıcı.
Hark: Yarıp yırtma, yırtılma.
Hasâ: Ot kırıntısı, çer-çöp.
Hasbihâl: Dertleşme, halleşme.
Hasîb: Değerli, itibarlı, soyu temiz.
Hasm: Düşman.
Hâss: Mahsus, özel.
Hâşâk: Çöp, süprüntü, yonga.
Hâşim: Hz. Peygamber'in mensup olduğu kabile.
Haşr u neşr: Haşir neşir (olmak).
Hâtem: Mühür, üstü mühürlü yüzük.
Hâtem-i Tay: Arap kabileleri arasında tanınmış "Tayyi" kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü Abdillâh Bin Sa'd"ın lakabı.
Hâtif: Sesi işitilip kendisi görülmeyen kimse, seslenici, çağırıcı.
Hatm-i enbiyâ: Nebilerin sanıncusu, Hz. Muhammed.
Hatt: Çizgi, satır, yol, yazı, padişah yazısı.
Hatt-ı sevâd: Siyah çizgi.
Hâver: Şark, doğu yönü.

Havf: Korku.

Hayder: Hz. Ali. Cesur, yiğit adam.

Hayfâ: Yazık ki, heyhat, vâh!. İlenç, ah

Hayr-ı halef: Hayırlı evlat.

Hazâ: Bu, şu, o.

Hazer: Kaçınma.

Hebâ: Yok yere, boş, nafîle.

Heft: Yedi (sayı).

Heftâd: Yetmiş (sayı).

Hemîn: Bu bile, tıpkı bu.

Hemişe: Daima, her vakit, her zaman.

Hemser: Arkadaş, kafadar.

Hem-tâ: Benzer, denk, müsavi.

Hergiz: Asla, katiyyen, hiçbir vakit.

Heştâd: Seksen (sayı).

Hevâ-yı aşk: Aşk isteği, sevgisi.

Hey'et: Şekil, suret, kıyafet, durum.

Heyhât: Yazık, ne yazık.

Hezâr (ç. Hezârân): Bülbül, bin, pekçok.

Hezârân: Binlerce.

Hıfz: Koruma.

Hırmân: Mahrumluk, ümitsizlik.

Hısn: Sağlam, sarp yer. Kale.

Hicâb: Utanma. Perde.

Hicâr: Taşlar.

Hicaz: Arap yarımadasında, Mekke ve Medine'nin bulunduğu ülke.

Hicâz: müz. Türk müziğinin sekiz numaralı basit makamıdır, en eski zamanlardan olup, hâlen de en büyük rağbetle kullanılmaktadır..

Hil'at: Padişah yada vezir tarafından verilen ağır kaftan.

Hilâfet: Birinin yerini tutma. Hilâfetnâme: Bir kâmil müşdidin terbiyesi altında tasavvufî eğitimini tamamlayan kimselere verilen mühürlü belge.

Hill-i tahrîmât: Helal, haramlar.

Himâr: Eşek.

Himem: Gayretler, himmetler, ermiş olanların te'sirleri.

- Himmet-i pîrân: Pirlerin yardımı.
Hînâ: Şarkı söyleme.
Hîn-i âsâbi'l be's: Diriliş sıkıntıları gününde.
Hisâr: Kuşatma, etrafını alma. Kale.
Hitâm: Son, son buluş.
Hâce-i cümlevî: Hepsinin hocası.
Hubb-ı sadâkat: Doğruluk sevgisi.
Hûb-rû: Güzel yüzlü.
Hubûbât: Taneler, tohumlar; buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler, tahıl.
Hodbîn: Kendini beğenmiş, bencil.
Hıkbe (ç. Ahkâb) : Zaman, devir, asır.
Hulûs-ı kalb: Cân u gönülden, ihlasla.
Hum: Küp, şarap küpü.
Humûl: Yükler.
Hûn: Kan. Öldürme.
Hûr: Güneş. Ahu gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar.
Hûr-i cinân: Cennet kızları.
Hurşîd: Güneş.
Hurûc: Çıkış, çıkma; dışarı çıkma, ayaklanma.
Huşk: Kuru.
Hümâ: Devlet kuşu, saadet, kutluluk.
Hünkâr: Padişah, sultan.
Hüseynî: Hz.Hüseyin ile ilgili. Hz. Peygamber'in torunu Hüseyin'in çocukları. Müz. Türk müziğinin altı numaralı basit makamıdır. En eski makamlarındandır; Hüseyinî beşlisi ile uşşâk dörtlüsünden oluşur.
Hüsn: Güzel, iyilik, güzellik.
Hüşyâr: Akli başında, akıllı, uslu.
Hüveydâ: Açık, apaçık, belli, besbelli.
Hüzzâm: Türk müziğinin koyu hüznü içeren makamlarından biri.

I-İ

- Iskat: Düşürme,düşürülme.
Itr: Koku.

İ'tibâr-ı nâs: Ayet ve hadislere dayanarak.

İ'vicâc-ı kalb: Kalbin eğrilmesi.

İbkâr (ebkâr): Bikirler, birinci defa söylenilmiş mazmunlar, yeni meydana çıkmış anlamlar.

İbn-i şehid-i Kerbelâ: Kerbela şehidinin oğlu.

İbn-i şîr-i Hak: Hakk'ın aslanı olan Hz. Ali'nin oğlu.

İclâs-ı imâmet: İmamate geçme.

İcmâl: İhtisar etme, kısaltma. Özet.

İctihâd: Gücü, kuvveti yettiğince çalışma.

İctinâb: Kaçınma.

İctinâb: Sakınma, çekinme.

İdrâkât: İdrakler.

İfâz: Feyiz, bereket.

İfhâm: Anlama, anlayış.

İfnâ: Yoketme, tüketme. Bkz.Fenâ.

İftâr: Oruç açma.

İftikâr: Fakirlik gösterme, alçakgönüllülük.

İhmâl: Önemsememe, boşverme.

İhrâs: Hırslanma.

İhtisâr: Sözü, yazıyı kısaltma.

İhtiyâr: Tercih etmek.

İhvân: Sâdık, samimî dostlar. Bir tarikat arkadaşları.

İkâb: Eza, cefa, azap.

İkan: Sağlam biliş, bilme.

İkbâl: Birine doğru dönme. Talih,baht

İkdâm: Gayret ve sebatla çalışma, ilerleme.

İklîl: Taç.

İkrâh: Birine zorla iş yaptırma, iğrenme, tikslenme.

İkrâr: Dil ile söyleme, tasdik,kabul.

İksîr: İlaç.

İktidâ: Tabi olma, uyma.

İktisâr: Kıрма, kesretme..

İlâ inâyetek: Yardımına, lütfuna.

İlhâkât: Katılmalar.

İlhâm (ç. İlhâmât) : Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma.

İlkâ' : Bırakma, bırakılma.

İlme'l-yakîn: İllâhî alemle ilişik bilgileri toplayan ve doğruluğundan şüphelenilmeyen ilim.

İlm-i furû vü usûl: Aklî ve naklî ilimler.

İlm-i ledûn: Allah'ın sırlarına ait manevî bilgi, gayb ilmi.

İltimâs: Kayırma, arka çıkma

İmâmân: Gayb erenlerinden olup, sayıları ikidir.

İmâmân: İmâmlar, önderler.

İmâmü'l-müttakî: Müttakilerin önderi

İmdâd: Yardım.

İmtisâk: Bir şeyden el çekmek.

İmtisâl: Gerekeni yapma; bir örneğe

İmtisâl: İcabedeni, gerekeni yapma, bir örneğe göre hareket etme.

İn'âm: Nimet verme.

İnâs: Kadın.

İnde beyânin: Açıklamaya göre.

İnd-i Hak: Allah katında.

İndimâc: Dürülüp sarılma, birbirine geçme, kenetlenme.

İnsân-ı kâmil : Olgunluğa ermiş, mükemmel insan.

İnsilâk: Sâlik olma, yola girme.

İntâk: Söyletme, dile getirme, söyletilme.

İntâk-ı fehmiyyât: Fehmin söyletmesi

İntihâ: Son bulma, sona erme.

İntisâb: Bir kimseye mensup olma, bir yere bağlanma.

İntizâm: Nizamlı, tertipli, düzenli.

İnzivâ: Bir köşeye çekilme.

İrfân: İllâhî feyiz olarak kainatın sırlarını bilme.

İrsâl: Gönderme.

İrşâd: Doğru yolu gösterme, uyarma. Tas. irfan sahibi birinin, bir kimseye tarikatı ve Tanrı yolunu göstermesi.

İrtiâb: Korkma, ürkme.

İrtifâ': Yükselme, yükselti.

İsbât: Şahit ve delil göstererek doğrusunu ortaya çıkrama.

İsbât-ı tevhîd: Allah'ın birliğini delillerle ortaya koyma.

İstiâb: Kaplama.

İstihvâz: Galip gelme, zafer kazanma.

İşret: İçki, içki içme, içki kullanma.

İtlâfât: Telef etmeler.

İz'ân: Anlayış, kavrayış, akıl.

İzhâr: Ortaya koyma, çıkarma.

İzz u sahî: İzzet ve ikram.

İzzi-î deymûmî: Daimî izzet.

J-K

Jeng: Pas, küf, kir.

Kaba: Cübbe, kaftan, üste giyilen elbise.

Kabâil: Kabileler, topluluklar.

Kadd-i ar'ar: Selvi boylu.

Kadeh: Bardak, içki bardağı.

Kâhin: Gaipten haber vermek iddiasında bulunan kimse, falcı.

Kahkarâ: arkaya dönmeden savaşarak geri çekilme, birden geri dönerek kaçma, çekilme.

Kalb-i nâ-pâk: Temiz olmayan kalp.

Kamer: Ay.

Kâmet: Boy, boybos.

Kâmil: Kemâle ermiş, olgun, alim, bilgili kişi.

Kamu: Toplum, halk.

Kâmyâb: Kâm bulucu, bulan, talihli, isteğine ulaşmış.

Kân : Maden ocağı, bir şeyin aslı, kaynağı.

Kand: Şeker.

Kande: Nerede.

Kâr: İş, güç, kazanç.

Kârbân: Kervan.

Kârûn: İsrailoğullarında zenginliğiyle meşhur olan bir insan, Krezus. Bu isimden kinaye olarak çok zengin kimse.

Karye: Köy.

Kâse: Çimiden, fağfurdan, billurdan, porselenden, madenden yahut top-
raktan yapılmış çanak.

Kasem: Yemin etmek.

Kâsır: Kısa.

Kasîde: On beş beyitten aşağı olmamak, bütün beyitlerin ikincimısrala-
rı en başta bulunan mısra ile kafiyeli bulunmak ve daha çok büyükleri övmek
üzere yazılan nazım.

Kâhil: Yaşlı, ihtiyar, tembel.

Katî: Kesin, tereddüdsüz.

Katrât: Katreler.

Kavîm: Doğru, dürüst, kıvamında.

Kavm: Millet, ırk.

Kâzım: Öfkesini, hırsını yenen.

Ke's: İçi dolu kap, çanak, kadeh, bardak, şarap dolu bardak.

Kebir: Büyük, ulu.

Kebş: Koç.

Kefâ: Kifayet eder, yeterli.

Keff-i yed: El çekme.

Kehl: Göze sürme çekme.

Kelâm-ı ârif-i dâna: Kâmil insanların sözü.

Kelb-i akûr: Isıran, azgın köpek.

Kellim: Arapçada söyle anlamında bir emir kipi.

Kemâkân: Eskisi gibi, önceden olduğu gibi.

Kemâl-âdemî: İnsanın olgunluğu.

Kemâl-ı âher: Başka kemal.

Kemâl-ı tasfiyye: Temizlenme kemali, olgunluğu.

Kemend: İlmek, düğüm, düşman boynuna veya yükseğe atılan ip.

Kemter: Aşağıda bulunan, alçak, itibarsız.

Kemter: Daha aşağı, aşağıda bulunan, hakir, itibarsız.

Kenz: Hazine.

Kerb (ç. Kerbiyyât) : Tasa, keder, kaygı.

Kerrâr: Düşman üstüne döne döne hücum etmek. Hz. Ali'nin lakabı,
Hayder-i Kerrâr.

Kes: Kimse, kişi.

Kesb: Kazanma, elde teme.

Kesr: Kıрма, kırış.

Kesret: Çokluk. Tas. Dünya alemi.

Keşf: Allah tarafından ilham olunma.

Keşf-i esrârât: Sırların keşfi.

Ketb: Yazılma.

Ketebehu: Onu yazdı.

Ketm: Gizleme.

Kevkeb (ç. Kevâkib): Yıldız.

Keyd: Hile, oyun, dolap.

Kıbâb: Kubbeler.

Kıptî: Kıbt soyundan ,çingene.

Kıraat: Okuma.

Kıtâl: Savaş, harp.

Kıyâm: Namazda ayakta durma.

Kıbrît-i ahmer: Kırmızı kükürt; simya iliminde toprağı altın yapmaya yararayan müeessir madde.

Kîl: Toprak.

Kilk: Kamış kalem.

Kise: Kese, cüzdan.

Keşti: Gemi.

Kişver: Memleket, ülke.

Kişver-i rûm: Rum ülkesi.

Küdek-meniş: Çocuk huylu.

Kudûm: Gelme, geliş..

Kudûm: Uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; Ayak basma.

Kûh: Dağ.

Kûh-ı kâf: Kaf dağı.

Kurb: Yakınlık, yakın olma.

Kurbet-i Hakk: Allah'a yakınlık.

Kurretü'l-ayn: Göz nûru.

Kût: Yaşamak için yenilen şey, yiyecek.

Kûtâh, kûteh: Kısa, boysuz.

Kutb(ç. Aktâb): Dönen bir çarkın aksi. Bir tarikatın büyüğü(Gavsten sonra gelir.)

Kutbu'l-alemeyn: İki dünyanın kutbu.

Kutb-ı Kevneyn: İki âlemin kutbu.

Kutub (ç. Aktâb): En büyük veli. Her zaman Allah'ın nazar kıldığı yer olan tek kişi.

Kûze: Bardak, tas, çanak.

Kübrâ: Büyük.

Küffâr: Kâfirler.

Kühl-i mâ zâğa'l-basar: 30-50 yaş arasında bulunan kimseler.

Kümmel: Kâmiller.

Künh: Bir şeyin aslı, hakikati, özü.

Künte: Sen oldun.

Kürsî: Arş-ı a'zam'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfûz'un bulunduğu yer.

Küşîgir: Güreş tutan, pehlivan.

L

Lâ silm: Barış yok.

Lâ tetrud fi şeyhûhati: İhtiyarlığında beni reddetme.

Lâ ya'kıl: Akılsız, anlamadan.

Lâ: Nefy ve isbât olarak kabul edilen Lâilâhe İllallah kelimesinin baş hecesi. Yok anlamına gelir.

La'l- yâkût: Kıymetli bir taş, greana taşı, seylan taşı.

La'l: Kırmızı, al.

La'l-i Bedehşân: Bedehşan Yakutu.

La'netullahi aleyhim: Allah'ın laneti onların üzerine olsun.

Lâbüdd: Lazım, gerekli, gerek.

Lâhûtî: Ulûhiyyet makamına ait.

Laklaka-i maklata: Lakırtı, makırtı.

Lâl: Dilsiz.

La-mekân: Mekansız, yersiz.

Lâne: Yuva.

Lâyık-sezâ: Yaraşır, yakışır yolda.

Leb: Dudak.

Leb-â-leb: Dudak dudağa.

Ledün: Allah yanı. İlm-i ledün: Allah'ın sırlarına ait manevî bilgi.

Lehs: Dili dışarı çıkma, nefesi kesilme.

Lehv: Oyun, eğlence, faydasız iş.

Lem yezel: Ezeli.

Leng: Topal, aksak.

Leşker: Asker.

Levâzım: Lazım olan şeyler, yaşamak için gerekli şeyler.

Levh: Yassı, düz, üzerine resim yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

Levh-i mahfûz: Allah tarafından taktir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha; ilm-i ilâhi.

Leyl ü nehâr: Gece-gündüz.

Lezzât: Lezzetler..

Libâs: Elbise.

Lienne ceddeke'l-ulâ: Çünkü senin soyun yücedir.

Lîk: Lakin, ama, fakat, ancak.

Likâî'l-Müheymin: Müheymin olan Allah'la karşılaştı.

Livâ: Sancak.

Liyâkat: Layık olma, değerlilik.

Lü'lü: İnci.

Lübb: Öz, gönül.

Lübeb: Özler.

Lücce: Engin su.

M

Mâ: Su.

Ma'kulât: Akıl uygun bulduğu, akıl ile bilinen şeyler.

Ma'sûk: Kendisine âşık olunan, sevgili.

Maâdin: Madenler.

Mâcid: Şan ve şeref sahibi olan kimse.

Mâder: Anne.

Mağbûn: Şaşkın, şaşırılmış.

Mağfûr: Bağışlanan.

- Mağrib: Batı.
Mâh: Ay, kamer.
Mahbes: Cezaevi, hapishane.
Mahbûb Sevgili, aziz.
Mahbûb-ı Yezdân: Allah'ın sevgilisi.
Mahdûm: Oğul, evlat, hizmet edene nispetele efendi veya hanım.
Mâh-ı tâbân: Parlayıcı, parlak ay.
Mahkiyyât: Anlatımlar, hikayeler.
Mahkûr: Hakir, aşâğılık.
Mahmûde: Övülmeye değer.
Mahmûl-ı emânet: Emanet yüklenmiş, üstüne almış.
Mahrem: Gizli, herkese söylenmeyen.
Mahrem-i sırr-ı Hüdü: Allah'ın sırrını açtığı kimse.
Mahrûm: Bahtsız, nasipsiz.
Mahşer: Haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyamet günü ölülerin toplanacakları yer. Çok kalabalık.
Mahv: Yok etme ortadan kaldırma. Beşerî noksanlıklardan kurtulma hali.
Mahv-İsbât: Silmek-tesbit etmek, yok etmek-var kılmak. Bir şeyin, izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması. Yüksek makamlardaki kullarını Hakk kendine çeker, onların nefslerini yok eder, onları kendi katında var kılar.
Mahz: Su katılmamış, halis süt. Halis, katkısız.
Mahzen-i ilm-i ledün: Gizli ilmin mekanı.
Mahzen-i sırr-ı Ali: Hz. Ali nurunun mekanı.
Mâil: Meyleden, yönelen.
Mâil-i dünya: Dünyaya meyletme.
Makâl: Söz, lakırtı, söyleme, söyleyiş.
Makâmât: Makamlar.
Makâm-ı kurb-ı Hakk: Hakk'a yakınlık makamı.
Makarr: Yerleşme.
Makhûr: Kahrolmuş, mağlubolmuş, bozguna uğratılmış..
Makhûr: Kahrolmuş.
Maksûd: Maksat, kasdolunan.
Maksûdât: Amaçlar.
Maksumât: Taksimatlar, paylar.

- Makşûrât: Kışrlar, kabuklar.
Mâl-ı tîb: İyi, güzel, hoş giden mal.
Mânend: Benzer, eş.
Manzûrât: Görünenler, görülmüşler.
Mâr: Yılan.
Mâ-râ-nev: Yeni olan.
Mâsivâ: Allah'tan gayri her şey.
Masnûât: San'atla yapılmış şeyler.
Maşrık: Doğu.
Maşrık-ı nûr-ı Muhammed: Muhammed nurunun doğduğu yer.
Mât: Satranç oyununda yenilme.
Matlab: Meram, maksat, istek.
Matrûhât: Tarh edilmişler, çıkarılmışlar.
Mâye: Maya, öz.
Mazarrat: Zarar, ziyan, zarar verme.
Mazhar: Nail olma, şereflenme.
Mazhar-ı ilm-i tenvî: Kalp ilminin mazharı.
Mazhar-ı lanet: lanete uğramış.
Me'kûlât: Yenilecek şeyler.
Meâl: Netice, kavram, mefhum, anlam.
Meânî: Mânâlar, anlamlar.
Mebde': Evvel, başlangıç, prensip, ilk unsur; ilmin ilk kısmı.
Mebşûr: Yüzü ve vücudu güzel yaratılmış olan.
Mecrûh: Yaralı.
Mecûsî: Ateşe tapan, mecus dinine mensup.
Medâyin: Şehirler.
Meded: Yardım, imdat.
Medhûş: Dehşete uğramış, şaşırılmış.
Medîne (ç. Medâyin) : Şehir.
Medlûlât: Deliller.
Mefhûm: Anlaşılmış. Sözdən çıkan mânâ, kavram.
Mefrûş: Döşenmiş.
Mehîb: Heybetli, azametli, korkunç. Aslan.
Mekr: Hile.

Mektûb-ı hafî: Gizli mektup.

Melâike: Melekler.

Melah: Çekirge. Pây-ı melah, bir karıncanın Hz. Süleymân'a götürdüğü armağandır ki eski edebiyatımızda "çam sakızı çoban armağanı" atasözünün yerine kullanılır.

Melâlet: Usanç, usanma, bıkmama. Sıkılma, sıkıntı.

Melâmet: Ayıplama, kınama, azarlama, çıkışma.

Melâmetiyye: Zikir, fikir, husûsî giyiniş, tekke gibi merasimleri kabul etmeyen bir tarikat, neşve.

Melce: Yer, sığmak.

Meled: Gençlik, tazelik.

Melîl: Melûl, boynu bükük.

Melûl: Melâlli, usanmış, bezmiş, bıkmış.

Memât: Ölüm.

Memlû: Dolu.

Menâhî: Yasaklar.

Menfûr: Nefret edilen.

Menkulât: Ağızdan ağıza duyulan bilinen şeyler.Hadis,tefsir bilgileri.

Menkûş: Nakşedilmiş.

Menzil (ç.Menâzil) : Yollardaki konak yeri, ev, bir günlük yol, konak. Astr. benâtünna'ş yıldızı.

Menzil: Yollardaki konak yeri.Ev.

Menzil-i kutb: Kutbun derecesine ulaşma.

Menzil-i vuslat: Vuslat yeri.

Merâm: İstek, maksat, niyet.

Merd-i hâh: Yiğitliği, cömertliği isteyen.

Merd-i merdân-ı zemîn: Yeryüzünün yiğitlerinin yiğidi.

Merd-i meydân: Meydanın yiğidi.

Merdiyyât: Mertlikler,yiğitlikler.

Merdûd: Redd olunmuş, kovulmuş.

Merdûd-ı tarikat: Tarikat dışı.

Merih: Dünya'dan sonra güneşe en yakın olan gezegen, Mars.

Mersiye: Ağıt. Birinin ölümü üzerine duyulan teessürü anlatmak için yazılan manzûme.

Merzûk: Rızıklanmış, rızık verilmiş.

Mes'ûd: Mutlu.

Mesâcid: Mescitler.

Mesâil: Meseleler, kanılar.

Mesârr: Sevinçler, zevkler.

Mesihâ: Hz. İsa'nın adlarından biri.

Mesrûr-ı mûk: Göz pınarının sevinci.

Mess: Yapışma, değme, dokunma, meydana gelme.

Mest: Sarhoş.

Mest-i lâ ya'kil: Akledilmeyen sarhoşluk.

Meşamm: Burun, koku alacak yer.

Meşrûât: Kanuna, yasaya uygun şey.

Mevcûdât: Var olan şeyler, mahlûklar

Mevkuf: Ait, bağlı, vakfedilmiş.

Mevlûdât: Muayyen bir zaman içinde doğanlar.

Mevzûât: Bahsolunan maddeler, kanun, tüzük, kararnâme.

Mey: Şarap.

Meygede: Meyhane.

Meyhane: Şarap, içki içilen yer.

Mezheb (ç. Mezâhib): Yol, tarz, gidiş.

Mezmûme: Yerilmeye değer.

Mikrâz: Makas.

Mısır: Mısır şehri. Mısırdaki Kahire şehri.

Mi'yar: Ölçü, kıstas.

Micmer: Buhurdan, içinde tütsü yakılan şey.

Miftâh: Anahtar.

Miğ: Kara bulut. Duman, sis.

Mihmân: Misafir.

Mihr: Güneş.

Mihrâb: Camilerde yönelinen taraftaki bulunan ve imamlık edene ayrılmış oyuk, girintili yer. Mec. Ümit bağlanan yer. Mec. Sevgilinin kaşları.

Milh: Tuz.

Min efkar-i fukarâik: Fukaraların fukarasından.

Min firkatî'n-nâciyyeti: Kurtulanların fırkasından.

Min: -den, -dan.

Mînâ: Şarap şişesi, şişe, cam.

Mine'l-kalb İle'l-kalb: Kalpten kalbe.

Minke: Senden

Mîr: Amir, baş, kumandan.

Mir'ât: Ayna.

Mir'ât-ı meşhûdât: Görünenlerin aynası.

Mir'ât-ı zât: Zâtın aynası.

Misbâh: Lamba.

Misl-i hâzâ: Bunun gibi.

Mîz: sofrâ, misafir, kanık, temiz

Mû(y): Kıl.

Muaaccel: Ta'cil, olunmuş, acele edilmiş.

Muallâ: Yüce, yüksek.

Muarrâ: Çıplak, soyulmuş.

Muattar: Itırlı, güzel kokulu.

Muâviye: Emevî devletinin ilk hükümdârı olup, Hind'in ve Ebû Süfyân'ın oğludur. Peygamberimiz'in kayın biraderi ve vahy kâtibidir.

Mudill: Allah'ın 99 isminden biri. Dalâlete düşüren, saptıran anlamındadır.

Muharrem: Ay takviminin birinci ayı, (Müslümanlıktan önce bu ayda savaş haram olduğu için muharrem adı verilmiştir. Bu ayın ilk on gününde, Kerbelâ vak'asının yıldönümü olarak matem yapılır ve anıncu günü de aşure pişirilir.)

Muharrer: Yazılmış, yazılı.

Muhassal: Tahsil olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş.

Muhbir: Haber veren.

Muhib: Seven, sevici.

Muhît: İhata eden, etrafını çeviren.

Muhtâl: Kibirli, büyüklük taslayan.

Muhter-i ferzend-i Hayder: Hz.Ali'nin seçkin oğlu.

Mukallid: Taklit eden.

Mukarreb: Yaklaşmış.

Mûnis: Cana yakın, sevimli.

Muntazır: Bekleyen.

Mûr: Karınca.

- Murdâr: Kirli, pis.
Murg: Kuş.
Mûr-veş: Karınca gibi.
Musaffâ: Tasfiye edilmiş, süzölmüş, yabancı maddelerden arındırılmış.
Musattar: Yazılmış.
Musavver: Tasvirli, tasarlanmış.
Mûşt: Avuç, bir avuç, yumruk.
Mutâbık: Uyan, uygun (birbirine).
Mutrib-âsâ: Şarkı okuyan.
Muttasil: Ardarda, peşpeşe.
Muvahhid: Allah'ı birliğine inanan.
Müberrâ: Beri olma.
Mübîn: Açık, besbelli.
Müctebâ: Seçilmiş, seçkin.
Müdâm: Dâimi, devamlı.
Müdâvim: Devam eden.
Müfâd: Anlam, mana.
Müfred: Tek, bir.
Müjgân: Kirpik, kirpikler.
Mülâkî: Buluşan, kavuşan, görüşen.
Mülâzım: Bir yere veya bir kimseye sarılıp ayrılmayan.
Mülevves: Kirli, pis.
Mülhem: İlham olunan.
Mülhid: Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.
Mümâsil: Benzeyen, andıran.
Münâcât: Allah'a dua etme, yalvarma. Allah'a dua mevzulu manzûme.
Münâfık: İki yüzlü, içi başka, dışı başka.
Münâfık: İki yüzlü, mürâî.
Münfehim: Anlaşılma.
Münîf: Yüce, ulu, büyük.
Münkerât: Şeriatça yapılması yasaklanan şeyler.
Münkir: İnkâr eden, kabul etmeyen.
Münş: Yapma, yapış.
Mürâî: Münafık, ikiyüzlü.

- Mürde: Ölü.
Mürekkab: İki yada daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen
Mürfa': Ref' edilmiş, kaldırılmış.
Mürîd-i hâs: Gerçek mürit.
Mürîd-i mutlak: Kayıtsız, şartsız mürit.
Mürşid: İrşad eden, doğru yolu gösteren tarikat piri.
Mürşid-i kâmil: Hakk'a kavuşmuş, fenâfillah'a ulaşmış.
Mürşid-i râh-ı Hudâ: Hak yolunun rehberi.
Mürtâd: Reddolanmış.
Mürûr: Geçme, bir yandan girip öbür yandan çıkma, geçip gitme.
Mürüvvet: Cömertlik, iyilikseverlik, mertlik, yiğitlik.
Müselsel: Silsile yoluyla.
Müselsel: Zincirleme, ardı ardına
Müsemmâ: İsimlendirilmiş
Müsteân: Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen. (Allah'ın sıfatlarından biri).
Müşevvik: Şevk ve gayrete getiren
Müşg: Misk.
Müşkilât: Güçlükler, zorluklar.
Müşrik: Allah'a ortak koşan.
Müşteri: Sakıt, Erendiz, Mars, Jüpiter.
Müteâl: Yüksek, yüce.
Müyesser: Kolaylı olan.
Müzdâd: Ziyadeleşmiş, artmış.
Müzeyyen: Tezyin edilmiş, süslü.

N

- Nâçâr: Çaresiz, ister istemez, zorunda kalmış.
Nâdân: Bilmez, nobran, kaba, terbiyesi kıt.
Nâfi: Yardımcı ve faydalı olan.
Nâgâh: Vakitsiz, ansızın.
Nâgehân: Ansızın, birden bire.
Nahl: Hurma.

- Nahnu: Biz.
Nâim: Bollukta yaşayış, Cennet'in bir kısmı.
Nâim: Uyuyan.
Nakd: Akçe, maden para, Para olarak bulunan servet.
Nâkıd: Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran.
Nâkıs: Noksan, eksik.
Nakīb-nükebâ: Gayb erenlerinden olup, sayıları üçyüzdür.
Nâkir: İnkâr eden, nankör.
Nâlân: İnleyen, inleyici.
Nâle: İleme.
Nâm-ı mahbûb-ı Hudâ: Allah'ın sevgilisi Muhammed'in adı.
Nâmûsu'l-ekber: Cebrâil.
Nân: Ekmek.
Nâ-puhte: Pişmemiş, çiy.
Nâr: Ateş.
Nâr-ı cahîm: Cehennem ateşi.
Nâs: İnsanlar.
Nasârî: Hristiyanlık dinine mensup.
Nâ-şâd: Hüzünlü, gamlı, kederli.
Nây: Ney.
Nâzımu'l-beyt: Beytin şâiri.
Nazm: Vezinli, kafiyeli söz.
Nebât: Bitki.
Nebatât: Bitkiler.
Nebr: Yükselme çıkarma, kaldırma, yükseltme; sesi yükseltme, çığlık atma.
Nebrî: Bulutsal.
Necât: Kurtuluş.
Necîb: Gayb erenlerinden olup, sayıları kırktır.
Nef'i: Çıkar ile ilgili; faydacı.
Nef'ıyyât: Faydalar.
Nefha: Güzel koku. Bir esim yel, rüzgarın bir kere esmesi. Üfürük, nefes üfürme.
Nefy: Sürme, sürgün.
Nehy-i Münker: Kötülüğü yasaklama

Nercû: Umarız.

Nesîmî: Nesim ile, hafif ve latif esen rüzgârla ilgili.

Nesîmî: XIV. Asrın büyük Türk şairlerinden olup Hurûfî akidesindedir. Rivâyete göre Bağdat'ın Nesim kasabasında doğduğu için Nesîmî mahlasını almıştır. Şerîata aykırı söz ve hareketlerinden dolayı şeriat ulemâsı tarafından 1417-1418'de Halep'te derisi yüzülerek öldürülmüştür.

Nesl-i nebiyyi'l-emân: Eman verilmiş Nebi'nin nesli, soyu.

Nesl-i pâk-ı Hayderî: Hz. Ali'nin soyundan gelen pak nesil.

Nesrîn: Yaban gülü, Ağustos gülü, mısır gülü, Van gülü.

Neşter: Hekim bıçağı.

Nevâ: Ses, seda, makam.

Nev-be-nev: Yeniden yeniye, tazedden tazeye.

Nevbet: Nöbet, sıra sıra görülen iş.

Nevbet-i fâk: Fakirlik nöbeti.

Nevvâr: Nurlu aydın.

Nevvir: Arapçada aydınlat anlamında dua kipi.

Nigâh: Bakış, bakma.

Nigâr: Resim, resim gibi güzel sevgili.

Nihâl: Taze, düzgün, fidan.

Nihân: Gizli, açık olmayan.

Nik: Güzel, iyi, hoş.

Nikâb: Peçe, yüz örtüsü.

Ni-kıraat: Kiraatsız, okumadan.

Nîm: Yarı, yarım.

Nirân: Ateş.

Niş: İğne, diken, zehir.

Nişîn: Oturma, oturmuş.

Niyâm: Kın, kılıç kını; kılıf.

Nûr-ı dîde-i uşşâk: Âşıkların gönüllerinin ışığı.

Nûr-ı vâhid: Tek nur, ışık.

Nush: Nasihat, öğüt.

-nûş: İçen, içici manalarıyla kelimelere takılan ek.

Nûş: İçmek.

Nûş: Tatlı, bal, içki, iştret.

Nutk-ı pîr: Pir'in sözü.

Nücûm: Yıldızlar.
Nüşa-i kübrâ: Âlem, dünya.
Nüşûr: Neşretme, dağıtma.
Nüzûl: Aşağı inme, konaklama.

O-P

Od: Ateş.
Pâk: Temiz, saf.
Pâk-ı nesliyyât: Nesillerin temizi.
Pârsâ: Sofu, dine bağlıkimse. Temiz, namuslu kimse.
Pâsbân: Gözetici, bekçi.
Pây-best: Ayağı bağlı, hareketsiz.
Penâh: Sığınma, sığınılacak yer.
Penç: Beş(sayı).
Pend: Öğüt, nasihat.
Pertev: Işık, parlaklık, yalım.
Perrân: Uçan, uçucu.
Pervâne: Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek, fırıldak, çark. Haberçi, kılavuz.
Pervâz: Uçma, uçuş.
Perverdîgâr: Allah.
Pes: Öyleyse, sonuç olarak.
Pesend: “Beğenen, beğenmiş” anlamında birleşik kelimeler yapar. Beğenme, seçme.
Peşt: Arkasında, ardında.
Peyâm: Haber.
Peyâm-ı Hayy-ı Yezdânî: Diri ve canlı olan Hakk’ın haberi.
Peydâ u nihân: Aşık ve gizli.
Peyderpey: Ardarda.
Peygam: Haber.
Peykan: Ucu sivri demir.
Peymâne: Ölçek, büyük şarap kadehi.
Pinhân: Gizli.
Pîr: Eren, veli, evliya.

Pîrân: Ulular, erenler.

Pîşgâh: Ön.

Pîşkeş: Peşkeş, hediye, armağan.

Pişvâ: Reis, başkan, kendisilen uyulan.

Pişvâ-yımü'minin: Mü'minlerin reisi.

Pûş: Örtü.

Pür: Dolu, çok fazla, sahip, malik.

R

Ra'şe-dâr: Titreyen, ürken.

Râbi' Aşer: Ondördüncü.

Râbi': Dördüncü.

Rabt: Bağ, bağlama.

Racîm: Kovulmuş.

Rafeekellahu: Allah seni yüceltti.

Râgıb: İsteyen, istekli.

Râh- dalâlet: Sapıklık yolu.

Râh (reh): Yol, tarik.

Râhatu'l-ervâh: Ruhların rahatı.

Râh-ı aşk: Aşk yolu.

Râh-ı dalâlet: Sapıklık yolu.

Râh-ı ginâ: Zenginlik, bolluk yolu.

Râh-ı müstakîm: Dosdoğru yol.

Râh-ı tezvîrât: Yalan, dolanlar yolu.

Rahmeten li'l-âlemin: Alemlere rahmet olarak .

Rahş: Gösterişli, yürük, güzel.

Râkib: Binen, binici.

Râm: İtaat eden, boyun eğen.

Râ-rû-yı şefâat: Şefaath yüzüyle.

Râst: Doğru. Reh-i rast; doğru yol.

Rast: müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Dört numaralı basit makamı olan rast, rast beşlisi ile rast dörtlüsünden oluşur.

Ravza: Ağacı, çayırı, çimeni bol yer, bahçe.

Râz: Sır, gizlenen şey.

Recâ: Ümit.

Recâmend: Ümitli, istekli, dilekli olma.

Recâu'l-müstemedîn: Sana rica edip dayananların.

Ref': Yukarı kaldırma, hükümsüz bırakma.

Reft: Gitme, gidiş.

Reftâr: Gidiş, salınarak yürüyüş.

Rehâ: Kurtulma, kurtuluş.

Rehnümâ: Yolgösteren, kılavuz, rehber.

Reisü'z-zâlimîn: Zâlimlerin başı.

Rekbedâr-ı lâin: Lanetlenmiş süvari.

Remz: İşaret, işaretle anlatma.

Resid: Yetiştirdi, erişti.

Resûl-ı Kibriyâ: Hz. Peygamber.

Revâ: Yakışır, uygun, yerinde.

Revâfız: Bırakılanlar, salıverilenler.

Revân: Yürüyen, giden, akan.

Reyn: Şüphe.

Reyyân: Suya kanmış.

Rezzâk: Rızık veren.

Rıkk: Kulluk, kölelik.

Ribât: Bağ, ip, sağlam yapı, konak, han, tekke.

Ric'at: Geri dönme, gerileme, geri kaçma, çekilme.

Rif'at: Yükseklik, yücelik, büyük rütbe.

Rih: Rüzgâr.

Rind: Kalender, aldırıışsız.

Riş: Yara, yaralı.

Rişâd: İrşâd.

Riyâzet: Nefsi kırma, dünya lezzetlerinden sakınma, perhizle kanaatle yaşama.

Rû(y): Yüz, çehre.

Rû-be-rû: Yüzyüze.

Rubûbiyet: Rablık, ilahlık.

Rûh (ç. ervâh): Can, hayatın özü.

Rûhânî: Ruhlar alemine ait.
Ruhsâr: Yanak, yüz, çehre.
Rûhu'l-kuds: Cebrâil.
Rumûzât: Remizler, semboller, işaretler..
Rûşen: Aydın, parlak.
Rûz u şeb: Gündüz-gece.
Rûz-ı mahşer: Hesap günü, âhiret.
Rûz-i cezâ: Kıyamet günü, ahiret.
Rû'yet: Görme, bakma, görülme.
Rüsûm: Usûl, merasim.
Rüsâvâ: Rezil, itibarsız, haysiyetsiz.

S

Sa'y: İş, çalışma.
Sabâ: Gün doğusundan hafif esen rüzgâr.
Sâbık: Geçici, geçen, geçmiş.
Sâbî': Yedinci.
Sâcid: Secde eden.
Sad: Yüz (sayı).
Sadâ: Ses.
Sade: Sedef, inci kabuğu.
Sâdis Aşer: On altıncı.
Sâdis: Altıncı.
Sadr: Göğüs.
Safâyâb: Safalanmış, safa bulmuş.
Sâgar: Kadeh, içki bardağı.
Sağir: Küçük.
Sâhibe'l-vedâd: Sevgi, dostluk sahibi.
Sâhibe'l-vefâd: Elçilerin sâhibi.
Sâhib-i bâl: Gönül sahibi.
Sâhib-i seyf-i heybet: Heybet kılıcının sahibi.
Sâhibu'l-hulki'l-hamîd: Güzel huyların sahibi.
Sahn (ç. sıhân): Orta, meydan, aralık.

Sahy: Ayıklık kendinde olma hali. Hislerini yitiren, kendinden geçen arifin kendine gelmesi.

Sâid: Mutlu, uğurlu.

Sâil: İsteyen.

Sâim: Oruç tutan.

Sakâmet: Sakimlik, bozukluk, noksanlık, sakatlık; yanlışlık.

Sâkî: Su veren, su dağıtan. Kadeh, içki sunan. İnsan ruhuna Allah'ın sevgisi. Allah nuru saçan kimse.

Sâl (ç.Sâlât) : Yıl,sene.

Salâ: Meydan okuma. Tas. Mevlevilerde "can"ları namaza, yemeğe, mukabeleye çağırma.

Sâlâr: Başkumandan, başbuğ.

Salât: Hz. Peygamber'e ve O'nun soyundan gelenlere okunan dua.

Salât-ı mağrib: Akşam namazı.

Salâvât: Hz. Peygamber ve O'nun soyundan gelenlere okunan dua.

Salâvât-ı medh: Övgü duaları.

Sâlifin: Selefler, geçmiştekiler.

Sâlik (sulûk): Bir yola giren, bir yolda giden, bir tarikata girmiş bulunan.

Sâlis Aşer: On üçüncü.

Sâlis: Üçüncü.

Sâlûs: Riyâkâr, ikiyüzlü, münafık.

Sâmin: Sekizinci.

Sâmit: Susan, konuşmayan.

Sanem: Put.

Sânî Aşer: On ikinci.

Sânî: İkinci.

Savb: Tarfa, yön, cihet.

Savm: Oruç.

Savt: Ses.

Sayd: Avlanma.

Sâye: Gölge.

Sayyâd: Avcı.

Sâz: Kuvvet, kudret.

Seb'in ve elf âmât: Yetmiş bin sene.

- Sebât: Yerinde durma, kararından vazgeçmeme.
Sebilâ: Yol, büyük cadde, sebil, su dağıtılan yer.
Sebûkbâr: Yüğü hafif; eşyası az olan.
Sehî: Eli açık, cömert.
Sekr: Sarhoşluk, mestlik.
Sekrân: Sarhoş.
Selef: Bir işte, bir vazifede birinden önce bulunmuş kimse.
Semâ': İşitme, duyma. Mevlevî âyinlerinde tarikat mensuplarının cezbe haliyle ayakta dönmesi.
Semâh: Cömertlik.
Semâr: Meyve.
Semâvât: Gökler.
Sem: Zehir, ağı.
Semmeytenî: Beni isimlendirdin.
Senâ: Övme, övüş, medh.
Senâ-ver: Medheden, öven.
Seng: Taş.
Ser-â-pâ: Baştan başa, tüm, hep.
Ser-â-ser: Baştan başa, büsbütün.
Serdar-ı şehîd-i Kerbelâ: Kerbela şehitlerinin başı.
Sergerdân: Başı dönen, sersem, şaşkın.
Serpâ: Baştan başa. Bkz. Ser-â-pâ, ser-tâ-ser.
Ser-şâr: Ağzına kadar dolu, taşkın.
Ser-tâ-ser (ser-â-ser): Baştan başa, büsbütün.
Serv: Servi, selvi.
Serverân-ı râh-ı Hak: Hak yolunun büyüklerinden.
Seyf: Kılıç.
Seyyide's-sâdât: Efendilerin efendisi.
Seyyidü'l-kevneyn: İki dünyanın efendisi.
Sezâ: Münasip, uygun.
Sıdk: Doğruluk.
Sırât: Yol.
Sırr-ı mermûzât: Rumuzların sırrı.
Sıyâm: Oruç.

- Sicn: Hapishane.
Sim: Gümüş.
Simâ': Dinleme, kulak verme.
Simât: Sofra, yemek masası.
Sinîn: Seneler, yıllar.
Sîret: Bir kimsenin iç hali, tavrı, ahlâkı, hal tercümesi.
Sivâ: Başka, gayri.
Su'bân: Büyük yılan, ejderha.
Subh u mesâ: Sabah-akşam.
Sûd: Fayda, kâr, kazanç.
Sûdî: Sevdalı.
Sudûr: Ortaya çıkma.
Suğrâ: Küçük.
Suhan: Söz, kavı, kelâm.
Sûk: Çarşı, Pazar.
Sulb: Zürriyet, soy.
Sûretâ: Sureten, görünüşte.
Sûret-i ağnâm: Koyun görünüşünde.
Surûr-ı guzât: Gazilerin sevinçleri.
Sûzân: Yakan, yakıcı, yanan, yanıcı.
Suzîş: Yakma, yanma, hareket, yürek yanması, büyük acı, keder.
Süfliyyât: Alçaklıklar, bayağılıklar.
Sükkân: Sakinler, oturanlar.
Süllâk: Sulûk edenler.
Sülûk: Bir yola girme, yol tutma, bir tarikata intisâb etme.
Sülviyyât: Gönül rahatlığı, iç huzuru.
Süradık: Büyük pâdişâh çadırı, saray perdesi.
Süst: Gevşek, sülpük, tembel.
Süvâr: Ata binen.

Ş

- Şâbb: Genç, delikanlı.
Şâd: Sevinçli, mesrûr.

- Şâd-mân: Sevinçli.
Şâfi: Şefaata eden.
Şâhen-şâhi: Ulu padişahlık, yüce hükümdarlık.
Şâh-1 erbâb-1 keşf: Keşf ehlinin sultanı.
Şâh-1 iklim-i velâyet: Velilik ülkesinin sultanı.
Şâh-1 mazlumân: Ezilmişlerin şahı.
Şâh-1 merdân: Yiğitler şahı.
Şâh-1 ulâ: Birinci padişah, kral.
Şakî: Bahtsız, fenâ hareketli, haylaz, habis, haydut.
Şâm: Akşam.
Şarâb: İçilecek şey, şarap, mey, hamr.
Şât: Büyük nehir.
Şeb: Gece.
Şebâbi: Gençlik halinde.
Şefî' -i müznib-i ussât: Günahkârların isyankârların şefaataçısı.
Şefî'ul-ussât: Günahkârların şefaataçısı
Şehâdet: Şehitlik, şehit olma.
Şehbâz: Bir cins iri ve beyaz doğan. Yiğit şanlı, gösterişli.
Şeh-i haberu'l-ahzâb: Ahzâb haberinin şahı.
Şehvâr: Şâha, hükümdara yakışacak surette. İri ve iyi cins inci.
Şem': Balmumu, mum. Sevgili.
Şemme: Koku.
Şems: Güneş.
Şermin: Utangaç.
Şeş: Altı (sayı).
Şetm: Sövme, sövüp sayma.
Şeydâ: Çılgın, düşkün, divâne, aşktan sarhoş olmuş.
Şeyh (ç. Şuyûh): Mürşid, kâmil insan. Bir tekke yada zaviyede reislik eden müritleri bulunan kimse.
Şeyhe'l-meşâyih: Şeyhlerin şeyhi.
Şifâh: Dudaklar.
Şikâr: Av, avlanma.
Şikenc: Büklüm, kıvrım, hile, oyun, aldatma, işkence.
Şikest: Kırılmış, kırık.

Şimr-i mel'ûn: Kerbelâ hadisesinde Hz. Hüseyin'in başını kesen mel'ûn.

Şinâver: Yüzen, yüzgeç.

Şîr: Arslan.

Şîr-i Hudâ: Allah'ı arslanı.

Şitâb: Çabukluk, sürat.

Şu'le: Alev, ateş alevi.

Şûh: Hareketlerinde serbest. Neşeli, şen, oynak (kadın).

Şukûfe: Çiçek.

Şûm: Kötü, çirkin.

Şûride: Karışık, perişan, âşık, tutkun.

Şurû': Başlama, başlayış.

T

Ta'birât: Tabirler, yorumlar.

Ta'dâd: Sayma; sayı. Birer birer söyleme, sayıp dökme; sayım.

Ta'n: Sövme, yeme.

Ta'rîfât: Tarifler, tanımlar.

Ta'zîmât: Hürmetler, saygılar.

Tab': Tabiat, huy, yaradılış.

Tabâyi': tabiatlar.

Tabl: Davul.

Tağâ: Haddi aşmış, günahlara dalmış.

Tahayyür: Hayran olma, hayrete düşme, şaşakalma, şaşırma.

Tahmîdât: Hamdetmeler, şükretmeler.

Tahrîr: Yazma, yazılma.

Tahsîr: Hasret bırakma, bırakılma.

Tahte: Arapça'da altında anlamında yön edatı.

Tahvîfât: Korkutmalar.

Tahvîl: Değiştirilme, çevrilme, döndürme.

Tâife: Topluluk.

Tâir: Uçan, uçucu.

Takayyüd: Bağlanma, bağlı olma.

Takdisât: Kutsallaştırmalar.

- Takviye: Kuvvetlendirme.
Takviyyât: Kuvvetlendirmeler.
Tâli': Tulû'eden, doğan.
Tâlîb: Bir tarikata girmeye istekli olan.
Tane-i hardal: Hardal tanesi.
Tanzîr: Benzetme, benzetilme, bir şiirin manaca, şekilce benzerini yapma.
Tarîk-i vuslat: Vuslat yolu.
Târmâr: Karmakarışık, dağınık, perişan.
Tasfiyyât: Saf kılmalar, kılınmalar.
Tâsi' Aşer: Ondokuzuncu.
Tâsi': Dokuzuncu.
Tasrîh: Açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme, belirtme, belirtilme.
Tasvîr-i hayvânât: Hayvanların suretleri.
Tathîr: Temizleme, paklama.
Tavîr: Hal, eda, gidiş, davranış.
Tavsîl: Ulaştırma, ulaştırılma, vardırma, vardırılma.
Tazarru': Kendini alçaltarak yalvarma.
Teâkub: Birbiri arkasında gitme, birbirini takibetme.
Tebâh: Bozuk, çürük, berbat, harap, yıkılmış, yıkıntı.
Tebâr: Asıl, soy.
Teb'e'yyet: Uyma.
Tebşîr: Müjde, muştı.
Tebşîr: Müjdeleme, sevindirme.
Tebyizât: Beyazlatmalar, ağartmalar.
Tecdîd-i ilbâs: Örtmenin yenilenmesi
Tecemmu': Toplanma, yığılma.
Techîdât: Yardımlar.
Tecrid: Soyma, açıkta bırakılma. Tas. Dünya ile ilgisini kesip Allah'a yönelme.
Tedkîkat: Tetkikler, inceden inceye araştırmalar, incelemeler.
Tefhîm: Anlaşılma.
Tefsîdât: Hararetler, yanmalar.
Teharrik: Hareket.

Tekâsül: Tembellik, atâlet.

Tekâzâ: Başa kakma, minnet, borçlunun alacaklıyı sıkıştırması.

Tekellüm: Konuşma.

Tekmîl: Kemâle erdirme, tamamlama.

Tekmîl-i kemâl: Kemale erme.

Tekrârât: Tekrarlar.

Tekrîmât: Saygı göstermeler.

Tekvînât: Var etmeler, yaratmalar.

Tekye: Tekke, dergâh.

Tekzîb: Yalanlama.

Telamiz: Öğrenci, talebe.

Temevvüc: Dalgalanma, dalgalı olma.

Temsilât: Temsiller, misaller.

Tenezzül: Alçalma, inme, aşağılama.

Teng: Dar, sıkıntılı (şey, yer).

Tennûr: Fırın, tandır.

Tenzilât: Nuzüller, inişler.

Terehhüm: Acıma, merhamet etme.

Terehhüm: Acıma.

Terfî'ât: Yükselmeler.

Terk: Bırakma, bırakılma, salıverme. Terk ü terk: Nesi nesi yok, herşeyini tarkedip Allah'a yönelme.

Tersâ: Hristiyân.

Teshîlât: Kolaylıklar.

Teshîr: Büyüleme, aldatma.

Teskîn: Sakin kılma, kılınma.

Teslîm-i şeyh: Şeyhe teslim olma.

Tesmîm: Zehirleme, zehirlenme.

Tesviyyât: Beraber olma, düz etme.

Teşmim: Koklama.

Teşne: Susamış.

Teşrîf: Şereflenendirme, şereflendirilme, şeref verme.

Teveccüh: Yönelme, doğrulma, yakınlık duyma, hoşlanma, sevgi.

Teyyâr: Dalga.

Tezevvüç: Evlenme.
Tezvicât: Evlendirme.
Tezyîn: Süsleme, süslendirme.
Tıfl: Çocuk.
Tiğ: Kılıç.
Tiğ-ı kudret: Kudret kılıcı.
Tire: Bulanık, kara, karanlık.
Tuffâh: Elma.
Tuğyân: Taşma, taşkınlık, azgınlık.
Tuhfe: Hediye.
Tül-ı emel: Hırs, tamah, tükenmez arzu.
Tulûât: Doğmalar, doğuşlar.
Tûti: Dudu, papağan cinsinden taklit yapan kuş.
Tûtiyâ: Sürme.

U

Ucb: Kendini beğenmişlik.
Uçmak: Cennet.
Udhiyye: Kuşluk vakti kesilen kurban. İd-ı udhiyye, kurban bayramı demektir.
Ukbâ: Ahiret, öbür dünya.
Ukde: Düşüm. Zor, karışık iş.
Ulvî: Yüce.
Ulyâ: Yüce, yüksek.
Unk: Boyun.
Uran: Vuran.
Urûc: Yükselme, ağma.
Usât: Günahkârlar, itaatsizler.
Uşşâk: Âşıklar.
Utarit: Arzıtilek (Merkür).
Uzlet: Bir köşeye çekilip kendi kendine yaşama, inziva.

Ü

- Üftâde: Düşmüş, düşkün, biçare.
Ümdüd lenâ bi-sırrıke: Bize sırrınla imdat eyle.
Ümem: Ümmetler.
Ümm: Anne.
Ümmü'l-ervâhât: Ruhların anası.
Üns: Alışıklık, alışma, alışkanlık.
Üryan: Çıplak.
Üstâd (ç. esâtiz): Hoca, öğretmen.

V

- V'atharekellâhu: Allah seni temiz kıldı.
Vâcid: Vucûda getiren, getirici, zengin.
Vâdi-i hizlân: Sefillik, zelillik vadisi.
Vahtet: Yalnızlık, teklik, birlik. Tas. Allah'a yakınlı, Allah'a ulaşma.
Vâhid: Tek, bir.
Vahy: Bir emrin veya bir fikrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
Valeh: İnleme, ağlama.
Vâris-i ilm-i Muhammed: Muhammedî ilmin mirasçısı.
Vatvat: Yarasa.
Ve'l-cûdi'l-vefi: Vefa ve cömertlik sahibi.
V'erşid ile's-sedâd: Bizi doğru yola ulaştır.
Vebâl: Şiddet, ağırlık, azap, günah.
Vech: Yüz, çehre.
Vefâ: Sözünde durma, sözünü yerine getirme.
Vefi: Tam, mükemmel.
Vefk-i dilhâh: İsteği gönlüne uygun.
Veğâ: Gürültü, kavga, savaş.
Velâyet: Velilik, ermişlik veya bunların hali, sıfatı.
Veled: Çocuk.
Verd-i ahmer: Kırmızı gül.

Verham: Arapçada acı, şefkat et anlamında bir dua kipi.

Vesiletünâ ilâ Resûlillâh ve ilellâh: Allah'a ve Resûl'üne vesilemizsin.

Vesvâs: Vesvese ile.

-veş: Farsça'da gibi anlamını veren bir benzetme edâtı.

Visâk: Bağ, rabita, antlaşma, kuvvetli yemin.

Visâl: Ulaşma, bitişme, sevgiliye kavuşma, vuslat.

Vuslat: Bir şeye ulaşma, yetişme, sevgiliye kavuşma.

Y

-yâb: "Bulucu, bulan, ele geçen" anlamına gelerek birleşik cümleler yapar.

Yâd: Hatırlama, anma.

Yahûdi: Hz. Yakup'un oğlu Yahuda'nın soyundan gelenler, İsrâiloğulları.

Yakîn: Sağlam bilgi, iyi ve kat'i olarak bilme.

Yârân: Dostlar.

Yâr-ı gâr: Mağara arkadaşı; Hz. Peygamber'le Mekke'den Medine'ye hicret eden, Hz. Ebubekir.

Yâr-ı istikbâl: Sevgiliyi karşılama.

Yed: El.

Yed-i beyzâ: Hz. Musa'nı Firavn'a karşı; mucize olarak ışıklı olarak görünen parlak eli.

Yek: Tek, bir.

Yeksân: Altüst olup yıkılma.

Yemîn: Sağ taraf.

Yemm-i ihsân: İhsan denizi.

Yenâbi' -i buhûr: Denizlerin kaynakları, çeşmeleri.

Yesâr: Sol taraf.

Yezdân: Zerdüşterde hayır İlâhı. Allah.

Yezîd: Emevî devletinin kurucusu olan Muâviye'nin oğlu.

Yühâ: Güneş.

Z

Zâğ: Karga.

Zâhid: Çok aşırı ibadete düşkün sofu.

Zâhid-i huşk: Kuru sofu.

Zâhir: Görünen, açık, meydanda, ortaya çıkma.

Zahmdâr: Yaralı.

Zâid: Artan, artıran, lüzumsuz, gereksiz.

Zâil: Sona eren, devamlı olmayan, geçen.

Zâkir: Zikeden, hatırlayan.

Zâlike'l-fadlû'l-azîm: İşte büyük fazilet.

Zamm: Ekleme, ilave etme.

Zâr: (Sesle) ağlayan, inleyen.

Zebân: Dil, lisan

Zebûn: Zayıf, güçsüz, aciz.

Zehâb: Gitme, bir düşünceye, fikre uyma.

Zemîn: Yer, yeryüzü.

Zemzem: Kâbe civarında meşhur kuyu

Zen: Kadın.

Zenb: Günah, suç, kabahat.

Zer: Altın.

Zerrâk: Mürâi, iki yüzlü.

Zerrât: Zerrelere.

Zevî r-reşâd: Manevi doğru yolu bulup giren.

Zevk-i keşf: İlâhî ilhâm ilmi.

Zevk-yâb: Zevk bulan, lezzetini, tadını alan.

Zill: Gölge.

Zındîk: Âhirete inanmayan, Allahsız.

Zibâ: Yakışıklı, güzel.

Zihî: Ne güzel, ne hoş!, bravo, aferin.

Zikr: Hatırlama, anma.

Zinde: Diri, yaşayan, canlı.

Zinnûreyn: Hz. Osman. (Hz. Peygamber'in iki kızını aldığı için bu lakap verilmiştir.)

Zîr: Alt, aşağı. Tiz perde. Sazın ince teli.

Zî-şân: Şan ve şeref sahibi.

Ziş: Çirkin.

Zulmet: Karanlık.

Zûr: Kuvvet, güç.

Zü'l-celâl: Celâl sahibi, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinden, ululuk.

Zübde: Öz.

Züccâc-ı ar: Haya, utanma şişesi.

Zühal: Sekendiz, Satürn gezegeni.

Zühre: Çobanyıldızı, çulpan, kervankıran, Venüs.

Zühûl: Düşmanlıklar, öçler.

Zükûr: Erkek.

Zülf: Saç.

Zülfikâr: Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatalı kılıç.

Zümre-i uşşâk: Âşıklar taifesi.

Zünnâr: Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

BİBLİYOGRAFYA

Abdurrahman Hibri, *Enîsu'l-Musâmirîn (Edirne Tarihi, 1360-1650)*, haz. Ratip Kazancıgil, Edirne Valiliği Yay., İstanbul 1999.

Abdülbâki, Muhammed Fuad, *Miftâhu Künûzi's-Sünne*, Lahor 1391 H.

_____, *Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Hadis, Kahire 1988.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu, Şeyh Şa'bânî Velî ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Velî Derneği Yay., Ankara 1991.

Abdülkerim Cili, *İnsânü'l-Kâmil fi Ma'rifeti'l-Evâhir ve'l-Evâil*, thk. Ebû Abdurrahman Salâh b. Muhammed, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1997.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs Amma İstehere Mine'l-Ahâdis Ala Elsinetin-Nâs*, c. I-II, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1408 (1988).

Adivar, A. Adnan, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1982, 4. Bsk.

Afîfî, Ebû'l-Alâ, *Tasavvuf (İslâm'da Ma'nevî Devrim)*, trc. H. İbrahim Kaçar-Murat Sülün, Risale Yay., İstanbul 1996.

Âgâh Efendi, Şeyh Yahya, *Mecmuâtü'z-Zarâif Sandukatü'l-Maârif*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar No: 2492.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c. I-X, Beyrut 1991.

Ahmed Rif'at Efendi, *Mir'âtu'l-Mekâsîd Fi Def'il-Mefâsîd*, İbrahim Efendi Matbaası, İstanbul 1293.

Akcıl, N. Çiçek, *Edirne Tekkeleri*, Edirne Valiliği Kültür Yay., İstanbul 2013.

Akgündüz, Ahmed, *Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba (Şeyh Hâmid-i Velî ve Neseb-i Âlisi)*, Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Yay., İstanbul 1992.

Aksoy, Hasan, *Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi* (Tenkidli Basım), Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1983.

Akün, Ömer Faruk, "Divân Edebiyatı", *DİA*, c. VI, s. 389-428.

Akkuş, Mehmet, "Hüsâmeddîn-i Uşşâkî", *SGAD*, c. VIII, s. 134-136.

_____, "Hüsâmeddîn Uşşâkî", *DİA*, s. XVIII, s. 515.

Algar, Hamid, "Nakşibendi Tarikatının Siyâsî Boyutları", *İlim ve Sanat Dergisi*, Sayı: 34 (Ocak 1993), s. 23-28.

_____, "Nakşibendi Tarikatının Tarihine Kısa Bir Bakış", *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 45, (Mart-Nisan 1997), s. 123-146.

_____, "Abdulhalik Gucduvânî", *DİA*, c. XIV, s. 169-171.

_____, *Nakşibendilik*, İnsan Yay., İstanbul 2007, s. 441-449;

- _____, “Nakşendiyye”, *DİA*, c. XXXII, s. 335-342.
- Altıntaş, Hayrani. *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, MEB Yay., İstanbul 1992.
- Arvası, Seyyid Abdulhakim, *Râbita-ı Şerife*, haz. Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Yay., İstanbul 1994, 5. Bsk.
- Âsım Efendi (Mütercim), *Kâmûs Tercemesi*, c. I-IV, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1304-1305.
- Âşıkpaşazâde, *Tarih*, nşr. Nihal Atsız, İstanbul 1949.
- Ateş, Süleyman, *Cüneyd-i Bağdâdî (Hayatı, Eserleri ve Mektupları)*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1969.
- _____, *Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri* (Doktora Tezi), Sönmez Neşriyat, İstanbul 1969.
- _____, “Cüneyd-i Bağdâdî”, *DİA*, c. VIII, s. 119-121.
- _____, “Sülemî'nin Hayatı, Kişiliği ve Eserleri”, *Ebû Abdurrahmân es-Sülemî, Tasavvufun Ana İlkeleri Sülemî'nin Risaleleri* (İçinde), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1981, s. 1-6.
- Aydemir, Abdullah, *Ebussuûd Efendi*, KB Yay., Ankara 1989.
- Aydeniz, M. Fazıl, *Kabûlî ve Kenzü'l-Esrâr Adlı Eseri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.
- Ayderûsî, Ebû Bekir b. Abdullah, *en-Necmü's-Sâi Fî Kerâmâti Üstâzi'l-Kebir Rifâi*, Süleymaniye Ktp., Hasib Efendi, No: 423.
- Ayni, M. Ali, *Tasavvuf Tarihi*, sad. H. Rahmi Yananlı, Kitabevi, İstanbul 1992.
- Azamat, Nihat, “Kâdiriyye”, *DİA*, c. XXIV, s. 131-136.
- Babinger, Franz, “Safiy-ed-din Safi Al-Dîn Şayh” , *İA*, c. X, s. 64-65.
- Bağdâdî, Mevlânâ Hâlid, *Hâliidiyye Risalesi*, haz. Yakup Çiçek, Umran Yay., İstanbul 1994.
- Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyetü'l-Ârifîn Esmâu'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, c. II, nşr. İbnülemin M. Kemal-Avni Aktuç, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1955.
- Bahadıroğlu, Mustafa, “İbrâhim Zâhid-i Geylânî”, *DİA*, c. XXI, s. 359-360.
- Barnes, J. Robert, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Tarikatlar”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 45 (Mart-Nisan 1997), s. 114-122.
- Baykal, Bekir Sıtkı, “Edirne'nin Uğramış Olduğu İstilâlar”, *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 178-198.
- Bayramoğlu, Fuat, *Hacı Bâyrâm-ı Velî (Yaşamı, Soyu, Vakfı)*, c. I-II, TTK Yay., Ankara 1989, 2. Bsk.
- Beliğ. *Tezkire*, haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Ankara 1985.

Bilgin, İbrahim Edhem. *Devrimci Sûfî Hareketleri ve İmâm-ı Rabbânî*, KBYB, İstanbul 1989.

Bilgin, Azmi, *Ümmî Sinan Divânı* (İnceleme-Metin), MEB Yay., İstanbul 2000.

BOA, C.ADL, Dosya No: 28, Gömlek No: 1668, 29 Z 1241.

_____, HAT, Dosya No: 502, Gömlek No: 24632, 29 Z 1248.

_____, HAT, Dosya No: 751, Gömlek No: 35503, 01 M 1233.

_____, Dosya No: 496, Gömlek No: 24373,/A, 05 N 1233.

_____, Dosya No: 496, Gömlek No: 24373, 15 N 1233.

Bolat, Elif, *Kabûlî Mustafa Divânı* (Metin-İnceleme), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Ankara 2004.

Bolay, S. Hayri, *Felsefî Doktrinler Sözlüğü*, Akçağ Yay. Ankara 1987, 4. Bsk.

Bostancı, A. Haydar, "Bâli Efendi", *SGAD*, c. VIII, s. 79-87.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b.İsmail, *Sahih-i Buhârî*, c. I-VI, Dâru İbn Kesir, Dimeşk, 1414, 5. Bsk.

Bursalı, M. Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. I-III, haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul 1972.

_____, *Osmanlı Müellifleri*, c. I-III, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333-42.

Bursevî, İsmail Hakkı, *Kitâbu'n-Netice*, c. I-II, trc. Ali Namlı-İmdat Yavaş, İnsan Yay., İstanbul 1997.

_____, *Ma'nevî Ufuklar* (Kitâbu'n-Necât-Kitâbu'l-Hitâb), c. I-II, sad. İ. Turgut Ulusoy, Hisar Yay., İstanbul 1983.

_____, *Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, c. I-X, Eser Neşriyat, İstanbul 1389.

Câmî, Mevlânâ Abdurrahman, *Nefahâtü'l-Üns Min Hadarâti'l-Kuds* (Evliyâ Menkıbeleri), Tercüme ve Şerh: Lamiî Çelebi, Hazırlayanlar: Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, Marifet Yay., İstanbul 1995.

Canım, Rıdvan, *Edirne Şâirleri*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

Cebecioğlu, Ethem, "Nefs", *İslâm Dergisi*, Sayı: 130 (Haziran 1994), s. 54.

_____, "Emir Sultân", *SGAD*, c.VII, s. 345-351.

_____, "Abdülkâdir Geylânî", *SGAD*, c. VII, s. 53-59.

Cürcânî, Seyyid Şerif. *Ta'rifât*, trc. ve şerh: Arif Erkan, Bahar Yay., İstanbul 1997.

Çantay, H. Basri, *Kur'ân'ı Hakîm ve Meâl'i Kerîm*, c. I-III, İstanbul 1988, 14. Bsk.

Çetin, Osman, *Anadolu'da İslâmiyet'in Yayılışı*, Marifet Yay., İstanbul 1990, 2. Bsk.

Çokum, Sevinç. "Yağmuru Gözleyen Toprak: Makedonya", *Türkiye Gazetesi*, 5 Kasım 1993, s. 4.

Dağıstânî, Ö. Ziyâuddin, *Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvalar*, trc. İrfan Gündüz-Yakup Çiçek, Seha Neşriyat, İstanbul ts.

Demirci, Mehmet, “Türkiye’nin Çağdaşlaşma Sürecinde Tarikatlar”, *Türkiye Gün-lüğü*, Sayı: 45 (Mart-Nisan 1997), s. 15-20.

_____, “Hakikat-ı Muhammediye”, *DİA*, c. XV, s. 179.

_____, “Desûki, İbrâhim b. Abdülazîz”, *DİA*, c. IX, s. 212-213

_____, “Desûkiyye”, *DİA*, c. IX, s. 212.

Demirli, Ekrem, “Sadreddin Konevî”, *DİA*, c. XXXV, s. 420-425.

Devellioğlu, Abdullah, *Büyük İnsanlar (3000 Türk ve İslâm Müellifi)*, Yayıncılık Matbaası, İstanbul 1973.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1996, 13. Bsk.

Diyanet İslâm Ansiklopedisi, c. I-XLII, İstanbul 1988-2012.

Diclehan, Şakir, *Çeşitli Yönleriyle Erzurumlu İbrahim Hakkı*, Er-Tu Matbaası, İstanbul 1980.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, c. I-II, Daru’l-Cenân, Beyrut 1988.

Edirne İl Yıllığı (1967).

Edirne İl Yıllığı (1973).

Edirne Salnâmesi (1310).

Eflakî, Ahmed, *Menâkıbu’l-Ârifin (Âriflerin Menkıbeleri)*, c. I-II, çev. Tahsin Yazıcı, MEB Yay., İstanbul 1989.

Elvan Çelebi, *Menâkıbu’l-Kudsiyye fi Menâsibi’l-Ünsiyye* (Baba İlyas-ı Horasânî ve Sülâlesinin Menkabevi Tarihi), nşr. İsmâil E. Erünsal-A. Yaşar Ocak, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1984.

Eraslan, Kemal, *Divân-ı Hikmet’ten Seçmeler*, KB Yay., Ankara 1991, 2. Bsk.

Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜİFAV Yay., İstanbul 1994, 4. Bsk.

Erdoğan, Mustafa, *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişilği ve Divanı İncelme-Tenkitledi Metin-Dizin*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi*, c. I-II, İstanbul 1943.

Ersoy, Mehmed Akif, *Safahat*, (Edisyon Kritik), haz. M. Ertuğrul Düzdağ, KTB Yay., İstanbul 1987.

Ertuğrul, İ. Fennî, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, Matbaa-i Orhaniyye, İstanbul 1928.

Erzurûmî, İbrahim Hakkı, *Ma'rifetnâme*, sad. İ. Turgut Ulusoy, İbrahim Hakkı Hz. Camii ve Külliyesi Vakfı Yay., y.y., ts.

_____, *İnsân-ı Kâmil*, trc. Turgut Ulusoy, Hisar Yay., İstanbul ts.

Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-Nüfûs* (Tam Metin), haz. Abdullah Uçman, İnsan Yay., İstanbul 1996.

Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi* (Rûmeli-Solkol ve Edirne), haz. İsmet Parmaksızoğlu, KTB Yay., Ankara 1984.

Eyice, Semâvi, "Edirne: Tekke ve Dergâhlar", *DİA*, c. X, İstanbul 1994, s. 436-437.

Eyüboğlu, Aysun, "Edirne'nin Tarihçesi ve Kaleiçi Yerleşimi, Adı ve Kuruluşu", *Yedi İklim Dergisi*, Sayı: 47 (Şubat 1994), s. 61-63.

Fatîn Dâvûd, *Hâtimetü'l-Eş'âr*, İstanbul 1271.

Fevzi Paşa, Hüseyin, *Ukûdi'l-Cevâhir Fi Selâsi'l-Ekâbir*, trc. Melih Yuluğ, Uluçınar Yay., İstanbul 1979.

Fiğlalı, E. Ruhi, *Çağımızda İ'tikadi İslâm Mezhepleri*, Selçuk Yay., Ankara 1993, 6. Bsk.

Fürüzanfer, Bediüzzaman, *Mevlâna Celâleddin*, çev. F. Nafiz Uzluk, MEB Yay., İstanbul 1997.

Genç, Vedat, *Mevlânâ ile İlgili Yazılardan Seçmeler*, MEB Yay., İstanbul 1994.

Gibb, J. W., *A History of Ottomon Poetry*, c. I-VI, London, 1900-1909.

Gökbilgin, M. Tayyib, "Edirne Şehrinin Kurucuları" Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara 1965, ss.77-110.

_____, "Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler ve Enisü'l-Müsâmirîn", Edirne:Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara 1965, ss.77-117.

_____, "Edirne", *DİA*, c.X, s. 425-431.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ Celâleddin*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1985, 4. Bsk.

_____, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1992, 2. Bsk.

Gümüşhanevî, A. Ziyâuddin, *Câmiu'l-Usûl (Veliler ve Tarikatlarda Usûl)*, trc. Rahmi Serin, Pamuk Yay., İstanbul ts.

Gündoğdu, Cengiz, *Hacı Bektâş-ı Velî: Öğretisi ve Takipçileri Hakkında Metodik Yeni Bir Yaklaşım*, Aktif Yay., Ankara 2007.

Gündüz, İrfan, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, Seha Neşriyat, İstanbul ts.

Hacı Bektâş-ı Velî. *Makâlât*, haz. Es'ad Coşan, Ankara ts.

Hâkim, Muhammed b. Abdullah. *el-Müstedrek*, c. I-IV, Beyrut 1990.

Hasan Sezâyî, *Divân*, haz. Şahver Çelikoğlu, Yazı Yay., İstanbul 1985.

- Helmut Ritter, "Cüneyd", *İA*, c. III, s. 241-242.
- Hilmî, M. Mustafa, *el-Hayâtü'r-Ruhiyyetü Fi'l-İslâm*, Mısır 1970.
- Hucvîrî, Ali b. Osman, *Keşfu'l-Mahcûb*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- Işın, Ekrem, "Rifâilîk", *DBİA*, c. VI, İstanbul 1994, ss. 325-330.
- İbn Arabî, Muhyiddîn, *el-İsrâ İlä Makâmi'l-Esrâ* (Kitâbu'l-Mirâc), nşr. Suad Hâkim, Beyrut 1988.
- _____, *Fusûsu'l-Hikem*, çev. M. Nuri Gençosman, MEB Yay., İstanbul 1982, 5. Bsk.
- İbn Battûta, *İbn Battûta Seyahatnamesinden Seçmeler*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid, *Sünen*, Darû İhyâ' t-Turâsi'l-Arabi, c. I-II, y.y., 1395.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim. *Lisânu'l-Arab*, c. I-XIV, Beyrut ts.
- İbnu'l-Esir. *en-Nihâye Fi Garibi'l-Hadis*, thk. Tahir Ahmed ez-Zâvi-Mahmud Muhammed et-Tanâhi, c. I-V, Beyrut 1983.
- İbnu'l-Hatib, *Ravzatu't-Ta'rif*, Kahire 1968.
- İbnu'l-İmâd, *Şezerâtü'z-Zeheb Fi Ahbâri Men Zeheb*, c. I-VIII, Kahire 1350-1351.
- İmâm-ı Muhyiddîn Nevevî, *Şerhu Müslim*, c. I-XVIII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411.
- _____, *Riyâzu's-Salihîn*, trc. Sıtkı Gülle, c. I-III, Ölçü Yay., İstanbul ts.
- İmâm-ı Rabbânî. *Mektûbat-ı Rabbânî*, çev. Abdulkadir Akçiçek, c. I-II, Merve Yay., İstanbul 1996.
- İnalcık, Halil. "Edirne'nin Fethi (1361)", *Edirne: Edirne'nin 600.Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, ss. 137-160.
- İnançer, Ö.Tuğrul, "Rifaiyye'de Zikir Usûlü ve Mûsiki", *DBİA*, c. VI, İstanbul 1994, ss. 330-331.
- İsen, Mustafa, "Divân Edebiyatı", *DGBİT*, İstanbul 1993, c. XIV, s. 549-566.
- _____, "Divân Şâirlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 84 (Nisan 1989), ss. 21-27.
- _____, "Divân Edebiyatında Mahlasdaş Şâirler", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 82 (Şubat 1989), ss. 22-29.
- İsfehânî, Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakatü'l-Asfiyâ*, c. I-X, Mısır ts.
- İslâm Ansiklopedisi*, c. I-XIII, İstanbul 1940-1988.
- İz, Mahir, *Tasavvuf*, Kitabevi, İstanbul 1995, 5. Bsk.

- Kabûlî, Edirneli Şeyh Mustafa, *Divân*, Süleymaniye Ktp., İzmir No: 547/2.
- Divân*, Millî Ktp. Yazma No: A 2450.
- Divân*, Millî Ktp., FB No: 281.
- _____, *Kenzü'l-Esrâr*, İstanbul 1292 (1875).
- Kenzü'l Esrâr*, İBB Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 1957.
- _____, *Risâle-i Tasavvuf*, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Ktp., Yazma No: 183/1.
- _____, *Vücûd-ı İnsân-ı Kâmilin Hakikat-ı Esrârına Dair Risâle*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları No: 1052.
- Kalkandelen, Nureddin. *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde Bulunan Edirne'ye Ait Eserler Bibliyografyası*, Ankara 1965.
- Kam, Ferid-Aynî, M. Ali, *İbn Arabî'de Varlık Düşüncesi*, İnsan Yay., İstanbul 2009, 3. Bsk.
- Kara, Mustafa. "Tasavvuf", *DGBİT*, c. XIV, İstanbul 1993, s. 309-437.
- _____, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, c. I-II, Bursa 1990, 1993.
- _____, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*, Dergah Yay., İstanbul 1990, 3. Bsk.
- _____, *Eşrefoğlu Rûmî*, TDV Yay., Ankara 1995.
- _____, *Niyazi-î Mısri*, TDV Yayınları, Ankara 1994.
- _____, "Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar", *Osmanlılar Ansiklopedisi* (OA), İstanbul ts., c. I, s. 211-241.
- _____, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 1995, 3. Bsk.
- _____, "Dâvûd et-Tâî", *DİA*, c. IX, s. 48-49.
- _____, "Ahmed el-Bedevî", *DİA*, c. II, s. 47-48.
- _____, "Bedeviyye", *DİA*, c. V, s. 318-319.
- _____, "Gülşeniyye", *DİA*, c. XIV, s. 256-259
- Karabıyıklı, Yusuf, *Edirne Tarihi ve Selimiye Camii Evsâfi*, İstanbul ts.
- Karabulut, A. Rıza, *Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri, 1984.
- Karahan, Abdulkadir, "Fuzûlî", *DİA*, c. XIII, s. 240-246.
- Katip Çelebi. *Mizânü'l-Hak Fi İhtiyârî'l-Ahak*, haz. O. Şaik Gökyay, MEB Yay., İstanbul 1990, 2. Bsk.
- Keklik, Nihat, *Muhyiddin İbnu'l-Arabî: Hayatı ve Çevresi*, Çığır Yay., İstanbul 1966.
- Kelabâzi. *Ta'arruf*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., İstanbul 1992, 2. Bsk.

- Kılıç, Mahmut Erol, "Cemaledin Uşşâki", *DİA*, c. VII, s. 314-315.
- _____, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009.
- Kırboğa, M. Ali, *Kâmûsu'l-Kütüb ve Mevzuâtı'l-Müellefat*, c. I-II, Yeni Kitap Basımevi, Konya, 1974.
- Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, c. I-XIV, İstanbul 1993.
- Komisyon, *Kur'ân ve Sünnet Işığında Râbita ve Tevessül*, Umran Yay., İstanbul 1994.
- Komisyon, *Mu'cemu'l-Vasît*, c. I-II, Kahire, 1982, 2. Bsk.
- Komisyon, "Ruşenî, Ömer Dede", *TDEA*, c. VII, s. 361-363.
- Komisyon, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. I-VII, Dergâh Yay., İstanbul 1977-1993.
- Komisyon, *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1988.
- Komisyon, *Türkiye Gazetesi Evliyâlar Ansiklopedisi*, İhlâs Gazetecilik A.Ş., c. I-XII, İstanbul 1992-1993.
- Komisyon, *Türkiye Tarihi*, c. I-IV, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, 3. Bsk.
- Konuk, A. Avni, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, Hazırlayanlar: Mustafa Tahralı-Selçuk Eraydın, c. I-IV, MÜİFAV Yay., İstanbul 1994, 2. Bsk.
- Konur, Himmet, İbrâhîm Gülşenî *Hayâtı, Eserleri, Tarikatı, İnsan Yay.*, İstanbul 2000.
- Kotku, Mehmed Zahid, *Zikrullahın Faydaları*, Seha Neşriyat, İstanbul, 1985.
- Köprülü, M. Fuad, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, TTK Basımevi, Ankara 1959.
- _____, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1991, 7. Bsk.
- el-Kudâî, Kadî Ebû Abdullah Muhammed b. Saleme, *Müsnedü's-Şihâb*, c. I-II, thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefi, Beyrut 1405/1985.
- Kurnaz, Cemal, *Hayâlî Bey Divân (Tahlili)*, KTB Yay., Ankara 1987.
- _____, "Gül", *DİA*, c. XIV, s. 219-222.
- Kuşeyri, Abdülkerim. *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risalesi*, haz. Süleyman Ulu-
dağ, Dergâh Yay., İstanbul 1991, 3. Bsk.
- Kuyumcu, Fehmi. *Evliyânın Dilinden*, Ankara 1978.
- Kübrâ, Necmüddîn, *Tasavvufî Hayat (Usûlü Aşere, Risâle İle'l-Hâim, Fevaihu'l-Cemâl)*, haz. Mustafa Kara, Dergâh Yay., İstanbul 1980.
- Küçük, Cevdet, "XIX. ve XX. Yüzyıllarda Anadolu", *DİA*, c. III, ss. 119-121.
- Küçük, Hasan. *Tarikatlar*, İstanbul 1980.

- Margaret Smith, "Râbiatu'l-Adeviyye", *İA*, c. IX, ss. 588.
- Margoloth, D. S., "Ahmed Rifâî", *İA*, c. I, ss. 203-204.
- _____, "Şâzeliyye", *İA*, c. XI, ss. 366-367.
- Medenî, Seyyid Es'ad, *Müselsil*, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 21377.
- Mehmed Mecdi Efendi, *Şekâik Tercümesi*, nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, c. I-IV, İstanbul 1311.
- Mekki, Ebû Tâlib, *Kütü'l-Kulûb*, c. I-II, Kahire 1961.
- Muallim Nâci, *Osmanlı Şâirleri*, haz. Cemal Kurnaz, MEB Yay., İstanbul 1995.
- Mubârekfurî, Abdurrahmân b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezi bi Şerhi Cami'it-Tirmizî*, c. I-X, Daru'l-Fikir, Mısır ts.
- Muhammed b. Abdullah. *el-Behcetü's-Seniyye*, Kahire 1308.
- Nebhânî, Yusuf, *Câmî'u Keramâti'l-Evliyâ*, nşr. İbrahim Atve İvaz, c. I-II, Kahire 1962.
- Ocak, A. Yaşar, "İslâm, Tasavvuf ve Tarikatlar (Sosyal Tarih Perspektifinden Bir Bakış)", *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 45 (Mart-Nisan 1997), s. 5-10.
- _____, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliyâ Menkıbeleri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984.
- _____, *XIII. Yüzyılda Anadolu'da Babailer İsyânı*, Dergah Yay., İstanbul 1980.
- _____, "Bektaşılık", *DİA*, c. V, s. 373-379.
- _____, "Hacı Bektâş-ı Velî", *DİA*, c. XIV, s. 455-458.
- Okçu, Nâci, *Türk-İslâm Edebiyatı* (Ders Notları), Erzurum 1987.
- Onay, A. Tal'at, *Eski Türk Edebiyatında Mazmûnlar*, haz. Cemal Kurnaz, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, 2. Bsk.
- Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yay., İstanbul 1987, 2. Bsk.
- Osmanlı Ansiklopedisi*, c. I-VI, Ağaç Yay., İstanbul ts.
- Ögke, Ahmet, *Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin Marmaravî, Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yay., İstanbul 2002.
- Ökten, Sadettin, "Türk Kültüründe Müsiki", *İlim ve Sanat Dergisi*, Sayı: 34 (Ocak 1993), s. 48-52.
- Öngören, Reşat, "Ma'rûf-i Kerhî", *DİA*, c. XXVIII, s. 67-68.
- Özcan, Nuri, "Dini Müsiki'de Def", *DİA*, c. IX, s. 85.
- _____, "Mutafzâde Ahmed Efendi", *DİA*, c. II, s. 60.
- Özdamar, Mustafa, *Gönül Cerrâhı, Nureddin Cerrâhî ve Cerrâhiler*, Kırk Kandil Yay., İstanbul 1997.

- Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Müzikîsi Ansiklopedisi*, c. I-II, KB Yay., Ankara 1990.
- _____, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c. I-II, Faisal Finans Kurumu Yay., İstanbul 1986.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kuşadalı İbrahim Halvetî (Hayatı, Düşünceleri, Mektupları)*, Fatih Yay., Matbaası, İstanbul 1982.
- _____, *Son İslam Düşüncesinde Bir Dönüm Noktası Kuşadalı İbrahim Halvetî*, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1994, 2. Bsk.
- _____, *Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tefîk Halvetî*, Yeni Boyut, İstanbul 1991. 2. Bsk.
- _____, *Tarih Boyunca Tasavvufî Düşünce*, Hareket Yay., İstanbul 1974.
- _____, *Tasavvufun Rûhu ve Tarikatlar*, Yeni Boyut, İstanbul 1992, 3. Bsk.
- _____, *Hak ve Aşk Şehidi Hallâc-ı Mansûr ve Eseri*, Yeni Boyut Yay., İstanbul 1996, 2. Bsk.
- Pakalın, O. Zeki, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I-III, MEB Yay., İstanbul 1972.
- Peremeci, Osman Nuri, *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939.
- Rifâî, Ahmed, *el-Burhânu'l-Müeyyed (Delilleriyle Ma'rifet Yolu)*, haz. H. Kâmil Yılmaz, Erkam Yay., İstanbul 1995.
- _____, *el-Mecâlisü's-Seniyye (Sohbet Meclisleri)*, trc. Ali Can Tatlı, Erkam Yay., İstanbul 1996.
- _____, *Hâletu Ehli'l-Hakîkati Ma'allah (Onların Âlemi)*, çev. Abdülkadir Akçiçek, Beyda Yayınevi, İstanbul 1996.
- Rifâî, Ken'an, *Ahmed Rifâî*, İstanbul 1326 (Taşbasma).
- _____, *Ahmed Rifâî*, İstanbul 1340.
- Ruzbihân-ı Baklî, *Ahberu'l-Âşîkîn*, nşr, Muhammed Muin-H. Carbin, Tahran 1981.
- Sahillioğlu, Halil, "Dirhem", *DİA*, c. IX, s. 268-371.
- Sâmî, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türki*, İstanbul 1316.
- _____, *Kâmûsü'l-A'lâm*, c. I-VI, Mihran Matbaası, İstanbul 1306-1316.
- Sayyâdî, Ebu'l-Hüda, *Kılâdetü'l-Cevâhir*, Beyrut 1301.
- _____, *el-Kenzü'l-Mutalsem Fî Meddi Yedi'n-Nebi li-Veledi'l-Gavs er-Rifâî*, İstanbul 1313.
- Seçkin, Necati, *Edirne Evliyâları*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1971.
- Suad el-Hâkim. *Mu'cemu's-Sûfiyye*, Beyrut 1981.
- Sunar, Cavit, "Allah-İnsan İlişkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXI, Ankara 1976, s. 85-122.

- Suyûtî, Celâleddîn, *eş-Şerefu'l-Muhtem*, Kahire 1307.
- Sühreverdî, Ebû Hafs Şihâbüddin Ömer, *Avârifü'l-Maârif (Tasavvufun Esasları)*, trc. H. Kâmil Yılmaz-İrfan Gündüz, Erkam Yay., İstanbul 1993.
- Sülemî, Ebû Abdurrahman, *Tabakâtu's-Süfiyye*, Mısır 1969.
- Şahin, Hasan, "Gazzâlî ve Tasavvuf", *Ebu Hâmid Muhammed el-Gazzâlî*, Kayseri 1988, s. 87-100.
- Şapolyo, E. Behnan, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Elif Kitabevi, İstanbul 2004, 2. Bsk.
- Şa'rânî, Abdülvehhâb, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, c. I-II, Erkam Yay., İstanbul 1986.
- Şeker, Mehmet, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1991.
- Şengel, Ali Rıza, *Türk Müsikişi Klâsikleri: İlahiler*, nşr. Yusuf Ömürlü, c. I-VI, İstanbul 1979-1982.
- Şeyhi Mehmed Efendi, *Vakayi'ul-Fuzalâ*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.
- Şimşek, Selami, "Seyyid Mehmed Nûri Üsküdarî ve Salât-ı Kemâliyye Şerhi", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Temmuz-Aralık 2003, Yıl: 4, Sayı: 11, s. 351-356.
- _____, "Son Dönem Rifâî Şeyhlerinden Edirneli Kabûlî'nin Risâle-i Tasavvuf Adlı Eseri" (*Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*), Yıl: 7, Sayı: 17, Temmuz-Aralık 2006, s. 237-266.
- Şirin, Veli, *Tarih*, Gendaş Yay., İstanbul 1987.
- Şirvânî, Seyyid Yahya, *Esrâru't-Tâlibîn ve Vird-i Settâr*, trc. Ahsen Batur, Alem Yay., İstanbul ts.
- Tahrâlî, Mustafa, *Ahmad al-Rifâî (512-578/1118-1182) Sa Vie Son Oeuvre Et Sa Tariqa*, Paris, 1973 (Ahmed er-Rifâî; Hayatı, Eserleri ve Tarikatı, Basılmamış Doktora Tezi, Fransızca).
- _____, "Ahmed Rifâî", *SGAD*, c. VII, s. 70-77.
- _____, "Ahmed Rifâî", *DİA*, c. II, s. 127-130.
- _____, "Fusûsu'l-Hikem, Şerh ve Vahdet-i Vücûd ile Alâkalı Bâzı Mes'eleler", A. Avni Konuk, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, c. I, s. 47-48 (Giriş Kısmı).
- Tanpınar, A. Hamdi, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1956, 2. Bsk.
- Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı (I-II)*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990.
- _____, *Ümmî Sinan*, Akçağ Yay., Ankara 1988.
- Tayşi, Mehmet Serhan, "Osmanlılarda Tarikat Kıyafetleri", *İlim ve Sanat Dergisi*, Sayı: 34 (Ocak 1993), ss. 34-41.

- Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâf-ı Istılâhât-ı Fünûn*, c. I-II, İstanbul 1318.
- Temren, Belkıs, *Bektâşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, KB Yay., Ankara 1994.
- Tezeren, Ziver, *Aziz Mahmûd Hüdâyî*, KTB Yay., Ankara 1987.
- Tosyavîzâde, Osman Rifat, *Edirne Rehnümâsı* (Edirne Şehri Klavuzu), yay. Ratip Kazancıgil, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 1994.
- Tûsî, Ebû Nasr Serrâc, *el-Lüma'* (İslâm Tasavvufu), trc. H. Kamil Yılmaz, Altınoluk Yay., İstanbul 1996.
- Tusterî, Sehl b. Abdullah, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Kahire 1908.
- Türer, Osman, "Melâmîliğe Dair", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 35 (Aralık 1995), s. 25-51.
- _____, *Anahatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Seha Neşriyat, İstanbul 1995.
- _____, *Türk Mutasavvıf ve Şâiri Muhammed Nazmî*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.
- _____, "Anadolu'da Tasavvufi Hayata Genel Bir Bakış-1" *Yeni Ümit Dergisi*, Sayı: 21 (Temmuz-Ağustos-Eylül 1993), s. 39-45.
- Uçarol, Rifat, "Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1839'a Kadar Osmanlı İmparatorluğu", *DGBİT*, İstanbul 1993, c. II, s. 179-203.
- Uçman, Abdullah, "Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı", *DGBİT*, İstanbul 1993, c. XIV, s. 534-548.
- Uludağ, Süleyman, *Bâyezid-i Bistâmî (Hayatı, Eserleri, Fikirleri)*, TDV Yay., Ankara 1994.
- _____, *İbn Arabî*, TDV Yay., Ankara 1995.
- _____, *İslâm Açısından Mûsiki ve Semâ'*, Uludağ Yay., Bursa, 1992, 2. Bsk.
- _____, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995, 2. Bsk.
- _____, "Aşk" (Tasavvuf), *DİA*, c. IV, s. 11-14.
- _____, "Hasan-ı Basrî", *DİA*, c. XVI, s. 291-293.
- _____, "Serî es-Sakati", *DİA*, c. XXXVI, s. 564-565.
- _____, "Hallâc-ı Mansûr", *DİA*, c. XV, s. 377-381.
- _____, "Halvetiyye", *DİA*, c. XV, s. 394.
- Unat, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, TTK Basımevi, Ankara 1974.
- Uzun, Mustafa, "Aşk" (Edebiyat, Kültür ve Sanat), *DİA*, c. IV, s. 18-21.
- _____, "Dede Ömer Rûşenî", *DİA*, c. IX, s. 81.
- _____, "İbrahim Gülşenî", *SGAD*, c. VIII, s. 58-64.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. I-IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1983.

Ülken, Hilmi Ziya, *İslâm Düşüncesi Türk Tefekkürü Tarihi Araştırmalarına Giriş*, c. I, İstanbul 1946.

_____, *Türk Tefekkürü Tarihi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2009, 4. Bsk.

Vassâf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, c. I, Seha Neşriyat, İstanbul 1990.

_____, *Murâselât*, Süleymaniye Ktp., Yaz. Bağışlar, No: 2310.

Vicdâni, M. Sâdık, *Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye (Tarikatlar ve Silsileleri)*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995.

Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, c. I-X, Eser Neşriyat, İstanbul 1979.

Yedi İklim Sanat Kültür Edebiyatı Dergisi, c. VI, Sayı: 47 (Şubat 1994), İstanbul.

Yeniterzi, Emine, *Mevlânâ Celâleddin Rûmî*, TDV Yay., Ankara 1995.

Yetik, Erhan, *İsmail-i Ankaravî (Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri)*, İşaret Yay., İstanbul 1992.

_____, "Habîb el-Acemi", *DİA*, c. XIV, s. 370.

Yıldız, İ. Hüseyin, *Turistik Edirne*, Ertem Matbaası, Bursa 1987.

Yıldız, Sakıp, *Exegete Turc Isma'ıl Haqqı Burûsevi Sa Vie, Ses Ouvres et La Methode Dans Son Tafsi'r Rûh al-Bayân (1063-1137/1653-1725)*, Paris, 1972 (Türk Müfessiri İsmâil Hakkı Bursevî; Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu, Basılmamış Doktora Tezi Fransızca).

Yılmaz, Hasan Kâmil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.

_____, *Aziz Mahmûd Hüdâyî (Hayatı, Eserleri, Tarikatı)*, Erkam Yay., İstanbul 1990, 3. Bsk.

_____, "Aziz Mahmud Hüdâyî", *DİA*, c. IV, s. 338-340.

_____, "Celvetiyye", *DİA*, c. VII, s. 273-275.

Yılmaz, Necdet. "Seyyid Ahmed Rifâî", *Büyük İslâm ve Tasavvuf Önderleri*, Vefa Yay., İstanbul 1993.

Yurdaydın, H. Gazi, "Düşünce ve Bilim Tarihi (1600-1839)", *Türkiye Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, c. III, s. 302-306.

Yücer, Hür Mahmut, "Sa'deddin el-Cebâvî", *DİA*, c. XXXV, s. 387-388.

_____, "Sa'diyye", *DİA*, c. XXXV, s. 410-413

Zebidî, Zeynuddîn, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, Çev. ve Şerh: Ahmed Naim-Kâmil Miras, DİB Yay., c. I-XII, Ankara 1983.

DİVÂN NUTUK İNDEKSİ

A

- 6 Evvelâ hamd ü senâ edelim ganî Subhân'a
9 Eyledim isyân u cürmü ben kulun yâ Rabbenâ
23 Bâ'is-i halk-ı cihân durur Muhammed Mustafâ
35 Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ
36 Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ
37 Gezerken derd içinde erişdi dermân bana
38 Bahâr erdi gönül seyr-i cihân ister mi ister yâ
39 Bahâr erdi cihân giydi yeniden câme-i hadrâ
134 İnâyet bâbı feth oldu gelen gelsin bu meydâna
140 Ref' etti hicâb-ı ruh-ı hamrâsını gonca
141 Gezdim yürüdüm Rûmeli'ni ben yorulunca

B

- 40 Âşık-ı şûrîden oldum kalmadı cismimde tâb
41 Bir dem içre ayn-ı dilden ref' olup kalktı hicâb
42 İşbu dem ref' oldu yine vech-i dilberden nikâb

C

- 45 Şehrimizde oldu peydâ bir ruhi gül tâze genc

D

- 12 Dinle makâlim bir hoşca zâhid
48 Ey benim gül yüzlü yârim ser-bülendsin ser-bülend
49 Bağrımı benim gamze-i yâr eyledi berbâd
50 Ben hâne-i dilde olalı aşk ile bünyâd
158 Râsim-i Ankâ-yı Bahrî Âkif-i Mânî-manend

E

- 3 Salât ile selâm olsun Resûl'e
8 Hudâ rahmet ede şol vârisîne
10 Bede' kıldım makâle besmeyleyle
16 İşbu demde yine bir söz söyleyim âgâz ile
19 Temevvüc eyledi aşkım karıştı bahr ile katre
135 Bâb-ı aşk küşâde oldu bu günde
154 Tulû' etti cihâna şems-veş âyâ bu nevzâde
161 Ne haddimdem efendime hediye lîk mûrâne

H

- 1 Söyle gel ey hâme-i câme-siyâh
22 Nice bir dil ola âlûde-i çirkâb u günâh
46 Gönül esrâr-ı kenz oldu lisânımdır ona miftâh
136 Dil-i men tâbi' -i nefis-i beğâdır yâ Resûlallâh
137 Kudûmün âleme lutf-ı Hudâ' dır yâ Resûlallâh
138 Yüzün nûrundan ey şâhım açıldı bana bâbullâh

I

- 27 Nûş eden câm-ı elestin bâde-i hamrâsını

İ

- 21 Cân u dilden dinle âşık bu aceb peygamberi
24 Ma' rifet bahrinde türlü gevhere kândır Ali
28 Ey gönül eyler ganî Allâh bir yüzden dahi
29 Beyâ ey tâlib-i esrâr be-gûş ey kûy-i rûhânî
31 Ehlullâhın reîsi
142 Kaçan kim dilde anlasa Hudâ-yı lem yezel ismi
143 Bir onulmez derde düştüm çağırırım yâ Ali
144 Menba' -ı bahr-i kerâmet-i velî
145 Ârifânâ her nazarda cân fedâdır Mesnevî

- 146 Hamdulillâh kıldı teşrif cânımın cânânesi
148 Ne kadar çarh-ı felek aksine etse güzeri
149 Nâr-ı aşkın dilberâ tâ cânıma kâr eyledi
150 Cevretme yeter firkat odu cânıma geçti
151 Yine kudret kalemiyle çekilip hatt-ı celi
152 Değişip sûretim bu kez erip himmet-i pîrânî
157 Hayıf Arslan Girây Sultân ki nesl-i âl-i Cengîzî
162 Pîr-i fâni merd-i kâmil ârif-i billâh idi

K

- 95 Bülbül-i şûrîde-âsâ olmuşum şeydâ-yı aşk
96 Düştü bu dem cânıma çün nâr-ı aşk
97 Beni âhir esîr-i zülf-i dildâr eyledi bu aşk
98 Dilberâ şevkinle yandı sînem içre nâr-ı aşk
99 Âteş-i aşkınla yârin dil kebâb etsem gerek
159 Sâlikân olmak dilersen vâsıl-ı dergâh-ı Hak

L

- 100 Râh-ı aşkına senin innâ hedeynâhu' s-sebîl
101 Ey kadi tûbâ cemâlin hüsn-i mir'ât-ı Cemîl
102 Bülbül-i şûrîde oldu gülsitân ister gönül
103 Açıp der-i dershâne-i gülzârını bülbül
104 Hangi gönül kim muhabbet Tûr' una vâsıl değil
153 Şeyh Kabûlî Mustafâ kim bende-i âl-i Resûl

M

- 2 Pes ez-în hamd ü senâ eyleyelim
7 Ey sülûk erbâbı ihvânım benim
15 Hilâfet tâcını giydim bi-hamdillâh musaffayım
105 Devrim içre zâhidâ bir tâne gelmişlerdenim
106 İlm-i Hak' ın lücce-i ebhârıdır şeyhim benim

- 107 Zâhidâ toprağa baş urmakla bulunmaz na'ım
108 Zâhid bana ta'n eyleme ben cümleden vâz gelmişim
109 Zühd-i huşkten çekmişem el ârif-i dânenanım
110 Dâm-ı zülfün râhim üzre kurdu ol sayyâd benim
111 İçip câm-ı sekâhum'dan bugün sekrân-ı aşk oldum
112 Nice bir aşkın ile bülbül-i şeydâ olayım
113 Şehâ yâr-i vefâdârı kaçan bulsam buluştursam
114 Bir serv-i revân zülf-i siyâhkâra kul oldum
115 Zât-ı pâkinden haberdâr olduğum mudur suçum
116 Cemâl-ı hüsnünü şâhâ görelden sana râm oldum
117 Vücûdum şehri feth oldu acâip müntehâ gördüm
118 Muhammed'dir dilâ ressam-ı resmim
119 Kim ki seni ey sanem sevdi ayân bilirim
120 Zümre-i uşşâk içinde ey dilâ dürdâneyim
121 Halk-ı âlem içre zâhid bir gülüm ki solmazım
122 Lâ mekândan gelmişim ben lâ-mekânın kâniyim
123 Ben beni bildim tanıdım zâhidâ kim tâniyam
124 Feyz-i Hakk'ın âlem içre menba'-ı ebhâriyim
125 Kemend-i zülfünü ey yâr takaldan boynuma mestim
126 Nâsiyemde kâtib-i kudret ne yazdı bilmedim
129 Tecellî bahrine daldım Muhammed nûrunu gördüm

N

- 4 Dahi âl ü ashâbına her ân
11 Garîb-i kenz-i mahfiyim sefer kıldım diyarımdan
13 Ey dil-i pâk sâhib-i sırr âşıkân
20 Seyyidü'l-kevneyn şâh-ı enbiyâ u mürselîn
30 Muhabbet nûr-ı uşşâka doğar burc-ı hidâyetten
32 Yâ seyyide's-sâdât yâ kutbe'l-âlemeyn
33 Kârbân-ı aşk ile kâfile-sâlârım ben
127 Beyim dür olma sen bir dem der-i sâhib-i velâyetten

- 128 Hecrinle beni odlara yaktın acımazsın
129 Kâr etti benim cânıma tâ hançer-i aşkın
130 Sûrette olan sîret-i insânı ne bilsin
131 Sorasan hâl-i uşşâkı bakıp pervânededen öğren
132 Bizimle olmağa hemdem gelen meyhâneye gelsin
155 Hazret-i Selim Ağâ Ağâ-yı Yeniçeriyân
156 Mürşid-i râh-ı hakîkat şâh-ı kutbu' l-ârifîn

R

- 5 Adâlet ravzasının bülbülüdür
14 Yek durur ol Hâlık u Perverdgâr
18 Muhakkak bu kasîdem zümre-i uşşâka cennetdir
25 Hakîkat râhına burhân Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir
26 Hakîkat ilminin ümmü' l-kitâbı Şeyhü' l-Ekber' dir
52 Beni bülbül gibi şeydâ kılan bir kadd-i ar' ardır
53 Mest eden bilmem özümü yârin aşk câmı mıdır
54 Dilberâ vechin nikâbı zülfün akşâmı mıdır
55 Ne gam bu râh-ı aşk içre Kerîmullâhımız vardır
56 Tarîk-i Hak' ta burhânım Rifâ'î Seyyid Ahmed' dir
57 Reh-i Hak' ta ten u cânın fedâ eyler Rifâ'îler
58 Cihânın nîk u şûmundan güzer eyler Rifâ'îler
59 Girip meydân-ı aşk içre nidâ eyler Rifâ'îler
60 Ne emîriz ne gedâyız ü ne pîriz ü ne pûr
61 Bendeye müyesser olalı vuslat-ı dildâr
62 Ehl-i irfân gâh olur ki ilm-i Hakk' a yemlenir
63 Ol cenâb-ı şâh-ı vâlâya ricâmız eskidir
64 Sen ki mahlûksun gönül mahlûka zillet yaraşır
65 Mutrib-âsâ hoş nevâlar gülde yok bülbülde var
66 Aşk nârına âb-ı leb-i dilber birebirdir
67 Eden teşmîm bû verd-i hakîkat gülden almazlar
68 Vücûdum âdem-i kâmil zihî mir'ât-ı Sübhân' dır

- 69 Kanı ol âşık-ı şeydâ ki derdi yâre zârım var
70 Eyâ sanma bu dehr içre cihân eylencem olmuştur
71 İlm-i aşkı okur ise merd serverler okur
72 Geç bu cân u tenden gel gönül bâğına gir seyrâmı gör
73 Dilâ aşk âteşin Ferhâd gibi dîvânelerden sor
74 Dilâ var ilm-i zevki keşf-i esrâr eyleyenden sor
75 İbtîlâ-yı aşktan ahkar bir fezâhat var mıdır
76 Cihânda kâmyâb oldum diyen terk-i hicâb eyler
77 Kişiye mess erince ihtiyâc terk-i hicâb eyler
78 Mest etti beni yüzü gül kâmet-i ar' ar
160 Gûş ettim okur lânesi içre bunu her bâr

S

- 44 Leblerin ağzıma vir gel yâr meded kaldım lihâs
85 Fânidir dünyâ metâ' ı zâhidâ etme heves
87 İrfân ile ben bahr-ı dile olalı gavvâs
88 Ma' den-i tevhîd-i Rahmân' dır Fütûhât u Fusûs

Ş

- 86 Erbâb-ı gönüller sözümü eylediler gûş

T

- 17 Be-nâm-ı Hayy-ı Yezdân' ı edelim bed' ü' l-elfâzât
90 Gir bu râh-ı aşka zâhid iş budur hâzâ sırât
91 Çekmez el âşık olan kilk ile rûy-ı yâre hat

U

- 133 Zâhidâ gel ilm-i aşkı vech-i dilberden oku
147 Seyyâh gibi dil geşt-i kazâ istemez oldu

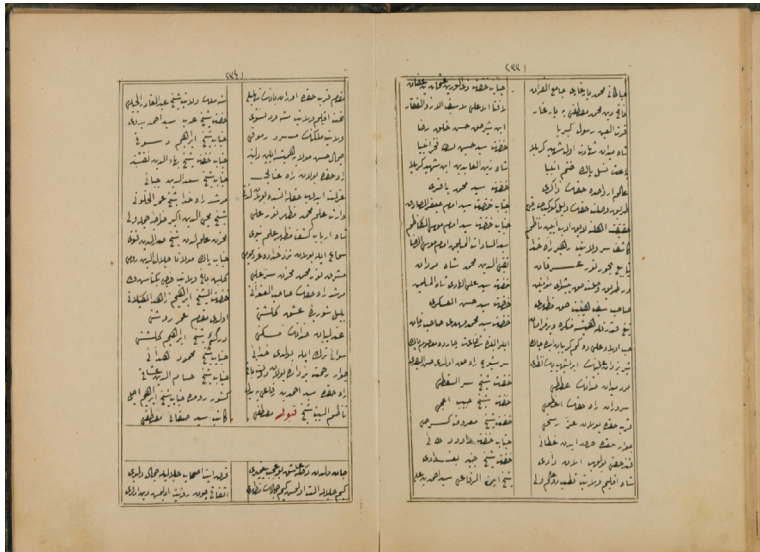
Z

- 34 Sanman bizi zâhid gibi beyhûde mekâliz
51 Gören sûfi geçer oldukta yanımdan eder âhvâz
79 Pervânesiyim şem'ine ol yârim inanmaz
80 İhtiyâr-ı fakr edenler kibr u unvân istemez
81 Yâr elinden câm-ı aşkı nûş eden cân istemez
82 Zâhidâ fikr-i Hudâ'dır dâimâ ezkârımız
83 Seyyid Ahmed Rifâî'dir pirimiz
84 Gel ey münkir bizi zannetme sen mâil-i dünyayız
89 Keser dilden sivâ ceng-i ölümü lâ gibi mikrâz

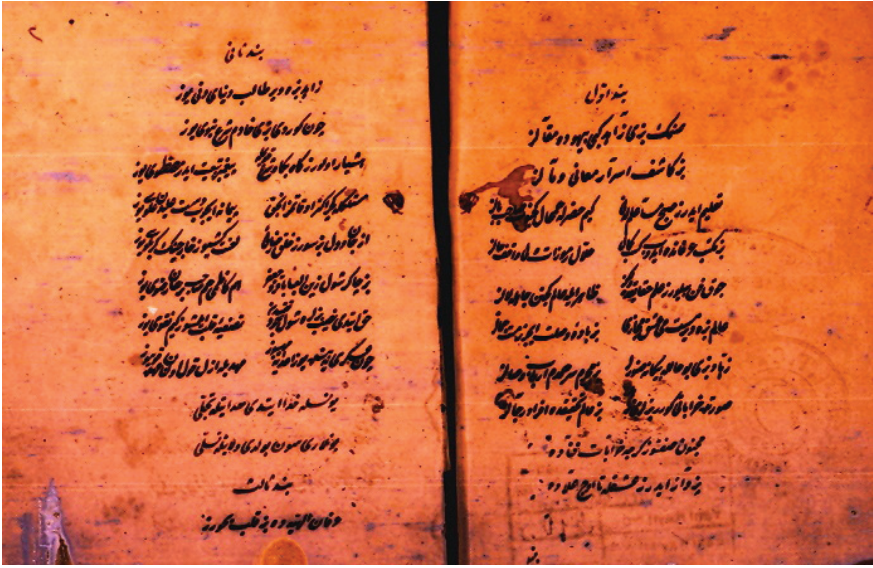
EKLER

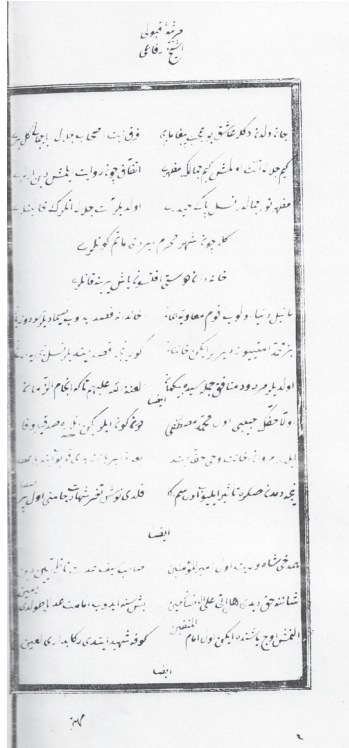
Ek-1. Kabûlî'nin *Divân*'ının son yaprağı (Süleymaniye Ktp., İzmir No: 547/2)

Ek-2. Kabûlî'nin *Divân*'ından bir görünüm (Millî Ktp., Yazma No: FB 281, s. 33-34).

Ek-3. Kabûlî'nin *Terkib-i Bend'* inin ilk yaprağı (Süleymaniye Ktp., H. Mahmud Efendi No: 3902)

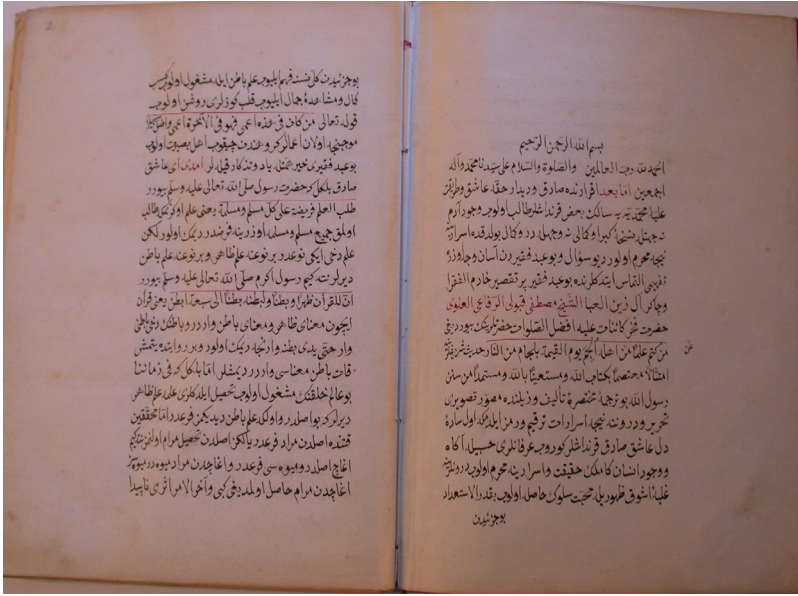
Ek-4. Kabûlî'nin *Mersiye'* sinin ilk yaprağı (İstanbul Üniversitesi Ktp., İbnü'l-Emin No: 2630)

Ek-5. Kabûlî'nin *Ken'z'ü'l-Esrâr* adlı eserinin ilk sayfası (İstanbul 1292)

Ek-6. Kabûlî'nin *Ken'z'ü'l-Esrâr* adlı eserinin son yaprağı (İBB Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 1957)

Ek-7. Kabûlî'nin *Risâle-i Tasavvuf* adlı eserinin ilk yapırağı (YKB Sermet Çiftler Kütüphanesi, Yazma No: 183/1)

Ek-8. Kabûlî'nin *Risâle-i Tasavvuf* adlı eserinin son yapırağı (İBB Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 1052)

Ek-9. Kabûlî'nin *Risâle-i Tasavvuf* adlı eserinin sonunda yer alan insân-ı kâmil resmi (İBB Ktp., Osman Ergin Yazmaları No: 1052)

Ek-10. Kabûlî'nin *Divan*'ının ilk yaprağı (Millî Ktp., Yazma No: A 2450)

1. Cilt İNDEKS

A

Abdülkâdir Geylânî 174, 177
Abdullatif Kudsi 28
Ahmed er-Rifâî 69, 70, 72, 79, 80, 85, 86, 174
Akkoyunlu 185
Alâaddin Ali 185
Ali Rızâ Efendi 87
Amr b. Osman Mekki 176
Aydın 185
Aziz Mahmûd Hüdâyî 66, 174, 186

B

Bedreddin Hasan Mağribî 178
Belh 183
Biat 44, 45, 78, 95, 96, 100
Bişr-i Hâfi 174
Burhânu'l-Müeyyed 70, 85, 109, 126

C

Celvetiyye 186, 189
Cüneyd-i Bağdâdî 66, 77, 174, 176

D

Dâvûd ez-Zâhiri 176
Dâvûd-ı Tâi 77, 174, 175, 176
Dede Ömer Rüşeni 185
Divân-ı Kebîr 183

E

Ebû Eyyûb el-Ensârî 176
Ebû Hüseyin Nûri 176
Ebû Ömer Muhammed b. Yûsuf el-Ezdi 176
Ebû Sa'd Mübârek el-Muharrimî 177
Emîr Külâl 179
Endülüs 180
Eski Câmii 39

F

Fihî Mâfih 183
Firkat 116, 117, 149

G

Gülşeni 186
Gülşeniyye 186

H

Habîb-i Acemî 66, 174, 175
Habîb-i Râi 175
Hacı Bektâş-ı Velî 19, 66, 174, 184

Hâfız-ı Şirâzî 26, 34, 35
Hakikat-ı Muhammediyye 163
Hallâc-ı Mansûr 174, 176
Haririzâde Muhammed Kemâleddin Efendi 23
Hüsameddin Uşşâkî 66, 174, 186, 187

İ

İbrâhim Ecel 41, 174
İbrâhim Gülşeni 21, 185, 186
İbrâhim Zâhid Geylânî 174, 179, 184
İcâzet 114, 178
İlm-i karib 169
İmâmân 44, 167
İmâmeyn 167
İmâm-ı Azam 175
İmâm-ı Mûsâ Kâzım 184
İnşirâh-ı kalb 105
İstanbul 186, 187

K

Kanunî 185
Karaman 185
Kasımpaşa 187
Kasr-ı Ârifân 179
Kelime-i Tevhîd 102
Kenan Rifâî 77, 88
Kudüs 103, 173
Kutbu'l-Evhad 74
Kuzey Afrika 180

M

Malatya 182
Mârifet 64, 124
Ma'rûf-ı Kerhî 174, 175
Mâye-i Muhammedî 96, 100
Mecdüddin İshak 182
Mecnûn 54, 142, 150, 152
Medine-i Münevvere 104
Mehdî 107
Mehmed Ali Hilmi Dede Baba 32
Mehmed Reşid Efendi 31
Melekût 105, 112
Merih 156
Mi'râc 109, 115
Mısır 75, 163, 179, 180, 185
Müftizâde Sa'düddin Efendi 40
Muhammed b. Müslim ed-Debbâs 177
Muhâsibîyye 16
Murâdiye Câmii 39
Mürşid-i kâmil 89

N

Nâr 156, 157
Nefes-i Ahmedi 96, 100
Noktacı Câmii 26
Nurbahşiyye 175, 187

O

Ömer Halveti 179, 180
Orhan Bey 19

R

Risâle-i Vücûd-ı İnsân-ı Kâmil 61
Rûh-ı hayvânî 103
Rûh-ı nebâtî 98
Rûh-ı nefsânî 103

S

Sadrüddin Konevî 66, 174, 182, 187
Sadru'l-kalb 105
Sa'düddin Cibâvî 179
Safahat 88
Safeviyye 175
Şah İsmâil 185
Şâm 103
Selim Ağa 41, 42
Seri es-Sakati 174, 176
Şeyh Ahmed Semerkandi 187
Şeyh Hasan Efendi 28
Şeyh Muhammed Vefâ 32
Şeyh Muhyiddin Üftâde 186
Seyyid Cemâleddin Tebrizi 184
Sezâiyye 186
Siyavrud 184

T

Tarikat-ı Muhammediye 62
Tebriz 179, 185
Te'mîn-i kalp 105
Tüdmir 180

U

Uşak 187
Uzun Hasan 185
Uzunköprü 40

Y

Yeniçeri Ocağı 23, 38
Yeseviyye 69, 78

Z

Zeynüddin Hâfi 28
Zındik 134, 154
Zühal 156
Zühre 156

2. Cilt İNDEKS

A

Abdülkâdir Geylânî 287
Ahmed er-Rifâî 69, 142
Âl-i Cengizî 229
Arslan Girây Sultân 229, 301
Aydın 271
Azîz Mahmûd Hüdâyî 61
Azrâil 29, 64

B

Behcetü'l-kalb 24
Bîat 17, 18, 22, 36, 37, 45, 58, 60, 61, 68, 92
Burhânu'l-Müeyyed 294

C

Celvetiyye 297
Cüneyd-i Bağdâdî 123, 286

D

Dâbbetü'l-arz 28, 69
Dâvûd-ı Tâî 123
Deccâl 27, 69

E

Ebû Cehil 68
Evrâd 17, 38, 41
Eyyûb Baba 231
Ezkâr 17, 38

F

Fark-ı farkullâh 66
Firkat 150, 178, 191, 224, 246

G

Gülşenî 292
Gülşeniyye 291

H

Habib-i Acemî 123
Hacı Bektâş-ı Velî 247, 289, 293
Hâfız-ı Şirâzî 153
Hallâc-ı Mansûr 94, 294
Hubbetü'l-kalb 23, 63
Hüsameddin Uşşâkî 285
Hz. Ömer 67

İ

İcâzet 67
İlm-i bâtın 17, 56, 57, 59, 60, 67
İlm-i hakikat 31

İlm-i karīb 31
İmâmân 92, 125, 253
İstanbul 292

K

Kamer 15, 254
Kudüs 21, 149

M

Mârifet 15, 17, 21, 43, 45, 67, 111, 113, 133, 300
Mâye-i Muhammedi 17
Mecnûn 145, 163, 189, 192, 201, 202, 219, 220, 224
Medine-i Münevvere 21
Mehdî 19, 24, 27, 42, 43, 64, 128, 145, 165, 204
Merih 15, 27, 64, 121, 261
Mi'râc 133, 138
Muâviye 37, 263, 281
Mürşid-i kâmil 16, 17, 18, 22, 44, 59, 60, 65, 109

N

Nâr 56, 165

R

Rûh-ı hayvânî 16, 21
Rûh-ı nebâtî 15, 16
Rûh-ı nefsanî 16, 21, 25

S-Ş

Sadrüddin Konevî 124
Sa'düddin Cibâvî 123
Şâm 21, 275
Selim Ağâ 228, 303
Serî es-Sakatî 296
Silsile-i zeheb 68
Süveydü'l-kalb 25

T

Tayy-i mekân 68

U

Utarit 63
Uterus 15

Y

Yezid 37, 78, 204, 281

Z

Zindik 101, 169
Zühâl 15, 27, 64, 121, 283
Zühre 15, 63, 120, 283

